

Pomníčky z českých krajů. Práce Františka Wildmanqa; vydal Dr. Jan Zítek	5 K — h
Irena — Pro Boha a právo. Povídky z polstiny přel. od Václ. T. Kamejského a Josefa T. Kajetana	5 K — h
Po cestách života. Povídky Vlasty Pittnerové — Plu X. a první jeho okružení list. Napsal Dr. Jan Nep. Sedlák	5 K — h
Milosrdný Samaritan. Poučná a modlitební kniha pro nemocné a jejich ošetřovatele	6 K — h
E vlasti Buddho. Obrázky z katolických missii a ze života ve Východní Indii. Přeložil P. Aug. Kubes	4 K 80 h
Jaká má být vira naše? Hovory náboženské. Podává Filip Jan Konečný	1 K — h
Falešní proroci. Největší nebezpečí přítomnosti. Sepsal Frant. Xav. Wetzel. Český upravil V. A. Srámek	— K 80 h
Z horských far i z jích okolí. Črty a obrázky. Napsal Frant. Jiří Košťál	— K 60 h
Několik povídek. Napsal Jindřich Š. Baar	— K 80 h
Svatá Hora. Několik dějepisných obrázků z dějin Českých Lourd. Napsal a poutníkům svatohorským věnuje Alois Dostál	— K 60 h
Jan Cimbur. Jihočeská idylla. Vypravuje Jindřich Š. Baar	8 K — h
Paměti Františka J. Vaváha, souseda a rychtáře Mléčického, z let 1770—1816. Vydává Jindřich Škopec. Knihy první část I. (Rok 1770—1780.)	3 K — h
Knihy první část II. (Rok 1781—1783.)	3 K — h
Knihy druhé část I. (Rok 1784—1786.)	2 K — h
Knihy druhé část II. (Rok 1787—1790.)	2 K 80 h
Posvátná místa království Českého. Dějiny a popsání chrámů, kapli, posvátných soch, klášterů i jiných pomníků katolické víry a nábožnosti v království Českem. Sepsal Dr. Antonín Podlaha. Řada první: Arcidiecese Pražská	
Díl I. Vikariáty: Českobrodský, Černokostelecký, Mnichovická a Prosecký	4 K — h
Díl II. Vikariáty: Berounský, Bystřický a Píseňský	4 K — h
Díl III. Vikariáty: Kralovický, Vlašimský a Zbraslavský	4 K — h
Díl IV. Vikariáty: Kolínský a Rokycanský	3 K — h
Díl V. Vikariát Liboňský	2 K — h
Díl VI. Vikariáty: Sedčanský a Votický	3 K 80 h
Díl VII. Vikariát Slánský	4 K 50 h
o stopách Boží prozřetelnosti Sepsal B. Jiříček	— K 80 h
Hájkové obrázky. Napsal Jindřich Š. Baar. Řada I. Velké a malé děti	1 K — h
Řada II. Hlozi a bodláči	1 K — h
Řada III. Z jiného světa. — Sedmero hlavních hříchů	2 K — h
la cestě k Ispětu Povídka. Napsal Alois Dostál	1 K — h
ovy Zákon Pana našeho Ježíše Krista. Podle Vulgaty se stálým ohledem na text původní (řecký) přeložil a úvody i výklady opatřil Dr. Jan Lad. Sykora. Část první: Evangelia (nevázaná)	1 K — h
(s frankov. zásilkou 1 K 20 h; v celopletěné vazbě se zásilkou 1 K 60 h; v celokožené vazbě s červenou ořízkou se zásilkou 2 K 20 h, se zlatou ořízkou 3 K.)	
Část druhá: Apokalypsa či Skutky a listy apoštolské se Zjevením sv. Jana (neváz.)	2 K 40 h
(s frankov. zásilkou 2 K 70 h; v celopletěné vazbě se zásilkou 3 K 20 h; v celokožené vazbě s červenou ořízkou se zásilkou 3 K 80 h, se zlatou ořízkou 4 K 50 h.)	
Oba díly Nového Zákona vázány dohromady se zásilkou stojí: v celopletěné vazbě 4 K 40 h; v kožené vazbě s červenou ořízkou 5 K 20 h; v kožené vazbě se zlatou ořízkou 5 K 90 h	
česky s hlediska proutnárodně-náboženského. Napsal Karel Procházka	3 K — h
nedávných dob. Různé obrázky a povídky. Napsal Julius Košťál	1 K — h
P. Silberta Křesťansko-katolická domácí kniha na každý den v roce. Přeložil Frant. Klíma	4 h — h
Vkusně vázaná za 5 K.	

MŽIKOVÉ OBRÁZKY...

ŘADA III.

Z JINÉHO SVĚTA. — SEDMERO HLAVNÍCH HŘÍCHŮ.

KNIH „DĚDICTVÍ SVATOJANSKÉHO“ ČÍSLO 130.
 PODÍL „ÚDŮ „DĚDICTVÍ SVATOJANSKÉHO“ NA ROK 1914 Č. 3.

— Cena 2 K. —

V PRAZE 1914.

CYRILLO-METHODĚJSKÁ KNIHTISKÁRNA, V KOTRBA. — NÁKLADEM
 „DĚDICTVÍ SV. JANA NEPOMUCKÉHO“.

Seznam knih Dědictvím sv. Jana Nep. vydaných, jež dosud lze obdržeti.

Objednat lze tyto knihy nejlépe u Ředitelství Dědictví sv. Jana Nep. v Praze-IV. (Hradčany), anebo též skrze knihkupectví B. Stýbla v Praze-II., Václavské náměstí, Cyrillo-Methodějské knihkupectví v Praze-I., Melantrichova ul., a knihkupectví V. Kotrby v Praze II., Pštrosova ul., neb i prostřednictvím jiného knihkupectví.

Při objednávce knih u ředitelství „Dědictví“ nutno příslušný obnos zastati předem.

Ceny u většiny knih uvedené jsou **velmi** značně sniženy. Za levný peníz možno si opatřiti velmi cenné knihy!

Bible česká čili Písmo sv. Starého i Nového Zákona. Dva díly nevázané. Po rozebrání vázané bible je ředitelstvo ochotno na požádání obstarati vazbu obou dílů dle posavadního způsobu za 80 hal., tak že by pak vázaná stála 2 K 80 h. Nežet kultura při nynějším zdražení všeho obstarati vazbu za 50 haléřů, jako dříve.	2 K — h.
Písmo sv. Nového Zákona (velké vydání)	1 K — h.
Postilla aneb Výklad a rozjímání na evangelia nedělní i sváteční od dra Innoc. Freucia. Díl I.	1 K — h.
Díl II.	1 K — h.
Díl třetí rozebrán.	1 K — h.
Díl IV.	1 K — h.
Životopis Antonína Hanáky, zakladatele Dědictví sv. Jana Nep. Od V. Pohana	— K 10 h.
Kanceloniál. Dva díly	4 K — h.
Hlas varhan k písním v kanceloniálu obsaženým	10 K — h.
Posvátná místa král. hl. města Prahy. Sepsal Fr. Ekert. Svazek I.	1 K 40 h.
Svazek II.	1 K 40 h.
Jubilejní kniha. K oslavě tisícileté památky umrtí sv. Methoděje jakož i k oslavě 50letého trvání Dědictví sv. Jana Nep.	1 K — h.
Stoové a děti. Povídka V. Pakosty	1 K — h.
Časť misionářské Mongolskem, Tibetem a říší Čínskou	1 K 20 h.
Z města a ze vsí. Povídky od Aloise Dostála	— K 80 h.
Rok Mariánský. Vzdělal Frant. Musil — Odpustky. Napsal Jos. Hůlka	1 K 50 h.
Duševní záhava. Sbirka povídek	— K 80 h.
Příběhy Starého Zákona	1 K — h.
Dráhé kameny z koruny sv. Václavské t. j. Životy světců, blahoslavenců a domněnín svatých národa československého. Díl II. — Sv. Vojtěcha hráb a ostatky. Sepsal Jan Křt. Votka	1 K 40 h.
Ohrany z dějepisu církve Páně. Sepsal Tomáš Novák. Díl II. — O svatém dírmování	1 K 20 h.
Dějiny diecese Frantské. — Národní dum český v Římě. Sepsal a vzdělal Dr. Kl. Borový	1 K — h.
Sv. Jan Nepomucký. Sepsal Dr. Kl. Borový. — Základní pravidla katolického vychování. Zčeštil Jan Fr. Desolda	2 K — h.
Památky Staroboleslavské. Sepsal Jan Křt. Votka	1 K 60 h.
Církev vítěná. Životy svatých a světic Božích. Napsal Fr. Ekert. Čtyř díly po 4 K	16 K — h.
Pro nové přistupující údy (přímo u ředitelství „Dědictví“) pouze za 3 K.	
Katolická mravouka. Napsal Dr. K. L. Rehak	3 K — h.
Liturgika o posvátných dobách sv. katolické církve. Sestavil Bohumil Fr. Hakl	3 K — h.
Trojí Řím od monsig. Gauna, přel. A. Koutný (ve 2 knihách; I. za 2 K 50 h, II. za 4 K 50 h) dohromady	7 K — h.
Epistolý nedělní a sváteční celého roku. Výklad sepsal Jan Petizna	4 K — h.
Výklad katechismu. Napsal Dr. Ant. Podiaha. — Životopis Leona svob. pána ze Štebenských, knia. arcibiskupa pražského. Napsal Dr. Jan Nep. Sedlák. — Útih. Tomáše Kemp. čtvero knih o následování Krista. Zčeštil Dr. Jan Nep. Sedlák	5 K — h.

JINDŘICH Š. BAAR:

MŽIKOVÉ OBRÁZKY.

ŘADA III.

Z JINÉHO SVĚTA. — SEDMERO HLAVNÍCH
HŘÍCHŮ.

KNIH „DĚDICTVÍ SVATOJANSKÉHO“ ČÍSLO 130.
PODIL „ÚDŮ „DĚDICTVÍ SVATOJANSKÉHO“ NA ROK 1914 Č. 3.

V PRAZE 1914.

CYRILLO-METHODĚJSKÁ KNIHTISKÁRNA, V. KOTRBA. — NÁKLADEM
„DĚDICTVÍ SV. JANA NEPOMUCKÉHO“.

ÚVODNÍ.

I.

Sedivé mlhy válely se po polích, jako rubáš věšely se na lesy, ve své síti hrubé věznily zlaté slunéčko a zakrývaly celý kraj. Jako v začarovaném kruhu kráčel jsem neznámou krajinou. Mlha mne pohltila a provázela jako zeď přede mnou, za mnou, nade mnou, okolo mně. Šel jsem ku předu, mlha několik kroků přede mnou — vrátil jsem se do zadu — mlha ustupovala ve stejné vzdálenosti do zadu. Nebylo možno přiblížit se, prorazit, protrhnout tu clonu šedou. Bloudil jsem. Stojím a naslouchám. Nedaleko zaslechl jsem lidské hlasy. Jdu po nich a za chvíli přišel jsem na bramborové pole... Jdu dál a už z mlhy jeden po druhém vynořovali se sehnuté ženy — muži i děti. Motyčky v ruce — koše — košíky a pytle před sebou s chutí kopali pšenici horského kraje — totiž brambory.

„Pomáhej Pán Bůh!“

„Dejž to Pán Bůh,“ vykřikli všichni a napřímili se — „a vandrováček — jistě zabloudil —“ vítala mě s úsměvem jedna z žen —

„Uhodla jste — chtěl jsem si nadejít pěšinou — a byla to nějaká bludná cesta — ztratila se mi v polích a znovu ji najít nebylo lze...“

„I nic nedělá — dotáhneme řádky ke kraji — nemáme už mnoho a vrátíte se s námi.“

„Já bych vám pomohl,“ nabízel jsem se.

„Proč pak ne — vezměte záhon za mě —“ podával mi sedlák kratci — „já zatím zapřáhnou — a naložím —“ obrátil se do mlhy — vložil si dva prsty do úst a zahvizdl, až to kostmi projelo —

„Hm — umíte hvízdát jako parní píšťala,“ obdivoval jsem ho upřímně —

„To zde umí každý,“ odmítal skromně chválu sedláček — „co pak bychom si počali v lese — nebo v takové mlze

jako je dnes — a už hvízdil po druhé — a v tom se ozval z dálky rovněž krátký, pronikavý hvízd —

„Už mě slyšel,“ spokojeně řekl sedlák a šel k vozu. Srovnal na něm prkna — sepial klanice — tu ozval se cinkot řetízků a z mlhy vyklátíl se pár strakatých volků ověšených postroji. Za nimi kráčel pasák s pytlím na ramenech.

„Kde pak jsi pás’?“ přísně optal se sedlák — „musil jsem dvakrát hvízdát“ —

„Na podniví — já vás slyšel hned — ale nemohl jsem odpovědět — protože měl jsem plnou hubu bramboru — zrovna jsem si ho vytáhl z popela — a než jsem ho spolknul, už jste hvízdli znova —“ všichni se smáli — ale pasák klidně rovnal k voji volky a pomáhal je zapřáhat.

„Budeme už nakládat?“ optal se hospodáře —

„Budem,“ řekl stručně tento a poplácal náručního po plném tvrdém boku —

„Poslouchej — nepás’ jsi na jeteli?“ a přísně zadíval se na chlapce —

„Nepásl, pantáto, jistě ne, vím, že to nesmí být, ale je tam na podniví náramná pastva — až uvidíte krávy — jako kulíčky jsou — ani kyčle jim znát není —“

„Dobře — pomůžeš mi naložit — a potom poženeš domů —“ a sedlák zajel k řadě pytlů — jež tu stály za kopáči v řadě jako vojáci a s hochem hravě, jakoby to byly rohličky házel je do prkeňáku.

Dokopali jsme . . .

„Vy musíte být ze selského,“ řekla mi selka — když viděla, jak dovedu třídit brambory — nakopnuté a nahnílé zvlášť — zvlášť malé a zvlášť velké.

„A jak šikovně hází,“ pochválila mě sousedka — „nechybil se ani jednou nádoby.“

„Vysypat a natrást pytel i zavázat dovede.“

„I jak pak bych nedovedl,“ rozeňřval jsem se — „můj nebožtík tatík — Pán Bůh mu dej nebe — byl také v horách sedláčkem a jak jsem se na nohy postavil — už jsem musil pomáhat — v senách voly ohánět, popojíždět, povřísla prostírat —“

„Tak jste náš člověk,“ řekl sedlák upřímně a podal mi ruku — „a čeho jste se to — prosím vás — přichytil?“

„Fotografuji — pantáto — tam na mezi — v tom kalíkovém obalu mám aparát —“

„Fotografuje!“ vypískla mladšinka — „a já myslila, že je to vandrováček“ a dala se do smíchu.

„Prosím vás, kde jste se to naučil?“ — optal se kdosi.

„Naši poslali mě do města na učení — prošel jsem řadu škol a naučil se i fotografovat a malovat —“

„Nu — povíme si to až večer — zůstanete přece u nás — noc je na krku — kam byste šel.“

Svolil jsem ochotně. Ve vsi zajeli jsme s fúrou do dvora. Sedlák nechal stát vůz u okénka, jež vedlo do sklepa — vypřáhl voly — pasák přihnál stádo krav — na dvoře vrzala pumpa — jak napájel se napasený dobytek — ve světnici praskal pod kamny oheň, a my kopáči zatím při lucerně na záspi vysejpalí jsme z pytlů brambory do okénka.

„Tak pojdte k večeři,“ ozval se hlas. To na prahu osvětlené síně stála hospodyně a volala do tmy.

Rázem ozvaly se kroky . . . Dřevěny klapaly na dlážděné záspi — jak je vyzouvali — na síni zašustěly měkce bosé nohy a už jsme zasedali kolem velikého stolu, jenž schválně z rohu byl odtažen do prostřed světnice. Byl bíle pokryt režnou, hrubou, ale čistou prostírkou — na ní ležel ohromný pecen chleba „jako kolo u kočáru“, řekl o něm prostořeký pasák — a stála veliká misa polévky. Byla z kyselého mléka, ostrá, plná kmínu, osolená a na jejím povrchu černalo se plno na kostky nakrájeného chleba. — Jako paprsky od slunce na všechny strany svítily se kol do kola té misy plechové bílé lžice.

„Tak už jste tu všichni,“ řekla selka a hned utichl všechen šum a hovor. Sedlák vstal — pokřížoval se — a silným hlasem za hlubokého ticha říkal starou modlitbu: „Požehnej, Hospodine, nás i těchto darů tvých, kterých ze štědroty tvé požívati budeme. Skrze Krista Pána našeho —“

„Amen“ — vpadli všichni rázem — až se okna zatřásla a už sedali ke stolu.

Chopili jsme se s chutí lžic — natahovali jsme ruce, abychom dosáhli do společné misy. Polévka byla výborná. Voněla chlebem a kmínem — chutnala kyselou smetanou a každé chvíle zjevila se selka s velikým hrncem, aby dolila vyprazdňující se misu. Bylo slyšeti jen srkot rtů, jak každý s chutí ssál do sebe živnou večeři — šramot, jak nabranou lžicí táhl každý přes okraj misy, aby setřel a neukápl na prostírku kapičku, jež na spodku lžice se přichytila.

„Zaplať Pán Bůh,“ řekl první Krutina — položil lžici — a utřel si prostírkou bradu a ústa.

„Dejž to Pán Bůh,“ ozvala se od kamen hospodyně. Ta jediná s námi nejedla, ale měla jaksi vrchní do or. Hned chleba přikrájela — hned misu dolévala. — „Jste nějak brzy hotov“ — dodala s úsměvem — neboť bylo teď její povinností, aby prolomila ticho a s člověkem, který už se najedl — aby mluvila, než se najedí ostatní a rozproudí se zábava obecná „nechutná vám — co?“

„I toto, dobrá byla jako víno — najedl jsem se — nepohrdnu žádným darem božím — ačkoli moje zamilovaná je „ze sladkého“ — kyselou taky rád — ale ze sladkého radši.“

„A vidíš, to já zas ne,“ chytal se hovoru jiný, „já mám nejraději praženku.“

„Bramborová, bramborová je nade vše,“ zavelebila podruhyň — „dá se do ní trochu hub — trochu rýže — ach, ta je!“ — a obrátila oči k nebi a mlaskla jazykem.

Hovor stával se obecným. Jeden po druhém opouštěl živnou mísu, pouštěl zbraň — lžici — z rukou, děkoval a křížoval se — a hned vyznával, co on a jakou polívku rád. Jeden norlil pro „česnečku“ — „je zdravá, protože vytráví a napraví žaludek.“

„Mně zas musí žena, když marodím, uvařit „pivní“ polívku — zapotím se po ní — jsem zas jako ryba.“

„Strouhaná“ — „nudlová“ a „zakvedlaná“ měly tu své ctitele.

„Ach jo — jojo,“ povzdychla si selka na konec — „taková kuchařka se ještě nenarodila a také nenarodí, aby dovedla uvařit každému po chuti. Musí se to strídat, včera byla bramborová, dnes je kyselá — zítra zas může být sladká — všem vyhovět nelze.“

„Svatá pravda, panímámo, jen když je člověk zdrav a polívka silná — to je hlavní — a dej Pán Bůh dobrou noc“ — loučili se kopáči. Hospodář vzal s kamen lampičku a svítil jim na cestu.

„Abyste našli každý svoje,“ dodal a vyšel až na zásep. Tam stály v řadě „galoše“ nebo „přezůvky“ horského lidu — důkladné, kožešinou vycpané dřevěnky. Každý hrnul se hned ke svým a brzy už cupaly kroky ze statku a doznivaly ve tmě.

Já pak seděl jsem v selské světnici — mluvil — vyprávěl, naslouchal — ale stále při tom myslel jsem si na vás, drazí členárové, našeho „Dědictví“.

„Na nás?“ jistě divíte se.

„Ano, miláčkové, na vás, a znovu opakuji, že i tentokrát, když mi hospodář ustlal otep slámy na podlaze a já natáhl na ní unavené údy — pořád jako poplašení ptáci ulétaly myšlenky moje k vám.“

„A proč právě na nás?“ jistě se tážete.

Hned vám to povím.

II.

V Praze na Královských Hradčanech je stará a slavná literární kuchyně. Říká se jí „Svatojanské dědictví“. O celé století zpět musíte se mnou, drazí čtenáři, máte-li pochopit vznik a význam našeho „Dědictví“.

Umíral tenkrát český národ... Na smrt nemocen ležel na bolestném lůžku a jazykem svým skoro už ani vládnouti nemohl a také nevládl. V životě veřejném, v úřadech, ve ško-

lách, ve společnosti česky se už nemluvílo. Josefínismus — vlastně snaha po uniformitě a jednojazyčnosti říše rakouské — jako upír rdousila český jazyk, tak že polomrtvý ležel pošlapán v prachu, na cestě, po které kráčela řada šťastnějších národů jiných. A nyní poctivá literární historie povídá, kdo ujali se toho „polomrtvého“, kdo prokázali mu službu milosrdného Samaritána, kdo dotkli se toho jazyka a spásným slovem „effeta“, t. j. otevři se, rozvázali pouta jeho. Kněží piaristé Gelasius Dobner a Frant. Dom. Kynský, kněží pavláni František Faustín Procházka s Fortunátem Durychem, kněží jesuité Josef Dobrovský a Stanislav Vydra, slovenský farář Bernolák, kaplan a později professor Václav Stach, benediktin Javůrek, premonstráti Dřabač a Sedláček, farář radnický Antonín Puchmajer, Vojtěch Nejedlý, děkan v Žebráce, farář sedlecký Josef Rautenkranc, děkan v Chrudimi Josef Liboslav Ziegler se svojí literární školou, z níž uvádím jen kaplany Jos. Mirovita Krále, Josefa Myslimíra Ludvíka, Vojtěcha Šohaje, Frant. V. Novotného a Frant. Jabulku, děkan libuňský Antonín Marek, a Jan Jindřich Marek farář v Královicích, farář Vetešník, farář Vincenc Zahradník, Matěj Josef Sychra, Jan Valerián Jirsík, Josef Vlastimil Kamarýt, Karel Vinarický, Frant. Vacek Kamenický, tito a celá řada jiných kněží světských a řeholních zapsáni jsou zlatým písmem v knize života českého národa...

Když oněměl český jazyk ve školách a úřadech, zbylo jedno místo, kde hlaholil dál v písních, modlitbách a řečích, a to účiště jeho poslední byl chrám a jeho obránce český kněz... Kněží vydávali staré knihy, psali nové, pěstovali poesii, povídku i román, sbírali písně, pohádky, staré zvyky a obyčeje, Jungmanovi pomáhali vydávati slovník, byli odběrateli a šířiteli české knihy a tak napravili skvěle, čím snad protireformace na české knize zhrěšila...

Jejích dílem je i slavná a stará naše literární kuchyně na Královských Hradčanech, nazvaná „Dědictví svatojanské“, dílo to prostého kněze Antonína Hanykýře, exposity v Klokotech u Tábora. Roku 1885 Dědictví to vydalo svoji „jubilejní knihu“, a kdo chce vědět, co je to „apoštol“ v literatuře, ať si ji pozorně přečte. Každý rok vyšel „podíl“ — kniha — a jako apoštol prošel celé Čechy i Moravu, nebylo města ani vesničky, aby nebyl do ní zapadl. Jirsík, Zimmermann, Vincenc Zahradník, Frant. Kamarýt, Václav Pešina z Čechorodu, Hugo Karlík, Matěj Sychra, Innocenc Frencl, Vincenc Bradáč, Josef Ehrenberger, Dr. Klement Borový, biskup Karel Schwarz, Frant. Desolda, Jan Votka, Václav Beneš Třebízský, Frant. Srdínko, Frant. Ekert, Vojtěch Pakosta, Alois Dostál, Dr. Jan Sedlák, Dr. Josef Tumpach, Dr. Antonín Podlaha — kaplani, faráři, kanovníci, biskupové sešli se zde během let a měli na starosti, uvařiti každoročně chutnou, záživnou polévku, která by duši sytíla ne na den, na měsíc, na rok — ale na celý život...

Ovšem, není člověk ten, by se líbil všem, a nezachovaly se ani podíly, ani autoři, ani „Dědictví“.

Jednomu se zdá, že polévka, kterou „Dědictví“ údům vydává, je přesolená, jinému zas málo slaná a kořeněná, ten si stěžuje, že je stu ená jako led, onen zas, že je tuze horká, při jídle že musí foukat, aby si jazyk nespálil, kdosi vytýká, že je řídká jako voda, odjinud křičí, že je moc učeně hustá, skoro jako kaše, nějaká misná čtenářka si stěžuje, že je kyselá a hned zas jiná, že je to čtení příliš sladké, málo pikantní, tuze pobožné, málo zamilované, více zeleniny, zvláště paprikou a jinými dráždidly aby se nešetřilo. Student radí, aby „Dědictví“ vydávalo básně a nabízí sám hned svazek svých plodů „dosud nikde neotištěných“. Jiná čtenářka se těší, že „Dědictví“ přinese jako podíl tentokrát určité něco „o ženské otázce“ — vůbec chce něco moderního, v duchu času psaného — na př. mluvnicki esperanta. Návrhů a rad na reformy „Dědictví“ je mnoho a pan redaktor dědictví je trpělivě přijímá a pokud může vyhoví.

Proto když mi napsal, abych vydal v „Dědictví“ další řadu svých „mžikových obrázků“, chvíli jsem se rozpákoval. Vzpomněl jsem si na balíček dopisů, zálepek i korespondenčních lístků, které mi poslali „laskaví čtenáři“ a „vlidné čtenářky“, když vyšlo v „Dědictví“ „Hloží a bodláčí“ a pak „Velké a malé děti“. Drazí čtenáři psali kritiku „zdrucující“ a milé čtenářky zas — „kousavou“... Už jsem zahazoval flintu do žitá, chtěl zbaběle utéci a napsat panu redaktoru, aby odpustil, že nemohu vyhověti, ač bych velice rád atd. — jak se obyčejně psává...

Ale v tom projela mou hlavou vzpomínka na onu večeri a polévku, kterou jsem při dobývání bramborů jedl daleko, daleko od Prahy, v zapadlé, horské vesnici pod pohostiným českým krovem selským, a snad nyní i čtenářové moji už uhodli, proč jsem jim o ní vyprávěl. Vzpomněl jsem si i na moudrou, zkušenou panímámu, jak pronesla hlubokou pravdu, když řekla, že se na světě nikdy a nikde nenarodí ten, kdo by upekl a uvařil jídlo, které by chutnalo všem bez rozdílu, „vojákům i školákům, pánům i kmánům, Madlence i Kačence...“

To může býti útěchou nejen mně a panu redaktorovi — ale celému „Dědictví svatojanskému“ — které vykonalo v devatenáctém století nesporně ohromnou práci na poli kulturním i literárním v našem národě, práci buditelkou i osvětovou.

Z CYKLU:
Z JINÉHO SVĚTA.

PODIVNÝ SEN.

I.

U Šeplů léta letoucí zůstával listonoš Beroušek se svou ženou Markytou. Listonoš umřel, ale Markyta zůstávala dál u Šeplů ve světničce a zastávala chůvu. Vychovala Šimona Šepla — mého děda, a když se Šimon oženil — chovala na loktech stará chůva i jeho děti Nánu, Pepku, Bábí a Marjánku.

Když skoro už devadesátiletá počala teprve vadnout a chřádnout, posílala si pro pana pátera, dala se zaopatřit, zavolala si nás všechny k loži a rozloučila se s námi.

„Neplačte děti,“ napomínala nás, když jsme pro bábu plakaly, „musí to být — jenom dyby už Šiman přišel, nemohu přece umřít a nedat mu s Pánem Bohem —“

Hospodář Šimon totiž toho smutného dne, když tak neočekávaně bába k smrti se chystala, nebyl doma. Za tmy vyšel kamsi do Němec kupovat dobytek a dlouho se nevracel.

Každou chvíli pozvedla bába hlavu s polštáře a nepokojným hlasem úzkostlivě se optala: „Ještě se Šiman nevrátil?“ — „Ještě ne,“ zněla stále stejná odpověď.

„Běžte se někdo podívat — nejde-li už“ — nutila ustavičně a děti běžely za humna a hleděly k lesům, nevyjde-li z nich vysoká, ramenatá postava hospodářova.

„Už jde a žene voly,“ konečně vrátili se drobní poslové do světničky. — „Skočte mu naproti, aby si pospíšil,“ prosila bába — a děti rozletěly se naproti otci.

„Táto, máte si pospíšit, vzkazuje vám bába, umřít se jí chce a bez vás nemůže.“

Šimon podal děvčátku řetízek, za který vedl koupené voly, „žeň je pomalu — jsou ušli,“ napomenul ještě a ač sám unaven, rozběhl se dolů po kopečku jako mladík a rovnou přes trávníky — cesta necesta, zaměřil si přímo ke svému dvoru.

„Co pak jste mi to, bábo, vzkázala?“ zavolał hned ve dveřích a sklonil se k stařeně na loži.

„Tak, tak Šimánku, to jsi hodný, že už jdeš,“ líbovala si Markyta, „tak tu buď s Pánem Bohem a zaplať Pán Bůh za všechno, co dobrého jsem u vás užila,“ scvrklou ručičku mu podala a umřela. Hospodář zrovna cítil, jak mu ta ruka její ve dlaní chladne, tuhne a vlhne. Skřížil ji bábě na prsou, poklekl na zem a pomodlil se hlasitě s ostatními za mrtvou chůvu svou „Otčenáš“ a „Zdrávas“.

II.

Stará Markyta Beroušková po celý svůj dlouhý život byla tuze zbožná osoba. Neděli jako neděli chodila do kostela na ranní i na velkou a zvláště kázání ráda poslouchala. O slyšeném slovu Božím přemýšlela, jednotlivé výroky Pisma svatého si do paměti vštípila a o nich ráda rozjímala.

„Ach jo, aspoň v koutečku někde po smrti kdyby mě tam Pán Bůh nechal — ani takovou světničku jako mám tu u hospodáře bych tam mít nechtěla, jenom s malým pláckem, co bych se posadit mohla, bych se spokojila“ — tak skromně vzdychávala bába, když na hejtě stočil se hovor na pole náboženské, na smrt a na věčnost.

„Co — co to bábo povídáte?“ rozhorlil se pokaždé hospodář, mladý a ohnivý, tvrdohlavý a neústupný, pravý psohlavec — „nic v koutečku se někde tlačit a schovávat, nic nevidět a neužít. Hezky do předu se musíte protlačit a říct — já jsem Markyta Beroušková z Klenčí, celý život jsem Pánu Bohu a lidem sloužila, nic dobrého jsem neužila, slovem „zaplať Pán Bůh“ místo mzdy jsem se často spokojovala — tak teď jsem tu a těším se, že mi Pán Bůh zaplatí.“

„Ach, Šimánku zlatý, když já jsem tuze hříšná osoba. Každé to kázání v kosteličku na mne se hodí, taková já zrovna jsem, ty všechny vady i hříchy já měla a mám, co proti nim pan páter brojí a káže.“

Na ty hovory a řeči si často během zimy hejtáci u Šeplů za dlouhých večerů vzpomněli.

„To bych přece jen tuze rád věděl, kde stará Markyta teď je, jak se má a co dělá,“ vážně říkával Šimon Šepl a zamyslel se.

„Příst, tam asi nepřeđe, děti tam chovat taky nebude — zatracitá věc, co pak tam asi dělá?“ toužil i soused Krutina. Zeela vážně hovořivali tak kolikrát za zimy a po lidsku soudili o smrti a zaměstnání na věčnosti. Ale jaro rozplašilo hejtáky, rozehnal je po polích a lukách a do hlav jim nasadilo zcela jiné starosti.

Už když bába umřela, dívala se lítostivě na selku, která chodila s outěžkem a říkala jí vroucně: „To je mi, Marjánko, nejvíc líto, že už to dítě, co pod srdcem nosíš, nespátím a že je nepohejkám — tak ráda bych je viděla.“

„Snad se toho dočkáte,“ se sladkým úsměvem na tváři těšila jí selka.

„I ba, děvečko má zlatá, nedočkám,“ naříkala v předtuše Markyta, „jenom si někoho zjednej, kdo by v té zlé hodince místo mne stál u tebe a zastal tě v šestineděli,“ napomínala ji stařena mateřsky ještě několik dní před svou smrtí.

A proto teď, když se Šeplům narodila čtvrtá dcera, vzpomínali si znovu jako v zimě na starou, mrtvou chůvu.

„Aby tu byla bába,“ toužila Šeplová sklánějíc se nad kolébkou, „ta by měla z tebe nákou radost — jsi taková bílá jako princezna, vlasy máš šimlatý a vočička modrý — ty by ses jí nák i bila,“ laskala svoji novorozenou dcerku.

A vzpomínka na dobrou stařenu tím svěžeji vynořila se v duši hospodáře i hospodyně, protože najejtí byl svátek sv. Markéty, svaté patronky nebožčiny. Toho dne chystala se jít Šeplová se svojí dcerkou k úvodu. Už večer proto všechno na zítřejší den si přichystala, prádélko pro dítě a vdávací šaty pro sebe, aby ráno mohla Zámečnice dítě jenom převinout, vzít a jít do kostela. Den byl sice teď v létě dlouhý jako moře, ale přece Šeplům nestačil, ještě při světle šukali po domě, na zítřejší slavný den se chystali — až konečně zhasli, ulehli a usnuli.

III.

Zdravým a tvrdým spánkem spal hospodář, jemným, jako pavučina tenkým spánkem dřímala po jeho boku hospodyně, jak dítě zaplakalo, už se probouzela a po kolébce sahala. Noc tíše kráčí kolem, zlaté hvězdy jedna po druhé hledí do nezastřených oken, v hlubokém tichu bije na věži jedenáct. Sotva poslední úder dozněl, vstává ze svého lože hospodář.

„Kam pak jdeš?“ ptá se ho žena.

„Žízeň mám. Musím do řeky pro vodu,“ odpovídá jí nevrle a vychází ze dveří ven, na síni klapla petlice, na záspi ozvaly se kroky a ztratily se v tichu nočním.

Cesta vede hospodáře po záspi těsně kolem okna malé světničky, teď prázdné a neobydlené. „Škoda báby — kdo pak nám teď bude chovat,“ myslí si hospodář a maně ohlédne se k oknu. Ale co to? Jako ve dne v tom jasně vidí bábu sedět u okna a příst. „Markyto — pro Boha — vy jste tu — a k nám se ani nejedete podívat?“ promluvil na ni Šimon náhle a vyčítavě.

„Však už jdu, Šimánku, nezlob se — chtěla jsem jenom dopříst,“ a hned už také vstávala a otrásala si pazdeří s klína. Jako blesk projelo teď hlavou hospodářovou: „vždyť bába je mrtvá — žena je v šestineděli — ta by se jí lekla, kdyby byla ve světnici sama.“ Postavil hned obě vědra na zem a rychle se vrátil.

„Poslouchej, Marjánko, je tu bába a přijde k nám — vši — na hejtu jako chodívála,“ povídá jí ve dveřích.

„I to je dobře,“ zaradovala se Marjánka — a v tom už se dveře otevírají a šouravým krokem vchází Markyta, jen tak po domácímu oblečená jako ve všední dni bývala — křesťanské pozdravení dala a na své mistečko zamilované, na lajci u kamen se posadila.

„Tak mi to nedalo a musila jsem se přijít na vás podívat a na tu vaši dívčičku“ — povídala svým miloučkým hlasem a blaženě se při tom usmívala.

„Nu, tak se jenom na ni podívejte,“ hned jí pozval otec — „ta se vám bude líbit,“ volala matka. A stará chůva vstala a naklonila se nad kolébku, tři křížky pěkně nad dítětem udělala, do náruči si je vyzdvihla a pohýčkala je a potěžkala.

„Jejei, to je pěkný díátko,“ upřímně zavelebila, sotva že je při mrkavém světle noční lampičky spatřila, „takové ještě žádné nemáte, vždyť ono má obláčkové vlásky a nebeské oči jako anděličkové.“

Dítě při tom spalo v peřince zavité ani se nehýbajíc, pouze sladký úsměv jako sluníčko pohrával mu po bílé tváříčce. Otec i matka stáli při bábě a spolu s ní mlčky kochali se pohledem na spící dcerku. Sám hospodář konečně první nabažil se položit a zapřádal hovor.

„Nu tak povězte nám, bábo, jak se tam přece máte. Tuze často jsme si s Krutinou na vás v zimě na hejtě vzpomínali — kde asi jste a co děláte?“

„Šimánku, Šimánku,“ sepíala bába svoje žilnaté ručičky — „když já ti na to odpovědět nesmím — ale to ti jenom povídám — že je to tam všecko jiné, nic to není takové, jak jsme si to na hejtách představovali a o tom mluvili.“

„A proč to nesmíte povídat? Jaké to tam je? Přece víte, jak žádostivě všichni dychtíme pravdu poznat,“ — dorážel hospodář.

„Chlapče, nic se mne neptej, nic vědět nechtěj, člověk v těle pravdy nesnese, pravda zabíjí a s Pánem Bohem tu ostávejte — musím už zas jít.“

„Kam byste již chodila, počkejte ještě,“ nutili sedlák se selkou. —

„Kamž jinam bych šla než k nám domů.“

„To jste pro málo přišla — a kudy půjdete?“ optal se hospodář. —

„A třeba zadem, přes trávníky se dám, mám blíž.“

„To já vás vyprovodím,“ sbíral se i hospodář.

„Jen zůstaň, jakoby se stalo,“ děkovala se mrtvá.

„I co by ne —“ ozvala se na loži selka — „jen ho nechte, ať jde. Víte, že to jedno vráto u kolny padá, aby vám neublížilo, otevře vám je.“

A tak vyšli hospodář s bábou. Selka až na lože slyšela, jak vráto vrzlo otevírajíc se a zavírajíc. To už hospodář za humny stál u své staré chůvy. Ta se k němu ještě jednou tváří v tvář obrátila a řekla:

„Tak, Šimane, Šimane, dnes jsem tu byla naposled — naposled,“ a jen to dořekla počala se ztrácet — nevzdalovala se, neodcházela — ale řídla — řídla — průhlednou už byla jako mlha až docela zmizela . . .

Byla právě půlnoc. Za houběským Hrádkem vycházela v té chvíli poslední čtvrt měsíčná. Šimon slyšel zřetelně, jak ve věži vrzou dráty zvedající hodinová kladiva a už rozezvučely se první úderý čtvrti na prostřední zvon a po nich na velkém odbíjely se celé. Sedlák počítal a napočítal dvanáct. V tom u pošty ozval se hvízdálek. Ponocný plskal a odpískal také — dvanáct. Studená rosa chladila bosé nohy a Šepl se zachvěl.

„Kde pak to jsem a co se to se mnou děje?“ optal se sama sebe, rozhlížeje se kolem. „Tuhle je přece kolna — tamhle to je Koželuhovic chalupa a toto je můj sad,“ a zadíval se do štěpů, jež tu stály bez pohnutí jako v zakletí, pouze listy v korunách si něco potichoučku šeptaly. — „Kde pak je bába?“ optal se ještě jako v polosnu — a už se mu v hlavě rozbřesko. Na všecko rázem si vzpomněl. Otrásl se a pelášil k domovu.

„Prosím tě, kde pak chodíš takovou dobu“ — vítala ho s výčitkou žena, „už jsem se bála, že se ti něco stalo.“

Ale muž ani nepromluvil. Sedl za stůl a vytáhl kalendář a tužku a psal a psal . . .

„Až ráno ti to povím,“ — uléhaje upokojoval svou ženu, a hned usnul, jako když ho do vody hodí.

IV.

Druhý den ráno — na den sv. Markéty, patronky šťastných žen — šli sedláci z Klence do kostela. Oj Šeplů šla i selka toho dne k oúvodu. Šiman ji doprovodil až ke dveřím kostelním, ale potom se slovy „Musím dát dnes na modlení“, zahrnul do sakristie.

Tam ležel na okně jako jazyk po délce složený arch papíru a kostelník brejle na nose — zapisoval jména a příjmení zemřelých, za které se měl velebníček po mši svaté pomodlit.

Šepl, když na něho došla řada, otevřel měchuřinu, vytáhl z ní desetihaléf, položil na talíř — kostelník naslinil si špičku černé tužky a čekal.

„Tak napiš, Martine: za nebožku Markytu Berouškovou,“ pomalu, zvoina diktoval Šepl.

Kostelník odtrhl oči od papíru a nepsal. „To už tu je žnou je,“ povídal překvapenému sedláku.

„Tak? A kdo pak to dal za ni na modlení?“

„Krutina —“

„Hm, Krutina, podívejme se, co pak ten že si na ni na chudáka vzpomněl?“ divil se v duchu Šepl sbíraje svůj desetihaič a opatrně vracuje ho k ostatním penězům. Bylo po úvodu, bylo i po mši svaté, i modlení už domodleno — lidé se zdvihají a odcházejí.

Krutina byl výborný muzikant, uměl hrát na violu, proto měl právo chodit na kůr a býval z kostela dřív venku než ostatní.

Sotva vyšel Šepl, vidí, že už Krutina na něho čeká.

„Poslouchej, Šimane“ — hned beze všeho počíná — „já jsem ti měl na dnešek v noci podivný sen.“

Šepl se lekl — zarazil se v kroku a vyhrkl:

„O kom se ti zdálo?“

„Vaše stará bába, nebožka Markyta Berouškouc se mi zjevila.“

Nůž kdyby byl vrazil Šeplovi do srdce, víc zblednout nemohl.

„Co to povídáš? Co to jenom povídáš?“ drtil mezi zuby.

„Zdálo se mi, že jsem u vás na hejtě — najednou se otevrou dveře — ty vejdeš a povídáš své ženě jakoby nic: Poslouchej, Marjánko, je tu bába a přijde k nám — všš — na hejtu — jako chodívala,“ tak mluví Krutina a slovo za slovem vypravuje Šimonovi jeho vlastní sen.

„Pojď, pojď,“ táhne Šepl Krutinu za ruku „musíš k nám.“

„A co bych u vás dnes dělal.“

„Musíš — musíš,“ vleče ho násilím Šepl, doma ho za stůl posazuje, ze stolku kalendář vytáhl a hustě popsanou stránku dává přečíst Krutinovi.

„Kam pak? Kam pak?“ brání se selka Krutinovi, když beze slova hrne se ke dveřím — „počkejte přece — máme dnes číhačky — uvařím drobet polívky z piva, pochutnejte si s námi.“

„Neměj mi za zlé, selko, prosím tě,“ prosí Krutina — „ale ostat nemohu — dnes nemohu.“

„A co se ti stalo, třeseš se celý a jsi bílý po tváři jako plena.“

„Muže se optej,“ zahučel Krutina a utekl.

Ale všem lidem po celé Klenčí bylo tuze divno, proč dva tak veselí muži jako býval Šepl s Krutinou, zvažněli najednou a vyhýbají se každému veselí a žertu...

Z ŘÍŠE SNŮ.

Dnes navštívil mne z Javoří sedlák Blatský a povídá mi: „Jsem pilný čtenář a četl jsem mimo jiné i povídku „Sen“. Nedal jsem si pokoje, až jsem vyšetřil, kdo tu povídku napsal a kde zůstává.“

„To mne těší,“ usmál jsem se, „a kdo pak vám to pověděl?“

„Řekli mi to v redakci „Dědictví“,“ odpovídá rolník — „a tak schválně sem vážím cestu kolik hodin, povědět, co se mně stalo a poprosit vás, abyste to také dal do „Dědictví“.“

„Posadte se a vypravujte,“ nabídl jsem hostu židli a sáhl po péru a papíru.

Opakuji zde skoro do slova podivuhodnou událost, kterou mi sedlák Blatský byl pověděl.

I.

Ve vsi Javoří od dob nepamětných formanily dva rody — náš — Blatských a pak Uhlíkové. Naše dvory spolu sousedí, i naše pole spolu sousedí, a pokud lidská paměť sahá, nebylo a není nepřátelství ani sváru mezi námi. Jako bratři milovali se muži, jako rodné sestry snášely se naše ženy a děti cítily se jako doma v obou statcích.

„Co vás tak dohromady sbližilo a spojilo?“ ptávají se častokrát lidé — nechápajíc tu svornost a lásku naší vzájemnou. A souhlasně na tu zvědavou otázku odpovídali u Blatských i Uhlíků: „Nouze“.

„Jak to — nouze? Vždyť u vás je všeho hojnost i chleba i statku, není nouze mezi vámi.“

„A přece je. Jsou chvíle, kdy nepomůže ani statek, kdy peníze jsou neštěstím,“ — a staří formani vyprávěli, kdy a kde na cestách jeden druhému pomohl, jeden za druhého ručil,

kterak nouzí donucení přestali jezdit každý zvlášť a vyjížděli společně, společně se bránili, kupovali, prodávali a často zdravili život navzájem za sebe nastavili . . . Byly to tklivé a dojemné příklady obětavého, ryzího přátelství, při kterých poslouchačům srdce bušilo a mráz po zádech běžel, když starci vypravovali o splašených koních, o noclehu v hospodě v širém poli, kde o hrdlo se jim jednalo, o loupežných případech cestou ve hlubokých lesích, o koních a vozech zapadlých do sněhových závějí a o tom — jak se ti dva věrní druzi nikdy spolu neopouštěli, ale stáli k sobě nezištně, upřímně a oddaně po celou řadu let . . .

„Srostli jsme tak spolu jako dva stromy z jediného kořene rostoucí,“ končil starý Melichar Blatský — „ano — nouze nás svedla — nic jiného než nouze.“ Blatský byl řečnější a čilejší než jeho druh Vojtěch Uhlík. Ten jen seděl při takovém vyprávění a libezně poslouchal, jakoby se to to netýkalo. Kochal se těmi vzpomínkami, prožíval v duchu všechny ty pohnuté události a podívoval se: „Tenhle Melichar, ten má paměť a dar výmluvnosti od Pána Boha. — Kde pak bych já to dovedl tak jadrně všechno vypovědět — na nic, ani na malíčkovost nezapomenout, gruntovně všechno vysvětlit co a jak bylo, kde kdo stál, kam vůz se zvrhl, které kolo se rozsyvalo, či náprava se zlomila,“ a jen se zardíval, když Blatský velebil jeho — Uhlíkovou sílu — jeho statečnost — jeho bystré oko a pádnou, iistou ruku. „Jako Aron s Mojžišem byli jsme my dva,“ smával se Melichar — „já řečnickoval, vyjednával — ale když bylo zle — tuhle ten dělal holí zázraky,“ a ukázal na Uhlíka.

Železná dráha zatla formanům žilu. Přestalo se jezdit do Prahy, do uhelen, pro železo, pro vápno — všechno se jen objednalo, „až pod hubu to teď lidem dráha doveze“, a tak u Blatských i Uhlíků mladí se už bičů nechopili — nenechali doma hospodařit čeledíny a sami netoužili se světem — nevyplácelo se to — ale za to sedláčení zažilo veliký převrat a vyžadovalo si celého hospodáře. Oběma dědouškám stýskalo se po světě a když sami jezdit nemohli, kochali se alespoň vzpomínkami na ty pohnuté doby a události minulého života.

Scházívali se denně v létě u Uhlíků na sadě — v zimě u kamen, Blatský povídal, Uhlík kouřil a poslouchal — a s Uhlíkem často zástup dětí z celého Javoří, v neděli pak a v zimních večerech i dospělí. Oba starci byli ranní ptáci. Vstávali časně, myli se pod společnou pumpou a Blatský ještě ani se dobře neutřel a neoschl a už zanotoval jitrní píseň: „Minula noční hodina chval každý duch Hospodina“. Byl odjakživa výborný zpěvák. Uhlík pobožně poslouchal a jen v duchu si spolu pobručoval slova písně. Nasnídali se, kutili něco na dvoře a po obědě už se zase slezli a spolu si buď vyšli do polí, na louku anebo k lesu.

A jako ti dva starci, tak tiše a mile žily i jejich ženy stařenky. Ty staly se jako většina babiček na stará kolena chůvami a přebíraly vnučky a vnoučata od mateřských prsů na svůj klin. Sotva že jedno dítě běhat naučily, uteklo jim za dědečkem, ale náhradu už zase jim mladá matka houpala v loktech . . .

Pěkně, radostně se všem žilo — až náhle, neočekávaně zaklepala u Blatských na okno smrt a než se kdo nadál, odvedla si dědouška Melichara na věčnost. Ani mu nedopřála času rozloučit se s Uhlíkem, ani se ženou, ani s dětmi. Zhasl, jako když svíci sfoukne — „mozková mrtvice ho ranila“, vysvětlil plačící rodině pan doktor a také to napsal na „úmrtní lístek“ dědečkův.

II.

Stařeček Uhlík chodil nyní opuštěný jako sirotek. Co nikdy nedělal, to teď na něm pozorovali. Mluvil sám s sebou a hlasitě. Seděl na sadě pod hruškou, rukama rozhazoval, mračil se a zlobil. Když mladý hospodář skryt ve stodole poslouchal, oslezel lítostí a dal se nad tatínkem do usedavého pláče. Stařec se totiž s mrtvým kamarádem vadil. „Přece jsi jenom šelma nabíjená,“ hrozil Uhlík dýmku, „nic neřict a vydat se beze mne na takovou cestu. Aspoň ruku podat, rozloučit se, optat: nu — Vojto — což nevydáš se se mnou? To bys byl kamarád — ale takhle, šelma jsi, podvedl's mne. Kus světa jsme spolu sjezdili, kroku bez sebe neudělali, křivého slova si neřekli, stěblo přes cestu křížem si nepoložili a najednou mě opustíš, utečeš ode mne, po mně se ani neohlédneš.“ — — —

„Už, tatínku, zapomeňte na strýčka Blatského, zakuřte si, pojezte a spěte zas jako dřív,“ prosili ho mladí.

„Když já jsem si na něho zvykl a pořád mi všude a ve všem schází,“ omlouval se dědouš — „stýská se mi ráno po jeho zpěvu, v poledne po jeho tváři a večer po jeho řeči. Nikdo se teď se mnou nehašteří, nikdo mi neřekne: fuj, Vojto, zahod tu fajfku páchne ti už jako tamhle louže. Kdo pak mi teď bude vlasy stříhat a britvu obtahovat? Kdo pak bude vypravovat? Komu teď budu naslouchat?“ nařikal si stařec a k utišení nebyl.

„I však ono mu tam beze mne také dobře není,“ zase náhle už sám pro sebe si po chvíli povídal — „toť — on jim tam v nebi teď vypravuje, všichni svatí poslouchají, věřit mu ani nechťejí, ale když obrátí hlavu a řekne: nu, Vojto, promluv, dosvědč — aha Vojty tu není, aby kývl hlavou a řek': nelže, ani slůvkem nelže, pouhopouhou pravdu čistou a svatou mluví, čtyřicet centů jsme měli naloženo a kalupem jsme těm lumpům tenkrát ujeli.“

Týden — zrovna týden už ležel starý Blatský na hřbitově u sv. Víta při kostelní zdi, kam rod Blatských své nebožtíky od pradávna kladl, ale Uhlíkovi zdálo se to věčností. Usnouti nemohl — převaloval se na loži a hleděl z výměnice okénkem na dvůr a počítal: „tak máme čtvrtek — už je tam tejden, beže mne, nevrací se, patrně ani nevzpomíná, nezasteskne si — a já, hlupák, na něho myslím, kudy chodím, ale počkej, počkej“, hrozil do tmy, „zapomenu taky, ani nevzdechnu po tobě“, — a lezl do peřin. Zahrnul se a po chvíli už tvrdě spal. Jeho stařenka trochu ještě poslouchala pravidelnému dechu svého věrného muže, ale pak i ji sklízila se víčka a usnula. Nevěděla sama, jak dlouho spala — ale náhle se probudila. Světlo jí zašimralo na zavřených očích, a když prohlédla, viděla muže, jak škrtil sirkou a rozsvěcuje svíčku.

„Co pak děláš? Co pak je ti? Stalo se něco?“ hned se ptala bojácně, starostlivě, všecka polekaná.

„Zaspali jsme, milá holka, zaspali, poslouchej, Melichar už zpívá, a my jsme ještě v loži — ten se mi zase vysměje.“

Stařena usedla na loži, naklonila hlavu k oknu a skutečně, — plně — jasně, zněl sem starého Blatského hlas i zpěv:

„Minula noční hodina, — chval každý duch Hospodina.
Po noci zas jitro vstává — Otci — Synu — Duchu — sláva.“

„I jen vykřikuj — to máš radost, vid', že mě můžeš vzbudit,“ zlobil se Uhlík a rychle se oblékal, znal Blatského, věděl, že mu přijde až pod okno zazpívat a vysmát se: „aha, zaspali jsme — co?“ a tu radost mu neudělá, než začne třetí sloku — už bude on Uhlík — venku u pumpy a řekne jakoby nic: „já už dávno nespím — čekal jsem jenom, až počneš zpívat“, — ale v tom se ozvalo pod samým oknem:

„Opustil jsem svoje lože — požehnej mě svatý Bože.“

„I vždyť už jdu,“ pohněvaně, nakvašeně vykřikl Uhlík, měl zlost, že se dal chytit, přistihnout styděl se za tu svou slabost, že ho musil kamarád zas už budít, a hrnul se ke dveřím. —

„Poslouchej, muži,“ ozvala se v tom stařenka na loži — „vždyť přece starej Blatskej je mrtev, už je to tejden, co jsme ho na hřbitov doprovodili.“

Melichar se zarazil. Ruka zůstala mu na klíče jako přimrzlá a hlava obrátila se k ženě.

„A vidíš, Anežko, máš pravdu, já na to nevzpomněl.“

„Prosím tě, posvět na hodiny — kolik je?“

V tom hodiny samy hrkly a počaly bít. Stařečkové napočítali dvanáct. — —

III.

Starý Uhlík jakoby ožil. Kudy chodil, radostně se usmíval a pochvaloval si: „já to věděl, že přijde, že na mne nezapomene, jak by také mohl, ale hlupák jsem, že jsem nevyšel, pěkně jsme si mohli popovídat — ale až dnes přijde — světla nezažehnu — starou nevzbudím — do kožišku vklouznu a z výměnice se vytratím. Na pumpě na roubení si spolu usednem a povídat musí, jak se má, viděl li tam známé formany od Klatov, Švihova, Plsku, co jsme se na ně tady naptali a navzpomínali,“ a večera se ani dočkali nemohl.

„Co pak, tatínku, že jdete tak brzy spat,“ ptali se ve veliké světnici dědečka, když hned po večeri sahal po beraničce a zdvihal se k odchodu. Už měl na jazyku: „čekám ho — ta — starého Blatského“, ale včas se ještě vzpamatoval a řekl nedbale: „E — nic — ospalý jsem — to je všecko“, a cupal přes dvůr jako mladíček. Když se přišourala za ním babička a promluvila na něho, dělal, že už spí, jakoby ho do vody hodil — ale zatím — liška podšitá — usmíval se pod peřinou, když si stařena na něho svítila a odfukoval dál, jakoby v nejhlubším spaní.

Slyšel deset — pak odtroubil ponocný jedenáctou, a stařík vystrčil z peřin hlavu a napatě čekal. „Teď se ozve — teď musí přijít,“ říkal si. V hlubokém tichu slyšel své vlastní srdce pohnutím a rozčilením tlouci, slyšel oddychovat svoji ženu, venku kdesi zaštekal pes, ale jinak nic se ani nehnuvalo... Uhlík vylezl po chvíli z postele, natáhl kožich, postavil se k oknu a zahleděl se do zařdu, kde stála studně:

„Ten dá na sebe čekat,“ zlobil se v duchu, ale hned ho omlouval, „možná že dřív nesmí, opíám se ho, jak to je, nemohl-li by přijít někdy ve dne, proč zrovna v noci — tajně — jako zloděj. — Cože? Už dvanáct?“ podivil se, když ve starých hodinách to zachrastilo a ony zvolna odbíjely půlnoc...

Do jedné hodiny stál tak stařec a čekal na svého přítele, ale nedočkal se ho ani dnes, ani zítra... Chodil celý popleten, zmaten, odpovídal zlostně a popudlivě, byl mrzut, že ho otázkami vyrušují, a jen v duchu se stále obíral s mrtvým druhem.

V domě úzkostlivě všichni ho pozorovali, viděli na něm, že ho něco tísní, zlobí, ale marně na něho doléhali. Babička tušila, co ho trápí, ale nepověděla.

„Buď dnes ať přijde — anebo už ať tam zůstane,“ rozhněval se v duchu stařec, pevně rozhodnut, čekat dnes poslední noc — byl to čtrnáctý den po pohřbu.

„Proč pak nespíš,“ utřhl se výměnkář na svoji ženu — když už bylo jedenáct hodin a ona pořád kutíla se jako slepička v hnízdě na svém loži.

„A nevím sama — ne a ne usnout.“ —

Jen to dořekla — ozvalo se ze zadu:

„Minula noční hodina . . .“

„Už je tu!“ radostně vykřikl Uhlík a rovnou vyskočil s postele. —

„Pro Boha, muži, snad s ním nechceš mluvit — je mrtvý — pojď, pomodlíme se za něho,“ prosila žena.

Ale stařec už vězel v kožišku, otevíral dveře a už také vyběhl ven do temné noci.

Jako list třásla se stařenka, ruce se jí chvěly, ale věděla, že musí za mužem — ven — hledat ho — jako věrná jeho žena, že ho opustit nesmí, děj se co děj . . . Sirky hledala, svíčku, lucernu — ale jakoby se to všecko v té příšerné chvíli do země propadlo, nic nahmatat a najít nemohla, a tak potmě vydala se na cestu. Zpěv přestal — ale jak vyšla na zápraží, už zaslechla hlasitý hovor. Dala se po hlase — a tam je v nočním šeru spatřila. Seděli spolu jako za živa na složených kládách — její muž si pokoušel a nebožtik Melichar vypravoval.

„Nemohl jsem, kamaráde,“ — slyšela Uhlíková, přitisknuta ke zdi — nemohl — času nebylo na nic — Pán Bůh mi ukázal, že to není tak, jak jsem říkal: „dřív, než umru — tak udělám to a to“. — Kývl na mne a všemu zde bylo konec. Potrestal mne náhlou smrtí — ale nereptám — trpím rád.“

„A mohl bych ti prospět, nějak pomoci?“ optal se Uhlík.

„To mohl, Vojto, kdybys chtěl.“ —

„Jak bych nechtěl — co to mluviš — nepomohl jsem, jen když jsem mohl? — Řekni mi, co a jak mám udělat a do ohně pro tebe skočím.“ —

„Na mši svatou dát.“ —

„To dám třeba na pět.“

„Dej na jedinou — ale na tu musíš vyžebrot.“ —

„Já a žebrot? Co si o mně myslíš? Vždyť víš, že mám tisícku v záložně.“

„Peníze na tu mši sv. musíš vyžebrot a neřít, nač žebrot.“

„A proč? Nač to má být?“

„Neptej se a pokor se za mne,“ — a v tom už seděl stařec na kládě sám a sám a darmo se ohlížel, kam se poděl jeho soudruh . . . Dal se jako dítě odvést do světničky — svlékl se a ulehl, ale neusnul. Myslíl na podivnou žádost mrtvého druhá . . .

IV.

Veliký boj zuřil v nitru starého Uhlíka.

„Co dělat?“ tázal se nerozhodně sebe sama — „poslechnout Melichara, jít po obci v pátek s ostatními žebračky po

celém Javoří, dům od domu, číslo od čísla a prosit, žebrot? — A nebo nejt?“

Některou chvíli byl pevně rozhodnut, že se vzchopí a půjde — že řekne: „Nic se nedivte a nic se neptejte, pro lásku Boží almužnu dejte“, ale chvílemi zase se mu to zdálo holou nemožností, přímo bláznovstvím, aby on — výměnkář bohatý — šel mezi pátečníky . . . Hanbu sobě i celému rodu by udělal, prstem by si na něho po celém širém okolí ukazovali. Mezi lidí vyjít by nesměl . . .

„Ale Melichar — co Melichar řekne?“ přepadal ho zase strach, a tak se potácel jako třtina. Nemohl najít v sobě dosti síly a sebezapření, tak se pokořit a ponížít, až by i žebrot šel, a zase nemohl potlačit v sobě vyčítající hlas: „To's pěkný přítel — věrný kamarád — když takovou maličkost neuděláš Melicharovi k vůli.“ V noci vždy zdá se mu tento úkol snadný, lehký, vysvětloval si, že se přece sousedé a hospodáři dovtípí, že neprosí pro sebe ani pro svoji ženu, že nečiní tak ani z lakoty ani ze sobectví, ale ve dne, když vstal, když pohlédl na náves a představil si živě, jak by šel v řadě s kulhavým Jankem a hluchoněmým, poloblým Koláčkem — otrásl se odporem a řekl zas: „Ne — není to možno.“

Dny prchaly — končil už třetí týden — a v noci ze čtvrtku na pátek čekal stařec, že ho Melichar určitě navštíví. Připravoval se na něho, chystal se, že mu jeho divnou žádost jak náleží rozmluví a požádá ho, aby mu uložil jiný úkol — třeba desetkrát těžší — jenom ne tak zahanbující . . .

Sestavoval si svoji obranu v hlavě a ani nepozoroval, že čas utíká a že usíná . . . Spal, ale i ve snu obíral se Melicharem a jeho žádostí. Melichar nebude chtít povolit — ale on, Uhlík, také ne, nedá se, hádat se s ním třeba bude, až Blatský konečně povolí, ustoupí, úkol mu změní, a tu mu Uhlík blaženě poděkuje, že tu tihu sňal s jeho beder, že ho zbavil toho boje, vrátil mu pokoj a mír do duše . . . Tak i ve spaní uvažoval stařec, když najednou cítil, jak mu kdosi položil ruku na čelo — těžkou ruku, vlhkou a studenou jako led . . . Prociťl rázem a rozhlédl se kolem. Hle — u jeho lože na židli sedí Melichar.

„Tys tu už?“ překvapeně se optal Uhlík.

„Vidíš, Vojto, vidíš,“ smutným, káravým hlasem počal mluvit nebožtik — „spíš tady jako dudek a o mne se ani nestaráš — jsem tu dnes u tebe naposled — nezapomeň, oč jsem tě prosil — nezapomeň!“ — a už byl tentam.

„Počkej, počkej!“ volal za ním Uhlík — ale marně. „Žádná řeč rozumná s ním není — byl podivín odjakživa — vždycky musilo jít po jeho — nepolepšil se ani po smrti,“ huboval zlostně živý na mrtvého, ale zpět už ho nepřivolał. Pomalu, líně vlekla se noc, chraplavě odbíjela hodina po hodině — až konečně dočkal se stařec rána.

Byl pátek.

Vstal, umyl se a nasnídal. „Budu se dnes postit,“ řekl stručně ženě, narazil si čepici a odešel do kostela na mši sv. Tam v poslední lavici seděli už žebráci a modlili se hlasitě různec. Rovnou cestou zaměřil k nim výměnkář, beze všeho přisedl si k nim a hned už bylo slyšet i jeho hlas, jak se mísí s ostatními a odříkává zdrávasy.

Ani po mši sv nehnul se od žebráků — ani si nevšiml ostatních výměnkářských starců a stařen, co denně na mši sv. chodili, a zuby nehty držel se hloučku žebracího.

„Vezměte mne dnes s sebou — půjdu s vámi,“ dovoloval se jaksi nesměle chromého Janka.

„A co byste s námi dělal?“

„O Boží almužničku prosil.“

„Pro Krista Pána, pantáto, blázníte?“ spínali ruce žebráci i žebračky.

„Neodhánějte mne — nezapuzujte mne,“ prosil stařec a uprosil je. Janek s Koláčem vzali ho mezi sebe a vydali se na cestu. K starostovi nejdřív.

„Je nás dnes o jednoho víc,“ hlásil hned ve dveřích Janek — uznaný vůdce žebráků.

„A kdo už zas to přibyl?“ zlostně se optal starosta, který vyplácel podporu z obecní kasy.

„Starej Uhlík.“ — „Uhlíkovíc strýc výměnkář jde s námi!“ křičeli hned žebráci jeden přes druhého.

„Cože? Kdo že?“ podivil se starosta a vyběhl i se ženou až na dvůr. — Tam — hle — v kole žebráků — obstoupen jimi — zrovna ve prostřed, o berličku opřen, s hlavou odkrytou a čepicí v ruce, stojí neznámý, cizí stařeček.

„Dědoušku, pozdvihněte hlavu a do očí mi pohlédněte, ať poznám, jste-li zdejší čili nic,“ poroučí starosta, a stařeček pomalu, stydlivě pozvedá hlavu.

„Ježíš Maria, je to on,“ spráskla ruce selka.

„Nemohu svým očím věřit — ale vy jste přece starý Uhlík, výměnkář?“ překvapeně ptá se užaslý starosta.

„Tak, chlapče, tak — nic se nemýlíš — ano — já — starý Uhlík to jsem a o Boží almužničku tě prosím,“ a hle — už i ruku natáhl a dlaň nastavil.

„Muži, věř mi, zbláznil se, nic jinak, než že se zbláznil v hlavě se mu popudilo cosi, zdětinštěl, utekl jim a teď vlastní krví hanbu dělá,“ šeptala selka zaraženému muži svému.

„Už to jiné není. Od smrti nebožtíka Blatského je celý jaksi nespůj — stěžuje si mladí — že jist nechce, málo že mluví, nespí — už to jiné není, s rozumem se minul,“ odpovídá své ženě i sedlák.

„Pojďte vy k nám do světnice, dědoušku milý, když jste tu u nás po prvé, dáme vám Boží almužničku, o kterou si jenom řeknete,“ láká hospodyně nového žebráka ze středu

ostatních a v hlavě už kuje plán, kterak starouška zdrží a rychlého posla se vzkazem pošle k Uhlíkům, aby si pro dědouška přišli a odvedli si ho, aby jim hanbu nedělal.

„Ach, milá zlatá,“ odpovídal staroušek a z kola žebráků se nehnul — „děkuji za pozvání, ale přijdu až jindy, času dnes nemám, je pátek a celé Javoří ještě obejít musím.“

„Nedrážděme ho, aby se mu nepřitížilo,“ rozhodl starosta — a jako ostatním, podal i jemu almužnu a vyslechl i jeho „zaplať Pán Bůh, hospodáři, zaplať Pán Bůh, hospodyně!“

„Milč a nic nevzkazuj,“ zakázal jí hospodář — „když se nám nepodařilo starce tu udržet, nesluší se vzkazovat, aby si jinam pro něho šli,“ a při tom zůstalo.

Podobný výjev opakoval se více méně v každém domě — všude stařečka litovali, zdržovali, ale když se nedal — s almužnou a lítostí ho propustili. Dědoušek i mouku vzal i chleba i vajlíčko — ale hned ještě před tváří dárce za peníz to s Jankem neb Koláčem vyměnil.

Tak dostali se žebráci kolem po vsi až k oběma statkům — k Blatským a Uhlíkům — stojícím na konci Javoří.

U Blatských na síni se zastavili — „Otčenáš“ sborem spustili a než se domodlili, otevřely se dveře výměnku a z nich vyšel — starý Blatský — mrtvý výměnkář. Přistoupil k novému žebráku — objal ho a polbil — všichni žebráci to viděli a umřít na to chtěli, že nebožtíka poznali.

Když „Otčenáš“ doříkali, přinesla jim hospodyně almužnu, a ani nepozorovala, že je dnes o žebráčka víc.

Průvod hnul se do posledního statku — k Uhlíkům — a to už se blížilo poledne. Přišli na dvůr a chtěli se zastavit. „Jen dál — jen za mnou dál,“ zval je starý Uhlík a vedl si je rovnou do výměnice.

„Hleď — matko — co hostů ti dnes vedu — jsou to moji bratři a sestry — nakrm nás dnes všechny — dej pro milosrdenství Boží, co máš — a vy, bratříčkové zlatí a sestříčky milé, se posadte, kam můžete, sem ke stolu — na lavice ke kamnům — tuhle na truhle jest místo,“ a sám už židle jim snášel — chleba krájel a mazať, pro pivo poslal, po dvacetniku každému almužny dal a v pokoji a lásce je pak nasycené a napojené propustil . . .

V.

V neděli ohlašoval pan farář s kazately: „Ve čtvrtek bude obětována čtyřnedělní mše svatá za v Pánu zesnulého Baltazara Blatského“ — — —

Všichni lidé si mysleli, že si na nebožtíka vzpomněla vdova Blatská — ale mylili se. Když stařena v neděli dávala na mši sv., řekl jí kněz:

„Až jindy, matičko, na čtvrtek mše sv. za vašeho muže už je zaplácena.“

„To asi naši mladí dali,“ pomyslí si Blatská, ale ani ona neuhodla.

Náš dědoušek — starý Uhlík to byl — který hned v pátek odpoledne vydal se s lehkým srdcem na faru a tam vysypal hromádku drobných a poprosil o zádušní mši sv. za mrtvého přítele.

„Ale dědečku, usmál se na něho farář. „Kde pak jste tolik drobných najednou sehnal — to jako byste byl po pátku chodil.“

„Ba, velebníčku, ba,“ přisvědčil mu se šelmovským úsměvem staroušek a rychle odešel.

Ve čtvrtek bylo v kostele lidí jako bývá v neděli. Přišli všichni z přízně na mši sv. — přišli známí — přišli i žebráci, kteří nesmlčeli, jakou podivnou příhodu v pátek byli zažili, a lidé počali cosi tušit.

V „Uhlíkově lavici“ na svém místě, zas už jako jindy seděl starý Uhlík. Brejle na nose a nebeklič v ruce, pilně se modlil a oči ani nepozvedl.

Pozdvihování už bylo. Výměnkář položil rozevřené modlitby před sebe a padl na kolena. V prsa se pokorně bil a vroucně šeptal: „Bože, buď Melicharovi i mně milostiv!“ Zvonky u oltáře harmonicky zacinkaly naposled a výměnkář s sebou trhl.

„Zaplať ti to Bůh, Vojto,“ slyšel zřetelně, jak mu šeptá Melichar do ucha — „zůstávej tu s Pánem Bohem — neuvídíme se už — až jednou na věčnosti — odcházím a na důkaz, že jsem tu u tebe byl — podívej se do knížek —“

Uhlík zahleděl se poslušně do nebeklice a viděl zřetelně Baltazarovu pravou ruku. Poznal ji, protože prostřední prst měla chromý, přeražený — ležela chvíli na rozevřených modlitbách — zapadala — zabořovala se do nich, až docela se ztratila a v knížkách zůstalo po ní dvacet osm listů promáčkutých tak, jakoby z nich obrys ruky vystříhl . . .

Můj host dokončil vypravování a sáhl do kapsy. Rozevřel přede mnou starý, švabachem tištěný nebeklič, a ukázal mi v něm zřetelně mnoha listy propálený obrys lidské ruky.

„Napišete moje vypravování?“ — optal se sedlák při rozchodu.

„Napiši,“ slíbil jsem mu dojat a rozrušen — a tímto daný svůj slib plním.

LÁTERNÍCI.

I.

Křištof byl od jakživa kurážnější než pomalý a váhavý Jirka. Rozřezávali spolu kládu na špalky, pokušovali si, Křištof povídal a jeho druh poslouchal. Dobře se jim proto spolu pracovalo. Vysoký les je chránil jako zed před větrem i mrazem, sluníčko se na ně smálo s modravého nebe, občas srnec nebo plachý zajíček přiběhl se na ně podívat a tak i dnes než se nadáli — byl tu večer. Už skládali do plátěných pytlů tvrdé, bukové klíny, svazovali provazem pilu i sekery, když zastavil se u nich na obchůzce pan fořt. Poptal se jich, co dnes viděli, nešla-li tudy škodná; stopuje lišku i tchoře a ne a ne udeřit na doupě. Láterníci odpovídali, že je teď těžko stopu najít, když je sníh utuhlý, až napadne poprašek — dají si pozor a poví pánu.

„Ale zítra to nebude — zítra zůstanem doma“ — už jako na rozchodnou povídá lesnímu Křištof.

„Ták? A proč pak?“

„Je u nás ohlášeno křesfanské cvičení.“

„A to je chyba! To je chyba!“ drbal se za uchem lesní — „tuzé rád bych byl tady s tím hotov — víte, pro jednou nebude zle, vynechte to cvičení a přijďte přece. Mohou jít za vás ženy a pošlete i děti.“

„No, to můžem, to můžem — ale patričná věc je jít si poslechnout slovo Boží.“

„Vždyť večer na hejtě se to všecko dozvíte — bude se tam o cvičení jistě hovořit.“

„To bude — to bude.“ —

„No tak co? Přijdete?“

„Až ráno — jak Bůh dá — nemůžem dnes za zítřek mluvit.“ —

„Tak se dobře vyspěte.“ — „Dobrou noc.“ —

Lesní hvizdi ještě na psa a poklepáváje holi na pokácené kmeny kráčel křížem přes mýt ještě kamsi do revíru.

„Kam pak tam ještě jde?“ Ohlídl se za ním Jirka.

„Snad tam nemáš polečeno?“ usmál se Křištof a vykročil ke vsi. Cesta vedla s příkrého kopce jako se střechy a oba drvoštěpové — své náčiní na zádech — dlouhé hole v rukách — víc jeli po svých dřevěnkách než šli. Cestou mluvit nebylo radno — jednalo se o jazyk — neboť každé chvíle zavádila noha o kořen nebo o kámen — několik rychlých skoků — a už zase tělo na pravo schýlené, o tyč opřené jelo jako po mýdle uhlazenou cestou.

Když vyjeli z lesa, ležela už mlha v údolí pod Klenčím, ale nad ní za Houvězdským Hrádkem vycházel měsíc v úplňku. Na ohromné pláni sněhové černaly se roztroušené chaloupky láterníků, a z malých okének jako jiskřičky drobným svitem zářily kahánky, co při nich doma ženy předly a vařily večeri.

„Tak co — jak to uděláme zejtra — půjdeš přece?“ optal se Křištof. Zastavil se, zul dřevák a vyklepal z něho snih, který se mu jízdu do něho nahnul, čekaje na odpověď.

„A — nepůjdu,“ krátce, úsečně řekl po chvíli Jirka. Měl zlost, že to foť žádá. Co mu to napadlo? Měl přece říci: „to se samo sebou rozumí, když je u vás křesťanské cvičení, že si zůstanete doma“, a zatím on nutí jít do lesa. Kdo to kdy slyšel! Jirka nenáviděl takové vnitřní spory z celé duše. Zbavovaly ho rovnováhy a klidu. Hatily mu cestu a zlobily ho. Nejraději měl ve všem „pořádek“ — úplné jasno ve všem a všude . . .

„Ale když foť tak nutíš,“ připomněl Křištof. —

„No právě,“ dopaloval se Jirka — „rozhněvat si ho také není radno — hodí nám práci až někde na Čerchově a co si počít pak?“

„Na to cvičení jistě půjdou naše ženské za nás — nu a neděle to není — je to všední den — tak nehřešíme.“ —

„Ale být to nemá. Půjde sem velebníček — oznámí nám to a přece se sluší a patří ho přivítat a neutíkat.“

„To ano — to ano.“

„Nu tak vidíš — a to si foť vzpomene a řekne: „chci být hotov — jen přijďte“, a člověk teď neví kudy kam — co dělat? Koho poslechnout? Brouka mi darmo nasadí do hlavy.“ —

Došli k Jírově chalupě.

„Vyspi se na to, Jirko, — ráno půjdu a povíš pak, co uděláme.“

A tak se rozešli.

II.

Největší světnici na Dilech měli u Vitáků. Byla při ní i velická komora a síň. Proto v té chalupě konalo se pokaždé křesťanské cvičení. Bylo tu za celý půst pouze jednou k vůli

přípravě na sv. zpověď. Světnice už byla lidmi nacpaná hned po obědě. Seděly tu matky s dětmi v peřinkách — stáli tu muži — starci i stařeny. Radostně a vesele si všichni povídali, těšili se zrovna na tu schůzku dnešní i na ten kousek řeči své vlastní i té, kterou uslyší.

„A co pak, že tu není Jirka,“ optal se jeho ženy náhle starý Kapic — „chtěl jsem se ho optat na ty rouby višňové.“

„Nemoh, přijít, musil i dnes s Křištofem do lesa, foť jim nedal pokoj.“

„Dnes neměli chodit.“

„No, však dost kabousil a okouněl — nevěděl: mám či nemám — až Křištof se mu smál a řekl mu: pojď. Však znáte Jirku, jak někdo poručí, poslechně.“

„Už jde — už jde,“ vykřikly v tom děti, které se sklouzaly po závěži se střechy dolů. To zrovna Jirkův synek stál nahore na střeše, oběma ručkama držel se teplého komínu — krčil se a hlavičku stranou uhýbal, aby mu dým nepřekážel a hleděl dolů ke Klenčím.

Spatřil teď pana pátera, jak si vykračuje od Šimanovic mlýna přes Lachce, černá jeho postava zřetelně se odrážela od bílého sněhu, ač byl ještě dobré půl hodiny cesty daleko, klouček ho poznal a hned na své strážní hldce — jako jelen ostatnímu stádu — dal znamení dětskému hejnu.

„To už asi jde velebníček,“ všimli si toho uvnitř i staří a počali mu hned dělat místo za stolem „pod obrázky“.

Venku ve velikém chomáči stála chasa. Divčí smích výskotem se ozýval, ale teď také ztlchl a hoši i dívky cпали se rychle na síň.

Jenom děti rozjely se na sáňkách i bez nich naproti kaplánkovi, kterého dobře znaly z postřekovské školy. I dnes tam sice měly být, ale protože je křesťanské cvičení „u nich“, směly zůstat doma.

Holčičky se daleko nepustily. Zastavily se hned u Kroupovic baráku, ručičky si zahalily do fěrtoušků, přitlačily se k sobě jako koroptvičky a čekaly, až kněz dojde. Ale kluci pustili se s kopečku dolů a v minutě už se váleli ve sněhu před samým velebníčkem.

„Když já chtěl zarazit,“ omlouval se Vávříček, celý rudý hanbou, že zavinil tu „valnou hromadu“ a tak nešikovně „zarazil“, — že se přes něho skulili jako hniličky všichni ostatní.

„Umíte katechismus?“ optal se jich přísně kaplan — jen proto, aby Vávrovi pomohl z rozpaků a ušetřil ho výsměchu a štulců, kterými ho hoši častovali.

Hu! To byla otázka! Dušička se při ní zatřásla a scvrkla se, že byla malinká jako špendlíč v lese.

„Uvidíme! Dnes budou poslouchat také táta s mámou,“ pokračoval kněz a strach v dětské hrudi, před chvílí ještě plně nadšený a odvahy — ještě více vzrostl.

„A náš táta ne,“ zavýskl si náhle klouček.

Kaplan otočil po něm hlavu. Byl to Jirkův Honzík, ten, co dnes držel na střeše u komínu stráž.

„Co pak je tátovi, že nepřijde?“

„Nic mu není — ale pan fořt kázal a tak musil se strejčkem Krištofem jít do lesa na špalky.“

Teď ozval se na Dílech zvonek. Rozezpíval se zavěšený v „zouváku“ na štítu střechy u zvoníků a líbezným zpěvem vítal do obce milého hosta a svolával opozděné posluchače k Vitákům. Kněz s dětským průvodem blížil se už k děvčátkům . . .

III.

Viděli jste už někdy na Šumavě v zimě kácet dříví? Dvacet — třicet — sto i více kmenů porazil se jako karty jedním směrem s vrchu dolů — a pak se dřevaři dají do práce a počnou pokácené smrky a jedle pilou i sekerou rozebírat a třídit. Vybírají „holandry“, řezou klády, sekají „suky“, dělí dříví „šindelové“, „pošenové“ a „papírové“, dříví na stavbu a k palvu, pařezy a vrchy — zcela tak, jak „pan fořt“ si to přeje . . .

Na takové pasece od rána už pracovali zas jako jindy Krištof s Jirkou. V poledne zastavil se u nich lesní a pochválil je za to, že poslechli. Zapsal si do knížky do metrů vyrovnaná polena, červenou tužkou popsal klády na bílých řezech, pověděl jim, že ta „zatracená“ liška v noci už mu roztrhala zase jednoho zajíce, a odešel.

Láterníkům dnes tak vesele se nepracovalo. Mlčeli oba. Nebylo jim jaksi do řeči. Také počasí počalo se kalit — nebe potáhlo se závojem šedé mlhy a sluníčko se ani neukázalo. Ale dřevorubci, když slunce nesvítlo, měli s sebou jiné hodinky — a to byl žaludek. Podle hladu uhodli, kdy je čas k obědu.

„Najíme se,“ řekl Krištof a sáhl po svém pytlíku. Vedle dřevěných klínů byl tam i klín černého, domácího chleba a „přehoušel“ suchých, planých hrušek. Jirka poslechl. Vytáhl nůž z kapsy a dal se do jídla.

„Poslouchej — co říkáš,“ povídal najednou váhavě a jaksi smutně mezi jídlem — „nic mě ta práce tu dnes netěší, nechme toho a vraťme se domů — přijdeme ještě včas.“ — To mu táhlo hlavou to křesťanské cvičení, které po jedné hodině mělo u Vitáků začít.

„Nu — jak chceš,“ — svoloval Krištof — „nadělali jsme práce už, jako jindy za celý den.“

„To proto, že mlčíš a nežvaníš v jednom kuse,“ usmál se Jirka a utíral si rukávem pot s čela.

V tom tichem lesa ozval se stříbrný hlásek zvonku. Oba muži ztichli i kousat přestali do tvrdého chleba a chvíli naslouchali.

„I hlehle,“ vykřikl Krištof, „to je náš zvonek — povídám, že bude jináč, nikdy ho sem slyšet není, až dnes je tak průslyšno.“ A vskutku tak zřetelně — jakoby jim zvonek visel nad hlavami — bylo slyšet úderu jeho kovového srdíčka: Zvonil jaksi kvapně — tak se jim alespoň zdálo — skoro poplašeně.

„Co to zvoni?“ stručně optal se Jirka a leknutím až zbledl ve tváři. Napadlo mu, že snad hoří na Dílech a že „šturmuju“.

„Co jiného by zvonili — poledne!“ minil Krištof, sundal čepici s beránkem a pokřičoval se.

Jirka dále napjatě naslouchal. Měl také beraničku v ruce, ale nemodřil se. Čekal, až zvoník zvonek podtrhne a naznačí oddíl v „Anděl Páně“. — Ale nedočkal se — zvonek chvíli zněl a Jirkovi se zdálo, že tesklivě volá: „Pojď domů! — Pojď domů!“ ale náhle se odmíchl a ztichl.

Sám Krištof nyní řekl: „Ne — nebylo to poledne.“

A Jirka se ozval: „Mně to připadalo jako hodinka — snad tam ve vsi někdo umírá.“

„Jsme my blázni,“ vesele se zasmál Krištof — „pořád na to křesťanské cvičení myslíme a teď zapomínáme, že na ně zvoní. Poledne jsme už přeslechli — pila skřípala a neslyšeli jsme — a to teď už jde pan páter k Vitákům a zvonek ho vítá. Tak vidíš, Jirko, chtěj nechtěj musíme zůstat, přišli bychom pozdě.“

„Ale to nás žaludek ošidil,“ minil Jirka, „o celou hodinu se opozdil — ba ještě teď mi jako jindy nechutná.“ Vzal svůj krajíc — popošel několik kroků na mýt — nohou odhrnul s velikého kamene snih a drobil naň jako na stůl chlebovou střídku pro ptáčky. Pouze kůrka jako podkova zbyla mu v ruce. Do ní zakrojil svůj ostrý nůž, usedl si na dřevo a zvolna pojídal.

I Krištof mlčel. To bylo neomylné znamení, že ani on není ve své míře. Myšlenky obou mužů toulaly se po světnici u Vitáků. Viděli tam celou „obec“ shromážděnou a velebníčka mezi nimi. Snad jeho oči zatočí se po shromáždění a on se optá: „Kde pak je Krištof s Jirkou — snad nestůňou?“ A jejich ženy řeknou: „I toto — nestůňou — ale fořt jim pokoje nedal — musili do mýtě.“

„Tak, tak,“ řekne velebníček a počne . . .

„A co!“ mávl najednou rukou Jirka, „nač se trápit! Dejme se do díla!“ a zavřel nůž, až to prasklo, zastrčil ho do kapsy a chopil se pily.

Nastával jim kousek nebezpečné práce.

Tři jedle jako tři sestry ležely poražené, větvemi navzájem spojené přes vymleté koryto. Jindy korytem bublal a šuměl potůček, ale teď byl výmol zamrzlý i zavátý a pod ledem jako v kanálu tiše se valila zkrocená vodička dolů ke mlýnskému potoku.

Krištof i Jirka chvíli prohlíželi štíhlé kmeny a uvažovali, jak je „rozebrat“.

„Leží jistě“, povídá sám Jirka, „uříznem nejdříve odzemky“ — a postavil se s pilou k pařezu, od něhož kmen se úplně při pádu neoddělil, ale zůstal s ním spojen mohutnou třískou. „Zaloup! se,“ říkali láterníci v podobných případech.

Nasadili tedy pilu, aby oddělili dřevo od kořenů, jimiž po dobu nejméně půl sta let ssálo svoji všecku sílu z chudé, kamenité lesní půdy.

IV.

U Vitáků počalo už křesfanské cvičení.

Kaplan odložil jen čepici, hůl a krátký lodenový kabát, a ve vysokých botách vykročil mezi děti. Postavil si je podle tříd a pohlaví, pomodlil se a už začal „o svátostech“. Kluci se krčili, jakoby kroupy a ne otázky padaly. Za to holčičky ruce natahovaly, jakoby se praly o ty otázky a každá jakoby chtěla do vesele se třepajících prstíků nějakou zachytit.

Právě za hlubokého ticha odříkávala Jirkova dcerka: „co jest svátost pokání!“ — když si všichni i s velebníčkem všimli její matky. Stála až dosud o kamna opřená a radostí i štěstím přímo zářila — pýcha mateřská sálala z ní, když její dcerka hbitě a svižně už asi po třetí odpovídala na kaplanovu otázku. Ale teď náhle jako stěna smrtečně zbledla, „Ježíš — Maria“ vykřikla — krk do výše natáhla — hlavu k oknu obrátila — „pusťte mne!“ zoufale zavolala — a jako smyslů zbavená klestila si cestu a tlačila se ke dveřím.

Jako když utne, přestal kaplan vykládat, děti odpovídat a všichni poslouchat. „Aha, udělalo se jí špatně,“ myslí si kaplan, „je tu zkažený vzduch a nesnesitelné vedro,“ nařizuje otevřít okna a poroučí jasným hlasem: „Jděte, ženské, ven za Jírovou, snad se jí udělalo zle.“ — Ale všichni vidí oknem — jak Jírová jako smyslů zbavená od Vitáků přes všecko pádí rovnou k lesu . . .

A než se z leknutí vzpamatovali, už slyší oknem z mlčelivého jindy lesa znít zoufalé volání:

„Pomóc! — Pomóóc! — Pomóóóc!“ — Volání ozývá se blíž a blíž . . . Všichni trnou a už z černého lesa na holi vyjel Krištof bez čepice — prostovlasý — a hlas dosud lesem tlumený rozkřikl se příšerně ve volné prostora: „Jirka je zabitej! . . .“

Kdo nohy měl, běžel k lesu a lesem vzhůru na myl. Všichni běželi, ale žena Jirkova letěla. Našli ji klečeti na zemi a rukama vši silou odhrabávati sněh. Ležel v tom sněhu zamáčknutý, tváří k zemi obrácený její muž a tíha tří kmenů tiskla ho do závěje. Sta ochotných paží se natáhlo a zvolna nadlidskou silou kmen po kmeni odsunulo, až žena pozdvihla ze sněhu svého — udušeného muže.

„Kdo to mohl tušit?“ lomil rukama nad věrným přítelem Krištof — „přeřizli jsme tuhle u pařezu zálupek a než jsme dořizli — prasklo to — tříška se utrhla — kmeny se svezly a Jirku jako červíka zavalily.“

Kaplan s několika muži činil oživovací pokusy. Zaváděl umělé dýchání — třel mu ruce i spánky — ale marně. Pouze trochu krve vyšlo ústy z rozdrčeného hrudního koše. A ze středu žen, které držely zoufalou jeho ženu, bylo slyšeti nářek: „Já ho slyšela — stojím u kamen a najednou slyším, jak někdo tluče na okno — podívám se a vidím za oknem muže a slyším ho volat: Markyto, Markyto, s Bohem!“ — — —

SMRT.

Na mládenecký pokojík pana učitele Karla Šalouna zaklepal školník a nečekaje ani na pozvání, pootevřel dveře a se slovy: „Pan ředitel se dává poroučet“ — položil na umyvadlo úřední dopis. Umyvadlo stálo hned u dveří a školník zřetelně viděl, kterak voda na jeho mise se červenala.

„Chudák,“ politoval ho v duchu, „plívá zase krev, už to s ním asi dlouho trvat nebude,“ ale na dlouhé úvahy času nebylo — měl i jiné posilky ještě na starosti, musil oběhnout členy sboru s pozváním k mimořádné konferenci, skočit na poštu, k předsedovi místní školní rady, zastavit se u kupce — plnou hlavu toho měl, tak že brzy z ní pustil učitele Čalouna i s jeho chorobou.

Ten mezi tím už držel v ruce půlarch papíru — podala mu ho jeho opatrovnice Záčková — a v hlubokém zadumání skláněl se teď nad ním. Okresní školní rada mu oznamovala, že ze zdravotních ohledů má dovolenou na půl roku.

„Pojedu domů,“ byla první myšlenka, která mu skočila hlavou po přečtení onoho úředního přípisu. Jako sirkou když škrtně, tak rychle vyšlehla a vzplála v něm, celého radostí ho ozářila, ale také hned rychle hasla a dohořívala.

„Domů?“ nejistě optal se sebe sama a svěřil těžce hlavu na chorá prsa. „Jak bych mohl jeti domů?“ A v duchu rázem vybavil se mu celý jeho domov.

Spatřil kraj kolkolem ohražený přísnými horami, porostlými jako hustou srstí Jehličnatým lesem. Jako baldachýn nesly ty hory na svých temenech ve výši modrou oblohu s plujícími mračny, a dole pod nimi viděl po stráních chudé proužky bramborových polí, v údolíčku zelený koberec šfavnatých luk, protřzený neklidným tokem horské říčky a přímočárnou šedou silnicí. A v tom údolí zjevilo se mu i rodné jeho městečko. Tak určitě a přesně, jakoby stál tam u nich na kopci „Větrníku“ a s té ptáčí perspektivy hleděl dolů, tak se mu pojednou vybavil v mysli ten shluk domků se svými stodůlkami a ků-

ničkami, tlačících se kolem kostelíka. Tak byly stěsnány a semknuty na poměrně malém prostoru ty krovy, jako ve schůzi nějaké v sále bývá hlava na hlavě, a jen ten kostel jako řečník — ba ani celý kostel ne — jen jeho bílá věž s cibulovitou bání týčila krk a hlavu nad tím zástupem lidských obydlí. Pouze na okraji městečka stály o samotě na řece dva mlýny a několik vill a rodinných domků, jež si zde boháčci jako letní sídlo svoje postavili, i o těch se mu zdálo, že spěchají k ostatnímu houfu a že se jen cestou někde nějak opozdily a včas dojeti nemohou. Vidíval, jak se i na schůze tak trousívali lidé jednotlivě, přicházeli pozdě a rušili řečníka, který nečekaje na ně v ustanovenou hodinu schůzi zahájil a mluvíti počal.

Čaloun při tom obraze se hořce usmál.

„Inu — spolkář ozývá se ve mně — už jiným nebudu,“ napadlo mu, „však v těch začouzených sálech na poplivaných podlahách také se kdesi v prachu válí kus mých zničených plic.“ —

Vidina jeho rodiště ho neopouštěla. Sluníčko svítí na ty střechy, a on — Čaloun — stojí dál na „Větrníku“ a dívá se. Zná každý šindel na těch střechách a nejlíp ovšem tamhle na střeše pod kostelem. Pod ní stávala jeho kolébka. Z ní upíral svoje oči k bílému, nízkému stropu v jejích světnici. Dlouho si v kolébce nepobyl. Po roce musil rychle udělat místo své sestře, stavět se na „vlastní nohy“, a tu poznával ve světnici nejdříve lavice, jichž se křečovitě chystal, aby nepadl. Ale rychle rostl, zatoužil po výšinách, vylezl záhy na lavici, a stůl s oknem stal se jeho zamilovaným místem už pro všechny příští život.

I teď vidí jejich rodinný stůl v koutě mezi dvěma okny. Ji na něm, hraje si u něho, své první dětské úkoly na něm píše, u něho sedí později, čte, studuje, píše i svoje vlastní práce, řeči, přednášky, když o prázdninách z ústavu anebo už jako učitel přijíždí domů.

„Domů!“ jako úder na zvon ozvalo se v něm opět to slovo. Silná touha jakoby rozhoupala pojednou v jeho nitru smutné srdce jako zvon, a to jakoby bušilo slovem: „Do—mů, do—mů!“

„Jak bych mohl jít v tomhle stavu domů!“ chraptivým hlasem promluvil Čaloun, pozdvihl svoje chvějící se suché ruce, zalomil je nad hlavou až prsty zapraskaly a přikryl si jimi tvář.

„Jenom tiše, jenom tiše,“ hlesla v koutě paní Záčková, ale nemocný ji neslyšel.

Jemu se zjevily teď dvě staré, udřené postavy — otec s matkou. Tváře jejich jsou vrásčité, jakoby scvrklé, ustavičná starost v trpkých rysech ztuhla na nich, a i když se usmívaly, byl to úsměv hořký, bolestný... Postavy jejich byly k zemi sehnuté, jakoby je ustavičně tížilo na bedrech těžké břemeno nějaké, nebydli už také ve veliké světnici. Předali

před rokem svoji živnostíku synovi a se třemi dosud nevda-
nými dcerami odstěhovali se naproti — do malé světničky na
výměnek.

„Dluhy nás sem vyhnaly!“ řekl otec, a znělo to jako ža-
loba. Karel věděl, že i k vůli němu otec se zadlužil, a umi-
ňoval si poctivě splatit a nahradit, oč rodinu studiemu při-
pravil. Vážně se k tomu chystal úsilným studiem. Sotva měl
za patami zkoušku způsobilostí, už znovu sháněl knihy a po-
můcky, do roka seděl znovu před zkušební komisí, a nepo-
vollil, až se stal zde — v tomto průmyslovém, velikém městě
odborným učitelem na chlapecké škole měšťanské.

Tak se probil k té své metě, stál u svého cíle, pracoval
horlivě i mimo školu, ve všech spolcích takřka cítiti bylo jeho
činnost, až upoutal na sebe pozornost, a nebylo možno nedati
mu uprázdněné místo definitivního učitele, které se na měšťance
uprázdnilo. Spočítal si své služné, spočítal i své potřeby —
a zajásal.

„Konečně!“ řekl si, a určil obnos, který měsíčně zašle
rodičům, ne — nenapíše „jako splátku“, ale na každý ústřížek
poštovní poukázky napíše „na přilepšenou posílá vděčný syn“.

Ale v tom to přišlo!

Ředitel čekal zemskou inspekci a jako drák jezdil školou.
Všichni učitelé napiali své síly do krajnosti, sedali po škole
se žáky méně nadanými, opravovali úkoly a výkresy, pořádali
sbírky v kabinetu, prohlíželi úřední spisy — do večera býval
Čaloun ve třídě, ve spěchu shlit v uzenářském krámu někde
večeři a už letěl do nějaké výborové schůze nebo na zkoušku
ochotnického divadla nebo pěvecké jednoty anebo do sálu, kde
cvičil dorost národní tance. Na roztrhání byl . . .

Inspekce nepřicházela, duševní napětí proto trvalo a vy-
čerpávalo i všecken humor a veselou náladu, konec roku se
blížil, když konečně přijel pan okresní inspektor sám — bez
zemského. Ten toho roku o okres ani nezavádil.

Čaloun za prospěch svých žáků byl v konferenci výslovně
pochválen — ale jaksi ho to ani netěšilo. Seděl skrčen na své
rákosové židli, chvílemi zima mu přeběhla po zádech — ač
už byl červen a venku krásný, teplý letní den.

„A vy tu sedíte jako zmoklá slepice, jako bych vám udě-
loval důtku a ne pochvalu,“ všiml si ho sám pan inspektor,
patrně nemile dotknut tou neúčastí učitele.

Čaloun se zapýřil, a aby vysvětlil tu svoji zdánlivou lho-
stejnost, jež mohla se vysvětliti lehce jako nevděčnost, vykládal,
že po několik dní mu není volno, necítí se být ve své kůži,
na prsou ho bolí, v krku ke kašli ho cosi stále dráždí, a ho-
rečka ho droll chvílemi.

„To bude asi rýma, jistě rýma,“ těšil ho při loučení pan
inspektor, „to v čas senoseči dostavuje se taková urputná

rýma, „hajšnupfen“ říkají tomu Němci; jen se vypočte a bu-
dete zas jako ryba.“

Čaloun poslechl — ba hojně poty dostavily se samy
každou noc k ránu, ale uzdravení nepřinášely. Naopak celým
tělem rozložila se taková malátnost až dosud mu neznámá,
chut k jídlu i práci, k studiu i zábavě zmizela, úporný kašel
se dostavil, a jednoho dne ztratil Čaloun úplně hlas. Namáhal
se, namáhal promluvit, ale hrdlo jakoby bylo sešněrováno —
hlasu nevydalo.

Dovlékl se k lékaři a zhrozil se jeho slov.

„Máte zlý katar hlasivek a v levém hrotu i katar plicní,
šetřit se, pane učiteli,“ zahrozil mu a dodal: „Štěstí, že jsou
prázdniny a že jste ze zdravé horské krajiny — vyližete se
z toho, ale i pak pozor.“

A tak Čaloun jenom ještě napsal žákům do výkazů
známky — a pak jel domů.

„Domů!“ zase tak jako výkřik rozlehlo se nyní jeho
nitrem, a pás vzpomínek sunul se dále.

Kouzlo domova osvědčilo na něm svoji čaromoc. Léhal
doma v noci na půdě poblíž veliké haldy sena, ze kterého vo-
něla mařinka, kmín, tomka a jilek, ve dne procházel širé lesy,
dýšící ozonem a pryskyřicí, tváře mu zčervenaly, hlas se vrátil,
kašel se ztratil, a Čaloun pln radostného nadšení a nadržené
energie přijel z prázdnin a zapráhl se znovu do všech svých
povinností. Zárem zas sršely jeho oči, kovově zněl jeho hlas,
až na chodbu ze tříd ho bylo slyšet, když nadšeně vykládal
mladým duším potřebné vědomosti pro život. I hodiny pokračo-
vací školy večerní zase si přibral, i spolky po prázdninovém
odpočinku k nové činnosti křtsil, programy pro zimní období
chystal, s přípravami a zkouškami počínal. Na sebe a na
nemoc v tom spěchu a kvapu ani nevzpomněl — ale ta při-
hlásila se sama — náhle, neočekávaně a hrozně.

Čaloun jednou ve schůzi řečnil — ohnivě — jak bylo
jeho zvykem, poddával se kouzlu slov, předmět ho unášel,
silou svého přesvědčení podmaňoval si posluchače, kteří vi-
seli zrovna na jeho rtech, — když náhle Čaloun se odmlčel,
chytit se za prsa, a rty jeho zalily se krví. Přitiskl k nim bílý
šátek, — sám dosud nevěda, co se mu vlastně stalo, — ale
když ho odtrhl od úst — spatřil na něm velikou — rudou
skvrnu.

„Krev — chrlí krev!“ křičely už přední řady posluchačů;
ze zmatku vymotal se lékař, a Čalouna odvezli pozorně —
v kočáru — sem do jeho pokoje. Ředitel dal mu týdenní,
a nyní okresní školní rada půlletní dovolenou. I okresní lékař
ho vyšetřil a potvrdil: „Půl roku — nejméně půl roku musíte
se šetřit, a nebude-li vám volně, podejte si znovu žádost,
a prodloužíme vám prázdniny ještě třeba o rok.“

„Domů — pojedu domů.“ zašeptal jako výsledek svých vzpomínek. Jako světlo rozhořela se mu v nitru opět naděje na uzdravení, zaplašila všechny stíny a obavy; „to nic není,“ mluvila k němu, „pro trochu krve, tam v lesích nalokáš se čerstvého vzduchu —“

Ale v tom jako z lbezného sna probuzen otrásl se... Pohlédl oknem; deštivý den listopadový hasl nad střechami, nevládné vlhké šero tlačilo se do ulic, žlutá světla matně hořela už v protější řadě přízemních krámů... A současně vybavil se mu ten den u nich — tam na horách — doma. V bezedném blátě tone městečko jejich. Dusivá mlha jako rubáš visí na horách a tiše, neslyšnými kroky jako upír propletá se lesy a kráčí dolů do údolí. Zavalí domky, pole i louky, věsí se na větve stromů a v těžkých kapkách jako slzách stéká po kmenech k zemi. V tom náhle, bolestně, jakoby si vzdychly, zahučí lesy. To vítr se probouzí a mezi horami hledá si cestu. Na cary roztrhává mlhavý rubáš, zmrazí rosné kapky a jako jehly ostrým sněhem počne bičovat celý kraj i lidi v něm. A vidí ty lidi, osmahlé, kostnaté horaty, do bronzova opálené a otužilé, proti kterým je teď on pouhý komár.

„To nejde, přáteli, teď domů do hor,“ mísl se do té představy starostlivý hlas lékařův, „to by byl mor na vaše plíce, vy musíte na jih — nejlépe do Meránu — k moři a rychle.“

A zase vidí matku a domov. Světničku malou jako dlaň, okénko v ní ucpané, při zdi dvě lože, na jednom spí spolu rodiče, na druhém sestry... Ne — v zimě nelze spát u nás na půdě... Ne, nemůže — nesmí domů... Lékař má pravdu. Co by tam dělal? Uplakaná tvář jeho matky se mu zjevila, tatáž tvář, která ho vítala, když přijel chorý na prázdniny...

„Už nesmím domů,“ řekl si a probudil se ze svých dum. Tma byla v pokoji, tma v jeho duši, pouze na stole před ním bělel se půlarch papíru s jeho dovolenou, a z ulice oknem padalo na stěnu matné, špinavé světlo luceren...

II.

V tutéž dobu končila se mimořádná konference učitelského sboru. Členové ochotně rozdělili mezi sebe Čalounovy hodiny na dobu, než přijde výpomocná síla, upravili nově rozvrhy a rozcházeli se. V osvětlené sborovně zůstal pouze ředitel a asi tři učitelé.

„Pánové, prosil jsem vás, abyste se po konferenci chvíli zdrželi,“ počal ředitel vážně, „a nutí mne k tomu velice naléhavá okolnost — takřka povinnost; víte, že je s Čalounem konec.“

„Lékař se může mýlit. Už před prázdninami to s ním bylo nekalé a vykřesal se z toho — má zdravý kořen.“

„Přál bych si toho sám, a ještě více jemu, ale je nutno počítati s možností, uznáte přece, pane kollego, že jeho stav je tragický, každé chvíle nastati může konec, tři návaly přestál — kdo nám ručí, že přetrpí i další, dostaví-li se?“

„Jen kdyby lékař dovolil ho dovézt na jih, ty vražedné mlhy listopadové ho ubljejí.“

„Na to v jeho stavu není ani pomyšlení, nesnese dopravu po dráze.“

„Škoda slov! K věci raději. Pánové, víte, že se hlásí s námi společně a otevřeně ke straně pokrokové. Stál na krajním křídle naší organizace, pojí nás s ním nejen osobní přátelství, ale i zásady strany — žil a působil protiklerikálně, nejostřejší resoluce a nejmělejší návrhy zrodily se v jeho hlavě a vyšly z jeho úst. Jeho smrt nesmí být popřením jeho života — on nesmí umřít jako křesťan — ale pouze jako člověk.“

Ředitel domluvil. Příšerné ticho rozložilo se sborovnou. Pouze plamen v lampě syčel a v kamnech praskalo dohřívající uhlí.

„Jinými slovy“ — teď rozkřikl se až ředitel — „katecheta k němu nesmí — my ho k němu pustit nesmíme.“

„To bude těžkou věcí. Slyšel jste, jak se o něho zajímal, jak se živě dotazoval, jak se mu daří.“

„Jako lidé se spolu dobře snášeli. Na krev se přeli o zásady, ale po výměně názorů ustali, usmáli se na sebe, a jako rytíři po souboji i ruce si podali, a mně se zdávalo často, že si z nás ze všech spolu nejlépe rozumějí. Mezi nimi bylo ustavičně jasno.“

„Vím, že Čaloun nevěrcem není, ale církev je u něho překonaným stanoviskem, to přece často a veřejně prohlásil, je také členem Volné myšlenky, jako je stejně vřelým stoupenecm volné školy.“

„A co tedy činit?“

„Denně jeden z nás ho navštíví, aby mu připomenul, čím je sám sobě i naší straně povinen.“

„To můžeme.“

„Je nutno působit taktně, připomínat mu jeho vlastní slova a zásady a katechetovi říci, že ho návštěvy unavují — tedy, pánové, na svá místa, a plnit svoji povinnost. Je to ostatně i klubovní usnesení, zítra počneme. Dopoledne navštívím ho já, a vy se o pořadu dohodněte.“

Ředitel zatáhl knot v lampě, zhasl ji, dlouhou chodbou zavzněly kroky a po chvíli celá, jako kasárny veliká budova školní ponořila se v ponuré ticho a tmu.

Druhého dne po desáté hodině kráčet po náměstí k bytu Čalounově pan ředitel měšťanské školy. Cestou zastavil se v lékárně, koupil láhev vína „Malaga“ a v duchu sestavoval si, co a jak promluví na Čalouna. Zaklepal jemně na dveře,

na kterých bělela se visitka s nápisem: „Karel Čaloun, odborný učitel měšťanských škol“, a vešel.

Stará paní Záčková, zkušená opatrovnice nemocných, kterou lékař přivedl sám Čalounovi, přivítala pana ředitele, a pacient, který si dosud hověl v loži, usmál se vděčně na svého představeného, kterého si upřímně vážil. I rty se mu pohnuly, jakoby chtěl něco na přivítanou panu řediteli povědět. Ale ten ho kvapně předešel, a od dveří hned volal: „Jen tiše, pane kollego, jen tiše, prosím vás, ani sebou nehněte, jdu se jen na vás podívat, už včera chtěl jsem vám osobně přinést tu dovolenou, ale víte, jak to u nás chodí, jako ve mlýně, konferenci jsem musil svolat, a všechna čest pánům, s nevšední ochotou přejali vaše hodiny — tak můžete stonat.“

Čaloun upíral radostné oči na svého hosta a poslouchal dychtivě. Škola, škola — to bylo, nač si teď od rána už myslil. Na své hochy bujně, až nevázaně někdy, na tu svoji třídu, plnou zdravých tváří, bujarého smíchu, plnou ruchu a života.

Ale pan ředitel dlouho u školy nezůstal. Brzy odbočil a přešel na chorobu Čalounovu.

„Vy přece, milý příteli, nesmíte se podávat chmurným myšlenkám. Váš názor na život je ucelený, vyhraněný. Nás všechny až překvapovala vaše duševní vyspělost. Vy, který jste vždy tolik pohrdal všemi předsudky, musíte silu svoji osvědčit a zvláště ve své nemoci. Však mi rozumíte. Katecheta se na konferenci o vás velice interesoval. Ale já mu řekl, aby se neopovažoval vás navštívit, že by vás jen zbytečně rozčilil, že zná přece vaše názory a ví, jaké boje právě s ním jste sváděl, tak jen mužně, příteli, jen hrdinně si počínat, a kdyby sem přece vlezl, zády se k němu obraťte. Je třeba rozhodných skutků, a nejen prázdných slov.“

Čaloun kýval hlavou i rukou a ředitel zářil. Smál se, sám láhev vína načal, na lžičku nalil a nemocnému podal, paní Záčkové nakazoval, aby věrně nemocného ošetřovala, slíbil, že zase sem zaskočí, jakmile mu jen chvilinka času vybude, a rozloučil se.

Po jedenácté přišel pan doktor. Změřil teplotu, poslechl si, jak bije srdéčko, tepnu ohledal, jazyk prohlédl, poptal se, jaká byla noc, jaká je chuť k jídlu, co kašel dělá, podíval se na zásobu prášků a léků, pochválil pacienta, že se lepší, aby jen byl trpělivý, veselý, že se dočká, že za týden — nejdéle za dva — už bude dýchat jiný vzduch . . .

Opatrovnice pak přinesla oběd — malinký — jako pro děťátko, a jako děťátko ho také Čalounovi podávala.

„A teď si zdřímnu,“ řekla, když uklidila přibory. Stáhla záclony v okně — sedla si na divan tak, aby na ni nemocný neviděl, ale ona aby ho měla na očích, jakmile by se pohnul.

„No, tak třeba,“ svoloval v duchu pan učitel a přivřel oči. Blížilo se k polední. Ve třetí třídě měšťanské školy měl poslední hodinu tentokrát pan katecheta.

Nešlo to jinak při nové úpravě rozvrhů a ničeho také nemamtal, jednalo se o suplování za nemocného kollegu, a tu spokojil se vždy s jakoukoli úpravou svých hodin.

Na kostelní věži počalo vážně odbíjet dvanáct, když školní budovou zacinkal zvonek.

„Hoši,“ zvažněl náhle kněz a hlas se mu zatřásl — „jistě víte, že vám váš třídní pan učitel těžce stůně. Jistě by ho to těšilo, kdybyste ho navštívili. Všichni k němu ovšem nesmíte, ač by vás zajisté všechny rád viděl. Ale zvolte si dva, tuhle máte zlatník, kupte mu kytici růží, fialek nebo bezu — uvidíte, co zahradník bude mít ve skleníku, to mu doneste jménem třídy, řekněte mu, že se vám po něm stýská a že si přejete, aby se brzy mezi vás vrátil. A nyní vstaňte, sepněte ruce a pomodlíme se, aby mu Bůh byl milostiv.“

Snad jak živa se třída tak vroucně nemodlíla tři otčenáše, jako tentokrát. Chlapcům stály slzy v očích a odcházeli domů dnes jako zmoklé slepice. Zašel jim smích i křik, ba ani neřítily se po schodech s hlukem jako lavina, ale jako beránci tiše a krotce šli v párech před panem katechetou, až před školou teprve se rozcházel . . .

Sotva že přivřel pan učitel Čaloun na svém loži oči, hle, skutečně taková sladká dřímotinka snesla se k němu a pojala ho v hebkou náruč. Na všechno zapomněl a jenom na domov zase myslil. Co asi tam doma dělají teď? Snad pomáhají bratru mlátit ve stodůlce. Pěkně o čtyřech mlátil do ovesných snopů, až tvrdě zrní lítá jako písek, cepy do taktu znějí, slepice a husy před stodolou sbírají zrnka a hrabou se ve výtráskách, tatínek má po něm teplý kabát i klobouk na sobě, a povídají si: „Co pak asi dělá ten náš Karel, už nám dávno nepsal, jenom tu přilepšenou poslal a psaníčko žádné“ — tak leží Čaloun a maluje si sladký domov, když najednou tiše, tichounce a pomalu, pomalinku otevírají se dveře v jeho pokoji. Zrovna proti posteli jsou dveře a vidí na ně, ač má oči zavřené. Otevřely se konečně dokořán a jimi se strká dovnitř stařenka jako věchýtek. Sváteční, bílou plenu má na hlavě a na ruce sláměnou mošničku, pentličkami pošítou, a v ní v šátku zabalené svoje modlicí knížky — „zlatý nebeklič“. To se jistě maminka vrací z kostela — myslí si Čaloun, a vidí se býti malým dítětem. „Maminko, maminko,“ volá na ni a natahuje po ní ručky se slovy: „Co pak mi nesete?“ A maminka se usmívá jako sluníčko, jde blíž až k posteli, hledí ho po vlasech a povídá mu: „I ty můj košiláčku zlatej, co pak bych ti nesla, Pán Ježíš s Panenkou Maril vzkazují tě pozdravovat a máš jistě přijít do kostela na velkou — tak chutě vstávej a oblikej se.“

„Já bych rád vstal,“ povídá jí Karlík, — „ale vy to doma ani nevíte, že těžce stůňu, pan doktor mi nedá, ležet musím a ani hnout sebou nesmím, ani ruku vám polbit nemohu.“

„A to nic nedělá,“ povídá mu matka, „když ty nemůžeš, mohu já, ukaž sem pravou ruku, co s ní děláš kříž — já ti ji polbím — a modlit se můžeš doma.“

„Inu, já bych se modlil, ale musila byste mi půjčit svůj zlatý nebeklič.“

„Abys věděl, že tě mám ráda — i ten ti půjčím, vedle tebe si sednu a modlit se s tebou budu.“

A Čaloun — což se nikdy nestalo — smí skutečně držet i listovat v matčiných modlitbách. Smí si prohlížet všechny obrázky z poutě, jež maminka má, smí si přechíst, kdy se narodil on a na jakém znamení, kdy Vojtěch, Márina, i Lenka s Božou. Všecko smí, nic mu maminka nebrání. Otvírá nebeklič v půli, kde se skoro sám otevřel, kde na obou stranách jsou tisky ohmatány. Od maminčiných palců ohmatány.

„Maminko zlatá, co pak se tu modlíváte, že jsou tu listy tak ohmatány?“

„Ach, tu se modlívám za svou šťastnou hodinku smrti.“

Černé litery švabachu hledí na Čalouna, a on s námahou slabikuje: „Modlitba k svatě panně Barboře, patronce šťastné smrti.“

„A která pak smrt je šťastná?“ myslí si syn, a matka mu vykládá, ta že je šťastná, když není náhlá, když dá Pán Bůh duši dost času, aby se připravila, umyla v lázni pokání a na cestu se posílila nejsvětější svátostí oltární. „Ty, ty, ty,“ hrozí mu maminka — „už jako bys nebyl ani náš, ale cizích jsi, nám nevěříš, ale cizím věříš, proto jsem přišla tě také navštívit, smíř se s Pánem Bohem, a teď už buď tu zase sám, musím jít, jenom tak v poledne jsem si k tobě zaskočila, mlátíme doma oves, a tak musím utíkat zas, aby mladí nehubovali, tak, dítě, Bůh tě opatruj, až se zase shledáme ve jménu Otce . . .“ a Čapek cítí tvrdé mozolovité ruce, vidí palec rozprasklý, tvrdou koží potažený a přece tak měkce mu ten maminčin palec dělá křížek na čele, na ústech i na chorých prsou.

„A nechodte ještě, maminko,“ prosí Karel, „lehněte si sem ke mně aspoň na chvílečku — víte — jako když jsem byl malý,“ a už se kulí na loži — dělá mamince místo.

„Co pak vám schází, pane učiteli,“ vyskočila hned bystře jako laňka paní Žáčková a hledí na nemocného. Ten otevřel oči a šeptl „maminko“.

„Pst — nemluvte,“ zahrozila mu ošetřovatelka. „Tak o mamince se vám zdálo, proto vy jste tak líbezně spal — radost jsem z vás měla a sama jsem také proto usnula, nu, vidíte, už jsou dvě hodiny — dáme vám nový obklad a vezmete prášek.“

„Maminka tu byla,“ radostně šeptal si Čaloun a ani si nevšiml staré paní, ani jí neslyšel — stále jenom matku viděl a slyšel . . .

Podíval se na ruce, nemá-li v nich dosud zlatý nebeklič. Neměl, ale sepiaté je držel tak, jak mu je matka složila, když se s ní ve snu modlil.

V tom přede dveřmi na síni ozvaly se ostýchavé, dětské kroky. Zastavily se, tlumený šepot bylo slyšet a už kdosi nespěle zafukal na dveře.

„Dále,“ ozvala se paní Žáčková a rychle přetahovala nemocnému pokrývku přes prsa.

Dva žáci vešli. Učesaní, svátečně oblečení a nesli velikou kytici pomněnek. Hned u dveří se zastavili v rozpacích a zavrtali oči do podlahy.

„Tak jen dál, jen dál,“ zvala je opatrovnice — ale musila je vzít za ruku a k posteli dovésti.

„Pane učiteli“ — počal Šorel, ale dál to nepřivedl — on, nejkurážnější žák třídy! — Hlas se mu pojednou zatřásl, zlomil.

Dušek položil květiny panu učiteli čerstva na postel a už oba skryli tváře do čepic a dali se do pláče.

„A to jsou mi pěkní hosté — ti umějí těšit nemocné — jen co je pravda,“ katila se Žáčková a zlostně hleděla, jak i učitelé tekou slzy jako hrachy.

„Hoši, hoši —“ šeptal pohnutím Čaloun a potem vlhká jeho ruka vztahovala se k nim. Jak promluvil, kluci se osmělili a hned z pláče zasmáli se na pana učitele upfímným, radostným úsměvem.

„Tak vy jste si vzpomněli — to jste hodní.“

Marně tenkrát paní Žáčková prosila i hrozila.

Čaloun držel své hosty za rukáv a nepouštěl je. „Co děláte — povídejte mi.“

„Stýská se nám,“ rozpovídal se Šorel už docela po kamarádsku, „dnes jsme se za vás modlili s panem katechetou — abyste už brzy přišel — my teď máme náboženství místo zpěvu — vůbec to je všecko přeházené — celý jiný rozvrh je.“

Čaloun vzal kytici a zahleděl se do ní.

„Kdo vám dal peníze?“ optal se a pohledem ukázal na pomněnky.

„Pan katecheta.“

„A kdo vás sem poslal?“

„Taky pan katecheta — řekl třídě, aby si zvolila dva — že sem všichni nesmíme a kluci zvolili nás.“

„Jděte a přiveďte mi sem pana katechetu — —“

III.

Uplakanou matku přivedli ze hřbitova zpět do prázdného pokoje, ze kterého před hodinou vynesli kollegové na márách mrtvého přítele. Přijela sama z té dálky a seděla tu teď, bílou plenu na hlavě, slaměnou tašku na ruce a v ní v šátku zabalený nebeklíč.

„Tak vy, má zlatá, byla jste při jeho vydechnutí?“ optala se a její oči v sízách se otočily po paní Žáčkové.

Ta kývla jen hlavou. Co lidí k smrti dochovala, žádnému tak nerada oči nezatačila jako panu učiteli.

„A nemohla byste mi — prosím vás, říci — jak umíral?“ prosila matka.

„Krásnou smrtí, matko drahá,“ vybuchla stařena náhle a skoro nadšeně, „neviděla jsem hned tak umírat člověka. Usnul po obědě a zdálo se mu o vás. Asi dvakrát vás i ze spaní zavolal. „Maminka má tu byla,“ asi dvakrát mi řekl, když se probudil. Pak mu jeho žáci přinesli květiny, ty co měl na prsou v rakvi, byly ještě čerstvé, jakoby je dnes natrhal. Poslal si ty děti pro pana katechetu — z čista jasna si přál, aby ho zaopatřil — než se kdo ve městě nadál — byl zaopatřen — říkají, že se mu kněz vtíral, ale Bůh je můj svědek, že ani já, ani katecheta — nikdo s ním o tom nemluvil, ale on sám a sám si vzpomněl. Dlouho tu kněz u něho pobyl — modlil se s ním — a už jistě cítil, že umře. V noci se pak nával krve opakoval. Poslala jsem pro lékaře, krev jsme utišili, ale srdce ochabovalo . . . Pan učitel najednou se ztišil — sepjal ruce a zřetelně povídal: „Tak, hoši, vstaňte. Pomodlime se. Ve jménu Otce i Syna i Ducha sv. Amen. — Otče náš, jenž jsi na nebesích“ — hlas mu slábl a než se domodlil — umřel. Poslední myšlenkou byl ještě u dětí — ve škole . . .“

„Buď Pán Bůh pochválen — přece umřel jako křesťan,“ oddychla si matka a utírala si oči.

UHODLA.

I.

S očima přivřenýma ležela nemocná na bílém loži svém. Zaluzie v oknech byly úplně spuštěny a pouze jejich podélnými skulinami padalo sem tlumené světlo letního dne, který venku tam, v přírodě, plnou krásou se rozhořel. Nad domem zářilo slunce, oslepovalo až zátopou světla, ale tu uvnitř, jako ve starém gotickém chrámu, panovalo tajuplné přítí — šepilo se, jako když se připozdívá a den k západu když se nachyluje . . .

U hlav nemocné na mramorové desce nočního stolku povalovaly se krabičky prášků a pilulek, lahvičky léků, stříbrná lžička, sklenice vody a malinký zvoneček.

Na nízké židli v koutě stála dřevěná nádoba, plná zvolna tajícího ledu.

„A teď spěte, milostpaní,“ řekla milosrdná sestra podivně přísným hlasem, když byla nemocné vyměnila ledový obklad. Ta obrátila k ní tázavě svoje veliké, tmavé oči.

„Ano, spát musíte, drahoušku, pan doktor poručil,“ opakovala sestřička, hledíc upiátě do těch zvláštních, jakoby planoucích zraků.

„Tak tedy budu spát,“ povzdychla chorá paní trpně — poslušně.

Zvykla si v té dlouhé řadě hořkých dnů, co ji nemoc týrala, poslouchat jako dítě. Ona — dříve nezkrocená, až divoká, snažící se vždy a ve všem svoji vůli prosadit, rozkazovat a poroučet uvyklá, teď bezmocná, nemocí zmožená, vyčerpaná, do čtyř stěn tohoto pokoje uvězněná a k loži upoutaná, na milost jiným vydaná, trpělivě plnila všechny jejich rozkazy. Pouze někdy ještě utýraným tělem projela vlna odporu, hloubkou hnědého oka šlehl ohnivý blesk bývalé energie, ale hned ji všichni krotili, hned se okolo ní obsypali a kde kdo hned

prosili: „Jenom se nerozčilovat — rozčilení milostpaničce škodí — račte poslechnout — jen vaše dobro chceme —“

I její muž přistupoval k loži a říkal jí něžně:

„Tož poslechni, Klárinko, uživej ráda prášků — ty obklady jsou zdravé — on pan doktor to nařídil —“

Ba i staříčkou matku její přivedli k jejímu loži a žalovali na ni:

„Hle — maminko — jaká jest vaše Klára — poslouchat nechce, nechce si dát nic říci,“ a matka beze slova pohlédla na svoji utrápenou dcerku, ale tak bolestně a tak prosebně spolu, že potom vždycky stačilo říci nemocné: „Že zavoláme sem z Prahy maminku“, a Klára hned jakoby poutem svázaná zkrotla, všechn odpor její se rázem zlomil, pohasla její vůle a ona pínala dál a ochotně všechny příkazy a rady. . . . Všecko mohla v nemoci své, i udeřit mohla někdy v rozčilení a v bolesti, ale tu ustaranou, utrápenou, vrásčitou tvář své matky zarmoutit — to nemohla.

Ten němý, vyčítavý pohled starých, slzami zakalených očí když na ní prosebně spočinul, zachvěla se celá, kostnaté ruce vyschlé sepjala a slibovala bojácně: „Maminko, uvidíš — hodná budu — hodná“, a celá se opět zaradovala, když starěnka vyjasnila tvář a úsměvem si pozlatila scvrklé svoje líce. To vědělo celé její okolí. Věděli, že nemocná, když nikoho v celém domě neuposlechne, z nikoho nic si nedělá, ani z muže, ani z lékaře, ani z bratra, ani ze sestry, matky že si velice váží, proto v krajní nouzi chápali se všichni té metličky: „že zavoláme maminku“.

I teď — když Klára neusínala — a stále kutila se na čerstvě ustlaném loži — připomenula velebná sestra jemně: „Maminka se bude zlobit.“

„Vždyť už spím,“ nevrle odpověděla nemocná — a jako v oknech žaluzie, spustila ihned svoje jemná, bílá víčka, dlouhé, hedvábné brvy prostřely se jako dvě tmavá, nežná křídélka na bílou, průsvitnou pleť a pouze úzkými proužky prokukovalo ještě temné oko. Jeptiška se mírně usmála, „kukuč“ řekla a zahrozila nemocné prstem. Klára okamžitě přitiskla k sobě víčka, brvy se spojily a lesklé oko zmizelo úplně. — Jenom ob čas, tajně — pokradmu, bázlivě se ještě pootevřelo a zvědavě zašilhalo stranou. Spatřilo tam na židli seděti opatrovnici — řeholní sestru — a horlivě ohýbatí tenký drát a navlíkati naň klokočová zrna.

„Dělá růžence,“ řekla si nemocná a přivřela znovu oči. Řidčeji a řidčeji pozvedaly se brvy — prokouklo oko — až konečně víčka pevně se zavřela, uzamkla, slepila — jako dvě ořechové skořápky k sobě přilnula. Po chvíli ozval se krátký, stejnoměrný dech, nemocná se úplně ztišila, nepošilhávala na sestřičku, neobracela hlavu, nekutila se na lůžku, tiše jako dítě

ležela, a pouze vyhublá prsa v drobných, krátkých vlnách se jí zvedala a zase rychle klesala.

„Spí teď opravdu,“ usmála se jeptiška a po špičkách gumových střeoviců tiše jako duch vytratila se z pokoje. — „Spí už,“ radostně hlásila ve vedlejší místnosti pánu — „tiše, milostpaní teď spí,“ oznámila v čeledníku „pst, nemocná spí,“ okřikovala služky v kuchyni. Jako duch se vztyčeným prstem prošla tak celým domem, a kde se zjevila se svým varovným „pst“ — tam okamžitě tlumily se hlasy — mírnily se kroky a dveře nechávaly se otevřeny.

Věděliť všichni, že spánek choré paní jest jemný jako pavučina, malý šramot jen a protrhne se, jako plachý motýl s květu odletí s víček nemocné, aby jednou vyplašen, vyrušen, neusedl na ně tak brzy zas.

A přece, jak lékaři tvrdili, jen spánek posílí nemocnou, klid vzpruží její umdlené síly životní a obrodí odumírající tělo. A proto bděla ta řeholnice zde nad spánkem své pacientky jako nad vzácným pokladem.

Ale sotva že prošla dům, sotva že v něm stlumila šum a ruch denního života, náhle zazněl z pokoje nemocné — zvoněk. Nějak poplašeně, zvláště pronikavě křičel a volal tentokráte stříbrný jeho hlásek, tak že jeptiška, zapomínajíc na všechn klid, na všechnu vážnost svého stavu řeholního, na všechnu rozvahu jinak obvyklou u ošetřovatelek — skokem rozběhla se k pokoji nemocné, ze své pracovny kvapně vyskočil pán a služky zvědavě vystrčily opálené tváře ze dveří kuchyně.

„Co se stalo?“ zřetelně bylo psáno v široce otevřených očích všech.

Nemocná seděla na loži a oběma rukama tiskla si spánky.

„Proč jen jste ji ke mně pouštěli?“ zněla jim vstříc vyčítavá otázka, když muž i jeptiška současně stanuli u nemocné.

„A koho to, miláčku?“ něžně, starostlivě optal se manžel.

„Kdo se opovážil“ přísně vyšetřovala ctihodná sestra.

„Koho? Vždyť oni ani nevědí, koho to sem pustili, kdo tu u mne byl!“ bolestně si naříkala Klára — „lidé ke mně chodí, a oni nic o tom nevědí — Bože můj, Bože můj, to mám obsluhu, to mám ošetření —“

Bylo jasno, že ty všechny nářky jsou pouze pěnou, jež šumí a točí se nad hlubokým vírem jakéhosi duševního pohnutí, neznámého dosud rozčilení. První vzpamatovala se jeptiška.

„Však se to už vícekrát nestane, byli jsme nedbalí, zasluhujeme všichni — zasluhujeme —“ krotila Kláru jako malé děcko rozmarné a něžně jí sáhla po teplotě.

Pochopila ihned, že nemocná mluví v horečce, patrně když zdřímala, nějaký živý sen, cosi jako halucinace smyslů

překvapilo ve spánku chorou paní a rozčílilo ji. Nevyzvídala dál, nedoléhala na ni, aby pověděla, kdo že tu byl, ke všemu jenom ochotně přisvědčovala, hladila, tišila, konejšila — až nemocná znovu se položila a přivřela víčka.

„Tak jen teď bez starosti usněte, milostpaní, nikdo sem nesmí — budeme hlídat — a vy musíte spát — tvrdě spát — nic se vám nesmí zdát, nic nesmíte vidět — ani povídat,“ mluvila tvrdě, kategoricky jeptiška, mezi tím co upravovala polštáře, urovnávala Kláře vlasy na čele a na skráních, a znovu natahovala shrnutou pokrývku.

Klára v celém těle cítila, jak upřeně sestřička při tom na ni se dívá, jak vážně se tváří, a neodvažovala se ani oči pozvednout, ani malinko si zašilhat — a když po chvíli chtěla prokouknout — jakoby všecku vládu pozbyla, neměla síly zdvihnout sklopená víčka, jakoby byla olověná nebo zalepená — tak těžká se jí zdála — ale při tom jakoby byla průhledná . . .

Zdálo se jí, že vidí i zavřenýma očima . . .

Že vidí sestřičku, jak jí sedí za hlavou v koutě a modlí se z malé, černé, ohmatané knížky Mariánské hodinky, že vidí muže skrze zdi až kdesi ve třetím pokoji, jak se sklání nad rozevřenou knihou, ba že vidí daleko, daleko — mnoho mil cesty odtud ve velikém domě starou maminku svoji, jak jí — Kláře — piše dlouhý — veliký dopis, plný rad a napomenutí, plný otázek a starostí, plný srdečné lásky a něžné péče. Ta — plní otázkou a starostí, na koho si jen vzpomněla, koho myšlenka, bratra, každého, na koho si jen vzpomněla, koho myšlenka, jakoby stál před ní, jakoby cítila jeho dech, vůni jeho těla, jakoby slyšela jeho kroky . . . „Bože, to mám nějaké divné oči,“ napadlo jí, když si uvědomila, že promítá tlusté stěny domu, jakoby byly skleněné, že prolétá úžasně vzdálenosti časové i prostorové, jakoby to byl malý krůček z lože k divanu. Plná údivu ležela natažená pod hebkou, flanelovou pokrývkou, tichá, hodná jako ovečka, ale myšlenky její byly za to roztěkané, rozběhlé, jako bývá stádo oveček po zelené pastvě . . .

A v tom co tak sama o sobě — o svých milých a známých přemýšl — spatřila ji teď zase . . .

Viděla ji, jak nejvýš nahoře, mezi dvěma prkénky spuštěné žaluzie protáhla se sem — do pokoje — dovnitř — k ní — ke Kláře. Tak tiše proklouzla, že žaluzie ani nezašustila, ani se nepohnula, nechvěje se — netřese se, ona přece po ní jako po žebříčku, jako po schůdkách leze bosou nohou níž, níž — — Hle — už stojí na pažení okna . . . Úzký a dlouhý pruh bílého světla denního táhl se od okna až do prostřed pokoje. Na ten šikmý pruh stoupily dvě bosé, osmahlé nohy a jako po klouzačce sjely — svezly se dolů a stanuly na koberci — těsně u lože Klářína.

„Pomoc!“ chtěla vykřiknouti Klára a zase popadnouti zvonec. Ale v tom se jí v hlavě rozbřesklo — rázem poznala tu snědou ženu, která už dnes po druhé tak nezvyklou cestou přišla ji navštívit.

„Cikánka,“ proletělo jí mozkem, a natažená ruka rázem jí sklesla.

II.

Klára vši silou tiskla víčka na oči — a čím úzkostlivěji je zavírala, tím zřetelněji poznávala nenadálou svoji návštěvu. „Cikánka — ano — je to ona —“ ujišťovala se v duchu nemocná a rozplašovala poslední pochybnosti.

„Cikánka!“ jakoby tím slovem byla udeřila na starou uprášenou strunu v citlivé duši její, o kterou už dávno ani tónem nezavadila.

„Cikánka!“ to slovo probudilo v ní roj vzpomínek na nedávná ještě její léta dívčí — a znovu vyvolalo, vzkřísilo jí v mysli romantickou epizodu — na kterou dávno — dávno zapomněla.

To bylo tenkrát, když už bylo jisto, že si vezme Bedřicha. Horké letní měsíce trávila v kteréšumavské vsi, zapadlé mezi hory a zakryté starými, hučivými lesy. Utekla sem z výletního místa, které se hemžilo měšťáky.

Přesytila se za týden hudby, společenských her, výletů, obědů, dýchánek, deklamací, zpěvu, klepů, toilet a všeho, čím se lidé ve společnosti pod jménem „zábavy“ navzájem i na letních bytech omamují a otravují, čím nejvzácnější statek — čas — si ukracují . . .

„Uprchla jsem,“ psala domů a jmenovala ztracenou svoji vesničku, kde se ubytovala ve škole. Na žádné mapě, co jich po ruce měl, nemohl její ženich naléztí to jméno — tak nepatrnou — bezvýznamnou byla ta hrst chudých domečků na světě . . .

„Cikáni přijeli!“ rozkřiklo se jednou po vsi. Na okraji černého lesa zabělela se nad vozem vzedmutá plachta a opodál popásal se malý, chundelatý koník. Po celou noc vysoko šlehaly plameny strážného ohně u lesa, a ráno si vyprávěli lidé, že jedné z cikánek v té tiché letní noci se narodilo dítě.

„Proč pak neodjíždějí ti lidé?“ optala se jednou muže paní učitelová.

„Eh, nikdo jim tu nechce jíti za kmotra — a odjetí nesmějí, až dítě bude v matrice zapsáno —“

„A co si počnou tedy?“

„Vzkázali už jiné cikánské rodině, čekají na ni.“

„Já bych jim to dítě na křtu svatém podržela na rukou,“ přihlásila se Klára. Sama nevěděla proč. Cosi jako zvědavost,

něco jako šlechtetnost, částečně i touha po malém dobrodružství pohnuly ji k tomuto náhlému rozhodnutí.

Nikdo tomu ve vsi dřív nechtěl věřit, až viděli kráčet Kláru s porodní bábou a matkou cikánkou na faru. Dítě se jmenovalo po kmoře. Ta mu dala na nahý krček zlatý křížek a jeho matce podávala pětku.

Cikánka se radostně usmála, ale pětky nepřijala. Za to, když se s ní Klára loučila, podržela ve své opálené ruce její drobnou, bílou ručku, upřela do ní svoje žhavé oči, dlouhou chvíli pozorovala tu jemnou síť čar, žilek a vrásek, rozložených po měkoučké dlani.

„Zaplať Pán Bůh za všecko!“ řekla pak vděčně — „jsem chudá cikánka, nijak nemohu se vám odsloužit, ale chcete-li — na památku na mne — pohádám vám —“

Klára vesele kývla hlavou.

Tónem naprosté jistoty, s určitostí, která mýlit se nemůže, která každou pochybnost vylučuje — zvolna a pevně mluvila žena:

„Jste svobodná — brzy se vdáte — v neděli vám přiveze ženich snubní prsten — až se vdáte — budete mít devateru nemoc — a až z té deváté vyváznete — potom teprve budete šťastna.“

Až nevolno bylo Kláře pod tím ostrým zrakem, kterým cikánka měřila nejen její dlaně, ale celou její útlou, štíhlou postavu . . . Kolik dní zněla jí ta prorocká slova v hlavě — ale když minula neděle a Bedřich s prstenem nepřišel — usmála se radostně a vítězně . . .

„Hnedle bych tomu byla uvěřila,“ posmívala se sama sobě — jak jsem lehkověrná!“

A potom brzy zapomněla na cikánku, na křest, na proctví i na milou vesničku úplně.

Řada nových starostí vybujela jí v hlavě a udusila všechny ostatní vzpomínky, jež v paměti její se zelenaly. Byly to přípravy k svatbě, svatba sama, pak cesta svatební, zařízení a vedení domácnosti, to všecko vyplňovalo každý kout její duše.

Až teď, když nemocná ležela zde na loži, vycházely z těch koutů uprášené vzpomínky a chodily k ní návštěvou. Z daleké minulosti, až z dob útlého dětství přišly některé, potěšily i pobouřily nemocnou, ustoupily zas a vystřídaly se s jinými.

I její vesnička šumavská — celá i se svými dumnými lesy a ohromnými horami kolem — zjevila se jí v malinké její hlavě — a to právě dnes, kdy současně s tou vzpomínkou vešla k ní po prvé — cikánka.

Už jí ani nepoznala — ani si nevzpomněla na ni — lekla se jí — bála se — křičela a zvonila uděšená a překvapená.

Ale teď — teď jí určitě poznává — má tutéž bronzovou pleť, černé — jako smůla lesklé vlasy — ohnivé oči — v uších

klátí se jí tytéž zlaté obroučky — ba i ve stejných šatech přišla . . .

„Ku podivu — ani trochu nesestárla — je statná — hezká — ba krásná — a jak zdravá — ach — zdravá,“ rozvažovala nemocná a hlasitě si zavzdychla.

Ale sotva že vyplul ten jemný, teskný povzdech z pootevřených rtů nemocné, vzpřímila se milosrdná sestra a naklonila se k loži.

Jako vyplašený pták rázem zmizelo Kláře celé vidění. Ani času neměla sledovati, kudy ta podivná návštěva odešla . . .

„Bolí vás hlava?“ optala se jeptiška, teplou ruku položila jí na rozpálené čelo a starostlivě zahleděla se jí do rozšířených, vyřeštěných hledicích očí.

„Ne — nic,“ až zlostně odpověděla Klára. Byla jí teď zas v té chvíli protivnou ta pozorná péče její opatrovnice. Měla zlost sama na sebe, že byla tak neopatrná a vzdychla — „budoucne jistě ani nevzdychnu,“ pevně si umiňovala a hluboce se zamyslíla. Jindy byla netrpělivá — hned chtěla seděti v pohovce — hned si prála, aby jí předčítali, pro lékaře poslali, aby jí podali buď ovoce nebo víno — byla samý rozmar — samá nespokojenost. Ale teď tiše, jako ptáček ve hnízdě odpočívala na lůžku a ani nedutala.

Vzpomínala si.

Tu tichou, letní, vlahou noc si připomněla, viděla vysoko šlehaající plameny strážného ohně, slyšela slova kněze při křtu ve vesnickém kostelíku a zřetelně se pamatovala — jak tenkrát musila třikrát po sobě opakovati slovíčko „věřím —“

A v tom — jakoby cionu nějakou neviditelná ruka roztrhla — rozpomenula se náhle na to, jak jí cikánka hádala — „Budete mít devateru nemoc,“ zaznělo jí teď náhle po letech v uších —

„Věřím — věřím — věřím!“ šeptal jiný hlas.

„A potom budete šťastna,“ slyšela věštecká slova.

„Bedřichu!“ zašeptala nemocná.

„Hned ho zavolám!“ vyskočila jeptiška a běžela pro pána.

„Kláro!“ přihnál se radostně její muž a vděčen za to, že ho sama k sobě volá, políbil ji něžně na opocené čelo.

„Bedrouši —“ počala mdlým hlasem Klára — „nějak se mi paměť kalí — pomoz mi a počítej se mnou, kolik těch nemocí jsem už po svatbě měla?“

„Ale, drahoušku, zas už na to myslíš? Nemluv o tom — nemysli na to —“

„Prosím tě — kolik —“ nedala se mýlit Klára a třela nervosně o sebe sepiaté ruce.

„Inu, měla jsi nemoci — měla — a zlé — ale kdo pak si to bude pamatovat,“ zamlouval muž v rozpacích tu divnou žádost ženinu a hladil jí rukou jemně dlouhé, tmavé vlasy.

„Které? Které? Hned pověz!“ stála Klára urputně na svém — bylo zřejmo, že se rozčiluje, i nohou trhala pod pokryvkou na loži, jakoby si chtěla dupnout.

„Jen buď klidná — buď klidná,“ povoloval chof — „víš, začalo to tenkrát žlučovými kaménky — tamhle ve svém stolečku jich máš několik v malé krabíčce.“

„A potom?“

„Nu, potom žaludek tě trápil, miláčku, katarrh žaludeční.“

„Dvě,“ zvedla nemocná na chvíli dva prsty.

„Pak tě navštívil zlý host, kloubový rheumatismus — mnoho jsi už zkusila — vid?“

„Ach ano, byla jsem s ním v Bělohradě — ztratila jsem ho tam — ale našla jsem tam za to zimnici — to už jsou čtyři nemoci, a co dál — co dál?“ dychtivě ptala se opět.

„Náhle dostavil se zápal plic a k němu se přidal zápal pohrudnice.“

„Šest!“ bolestně promluvila Klára.

„Teď tě trápí horečka a ten nádor v boku.“

„To jest osm tedy?“ a nemocná upřela oči na svého muže.

„Ano, celkem osm.“

„A devátá nemoc — to by byla operace — musím být operována?“

„Lékař to radí — ale bude to lehoučká operace — pouze ten nádor se prořízne — to nic není — to už jsi přestála horší věci — a potom budeš chlapík — pak pojedeme spolu do lázní někam — k moři třeba —“

Ale Klára ho neposlouchala. V nitru jejím odehrával se se krátký zápas.

„Bedrouši — řekni lékařům — chci být operována.“

„Budeš, jistě budeš.“

„Ale chci hned — čím dřív — tím líp —“

„Lékaři míni ještě asi týden sečkat.“

„Chci!“ vykřikla Klára a vyschlou rukou velitelsky pohnula — „už býti jednou šťastná,“ dodala slabě a ruka jí malátně klesla na pokryvku.

„Milostpaní, teď s tou operací počkáme — vždyť za tři dny budou vaše jmeniny —“ lichořivě vmísila se do hovoru jeptiška.

„Ano, vidíš, Klárinko, pozejtří je tvůj svátek.“

„Ona poručila hned —“ malátná, jakoby hovorem vyčerpána, slabě mluvila Klára.

„Ona? Jaká ona? O kom to mluvíš?“ překvapeně ptal se Bedřich. I sestřička zvědavě natáhla krk.

„Ale cikánka přece — ona sem chodí,“ — v polospánku mluvila Klára — „vidíš ji přece — nevidíš? — Hleď, jak se usmívá — a jak krásné má zuby — bílé a stejné — rovně

— jeden jako druhý — a nejsou umělé — pravé jsou — pravé —“

Bedřich i jeptiška mimovolně obrátili hlavy tím směrem, kam ukazovala prstem Klára. Ale ničeho neviděli. Nic tam nebylo. Pouze v koutě na černém sloupu, tak jako vždy, usmívalo se terrakottové, křiklavě polychromované poprsí nějaké snědé krásné Benátčanky.

III.

Celým domem zavládl horečný chvat.

Paní domu — Klára chystala se na cestu.

Zvítězila konečně. Přemohla všecky a prosadila, že už zítra bude operována. Musí se dát přenést do sanatoria. Tam je výsledek operace jistější. Lékař si to přeje — a ještě dnes — teď večer ji tam odnesou, a proto se chystá a obléká na cestu.

„Podejte mi zrcadlo!“ rozkázala náhle.

Bože, to bylo přání! Schválně všecka zrcadla už dávno odstranili jí s očí. I teď odváděli ji od té žádosti.

„Nemůžeme je najít,“ po krátkém hledání lhali jí nestoudně.

„Jak je mi všecko velké — volné — šaty v pasu — rukávy — límce — jak se pozdravím, všecko přešít, předělat se musí,“ naříkala Klára.

Mezi tím už po kolikáté psal Bedřich ve své pracovní stručnou větu: „Klára bude zítra operována.“ Byly to telegramy, které chystal pro vzdálené členy rodiny.

„Klára bude operována!“ řekl si hlasitě — s povzdechem a zamyslel se. Zdála se mu být ta operace poslední a jedinou spásou pro Kláru i pro něho, hřebem, který držel štěstí jeho ženy i štěstí jeho vlastní, nití, na které visí Klárin život. Lékaři mu to znovu potvrdili — všichni, když ho konečně po dlouhém konsilii k sobě do salonu pustili.

„Budu šťastna — šťastna,“ slyšel znovu teď v šeru letního večera ta její slova, pronášená v horečce, a sám zrovna cítil tu její palčivou žízeň po lidském štěstí, lidském, dosažitelném blahu, po kterém dosud marně ruce spínala, jehož nepoznala . . . Ze spárů jedné nemoci vyrvána, upadala v nemoc druhou . . . Jako hradba stavěly se ty choroby jedna po druhé mezi ni a lidské štěstí její.

„Nechtěla se ještě vdát,“ vzpomínal si teď — ale on nechtěl čekat déle. Prosil, nutil a hrozil — tak dlouho, až z lásky k němu šla s ním k oltáři. A jako zločinec si připadal teď, když si vzpomněl na ten řetěz utrpení, který Klára vlečíc musila.

V tom ozval se na chodbě zvonek.

To sluhové z nemocnice přišli s pohodlnými nosítky. Po chvíli vešel i lékař.

„Jeli bychom krokem — kočár má dobrou, pružnou péra,“ pokoušel se Bedřich pohnouti lékaře, aby svolil nemocnou převést místo přenést.

Jízda zdála se mu veselejší — radostnější — kdežto nošička připomínala mu příliš máry a nosiči — pohřeb . . .

„Nemocná nesmí sedět — musí ležet, každý i nejmenší otřes může být kritický — praskne-li nádor — jeho obsah vyteče se do vnitř a nemocná je ztracena,“ mluvil rozhodně lékař.

„Ulice je dosud plna lidí, zvědavé oči budou Kláru obtěžovat.“

„Nuže počkejme ještě — třeba hodinku.“

„Milostpaní je přichystána!“ hlásila ve dveřích jeptiška.

Pozdní večer šerá, hvězdami posázená křídla svoje roz táhl nad usnávajícím městem, měsíc poslední svou čtvrtí svítil na tvrdou cestu, ve špinavých lucernách trásl se žlutí motýlci plynových plamenů, když opuštěnými postranními ulicemi pozorově odnášeli těžce nemocnou Kláru do nemocnice. Jedinou milosrdnou sestru ponechali u choré paní.

Jejího muže vraceli hned od domovních dveří.

„Zítra, zítra mezi jednou a druhou hodinou odpoledne račte přijít — to je hodina určená pro návštěvy,“ odbývali ho na prahu.

Měl pocit, jakoby mu v té chvíli byli Kláru vzali, jakoby jí navždy byl ztratil . . .

Smuten — sám a sám vracel se k dosud osvětlenému domu svému . . .

Cestou potkal zástup zpité mládeže; vyhrnula se z páchnoucího hostince s oplzlou písní na rtech, z osvětlených oken noční kavárny pronikaly takty píana, rozeznával melodií známého, časového kupletu — nezkracené, bujné veselí vládlo tu — nedaleko tak smutného místa — jako je nemocnice . . .

Ale Bedřicha to nepobuřovalo, neviděl a neslyšel, ničeho si nevšímal a nic nechápal — kráčel zcela apathicky s hlavou svěšenou a smutný —

„Klára! Klára!“ povzdychl si ještě doma.

„Co asi dělá?“

Ani tušení neměl, že právě v té chvíli seděl u jejího lože špitální kněz a zaopatřoval ji svátostmi umírajících.

„Je to zde u nás zvykem — léčíme nejen tělo, ale i duši, a tu nejdříve,“ oslovil vážně Kláru — „tělo pro tento svět — duši pro věčnost, tělu dáváme štěstí časné — duši věčné.“

„Jaké?“ optala se Klára.

„Věčné,“ opakoval kněz.

„Štěstí? A věčné?“ šeptala si nemocná zvolna — jakoby ta slova ochutnávala — když už kněz dávno odešel, když celá nemocnice usnula a ztichla. Ona sama bděla tu v pokojíku — v cizím domě . . . I jeptiška usnula. Slyšela její pravidelný

dech, jenž ozýval se z kouta, kde spala za plentou na divanu — oblečená — jako voják na stráž — stále k službě uchystána . . .

„Spi,“ řekla si radostně Klára. Přála to sestřičce, kterou si zamilovala právě proto, že její rozmary s andělskou trpělivostí snášela.

„Spi,“ znovu zašeptala a sama také přivřela víčka. A v té chvíli nezdálo se jí, že je noc a tma venku — a že pouze tu matným světlem noční lampička ozařuje těsný pokojíček. Ale zdálo se jí, že stěny pokojíku ustupují do dáli, že má zas takové podivné oči, které všecko pronikají, všecko vidí, pro které neplatí žádná vzdálenost času ani místa, její uši že jsou obdařeny sluchem podivuhodně citlivým.

„Pozejtří má Klára svátek!“ slyšela povzdychnouti si muže tak jasně, jakoby u ní stál. A tu sama si vzpomněla — ano, dvanáctého srpna — to je svaté Kláry — její jmeniny. A zase viděla drahou matku svoji, jak ještě nespí, ale jak se sklání opět nad aršíkem listovního papíru a pozorově drobným švabachem píše jí gratulaci. Jakoby se jí přes rameno do péra dívala, tak viděla, jak přibývá písmenko po písmenku, jak druží se k sobě, tvořice slova a řádky . . .

Jakoby průvan protáhl pokojíkem, zavířil teď plamének v matné kouli hořící lampy. Všechno v pokojíku se pohnulo — jakoby poskočilo, a hle z přitmi od kamen vynořila se — stará známá — cikánka.

„Ach, vy jste mne tu našla?“ podivila se Klára upřímně, „víte, nač jsem si vzpomněla minule, když jste ode mne odešla?“ hned pokračovala, jakoby se bála, aby jí host zase tak rychle nezmizel.

„Vím,“ kývla cikánka hlavou — „na moje proroctví —“

„A víte, kolik už jsem těch nemocí přestála?“

„Také vím — osm.“

„Teď mám být operována.“

„To je vaše poslední nemoc.“

„A potom?“

„Budete šťastna . . .“

Na chodbě kdesi vrzly dveře. Tlumené kroky se ozývaly. Jeptiška stála u nemocné a hladila jí po tváři.

„Zdálo se vám něco?“ ptala se s úsměvem.

„Ach, zdálo — o mém štěstí slíbeném se mi zdálo.“

Vešel lékař.

„Tak jak jste spala, milostivá, u nás?“ ozval se na prahu hned a s bodrým úsměvem přistoupil k nemocné.

„Aha — jdete mi měřit teplotu a počítat úderů tepny,“ vítala ho Klára.

„Inu, to je naše právo, býti zvědavými,“ smál se lékař a prohlížel teploměr.

„Hle, vám se tu daří výborně — horečka klesla, tepna je skoro normální —“

„Ano, cítím se neobyčejně silnou.“

„Bál jsem se, aby vám ta změna neublížila — přestála jste to znamenitě —“

„Budete mne operovat?“

„Bez obavy teď — pouze postit — dál postit se musíte — před polednem ještě přijdu,“ slíbil lékař a spokojen, vesel odešel.

IV.

Bylo právě poledne. Zvonily je všechny zvony po celém městě na všech věžích, když nemocnou položili na měkkou le-nošku a vyjeli s ní z pokoje — vezli ji kousek po chodbě a zastavili se v operačním sálu.

Tam už sami lékaři ji zdvihli a pozorně kladli na pohyblivý operační stůl. Těsně až k ní samé na gumových kolečkách přišoupli druhý stolek, nižší a menší, na kterém v lesklých skleněných vaničkách, plných desinfekčních roztoků, jako stříbrné rybky blýskaly se trocart, proštepce, klišťky, nůžky, jehly a jiné operační nástroje.

Klára zvědavě hleděla kolem.

Cítila, že se blíží cosi velikého — slavného.

Viděla svoji jeptišku — ale ta byla dnes od hlavy až k patě bíle oděná, v bílých pláštích stáli tu oba lékaři, kteří ji doma ošetřovali. Oba se pečlivě myli a jeden z nich si teď pracně navlékal gumové rukavice, vytažené z nějakého desinfekčního roztoku.

„Nač ještě čekáte?“ optala se netrpělivě nemocná.

„Operaci provede sám pan professor — abyste byla bez starosti“ — odpověděli jí skoro současně —

„Nebojím se“ — klidně řekla Klára.

„A to je dobře, milostpaní — jen s kuráží,“ ozval se cizí hlas.

Byl to primář — ředitel nemocnice a universitní professor.

Stálo to Bedřicha mnoho proseb, než ho k tomu pohnul — „taková nepatrná operace — otevřít nádor — medik v pátém roce udělá to slepě,“ odbýval ho ustavičně. Ale když viděl tu jeho úzkost — když slyšel o chorobách, co Klára už vytrpěla — když ho ošetřující lékař ujistil, že je to operace vážná — ježto tělo nemocné je sešlé — skoro bez tuku a svalů — stal se mu případ „interessantním“ a rozhodl se operovat vlastnoručně.

Vešel neslyšným krokem — vážný — vysoko vztyčený — sám také v bílý plášť zahalený. Všichni před ním beze slova hluboce se uklonili. On sotva znatelně hlavou pokývl a maloučko se usmál.

A už stál primář těsně u ní, nemocné, z laskavých, důvěru budících očí zářily mu vlídné pohledy a milý úsměv padal na Kláru z jeho zarostlé tváře.

„Tak hezky ruce k tělu,“ zazněl lahodně vážný jeho hlas — „a něco hezkého ať se vám zdá — tuhle pan doktor bude s vámi chvíli počítat.“

Jako v letu požehnala se Klára křížkem a položila ruce podél těla.

„Tož, milostpaní — vsaďte se — že nenapočtete jedenáct. Tak prosím: jedna.“

„Jedna,“ ozvala se Klára — „dvě — tři.“

A jakoby bílé závoje kladly se jí na oči — tak ztrácely tváře — i předměty přesné, ostré kontury svoje — nepřemohitelná ospalost se jí zmocňovala — všechno, nač myslela, propadlo se v ní kamsi do neznáma —

„Čtyři!“ volal sekundář . . . Klára ho slyšela, ale zdálo se jí, z ohromné dálky že přichází ten zvuk.

„Čtyři!“ opakovala slabým, ospalým hlasem.

Bílé — bílé — všechno bílé kolem sebe viděla —

„Pět!“ zaznělo ještě z větší dále.

„Pět!“ — slabě — slabounce opakovala — sotva srozumitelně to znělo — jazyk těžký, jako dřevěný víc se neobracel — pootevřené rty víc nemodulovaly . . . A jakoby se bořila do ohromného závěje sypkého sněhu — tak jí bylo.

„Panno Maria! Kam pak to padám — hluboko — hluboko — pořád hlouběji se propadám,“ a to byla poslední její jasná myšlenka.

„Spí,“ řekl lékař a sundal jí s tváře masku nasycenou nějakým narkotikem. Vzal jí za ruku a nevšímaje si ostatních, pozorně a přesně jako automat počítal slabé úderý tepny. To už Klára ležela na boku a nad obnaženým nádorem zaleskl se v ruce primáře malý nůž.

„Tak všickni pozor,“ zavzněl tlumený povel.

Nemocná sebou křečovitě trhla — nůž zabořil se do kůže — hloub — hloub — až vyvalila se krvá tekutina — vystříkla — proudem tekla — a ještě ruce lékařovy pomáhaly — prsty jeho se míhaly — tiskly nádor — rozvíraly ránu — stíraly vatou řinoucí se hlen . . .

„Rána se vyčistí — ucpe — zašije — obvazy“ — vždy po chvíli v hlubokém, napijatém tichu ozval se stručný rozkaz — jako duchové míhali se kolem operátora asistent a jeptiška.

Nemocná z hluboka si vzdychla.

„Ještě chvíli — obvažte ji — tak, hotovo.“

„Milostpaní — šest — šest,“ ozval se hlas —

Šest — šest — jako z hloubi — nejasně — slabounce slyšela Klára. — To zvolna vlnami narkosy probírala se zpět k životu. Zmizely bílé závoje a tmy valily se jí před očima jako

hrůzné mraky. Cítila únavu ve všech údech a bylo jí mdlo jako dosud nikdy —

„Šest — pět — čtyři,“ slyšela počítat...

Chtěla promluvit, ale jen odporně páchnoucí pěna vyšla jí z úst a potřásla jí rty. Rozevřela oči, skleněný pohled upřela na své okolí, ale nerozeznávala nikoho a nic. Nechá-pala, co se s ní stalo — pouze tu ochablost a mdlobu, tu těž-kost odpornou cítila v útrokách, v celém těle.

Zvolna řídla hustá tma — šedivěla a z ní jako z mlhy vyo-nořovaly se známé hlavy... poznala jeptišku — za ní primáře — slyšela jejich hlasy — už jim i rozuměla, ale mluvit sama ne-mohla...

„Tři — dvě“ — počítal lékař ustavičně —

„Devět máš řící,“ myslila si Klára a bylo jí divné, proč počítá tři a dvě... „devátá nemoc,“ opakovala si v duchu a neposlouchala víc počítajícího doktora... Rozhlédla se zase sama kolem sebe. Spatřila primáře šplýchajícího se v lavoru plném vody, viděla milosrdnou sestru rovnající na ní šat a usmívající se.

„Tak už je po všem,“ sklonila se k ní jeptiška a zašeptala jí ta slova do samého ouška.

„Hle, milostpaní, už je vyhráno!“ usmíval se radostně mladý lékař.

Tu teprv vrátilo se jí jasné vědomí a oči její rozevřely se úplně.

„Můj Bože, tak už je po všem? Vyhráno?“ mluvila těžce, namáhavě.

A náhle cítila, jak vlna opojné radosti projela jí celým tělem. „Devátá nemoc a překonala ji!“ — to proletělo jí hlavou v té chvíli.

„Ach, budu šťastna — šťastna,“ vykřikla jako v deliriu a obě ruce vztáhla do výše, jakoby je rozpínala po toužebné — dávno očekávané bytosti.

„Jen tiše, tiše,“ skočili k ní hned lékaři i milosrdná sestra.

Nemocná dlouhým pohledem zahleděla se na starostlivé jejich tváře. I oni všichni překvapeně — zmateně hleděli na ni. To z těch rozevřených očí operované Kláry jako z tmavých bran vyšel k nim pohled tklivý, vděčný a radostný, takový zvláštní, podivný pohled — něžný jako políbení a vřelý jako pocel anebo stisk ruky na rozloučenou. Tak ten pohled vyšel ven z otevřených očí a oči za ním náhle jakoby zůstaly prázdné — mrtvé... Přestalo v nich svítit, zářit, hořet a plát. Přestaly se jiskřit, zřetelnice pozbývaly valem svého lesku a zdálo se, jakoby zas jemný, mušelinový závoj potáhl se po nich... Ty oči zhasínaly...

„Pane kollego — pozor!“ vykřikl primář — „co dělá srdce? tepna? dech?“ a sám skláněl se už k nemocné.

„Injekci — rychle injekci.“

„Trochu černé kávy.“

„Třeba koňak, kafr, cokoli,“ zněly zmatené hlasy a lékaři znovu rozběhli se kolem nemocné.

Ale ta více zrakem svým je nespátřila. V podivném světle jakémsi kmity se kolem ní tváře matky, muže, sester a bratří, i tvář dávno mrtvého otce proletěla teď kolem. „Tatínku!“ zavolala na ni Klára dychtivě — ale i ta zmizela a v zápětí le-těly kolem zas květy — barvy — slunce — hvězdy — jako jiskry vyořovaly se a hned zase pohasínaly...

„Bolí vás něco, milostpaní?“ obvyklou otázkou budila ji jeptiška

„Pst — ticho —“ odpověděla jí nemocná — „šťěstí — věčné štěstí sklání se ke mně“ a ztišila se, jakoby se bála, aby tu sladkou vidinu od sebe nezapudila — nezahnala, jakoby rajský pták usedl jí na skrání a ona jakoby se bála pohnouti, aby neodletěl, aby ho nezaplašila...

Utkala od ní v té chvíli všechna bolest, slabost, nemoc — to všechno, co jí jako smečka dravců na světě trápilo — tížilo — prchalo od ní pryč v šedou — neznámou dál — a ona — lehká a volná — pocítovala rozkoš neznámou, novou a tajemnou. Tvář dlouhým utrpením ve vrásky stažená — v té chvíli náhle se změnila, vrásky se vyhladily — a úsměv padl jako motýl na květ — na uzavřené, po vzduchu lapající rty Klářiny...

„Třete jí ruce — studenou vodou — octem jí obmyjte — zaveďte umělé dýchání — éther — éther ať dýchá.“

„Je konec — všechno je marné — je mrtva!“ řekl primář, maje šedivou hlavu dosud přitisknutou na srdci mrtvé Kláry.

Zmatené výkřiky ustaly, mraky se přehnalý, ztišili se všichni Vyjasnilo se —

„Je mrtva,“ řekli si všichni a zahleděli se bezmocně na vychladající mrtvolu. — Tu už smrt změnila její tvář a tiskla na ni — jako na svůj ukořistěný majetek — příšernou svoji pečeti. Oči Kláry pozbyly tvaru mandlovitého — rozšířily se v kruhy a ztrnulým pohledem utkvěly nahoře — na okně ve stropě — jímž do sálu padalo vrchní světlo. U kořene nosu z očí vy-skočily dvě maličké, studené slzy. Ústa se mírně pootevřela, rty se odchlíply a bílé zuby dvěma řadami ukázaly se jako ve smích. Jakoby se mrtvá posmívala té horečné snaze, zachránit ji na živu, zachránit ji jako oběť nových chorob, bo-lesti a muk... Takovým dojmem působil teď ten ztuhlý její úsměv. Milosrdná sestra zatlačila ty skleněné zraky a blížím rouchem zakryla mrtvou tvář...

V.

Před nemocnicí netrpělivě už dlouho přecházel Bedřich. Byla už Klára operována nebo nebyla? Ta otázka jako prut popoháněla ho po mosaikovém chodníku před nemocnicí. Nu-

tila ho, že stále otáčel hlavu ke věži, na které zlatem zářily štítové hodiny. I sám ustavičně vytahoval a prohlížel svoje vlastní hodinky. Zdálo se mu, že času vůbec neubývá. Brána nemocniční zůstávala stále neúprosně uzamčena. A nesl jí — své ženě drahé — první gratulaci k zítřejšímu svátku. Byla od její matky a byl v ní slib, že zítra maminka sama přijede. Jen aby se rozptýlil, už asi po desáté vytáhl ten list a četl: „tak ti přeji, moje dcerko drahá, abys operaci šťastně přestála a byla konečně šťastná. Pozejtří přijedu k tobě.“ —

Na věži udeřila jedna hodina.

Vchod do nemocnice se otevřel.

První v čele velkého zástupu čekajících vešel tam Bedřich.

„Pokoje číslo devět,“ kmitlo mu hlavou a už letěl po schodech vzhůru. Na chodbě — u samých dveří pokoje — potkal milosrdnou sestru. „Jak je, sestřičko?“ volal dychtivě. — „Byla Klárinka operována?“ hlas už mu selhával, jak byl zvědavostí napjat. „Byla,“ odpověděla řeholnice — „jdu vám to právě oznámit.“ „Nuže jak? Podařila se? Co Klára? Jak je jí?“ dotíral kvapnými otázkami.

„Dobře,“ řekla jeptiška a jak sklopila oči, vypadlo z nich několik velikých slzí —

„Umřela?“ uhodl rázem Bedřich —

„Umřela,“ kývla hlavou milosrdná sestra a oba dali se do pláče.

* * *

Lékaři pitvali ještě Kláru, aby zjistili pravou příčinu smrti, a pak teprve vydali ji Bedřichovi. Ležela už v rakvi, když ji znovu sluhové z nemocnice odnášeli pozdě večer do jejího domu.

Tam přijal ji její muž tiše, beze slova. Postavil k její hlavě svíci — přistavil k ní stůl a sedě u ní psal teprve teď stručné telegramy: „Klára umřela — pohřeb v sobotu odpoledne.“ Občas podíval se na mrtvou svoji ženu. Zdálo se mu, že nespí, že se jen tváří jakoby spala — a že zpod víček šelmovsky pokukuje, co robí, co to plše — jako to za živa činívala...

Do rána seděl u ní a psal adresy na tuhé obálky s úzkým černým okrajem. Ráno plné ruce dopisů přinášeli listonoši mrtvé Kláře. Byly to vesměs gratulace k jmeninám. Bedřich otvíral je a jako břitký posměch zdálo se mu jedno slovo, které v každém tom listu několikrát se opakovalo „Šťěstí“ — „šťěstí“ syčelo to naň z každého skoro řádku. Nemohl to déle čísti — i ty, které otevřel i ostatní neotevřené sebral a nesl je Kláře.

„Tu máš, moje zlatá,“ řekl jí kleče u černé rakve, „vezmi si je s sebou,“ a dal jí je do truhly pod těžkou, bezvládnou její hlavu.

Po chvíli, jako odpověď na ty listy blahopřejné, roznášel sluha městem smuteční oznámení o úmrtí paní Kláry...

V poledne s věže děkanského chrámu zaduněly velké hrany... „Bože, má ta paní svátek,“ šeptaly si žebračky před domem smutku místo modlitby.

„Smrt si pro chudinku přišla —“

„A co tu měla na tom světě — žádnou radost — samou žalost — jenom nemoc a bolest — je to pro ni vykoupení — smrt poslal jí Pán Bůh darem k jmeninám — už je jí dobře —“

Druhého dne černé čtverospřeží vyváželo Kláru za město na hřbitov. Řada přátel a známých kráčela za Bedřichem, který za rakvi vedl plačící matku Klárinu. Když spustili rakev do hrobu kvítím vysypaného, promluvil k přítomným staříčký pan děkan několik slov na útěchu. Mluvil o lidském štěstí pomljejícím a o štěstí věčném. Končil tklivou apostrofou Heydukovou:

Z dálavy mládí zní ti zpěv,
hledala's dlouho štěstí zjev,
skryl ti je času zlý zhoubece,
zde je víz v tiché té hloubce.

SEDMERO HLAVNÍCH HŘÍCHŮ.

PÝCHA.

I.

Už je tomu dávno - - kolik let, co jsem se potuloval pože-
hnanými kraji staroslavného království našeho, nad nímž vé-
vodí posvátný Říp. Kdykoli k té hoře - v modravé dáli jako
zvon se dmoucí - upru zraky své, pokaždé si vzpomenu na
sv. Křištofa, jak na svých mohutných ramenech přenášel přes
vodu malinkého Kristouška. Bílá kaplička sv. Jiří jako drobné
dítě sedí na temeni Řípu a ten jakoby se bál o ni, aby se
neutopila - nezhylnula - zvedá ji nad nízkou všednost vy-
soko - vysoko nad okolí . . .

Časné jaro vstávalo po dlouhé zimě a zavonělo prvními
fiškami. Pole rovná jako stůl prostírala se - chystala k ho-
dům - „vydati úrodu svou“ lidem, jichž se všude plno ro-
jilo. Do hlubokých půd kypře zarývaly se pluhy i brány -
ozimy svěže se kadeřily a jako hvězdičky třpytily se na úzkých
mezích bílé sedmikrásy. A v té kráse jako královna hověla
si - pohodlně seděla - veliká bohatá vesnice Lužín.

„Pochválen buď Pán Ježíš Kristus“ - pozdravil jsem
prvního člověka, kterého jsem tu potkal.

„Na zdar, horáku,“ odpověděl mi posměšně první oby-
vatel Lužína. Měl jsem totiž štěstí - a první, koho jsem
potkal, byl sám pan starosta obce - bohatý sedlák Zeman.

„Jak pak to víte, že jsem horák?“ optal jsem se ne-
směle.

„I to se pozná, jak hubu otevřete. Jenom tam u vás máte
ten předpotopní pozdrav. U nás už pozdravujeme ‚má úcta‘ -
‚dobrý den‘ - ‚ruku lbám‘ - ani svým dětem netrpíme ten
zpátečnický, tmářský pozdrav - ale ta luza horácká, když se
k nám přihrne na řepy a na žně, otravuje nás tu svým ná-
božným pokřikováním“ a pan Zeman si zlostně a opovržlivě
uplivil.

„Ale jinak se zdáte pořádným člověkem,“ pokračoval mírněji, „řepy už mi řádkuou — chcete-li můžete jít k nám — tamhle ten největší statek je můj — máte ženu a děti?“

„A to prosím nemám — jsem sám — ale když by pantáta . . .“

„I vy chlape jeden“ — zakohoutil se sedlák a zahrozil mi zlostně holí. V tom však, jakoby v něm najednou všechna zlost pohasla — usmál se a řekl jen — „pojdte za mnou.“

Šel jsem za ním ochotně jako ovečka. Dovedl mě na svůj prostranný dvůr — ohrazený kolkolem novými, moderními hospodářskými budovami a stanul před řadou dvířek, za nimiž se ozýval známý disharmonický křik štětinatých vepřů. Vytrhl závoru z jedné dveří a otevřel je dokořán. Tam na slámě povaloval se statný kančík nějakého ušlechtilého plemene.

„Vidíte“ — řekl mi nyní sedlák jízlivě — „tomuhle tvorů říká se na mém statku pantáta — ale já — já — vy horáku zabeďněný — já jsem milostpán“ — a to už mi křičel přímo do tváře a cloumal mi lapl u kabátu, až jsem myslil, že mi límeček utrhne.

„A teď, chcete-li, hodte si ranec tamhle na palandu do řezárny a hajdy na řepu — platím pětku od míry — tuhle šafář vám to ukáže —“

Díval jsem se, jako bych s nebe spadl. „Tady můžeš hochu, něco profitovat,“ řekl jsem si v duchu a přijal práci. Apparátek uložil jsem si opatrně do řezárny a šel tedy „ře-
pařit“.

Šafář vedl mě na pole. Byl to veliký, dlouhý lán — na němž z černé země nesměle vykukovaly lístečky vzklíčeného semene řepového. Pole vypadalo, jako by bylo pravidelně zeleným inkoustem polínováno. Tak v rovných, stejně daleko od sebe vzdálených přímých čarách zelenaly se útlé lístečky řepní — a mezi nimi všude hrbilo se plno lidí. Motyčkami kypřily a okopávaly, hrudky klepaly a travičku vytrhávaly mozolné, upracované ruce.

„Vy babo stará, stepá, zatracená,“ — když jsme se blížili, bouřil tu pan Zeman, skloněný nad starou ženou. Hlas jeho bylo slyšet daleko široko. Pod jarním nebem i skřivaníci utichli a naslouchali — „zas už jste mi tuhle překopala řádek — zahrnula jej, taháte řepu místo vodnice — babo hloupá — vyženu vás.“

„A to nemusíte — milostpane — půjdu sama — hned tamhle přes mez — ke Skřivanům —“ povídala klidně stará Macháčková a už měla motyčku na rameně a kráčela k hromádce šatů složených na zemi. Vzala si je do náruči a jak tam stála k odchodu připravená ještě vyhrkla: — „Ale bab starých mi nadávat nemusíte — jestli se neoběšle nebo mlád neumřete, bude z vás také jednou starý a plesnivý dědek —“

vy pejcho jedná — vy — a teď s Pánem Bohem — pro vej-
platu si pošlu svého starého.“

„Holí vám vyplatím — chcete-li — porušila jste pracovní smlouvu — odešla bez výpovědi,“ sípěl Zeman.

„A to jste milostpán — to jste obecní starosta —“ pode-
přela si boky Macháčková a rozkročila se na mezi.

„Hubu držte — jaký já jsem obecní starosta —? Máme obecního býka, obecní buben a obecního slouhu, ale já jsem starosta obce — její hlava a s mého pole se mi okamžitě klidte — šafáři!“ vykřikl pan Zeman, když nás viděl přichá-
zeti, a šafář, jakoby byl psem, na to zvolání poslušně roze-
hnal se k babce; ale ta už pelášila přes brázdy k domovu.

„Dobře, že jste přišel,“ vřídlně vítal mě milostpán Zeman, „tuhle to přejmete po té babě hubaté — dejte si pozor a ne-
trhejte mi řepu místo trávy“ — a odešel s pole na výsost rozhučeván. Zamířil přímo do hostince, aby spláchl tu hořkou chvíli.

„Luza mizerná, čeládka liná,“ huboval ještě v hospodě, když zasedal k panskému stolu, pokrytému barevným, špinavým ubrusem.

„Má poklona, pane starosto,“ ohnul se před ním náhle cizí pán — „dovolím se představit, jsem agentem továrny na umělá hnojiva.“

„Těší mne —“ řekl nedbale Zeman a podal agentu dva prsty.

„Jenom peníze brát, okrádat člověka —“ bručel dále jako usínající bouře — „ale to se netýká vás“ — omlouval se hned — „rozhněval jsem se na poli.“

„Ó — znám poměry — vím co statkář zkusí za našich poměrů s lidmi — naše poměry — —“

„Tak čím mohu posloužit —?“ skromně, uctivě optal se hostinský.

„Nač se ptáte — je přece pátek — nedělal jste jitrničky?“

„K službám, jsou zrovna teplé.“

„Tož dvě se křenem.“

Na stole ležely ještě od večera karty. Pravice pana Ze-
mana si s nimi nevědomky pohrávala.

„Kdyby snad bylo líbo,“ ochotně nabízel se společník pana Zemana — „zahrát si — přišel byste na jiné myšlenky — hra baví, rozptyluje —“

„Pro mne a za mne —“ foukl statkář.

„Třeba jednika o pětník.“

„O pětník?“ pohrdlivě optal se Zeman a vyšpulil dolejší ret — „nehraji jinak než o pětku.“

„Jsem k službám — jak je líbo,“ svoloval agent a jako v podzimním větru uvadlé listí zlověstně zašelestily listy karet.

Když zvonilo poledne, šli jsme domů. Nesl jsem si klo-
bouk v ruce a šeptal „Anděl Páně“. Pan Zeman vyšel z ho-

stince s cigarem v ústech a kloboukem furiantsky nasazeným. Prohrál asi dvě pětky. Neměl dnes štěstí, a když nás spatřil — zlostně zasyčel — „okrádají mne — už jdou domů — a měli být ještě na poli...“ Odpoledne po třetí hodině přišel za námi pan Zeman znovu.

„Obrod' vám Pán Bůh, hospodáři,“ pozdravil jsem ho zvykem své domoviny, zapomenuv se, že jsem v Lužíně.

„Člověčku,“ ušklíbl se pan Zeman posměšně — „vám Táborákům musí snad někdo obrodovat — ale u nás — ? Třikrát jsem k té řepě oral — a po prvé parou — tři sta vozů tříletého kompostu a padesát pytlů moučky už tu leží a pár metráků ledku sem ještě hodím — tak co by tu ještě Pámbů obrozoval?“

Zahryzl jsem se do rtů a zadíval se kolem na ty požeňnané lány. Zdálo se mi, jakoby s pomezních hor opravdu стекла, shromáždila se tu všechna ornice. Na metry hluboko jí bylo — a tam doma u nás jako nahé tělo roztrhaným šatem — prokukují v polích a lukách skrze mělkou vrstvu neúrodné hlíny balvany tvrdých skal. „Být tam u nás tyhle žirné půdy,“ povzdychl jsem si — „ale ne — raději ne — kdyby po nich měli chodit tak bezcitní, pyšní a nadutí pávové,“ a bolestně díval jsem se za Zemanem.

K poli blížila se nová rodina dělnická. Na dětském vozíku vezl muž několik peřin a hrnců — dvě děti běžely vedle a vzadu žena nesla na zádech nejmladšího horáčka. Muž zastavil kočárek a zaměřil k Zemanovi. „Pomáhej Pán Bůh,“ pozdravoval z daleka a smekl.

Pan Zeman měl dnes svůj zlý den. Všecko ho od rána rozčilovalo. A teď ten horák zas tak na něho spustil. „Děkuji — ale nechci,“ řekl už skoro zlostně — „mám dost nádenků i nádenic — tak nač obtěžovat Pána Boha — kdo ví, co by chtěl denně — já se ho proto neprosím — vidíte — tamhle Kryslíčkoví baráčnickovi — tomu ať pomáhá — ale chcete-li, vás přijmu ještě — zaberte si míru — je už vykulcovaná.“

Bylo mi hrozno z té rouhavé řeči — a už už otevírala se mi ústa, abych se ozval. Díval jsem se po ostatních — ti všichni hleděli si svého a ani si nevšimli pyšných řečí Zemanových. Byli jim zvyklí... Ale umínil jsem si, že odejdu, ani spát pod střechou toho pyšného muže jsem nechtěl — ani jediný groš mzdy jsem nepřijal — jenom na památku ofotografoval jsem si Lužín — Zemanův statek i milostpána Zemanu a beze slova jsem k večeru odešel.

II.

Dlouhý čas nespátřil jsem Lužín ani Podřipsko. Potloukal jsem se v jiných koutech světa. Jednou zabloudil jsem do Prahy nakoupit si nových fotografických potřeb. Došly mi

desky, papír a různé lázně, ve kterých své obrázky musím koupat, aby přece byly k světu. Je teď hrozná konkurence ve všem a nejvíce mezi fotografy.

V poledne mě jeden z pražských kolegů zatáhl na Žofín k obědu. Toť se rozumí, že mi neobjednal šhubánky ani černého kubu, ale ve stínu košatých lip, naslouchaje šumotu stříbropěnné Vltavy, pojídal jsem na účet přítele jako nějaké malé kníže.

Nedaleko od nás v otevřené verandě hlučně bavila se četná společnost.

Dlouho jsem si jí ani nevšiml, všimaje si tím bedlivěji talíře.

„Ať žije náš pan předseda Emanuel Zeman — Na zdar!“ zvolal kdosi pod verandou.

„Není možná!“ vykřikl jsem a prudce se obrátil, div mi sousto v hrdle neuvázlo. A opravdu. Byl to on — lužinský pan Zeman. Byl předsedou nějaké správní rady akciového podniku a věnoval právě svým kolegům koš šampaňského. Byl pravým milostpánem. Na rukou svítily mu prsteny a ve škrobené náprsence leskly se zlaté knoflíčky.

„U nás, pánové, je mnoho ještě zpátečnictví,“ vykládal zvolna po chvíli pan Zeman. Poslouchal jsem napjatě, jakoby i ke mně mluvil, a poznal jsem podle řeči brzy, že se opravdu v osobě nemýlím, byl to týž pyšný, nadutý milostpán, jen že místo „pane starosto“, titulovali ho „pane předsedo“. „Člověk u nás na vsi naráží všude ještě na spoustu předsudkův. O intenzivním moderním hospodaření nemají mnozí ani potuchy.“ Pan Zeman pozorně oťel si popel s jemného havanického doutníku a pokračoval:

„Co byste řekli, pánové, tuhle jsem v sobotu večer nařizoval kočim: Zítra všichni naložte hnůj a povezte jim celou Dobřinu. Je to výborné pole — padesát měř v celosti. A jeden z těch chlapův odvážil se mi říci, abych jel sám, že je neděle a že půjde do kostela.“

„Jaká drzost! — A co vy? Vyhnal jste ho — rozumí se samo sebou.“

„Ovšem — na místě jsem ho propustil — ale uvádím to jako doklad, s jakými potížemi my statkáři laborujeme (pracujeme) — a to zejména od těch dob, co nový náš kaplan vykládá lidem o socialismu, o jejich právech, o nedělním klidu a podobných hloupostech.“

Pan Zeman nyní dlouze se napil perličko se moku, opatrně oťel si smočené kníry a pokračoval:

„U nás v Lužíně — co se jen lidé toho Pána Boha natrápí. Ustavičně s něčím lezou za ním do kostela. Ale já mu moc práce nedám. Nevěděl bych, zač prosit. Mám všecko — a říkám — jen rozumně, racionálně hospodařit. Pro mě by mohli kostely všechny zavřít a kněze rozpustit.“

„Nu ovšem,“ potakovali ostatní strýcové kolem stolu. „Nám to nahradí noviny, z nich se člověk poučí líp, než kdyby slyšel padesát kázání.“

Ale pan Zeman už zase sám přejímal slovo.

„Tuhle jsem se však musil do opravdy rozčilliti. Napadnu chůvu, jak mého nejmladšího syna učí modlit se. Ubohé dítě — až mi ho líto bylo — jak papouškovalo po chůvě už celou dlouhou řadu slov.“

„Co to tropíš?“ vykřiknu v úžasu . . .

„Emánek se modlí,“ — řeklo mi nerozumné dítě samo.

„A či pak jsi? Jsi snad skotákův? — Tamhle haranti šafáře ať se modlí a žebrají, ale my máme peníze, my nemusíme prosit,“ a chůvu, která mi vlastní dítě ohlupovala, jsem vyhnal a ženu vyplisnil, ale bude pomalu čas ke vlaku, zaplatím, číšníku!“ zvolal hrdě pan Zeman a prstenem zazvonil o vysokou broušenou skleněnou číšku.

Jako na pérách přihoupal se sklepník a hrbě jako pohněvaný kocour uctivě hřbet před panem Zemanem, sestavoval na dlouhém papírku účet.

Pan předseda rozevřel koženou, velikou tašku a vytáhl z ní hrst bankovek. Šustil jimi chvíli a přehraboval se v nich. Jeden modrý papírek náhle vyklouzl mu z ruky jako míneček a slétl se stolu.

Jako střela ohnul se až k zemi pružný číšník — vylovil papír pod stolem a podával ho panu Zemanovi.

„Co je to?“ optal se tento nedbale a na peníz se ani nepodíval.

„Desítka, prosím —“

„Jenom?“ podivil se milostpán — „nestojí za zdvihnutí, nechte si ji jako diškereci —“

„Ano, to je jistě pan Zeman,“ řekl jsem svému příteli, „týž, který doma svým nádenicím utrhuje pětník i více, přijdou-li o minutu později do práce.“

III.

Zase valila se léta jako mraky přes moji hlavu. Vedlo se mi všelijak — dobře i zle — jak Bůh dal. Asi před týdnem, jak byl ten veliký vítr, zapadl jsem do Lužína. Mnoho se v něm za ta léta změnilo. Přibýlo hospod, kupeckých krámů se střízným, koloniálním, galantním a všelijakým jiným zbožím, a hlavně ohromná budova se dvěma komíny jako prsty k přísaze vztyčenými přerostla přes hlavy všech statků i domků.

„Ajajaj,“ divil jsem se v duchu a byl jsem rád, že potkám člověka. Proti mně po silnici šel totiž z Lužína úřední posel. Měl balík spisů pod paží a na hlavě černou čepici se žlutým prýmkem a kokardou.

„Hola, příteli!“ zavolal jsem si kurážně na tu úřední osobu „Zdali pak ta vesnice přede mnou je Lužín?“

„A co by to bylo jiného! Je to Lužín, ale tak se jmenuje jenom na mapách, v knihách, soudních aktech, zkrátka na papíře, takto se jí v okolí říká teď Dlužín, právě jsem tam vykonával exekuci . . .“

„A ty dva komíny tam, co je to za továrnu, té zde nebývalo“

„Nu, je vidět, že už jste tu hezky dávno nebyl, to jest přece lužinský hrob, lužinská zvláštnost — pivovar akciový, ale pivo nevařící, leč nemám času; povědí vám to sami, šťastnou cestu“

Vzpomněl jsem si na statkáře pana Emanuela Zemana.

„E co,“ pomyslíl jsem si, „zajdi k němu.“

„Zůstává zde pan Emanuel Zeman, statkář přece,“ řekl jsem klidně ve vratech Zemanovic statku jakémusi člověku, jenž mne zastavil otázkou kam jdu a co chci.

„Zůstával kdysi, ale nyní zde bydlí a hospodaří Herr von Rosenberg, koupil si ten statek.“

„Není možná, a kde je pan Zeman?“

„Trochu výš — v pastoušce.“

Jakoby mne do hlavy udeřil, zapotácel jsem se.

„Kde? V pastoušce? Pan Zeman, statkář? To je mýlka.“

„Žádná mýlka. Už mu tu ani dítě neřeká Zemane, ale jenom Emane — tamhle ten prázdný pivovar pohltil jako pilulku celý jeho statek a ještě několik k tomu. Proklínají ho tu všicki, zle se mu vede, i vlastní děti se ho odřekly a odešly od něho do světa. Je vám snad také dlužen?“

„Ne, není,“ koktal jsem zmateně a vypotácel se ven.

Stanul jsem na návsi. Na téže návsi, kde milostpán Zeman pyšným gestem před lety ukázal kolem a řekl mi: „Jen zde dole jsme přece lidi, my statkáři, ale tam za hospodou je samá chamrad, samá pakáž baráčnická, která nás veliké okrádá, je to tam nahá holota, anebo holá nahota, jak chcete.“

A tam k obecnímu domku, k zpustlé, zanedbané pastoušce, otrhaně krčící se mezi baráčky, zaměřil jsem vyhledat pana statkáře a předsedu akciového pivovaru, Emanuela Zemana.

Našel jsem ho sedícího a loupajícího několik uvařených bramborů.

„Já jsem fotograf,“ řekl jsem zlomenému stařečkovi, „a za váš obrázek vyplatí mi pan redaktor několik korun, které patří vlastně vám, tuhle je tedy máte.“

„I zaplať Pán Bůh na stotisíckrát,“ upřímně řekl mi pan Zeman.

Potěšil jsem se velice a pomyslíl si: „Vida, pan Zeman našel Pána Boha.“

V té chvíli vzpomněl jsem si na svoje dětská léta. Chodil nás do školy učit svatému náboženství pan farář, kte-

rého už dávno hlava nebolí. Učil nás různým veršikům a básničkám od Jablonského, Douchy, Čelakovského a Sušila. Když jsem šel z Lužina, zazvonila mi v duši jako zlatá mince krásná slova z prchlého mládí:

„Střez se, synu, střez se pýchy;
hořké její ovoce
zavede tě ve zlé hřichy,
padneš, padneš hluboce.“

JEŠTĚ JEDNOU PÝCHA.

I.

Od té doby, co se v Oráčově jako zámek vypnula nad statky a baráky pod doškovými střechami se krčící — krásná — nová, červenými taškami pokrytá továrna na umělá hnojiva, poskočil si Oráčov. Protáhl se o několik domků na obou koncích, hospody se překřtily na hostince, z kupce stal se obchodník koloniálním zbožím, ze sedláků vyklubali se oekonomové a statkáři, z čeledínů byli kočové a z děveček služky. Oblíbené oslovení „strejčku“ a „teto“ mizelo a hojněji vyskytovalo se „pane“ a „paní“.

Zvláště kupec — pan Safrán — neslyšel na zavolání „strýčku Safráne chci homoli cukru“, ale otočil se jako na obrtlíku, když mu řekl „pane Safráne, za krejcar šmolky“. — A to všechno způsobila ta nová „továrna na umělá hnojiva“ — či jak jí krátce říkali „hnojůvka“.

Ona nerozšiřovala kolem sebe toliko štiplavý a dusivý zápach, otravující daleko široko vzduch — nýbrž ona v ohledu společenském zaváděla v nejbližším okolí svém Oráčově i nové mravy — způsoby a zvyky. Paní Safránová — ačkoli byla od kořene z Oráčova, ze statku Beranovic — byla první, která vycítila nový proud, táhnoucí oráčovským světem. — Jako kněžna Libuše nad královskou Prahou — tak i ona prorokovala budoucnost rodné svojí vsce — „město vidím veliké, jehož sláva hvězd se dotýká“ — a často říkala to o budoucnosti Oráčova.

„Prozatím dotýká se jich jenom jeho vůně“ — krotíval jí muž — ale musil ustoupit. Dokázala mu, že tu „hnojůvku“ jim sem zrovna Pán Bůh poslal, Oráčov že poroste — stane se brzy městem — úředníci a jejich paničky že naučí jemným způsobům a mravům nevzdělaný, vesnický lid — jenom třeba se k nim přátelsky a uctivě chovat — je následovat a poslouchat.

„Však už to pány ve městě mrzí, že si tam tu fabriku nenechali.“

„Jo — kdyby mohli — hned by si ji tam přenesli — vidí teď, jak se naše vesnice rozmáhá“ — libovali si sousedé v Oráčově, kdykoli „hnojůvka“ příliš páchla a činili si tak její vůni snesitelnější.

„Dráhu tu už máme,“ řekl jednou ve schůzi obecního výboru pan ředitel hnojůvky, „schází nám pouze pošta — navrhuji, aby se obec o ni postarala, podáme žádost, pánové, k ředitelství pošt — mám tam známost — snad sem dostaneme poštovní a časem i telegrafní úřad.“

„Sláva, u nás bude pošta!“ křičeli ještě téhož dne kluci na návsi, jakmile se výboři vrátili ze schůze domů — „kupaček Šafrán ji bude mít a starý Porazil — ten s metálem — bude poslíčkem.“

„Bude mít trubku a bude troubit: „Jede - jede - poštovský - pacholek“ —“

„Nebude mít trubku — jenom čepici a tašku.“

„Není pravda — trubku bude mít.“

„A nebude.“

„A bude“ — a už se oráčkovská omladina bila pěstmi pro poštu ještě nezrozenou — ale nebila se nadarmo.

Když pan Šafrán několikrát osobně se rozjel do Prahy — a když ještě častěji vypravila se tam paní Šafránová — vrátila se tato jednou vítězoslavně a přivezla s sebou hned ohromného dvojhlavého orla a žlutou schránku na psaní.

„Už to vezu!“ křičela po vsi cestou na známé a tloukla do plechové krabice jako na buben.

V té chvíli zdálo se jí, že se Oráčov o několik stupňů k těm hvězdám přiblížil a na tom nejvyšším stupínku že stojí ona — ne už kupcová — ne obchodnice — ale paní pošt-mistrová.

Noviny po nějakém čase opravdu oznámily, že v Oráčově je zřízen nový poštovní úřad.

II.

„A toho kramářství musíš nechat — nebudu stát přece v krámě a prodávat cikorku a šafrán — já jsem teď ouřed-nice“ — spustila doma hned ve dveřích na pana Šafrána paní pošt-mistrová. „Sekni s tím — prodej to židovi — z krámu uděláš kancelář — tuhle bude náš parádní pokoj — salon se tomu říká — dáme všechno malovat a nábytek si koupíme — pěkný, ořechový — divan na pérách, židle vycpané, zrcadlo jako dveře — všechno jako mají u poštů ve městě!“

„Nu — nu — pomalu — Běto — pomalu,“ krotil svoji ženu pan Šafrán.

Ale ta se zoufale chytla za hlavu: „Ó já nešťastná, já ubohá žena! On mi říká jako děvečce — „Běto“ na mne volá — na mne, císařskou ouřednici.“

Muž myslil, že se žena zbláznila.

„Ale, Bětuško . . .“ mírným, lahodným hlasem spouštěl znova.

„Jaká Běta nebo Bětuška?“ vykřikla podrážděně — „jak pak říká pan kontrolor svojí paničce? Co? — Betyňko!“ vyjekla sama, když muž rychle neodpovídal.

„Tak tedy, Betyňko — co to do tebe vjelo — ani tě nepoznávám — odstroj se přece —“

„Nu, ovšem — tyhle hadry svleču — a budu je nosit doma“ — mírněji už mluvila paní Šafránová, „stal jsi se panem pošt-mistrem, koupím si dvoje nové šaty, tři klobouky, tobě uniformu a kord — jen jestli v tom dovedeš chodit —“

„I dovedu, Bětuš —“

„Co — zas už!?“

„E, chtěl jsem říci — Betyňko,“ zvykal si muž.

„Musíš to zkoušet, aby se ti pak šavle nepletla mezi nohy — třeba s holí — takhle“ — a už kolem krku zahnuté hole ovázala pevný — dlouhý motouz — otočila ho muži kolem břicha, ve kterém to strachy kručelo a milý pan Šafrán s uvázanou holí proháněl se po světnici teď den co den několikrát, učil se chodit, než bude mít kord skutečný.

Leč i jinak přípravy byly v plném proudu.

Pan Šafrán vyčistil a dal vymalovat krámk — zjednal si staršího, zkušeného expeditora, objednal skříň, váhy, psací stůl, různé police dle jeho návodu, a počínaje novým rokem, tiskl na dopisy poštovní razítko „Woratschau“ — „Oráčov“ — to byla jediná práce, kterou na své poště dosud zastatí mohl.

Jinak chodil po kanceláři s pérem za uchem a spokojoval se pouze s činností reprezentační.

„Pozdrav Pán Bůh, Šafráne,“ pozdravil ho jednou soused před lidmi v kanceláři.

Ale pan Šafrán zrudl, zastyděl se, nadul slabě tváře — odkašlal a řekl vážným, důstojným hlasem: „A jaký jsem já váš Šafrán — co? Co bylo — už víc není —! Potřebuji vás? — Ne, nepotřebuji. — Abyste věděl,“ — a tu pan Šafrán zvýšil a sesílil hlas, jakoby ve varhanách vytáhl rejstřík fortissimo, a skoro až se rozkřikl — když velebným tónem pronášel, fukaje ukazovákem pod samou bradu na vyžehlenou náprsenku: „Já jsem císařsko-královská počta —“

A od té památné chvíle říkali mu oráčovští „pane počta“ a jeho ženě „paní počtová“.

Leč i to bylo paní pošt-mistrové málo. Když jednou kterýsi agent, shánějící adressy firem, oslovil ji svůdným titulem „milostivá paní“, zazářila celá vnitřní blažeností. „Anko!“

rozkřikla se hned v kuchyni na služku — „jsi velice nevdělaná — ode dneška mi budeš říkat ‚milostivá paní‘ — rozuměla jsi?“

Služka vyvalila na ni oči a pomyslela si v duchu: „zbláznila se“, ale přesvědčila se, že to paní Safránová myslí velice vážně. Když totiž přišel poslíček — starý Porazil a sahal vrásčitou rukou po kožené brašně, aby ji donesl k večernímu vlaku — vešla do kanceláře paní poštmistrová a nechala schválně za sebou otevřené dveře.

„Dej Pán Bůh šťastnej dobrej večer,“ pozdravoval stařeček.

„Ale, ale, Porazile,“ zahovořila sladce nakyslým hlasem panička — „pořád mne zdravíte jako nějakou tetku — to mají ve městě zdvořilejší lidi — tam i pan administrátor říká paní poštmistrové ‚ruku líbám‘ a ‚milostivá paní‘,“ a při tom se strany změnila si pana expeditora, hrbícího se nad nějakým žurnálem.

„Ať se také chytí za nos,“ pomyslela si, a vracejíc se do kuchyně, zlostně práskla za sebou dveřmi.

Tu i nedovtipná jinak Anka poznala, že to není žádný žert, a opakovala si v duchu nezvyklou titulaturu.

Jenom posel cestou ke vlaku huboval pro sebe: „Pejcha přepiatá — pamatuji, jak pásala husy na sadě u Beranů a bude se přede mnou napařovat — pípa taková hloupá — jen ať ji Pán Bůh nepotrestá.“

III.

Starý Porazil už dávno hnil — a Pán Bůh ještě nepotrestal paní poštmistrovou. Naopak — vypínala se jako pávice víc a více. Zjednala sama po Porazilovi nového listonoše — toho, který ze všech kandidátů samojediný ji pozdravil: „Poniženě ručinku líbám, milostivá paní“, a také ve skutečnosti mlaskavým, daleko slyšitelným polibkem jí ruku hned pocaloval. I expeditora měli nového, mladého, zdvořilého, jenž jako pružným pěrem vymrštěn, vyskakoval se židle a v půli se lámal — volaje: „Ruce líbám, milostivá paní“, kdykoli ji jen okem zahlédl.

Jen s mužem mívala kříž. Častokrát se zapomínal a volal na ni, až se stěny třáslí, po starém zvyku hlaholným: „Běto!“

Darmo mu říkala: „Ty jsi osel, Safráne, a zůstaneš oslem — Betyňko mi přece říkej!“

Trnula hanbou ještě teď, jak ji představil novému expeditoru. „To je moje žena“ — ano, tak to řekl tehdy sprostě — musila to rychle sama napravit. — „Já jsem totiž jeho paní“ — pověděla tenkrát — ale v očích hořel jí hněv plným plápolem. Bála se s mužem častokráté jít do společnosti — na návštěvu nebo do zábavy — a když s ním šla, tak musil

sednouti po každé tak — aby mu — kdykoli začne hloupě mluvit — mohla šlápnout na nohu anebo ho rýpnout nenápadně loktem.

„Ach jo,“ — povzdychla si bolestně kolikrát, — „je to neštěstí, když má člověk místo muže takovou bačkoru — pána — pána když neumíš dělat — alespoň mlč a na děti před lidmi ani nevolej.“

Poštmistrovic totiž měli dvě děti — a jejich jména naplňovala paní Safránovou v pravdě zoufalstvím. Jmenovaly se — jak bylo v Oráčově zvykem — po kmotrech. Holčičce říkali Kačenka a kluk byl od narození Honzík. Ale když se z kupcové stala poštmistrová, překřtila své děti a dcerušce říkala „Kyty“ a synkovi „Žanek“. Měla ustavičně zlost na ta jména a třásla se nedočkavostí — až bude birmování — dá pak Kačeně jméno Elvíra a Jankovi Artur, a tak jim musí potom každý říkat, i muž, a kdyby mu to měla do hlavy třeba pěsti vpravit . . . A jak je vychová — ! Hoch bude studovat — musí býti alespoň doktorem a holku dá někam do pensionátu. Do kláštera ne — to je sprosté — tam už každý sedlák dnes posílá dcery — někam jinam — do Drážďan nebo do Švýcar.

„I což o to — to ty bys vyváděla — jenom kde vzít na to peňouze“ — krotil a hatil pyšně sny své ženy pan pošt-mistr. „Máme tuhle sedm stovek ročně — z toho platíme expeditora, a ty zdviháš nos jako tamhle ředitelka z hnojůvky.“

„No — a nejsem jí rovna? Nejsem snad také úřednice? Abyš věděl, já jsem víc než ona — já — já já,“ rozjížděla se Safránová — nějak to z ní nechtělo ven — až to najednou vyhrklo: „já jsem zde vůbec první v Oráčově, protože já jsem ouřednice cisařská a oni jenom fabrické,“ a vítězoslavně vztyčila hlavu, zakroutila nosem a očima pyšně rozhlédla se kolem — „ale ty mne nepochopíš — ty jsi sprosták a zůstaneš sprostákem — nepovzneseš se —“ a už muže ani si nevšímajíc — zavolala mazlavě sladkým hlasem: „Žan, oblékl se jako matros a Kyty přineseme šatečky à la empir — budeme dělat dnes u paní správcové visitu.“

Pan pošt-mistr si oddechl, když jeho panička „dělala visitu“. Hůře bylo, když „čekala visitu“. — Tu objednávala dorty, pekla práškovou buchtu na formě a ustavičně ležela v knize, jež nesla název: „První česká kuchařka“ — učila se z ní vařit čokoládu, vanilkovou kávu, smetanový čaj a podobné patoky.

Pošt-mistr mezi tím škrábal se ve vlasech, protože před takovou visitou pokaždé musil sáhnouti hluboko do kapsy. „Běto — e, chtěl jsem říci — Betyňko, můj rozum — už jsem poslední stovku ušetřenou vyzvedl ze záložny. Tuhle ji vidíš. — Co jsme se našetřili — lidem jako kupci nasloužili — a

teď jako krávy ze stáje na porážku vytahují ze záložny jednu stovku po druhé.“

„A co? Mám se snad před nimi zahodit? Mám se nechat pomluvit? Ne — ne — a stokrát ne!“ a dupala nohou. — „Ušetřím to na sobě až po visitě,“ umiňovala si, protože se přece ulekla zprávy mužovy a začala počítat — rozvažovat, v čem se omezit. „V šatech?“ tázala se sama sebe — „ne — to naprosto nejde,“ zavrhovala ten nápad — „protože šaty dělají člověka — dělají ze mne milostpaní — z muže milostpána a z dětí paňátka.“

To ostatně uznával i pan Šafrán — když pozoroval, jak po módě si v poslední době chodí v Oráčově kde kdo.

„Žebračina mizerná,“ zahuboval jednou hlasitě, když stál u okna a viděl, jak naproti z domku vyšla Anka Kazarovic — už to má také klobouk na kotrbě a offinu —! Co si pak má na hlavu posadit moje paní — když tuhle z baráku vyvalí se holka na hlavě s kokrhelem a v ruce s parasolkem a rukavičkama.“

Jako uštknutá přiskočila Šafránová k oknu. „Skutečně!“ vykřikla bodavě. — „Ona má klobok! A jaký klobok! Nevidíš — muži? — Ona má lepší klobouk než já! — Ne, toho nesnesu — nesnesu musím mít nový klobouk.“

„Ano, to musíš,“ malomocně přiznával Šafrán.

„A to takový, jaký tu ještě žádná ve vsi nemá.“

„Ano, takový.“

„Já musím být nade všechny. Co by jinak lidé o nás řekli? Co by si o nás pomyslili? Jak by si nás vážili, kdyby tamhle Kazarovic holka — když se vrátí ze služby z Prahy — nosila lepší klobouk než já.“

„Ovšem, ovšem,“ přisvědčoval Šafrán, ale svrběla mu ruka, chtěl si dát jednu nebo dvě přes ústa za to, že nemlčel a darmo ženu popíchl.

„Koupím si klobouk s pštrosem peřím — ne s kytkami a mašlemi jako ona — ta baráčnice — má — a pak se závojem, krásným, hedvábným, tečkovaným,“ kasala se panička — připravuje muže na další — „alespoň za dvě desítky.“

„Dvě desítky — blázníš? — Já mám tuhle klobouk za dvě zlatky!“ rozkřikl se muž, jen aby srazil to rozmávnutí ženy, zchladil ten oheň po parádě — ale už to marně dusil. Po týdnů přišla poštou z Prahy škatule — veliká „jako psi bouda“, jak poznamenal Žanek, když ji spatřil — a z ní vytáhli na světlo Boží nový klobouk paní poštímistrové; byl veliký, široký a vysoký, v zadu přes jeho divně prolámanou střechu visela jemná, měkká, jako pýří lehoučká černá péra kadeřavá a uvnitř byla na podšívce zlatem vyllačena pařížská firma a jméno klobouku podle některé operní zpěvačky.

„A závoj, kde je závoj?“ lekla se Šafránová — a rychle slídila očima. Na klobouku nebyl — a to přece byla jedna

z hlavních podmínek. Podívali se znovu do škatule, a všichni zajásali. Ano, tam na dně škatule ležel pozorně svinut v malé klubičko ...

„Jako slepice na vajíčku seděl na něm klobouk,“ poznamenal Šafrán — ale paní jeho už byla jinak zaměstnána a na štěstí přeslechla toto sprosté porovnání. Stála před zrcadlem a zkoušela nový klobouk. Nemohla totiž uhádnout, jak se má nosit — zda s tím peřím ku předu nebo do zadu — má si ho nasadit rovně — nebo k uchu — nebo do čela. — Vrtěla a točila jím na všechny strany. V kuchyni uteklo mléko, připalovala se buchta — po plotně rozlévala se cibulová omáčka — ale nikdo si toho ani nevšiml. Oči všech — pána i dětí, expeditora i služky dívaly se v nadšeném obdivu na domácí paní, kroutící se před zrcadlem, a každý sbíral všechen svůj důvtip do hrsti, jen aby uhodl, kde je toho klobouku předeek a kde zadek, kde jeho strana pravá a kde levá. Toho dne zůstala otázka ta nerozhodnuta a zaměstnávala ještě po několik dní všechny obyvatele oráčovské pošty. Až to v sobotu večer rozhodla sama panička, že je to takový universál ní klobouk, který se může nosit, jak kdo chce a jak komu sluší. A protože jí sluší, ať si ho posadí jakkoli, že ho bude nositi každou neděli jinak. Zítra třeba peřím napřed, a hned také si na peřím připevnila závoj, aby ráno měla všechno pohotové.

„Ach, zlatá paní poštímistrová!“ vítala se s ní potom v neděli paní ředitelová před kostelem. „To je krásný klobouček!“

„A jak vám sluší,“ velebila správcová.

„To je ta nejnovější móda, ‚secesse‘ se tomu říká,“ lichočila paní adjunktová.

„Ale když se s ní rozloučily, jakmile zašla, vybuchla ředitelka hlučným smíchem:

„Prasknu, moje dámy, ona si to hnízdo ani na hlavu nedovede posaditi.“

„A všimly jste si, má závoj, závoj. Plete se jí za řeči ustavičně do úst, lepi se jí na rty, sliní ho.“

„Co nevidět, provrtá do něho nosem díru.“

„Inu, je viděti na ní, že je ze selského. Není jí to vrozeno.“

Tak a podobně kritisovaly tovární paničky Šafránovou, odstřkující ji v duchu od sebe zpět, odkud vyšla. Ale i ti, mezi nimiž se zrodila a nad něž se nyní tak vynášela, neměli pro ni nic, než jedovatý posměch.

„Hleďte,hleďte Šafránovic Bětu,“ ukazovali si na ni, když kráčela, hrdá na nový klobouk, s nataženým krkem po vsi. „To je pejcha jedna! No, ať dá pozor, aby se nepřelomila, ani neví, jak má jít, pávice nadutá, jen aby nepraskla, nufukuje se jako krocán, krůta nabubřelá!“

„Dívejte se, má nějaký hadr na tváři.“

„To má na mouchy, aby jí nepokapaly a nepoštípaly.“

„I to měla nosit, když chodila na statku do chléva dojit krávy.“

Takovými jízlivými řečmi šlehali ji, i když zmizela ve skleněných dveřích kanceláře pod dvojhlavým orlem. Tam jenom pan expeditor nadšeně ji vítal:

„Ruce lhbám, milostivá, jste dnes rozkošná, okouzující v tom secessním kloboučku. Škoda vás pro Oráčov, budila byste sensaci na pražských Příkopech.“

„Ten náš pan expeditor je roztomilý človíček,“ libovala si po obědě milostpaní. „Jak je galantní a uctivý.“

„Jenže pan komisař, jak tu byl, upozornil mne, abych si dal na něho pozor. Scházelo mu v kase několik desítek.“

„Zase to ohříváš!“ okřikla ho paní. „Víš, že se zmýlil, předal se aneb přijal poukázku bez peněz. Napálil ho někdo, ostatně ti to splácí.“

„Přijde nám draho, už bych to dovedl sám. Chci ho propustit, udělám zkoušku...“

„Prosím tě, muži, nemluv!“ vyskočila paní Šafránová, jež jako všechny veliké dámy stávala se nervosní. „To je ten jediný člověk, který je ke mně zdvořilý a s nímž lze se pobavovat.“ Muž podíval se podivným očima na svoji pobouřenou choť, ale ta zkrotla hned. Lekla se, že prozradila víc, než bylo třeba, a proto hned hladila muže. „A nač se máš ty díti, namáhati, bylo by to tebe nedůstojno, sám zase prodávati marky a listky, byl bys zase jako kupčik. Takhle jsi jako ředitel pošty, můžeš se i tak podpisovati.“

„Ale co to stojí, a ta tvá paráda k tomu,“ bručel Šafrán mrzutě jako medvěd.

„Uskrovníme se,“ slibovala panička. „Už jsem na to také myslila, ale v šatech to nejde. Každý si toho všimne, ale do žaludku není viděti. Když jsme sami s dětmi, nemusíme mít maso. Řeknu služce, že jsi churav, že mnoho tloustneš, a lékař že ti je zakázal.“ A od té chvíle opravdu žili na poště o mnoho skrovněji.

„Raději nejísti,“ říkala poštmistrová muži a dětem, „jenom nóbl si chodit.“ A často kručelo jim v žaludku trochu mašičných bramborův, ale panička na visitě s libezným úsměvem lhalá svým družkám:

„Měli jsme dnes holoubátka k obědu, ale nic jsme si na nich nepochutnali. Člověk se té ustavičné drůbeže a pečeně přejí...“ Leč dámy významně mrkly na sebe, služky už dávno jim pověděly, jak se na poště žije...

Jednoho dne dostal pan expeditor psaní, které ho velice zarmoutilo. „Pane poštmistře,“ počal chvějícím se hlasem, „tuhle mi sestra oznamuje, že mi maminka těžce stůně. Byla už zaopatřena a ráda by mne chudinka před smrtí ještě viděla.“

„Ó jen jeďte, jste hodný syn. Na týden třeba. Můj pán vás milerád zastane,“ udělovala mu ochotně paní Šafránová dovolenou a pekla mu rychle na cestu kuře...

„A pište nám, jak je mamince,“ volala ještě za ním ve dveřích, loučíc se s ním bolestně.

„Jestli umře, musíme koupiti věnec se stuhou,“ připravovala už předem muže na nepředvídané vydání.

Uplynuly tři dny, a pan expeditor ani rádečky nepsal.

„Toto je podivné, slíbil mi do alba pohlednice,“ divila se paní Šafránová. „Až se vrátí, dám mu co proto.“

„Prosím tě, matka mu umírá a on bude mysliti na tvé pohlednice,“ odbyval ji posměchem muž.

Čtvrtého dne přišel na poštu sám pan ředitel z oráčovské továrny.

„Kde pak máte expeditora?“ ptal se rozčileně hned ve dveřích.

„Prosím, je na dovolené, stůně mu matka,“ uctivě vykládal pan Šafrán. Ve dveřích, vedoucích do kuchyně, maličko podohrnula se v rohu záclonka a do kanceláře zasvitilo šedivé oko paní poštmistrové. Měla zlost na muže, že se tak hrbí před ředitelem. „Nemůže si zvyknouti dělati pána.“

„Na dovolené?“ zvolna, ale důrazně opakoval ředitel. „Přečtete si tenhle telegram,“ a strčil Šafránovi přímo pod samý nos třesoucí se rukou telegrafickou depeši: „Vaši směnku propadlou podali jsme obchodnímu soudu. Advokát Vraný.“

„Nepříjemná věc,“ v rozpacích přešlapoval poštministr, nevěda, co říci.

„Ale vy přece víte, že já advokátu před čtyřmi dny poštou posílal pět tisíc zlatých,“ vybuchl nyní ředitel — a ostré oči pevně zabodl do tváře pana Šafrána.

„Nevím — nepamatuji se — snad v mé nepřítomnosti — podívám se do žurnálu — byla to poukázka prosím — či dopis s penězi?“

„Psaní s penězi — tuhle je recepční knížka“ a hodil na pult ohmatanou, odřenou poštovní knížku tovární.

Chvějící se rukou obracel pan poštministr veliké listy nějaké knihy a více pro sebe — pro své vlastní utišení trhaně mluvil: „Bude v tom omyl nějaký — najdeme to — a tuhle — ne to není to — snad to zapomněl zanést — mrzutá věc —“

U kuchyně skřípla pronikavě klika jako výkřik a dveře v závěsech zavrzaly. Do kanceláře vešla milostpaní. Ale žádný z mužů ani si jí nevšiml — hlavy obou skloněny byly nad papíry popsanými jmény a číslicemi.

„Pane poštmistře,“ po dlouhém, napjatém tichu promluvil ředitel továrny, „chci být špatným prorokem — ale zdá se mi, že váš expeditor s těmi penězi ujel.“

„To není možná — to je urážka — jak se opovažujete,“ vykřikla paní poštmistrová popuzeně.

Ředitel odtrhl hlavu od papírů — a podíval se ledově na pobouřenou paničku.

„To se brzy ukáže — má úcta,“ promluvil ještě ve dveřích a zmizel.

Z blízkého města asi za hodinu poslány byly dva telegramy. Jeden poštovnímu ředitelství v Praze — poslalo ředitelství továrny oráčovské, a druhý poslal svému expeditoru poštovník Šafrán. „Vraťte se hned. Kde je psaní s penězi? Odpověď zaplácena“ — tak zněla depeše Šafránova — ale odpověď nedošla, za to večerním vlakem přijel z Prahy poštovní komisař — a asi o půlnoci rozlehl se z pošty zoufalý pláč. Pana Šafrána odváděl k okresnímu soudu do vyšetřovací vazby — četník. Pan expeditor zmizel jako rtuť — a před porotou stál sám pan poštovník. Porotci omlouvající hloupostí a nezkušeností pana Šafrána — na otázku, je-li vinen — jednohlasně odpověděli „není“ — ale pošta hojila se za utrpenou škodu na jeho majetku. Propadla jeho kauce, ve veřejné dražbě prodal se Šafránovic domek, orel, skříňka, nábytek i — šaty.

Stáli tu Šafrán se svojí paní a se svými dětmi na návsi s troškem nejnutnějšího náradí.

„Ti to dopracovali,“ necitelně smáli se lidé, „teď nebude otevírat balíčky a šfourat se ve psaních“ — „pane, té spadly růžky“ — „teď by si mohla vzít ten závojový hadr na tvář, aby se nemusila stydět.“ Jako kameny těžce dopadaly surové řeči zástupu radujícího se z pokoření pyšných, na hlavy nešťastné rodiny Šafránovy.

„Tak pojďte třeba ke mně — nestydíte-li se už za mne — než si něco začnete zas,“ zval sestru bratr její do statku.

Nastěhovali se tam s pláčem a ochotně.

Žid kupeček — dívaje se za nimi — pronesl k okolním divákům Kristovu moudrost: „Kdo se povyšuje, bývá ponížen a kdo se poníží, bývá povýšen“, a tu si vzpomněl na své rostoucí jmění a vzrůstající se obchod.

Dnes v Oráčově v najatém krámku obsluhuje lidi ochotně „stará Šafránka“, jak jí lidé říkají, Šafrán je agentem továrním, chodí po okolí sbírat objednávky na ledek a superfosfát. — Žanek učil se zedníkem a říkají mu zase Honzík a Kyty místo do Drážďan poslala maminka letos na službu do Prahy a loučíc se s ní na nádraží, udělala jí křížek na čelo a pošeptala: „Jenom nebuď nikdy pyšnou, Kačenko.“

A DO TŘETICE „PÝCHA“.

Už jsem vám, milí čtenářové, ukázal pýchu sprostou, pýchu panskou, ale ještě se mi tu váli jeden obrázek — tož do třetice všeho dobrého — prohlédněte si ještě pýchu učenou.

I.

Sedlákovi Mudrovi poklepal kdysi pan farář na rameno: „Pantáto, můžete mít ze svého synka radost.“

„A to také mám,“ radostně přiznával se Mudra a vděčně podíval se na kněze — „já i moje panímáma jsme jemnostpánu vděční, že si kluka všimá a zvláště za to vítání, jež měl o vísitaci.“

„Ale provedl to, co? Sám pan vikář veřejně ho pochválil.“

„Teď mu hlava hoří, jen aby směl ministrovat,“ nesměle ozval se otec.

„I což je o to,“ usmál se farář — mohl by přijít — ale vím něco moudřejšího. Mudro, dejte synka na studie.“

„Oho,“ vykřikl sedlák překvapením. Hlavou při tom kroutil a ruku před sebe natáhl, jakoby od sebe odstrkoval, zamítal návrh farářův jako naprosto nemožný.

„Nununu,“ krotil kněz ježícího se strýce — „něčím tak divokým můj nápad zrovna není —“

„Jak pak není — mám pět dětí — obilí neplatí nic, řípa je skoro zadarmo, platy pořád větší — jo — kdyby byl Ferdáček na živnosti sám“ — — —

„Ale bude ho škoda, hlavičku má jako jiskru — alespoň něco pro něho udělejte — nenechte ho celých osm roků sedět v naší dvojtřídce — poslejte ho po prázdninách do ‚měšťanky‘ — Co vás to bude stát? Kluk na dráze dostane lístek za poloviční cenu. Sveze se ráno do města do školy i večer ze školy za čtrnáct krejcarů — oběd mu dáte s sebou — nu tak — to abyste nemohl?“

Mudra poškrábal se ve vlasech, posadil si klobouk trochu na stranu — povytáhl krk — a sotva znatelně se prohnul v kříži, když řekl: „A co pak čtrnáct krejcarů — to u mne nejsou žádné peníze.“

„Tož vidíte,“ kul za tepla farář Mudru dále — „a z měšťanské školy už jsou vyhlídky trochu dále do světa než z naší university — ale to se ještě ukáže.“

Tou řečí pan farář nasadil Mudrovi mola do kožichu. Přemýšlel o tom cestou z kostela, a protože mu taková nová, cizí myšlenka v hlavě byla náramně nepohodlná — chtěl se jí co nejrychleji zbaviti.

„Ty — stará —“ počal po chvíli doma, nacpáváje si krátkou dýmečku — „má ten farář nápady, nutí mě, abych dal Ferdu studovat.“

Mudrová přestala válet těsto a podívala se bystře na muže, jestli nežertuje.

„Pan farář?“ řekla po chvíli, když viděla, jak muž vážně se tváří — „— a kdy pak jsi s ním mluvil?“

„Zastavil si mne teď po kostele a chválil kluka až do nebe.“

Ačkoli se sedlák své ženě ze všeho vyzpovídal, přece tím té myšlenky se ještě nezbavil. Válela se mu pod lebkou ustavičně a sedala mu tak dotěrně na jazyk, že i odpoledne po požehnání pochlubil se sousedům v hospodě, co mu radí jemnostpán.

„Ta rada není zlá,“ řekl mu tam pan řídící přede všemi — „hoch je opravdu nevšedně nadán — u nás by musil sedět ve druhé třídě celé čtyři roky — ne-li pět — po dvou letech bude se ve škole nudit — bude si hrát, nebude dávat pozor a zbytečně zlobit —“

Večer se vrátil Mudra už pevně rozhodnut a spokojen. V hlavě jeho bylo jasno — Ferda po prázdninách bude jezdit do měšťanské školy . . .

A jezdil. Každý den ráno s ranečkem knih pod levou paží a krajícem chleba v kapse pelášil k nedalekému nádraží, a jak si cestou poskakoval, chrastily mu drobné krejčárky v dřevěném péráku. Sedm jich měl na cestu tam a sedm na cestu zpáteční. Jezdil vesele a přinášel si domů čtvrtletní zprávy o svém prospěchu. Na nich jako vojáci v řadě pyšněly se samé jedničky a na konec roku na vysvědčení měl ze všech předmětů pokaždé „velmi dobře“.

Bylo mu už čtrnáct roků pryč, když „vychodil“ měšťanské školy.

„Ale co s ním teď?“ — optal se jednou otec pana faráře. —

„To je vaše starost“ — usmál se kněz — „prospěje mu to všude, i kdybyste ho při hospodářství nechal nebo na řemeslo dal.“

„I kde pak — kluk nechce o řemesle ani slyšet.“

„Právě proto, že je dosud kluk — a čím by chtěl být?“

„Hm — pánem,“ jaksi pohrdlivě pronesl Mudra a zlostně se ušklbl — „čuchl k těm papírům — ke knihám a k inkoustu — a už má raději v ruce péro než bič — už mu nevoní práce.“

„Nu práce — ovšem tělesná,“ doplňoval farář — „ale bez práce se neobejde — jenže bude namáhati mozek, jako vy namáháte svoje svaly — a nevím, nevím — co je z obou příjemnější — to je věc chuti.“

„A Ferdík by právě rád pracoval hlavou — něco bych si to ještě nechal stát — pár stovek tak — byl by to jeho podíl,“ vysvětloval blíže Mudra.

„I to je možno“ — radostně radil kněz — „může vstoupiti do učitelského ústavu a státi se učitelem — může navštěvovati obchodní školu — a státi se účetním, důchodním, pokladníkem v záložně, obchodě — v továrně — třeba tady u nás — jste akcionář zdejšího rolnického cukrovaru, může navštěvovati dále školu hospodářskou, lesnickou — jíti k poště, dráze . . .“

Sedlákovi šla z toho hlava kolem. „To si musíme rozvážit, důkladně rozvážit,“ bručel si cestou.

A rozvažoval on, rozvažovala jeho žena, radil pan učitel, radil kmotříček i s kmotříčkou — prázdniny se krátily — čas nutil se rozhodnout.

Farář krčil rameny a říkal: „Neradím k ničemu — abyste mi snad jednou nedávali viny, kdyby se Ferdíkovi nepovedlo — každý stav je dobrý, v každém možno Pánu Bohu sloužit, každý má své přednosti i vady . . .“

Ferdáčekův otec rozhodl se konečně pro obchodní školu. Do učitelského ústavu nebyli by Ferdíka pro přílišné mládí hned přijali, byl by musil asi rok čekat. Rovněž pan poštmistr nemohl ho hned do praxe přijmout — u dráhy by se byla o něho bála maminka — do hospodářské školy nechtěl Ferda a tak na konec zůstala obchodní škola.

Farář obstaral programy asi z pěti takových škol — vyložil starému Mudrovi, ve které jsou pouze dva ročníky, ve které tři, kolik se platí zápisného — kolik školného — a důrazně radil, obstarati synkovi, nezkušenému v Praze, dobrý byt. — „Dejte ho do ústavu — tuhle máte adresu — nehleďte na pětku nějakou — hoch tam bude jako za větrem,“ nakazoval znovu a znovu farář — když Mudra se synem odjížděli — — —

II.

V rolnickém cukrovaru v Dolánkách, starý, šedobradý pan pokladník náhle podal správní radě žádost, aby byl dán do pense. — Byl uražen, protože kterýsi akcionář už po kolikáté

veřejně — hlasitě tak, aby to slyšel — o něm řekl: „To je taky jeden, co už nic nedělá, a my ho živíme — dědek plesnivý — mohl by jít do pense.“ Starého, poctivého úředníka hluboce ranila tvrdá ta slova. Zdála se mu, že jsou jedovatým květem nejčernějšího nevděku. Jako utřejchu kdyby mu nasypali do poháru — tak ho ta slova otravovala. Zhořkl mu život — znechutila se práce — zprotivila se továrna — zhnusili se lidé — jenom „pryč — pryč odtud!“ křičelo v něm všecko.

Ale sotva že mu vyměřena byla pense — ukázalo se, co bylo příčinou, ostnem, jenž měl vypíchnouti stárnoucího úředníka.

Dolánkami mihl se pojednou elegantní pán v černém úboru. Na nose seděl mu skřípec — okrouhlá jeho skla zasazena byla v černé obrubě — tak že to vypadalo, jakoby na tom nose seděl nějaký malý velociped, a aby s toho nosu neujel, byl přivázán na široké, černé stuze ke krku, jako zlý pes bývá na řetěze k boudě přivázán.

V Dolánkách ho nikdo neznal. Nebyl tu už pět nebo šest let.

„Co pak je to asi za pána?“ ptali se lidé a ohlíželi se za ním.

Teprve když zaměřil přímo do statku k Mudrovům, dohadovali se pravdy:

„Že to bude Mudrovic Ferdík z Prahy!“

„Ten, co je tím pánem u banky —?“

„Ano, ten, co o něm tatík říká, že jeho rukama projdou tisíce peněz.“

„Ale pán se z něho stal — jen co je pravda — na hlavě má klobouk jako komín.“

„Však se mu také říká jako komínu na lampě — totiž cylindr.“

„Rukavičky, hůlčičku — hotový pán,“ obdivovali se v celých Dolánkách, oslepeni elegantním zjevem pana Ferdinanda Mudry, bankovního úředníka z Prahy. Přijel po letech do rodné svojí vsi, představit se správní radě spolkového cukrovaru a poprosit o uprázdněné místo pokladníka závodu.

„Nu, pokladníkem vás hned udělat nemůžeme,“ omlouval se mu předseda správní rady — „máme tu mnohem staršího účetního — ten se stane pokladníkem — ale kdybyste chtěl býti účetním jste rodákem, selským synkem — dali bychom vám v našem rolnickém závodě přednost před ostatními žadateli.“

Mladý pan Mudra nabídnuté místo přijal, a tak po letech — stár asi dvacet roků — vrátil se v nové hodnosti tam, odkud odešel jako skromný a nadaný žák.

Nejvíce z úspěchu synova radoval se starý otec jeho s matkou.

„Tak, jemnostpane,“ pochlubil se nejbližší neděli panu faráři — „náš Ferdík se vrátil, stal se účetním v cukrovaru — osm stovek bude mít ročně — přece dobrá to byla tenkrát rada — dát hochu trochu pocvičit.“

„Tak vida, vida,“ radoval se farář — „to mne těší, upřímně těší — míval jsem Ferdíka rád — tak ať se na faře ukáže,“ vliďně a radostně zval farář.

„I toť, že přijde,“ sliboval ještě jednou za syna otec, „tuhle tu byl jenom na skok — ukázat se — nebylo hrubě času — ale pán — učiněný pán je z něho“ — velebil staroch, a očka mu radosti jen jen hrála . . . „Přijďme spolu, přijďme,“ sliboval ještě jednou otec a těšil se, jak se jemnostpánu svým synkem bude moci pochlubit.

U Mudrů ve statku pilně se připravovali na příchod pana účetního. Různí se, že bude u rodičů bydlet. — Chystali mu proto světničku výměnkářskou — která dosud byla prázdná. Starý Mudra nemínil ještě zřici se vlády ve svém statku. — „To bude mladý výměnkář,“ smál se vesele — a pečlivě napolímal starého zedníka: „Jen to pořádně udělej — Jakube — žádné čmouhy — víš, on je už Ferdík pánem — a leckdo sem k němu vejde — tož aby se nemusil stydět.“ — A zedník pozorně štětkou bílil třikrát po sobě stěny i strop — nahoře udělal opatrně pod samým stropem kolkolem uzoučkou modrou linku a při zemi na půl metru nabarvil vápnem, smíchaným se sazemi do kola celou světničku, vymazal hlinou pozorně kachlová kamna, panímáma sama umyla okna — pantáta je zasařil a napsal synovi, že se může přistěhovat, protože světnička je připravená. — „Je jako klec,“ psal v pohnutí, „veselá a čistá, a čeká jen, až ptáček do ní přilítne . . .“

A přiletěl . . . Starý jel mu s párem koní a žebříňákem naproti k nádraží.

„Nač ten koráb tady?“ ukázal hůlkou pan účetní na vůz, sotva že seskočil z vlaku a vyšel před nádraží.

Otec se zarazil nad tvrdým slovem synovým. — „Výčitka — místo pozdravu,“ šlehlo mu šedou hlavou. — „Myslíš jsem, že si přivezeš nábytek ze svého pokojíčku.“

„To nebyl můj,“ začervenal se synáček — „bylo to všecko kvartýrské — vezu si jen kufr se šaty a koš peřin — doneste to sem, tatínku!“

Vlak odjížděl z nádraží a pantáta Mudra kolébal se k místu, kde tlačily se k sobě tak, jak je z vlaku vyhodily, černý kufr s odřeným košem, a jedno po druhém opatrně nesl a pozorně kladl do slámy na dlouhém voze.

„Na to ovšem stačila košatinka“ — bručel si cestou.

„Tak jedte, tatínku, pomalu — já půjdu napřed,“ řekl mu lhostejným tónem syn — zakroutil si knírek — přimáčkl k nosu skřípec — upíal se do kabátu — pošvihl hůlčičkou a nadnášel

se houpavým, elegantním krokem pěšinou k vesnici — zatím co silnicí kolébal se při voze jeho starý otec — — —

Ve dvířkách vyhlížela svého synáčka stará Mudrová. Stála tak, jak odběhla od plotny, na níž chystala sváteční oběd — zamoučenou zástěru měla přehozenou přes vrásčité, až po lokty obnažené ruce — krátká modračka šlehala ji tvrdou obrubou dopola lýtek a pantoflíčky klepaly do okoralých, bosých pat — jak se rozběhla naproti svému dítěti, když je spatřila na kraji vesnice.

Hrnula se, letěla k němu s rukama roztaženýma, s úsměvem na tváři a v očích se světlem a teplem mateřské lásky . . .

„No — no — no —“ krotil ji syn a tvář se mu nevolí zakabonila jako mrakem — „počkejte až doma, to se nesluší — nebudeme se tu přece hubičkovat na vsi — ostatně byste mne pomoučila celého . . . a jste oblečená jako nějaká děvka.“

Jako opářená stála tu selka v trapných rozpacích — „já myslila — —“ koktala smutně — „přivítat tě přece — nu tak jen pojď — pojď, dítě“ — a sama se stydíc jaksi za svoji radost — s dojmem, že provedla hloupost — s hlavou skloněnou, jakoby čekala pokárání a trest za nějaký přečin — cupala k domovu zpátky — —

„Tak tady budeš teď bývat“ — odvážila se konečně říci až na dvoře ve svém statku, ukazujíc na výměnek.

„Podívám se tam“ — stručně řekl syn a zaměřil k světničce. Matka jako pejsek kráčela v patách za ním.

„Tady to není vymalováno“ — překvapením vykřikl syn — „jak živ jsem nezůstával v nemalovaném bytě.“

„Ale, Ferdíku,“ osmělila se matka — „kdo pak kdy u nás slyšel o malování — táta to k Martinu štětkou vybilil — a bylo dobře. Ale tuhle to bilil starý Jakub a jak ti to hezky olíčil — dívej se — hezkou linečku modrou ti udělal kolko-lem — šmolky přimíchal do vápna —“

„A okna — to jsou nějaká okna, to jsou dírky, jakoby je červotoč provrtal,“ horlil syn, nedbaje matky, která v němém ustrnutí teď sepijala ruce a jenom poslouchala.

„Jde se sem jako do stáje — jako k volům a ne jako k lidem — ve dvířích se musí člověk sehnout, aby si hlavu neurazil — a kdybys se zlobil — hahaha, tady bych se mohl snadno stropu chytit — protože naň rukou dosáhnu,“ a dotkl se prsty, nadíými v žluté, křiklavé rukavičce, nízkého stropu. — „To je byt pro vzdělaného člověka potom“ — sykl zlostně skrze zuby a otočil se na patě. Matky již tu nebylo. Utekla s pláčem k plotně, na níž už se připaloval oběd. — Za to zahrčel vůz a zařehotali koně ve vrátech.

Oknem vykoukla hlava selky. Byla zvědava, co si pan syn z Prahy veze. Viděla u něho měkké kanapíčko, vycpané

židle, lesklé hlazené skříně, stůl, umyvadlo — a teď se tatík vrací s prázdným vozem.

„Co pak se stalo? — Nepřišlo to ještě?“ optala se přímo. „Nepřišlo — a už nepřijde,“ řezavým hlasem povídal jí muž, „on to měl všechno jenom půjčené, co jsme u něho viděli — tohle je všechno, co má,“ a bičem ukázal na koš a kufr pohodlně se povalující v měkké slámě.

„I pro pět ran — to musíme sehnat nějakou postel — slamník,“ starala se hned a zmizela . . .

II.

Otec vypřahal pomalu koničky a syn zjevil se ve dvířích výměnku. Opatrně shýbal načesanou hlavu a teprve na zápraží důstojně, jakoby to byla královská koruna, posadil si na ní lesklý cylindr.

„Přijdu teď do továrny oznámit, že zítra — na prvního — nastoupím v kanceláři,“ oznamoval otci, jenž si ho měřil trochu přísným pohledem — „ale k obědu přijdu,“ dokládala už na cestě a zmizel ve vrátech, jež otec — nechav koně — za ním rychle zavíral.

„Tu boufku na hlavě by tady nosit nemusil,“ bručel si, bude pro smích celé vesnici,“ a sám svoji sváteční placku, kterou vzal jen k vůli synu dnes, pošoupl si s čela do dolíčku — což činil, kdykoli byl ve špatné náladě — a šel po své práci.

Na věži zvonilo poledne. Mudra modle se „anděl Páně“ krácel po svém dvoře . . .

Ve světnici u kamen modlila se Mudrová nad uvařeným obědem. Měla trochu strach, jak se synkovi zachová — třel-li mu do chuti —

„Jen aby tu už byl,“ řekla vcházejícímu muži — „teď by to bylo nejlepší —“

„Nu — snad přijde — ví, co je pořádek přece,“ klidně, bezstarostně odpovídal Mudra a posadil se k prostřenému stolu. Po světnici přecházely ostatní čtyři děti . . .

„Co pak nám asi přivezl?“ ptala se starší dcera a z dlouhé chvíle rovnala cosi na polici.

„Také by už tady mohl být,“ huboval bratr, jenž v to- várně se učil strojíkem — „mám hladu, až bych křeménky kousal.“

„Však se dočkáte,“ krotila všechny matka . . . Ale i jí samé zmocňovala se nevrlost, která zračila se na tváři všech členů rodiny Mudrový.

„Anko, běž se přece podívat, jestli už jde,“ ozval se zlostně otec — a praštil kalendářem, ve kterém si prohlížel výroční trhy jenom proto, aby zahnal nudu. I v něm žaludek hlásil se k svému právu.

„Takhle se to všechno vysuší, okorá — k ničemu to nebude,“ naříkala Mudrová.

„I to je krámů — když nejde — dejte nám jíst — a on ať se nají sám“ — dorážely děti.

„Ticho“ — okřikl je otec „je to napoprvé — zašlo ho snad cosi — nemůže přijít“

„Už jde — už jde,“ vrazila konečně Anička do dveří — a po ní za chvíli opravdu vešel pan účetní. Kouřil tenkou papírosu — oči se mu vesele leskly — a tváře se zardivaly.

„Pozor,“ vykřikl najednou otec — ale už bylo pozdě děti daly se do smíchu, a Ferdik Jadrně zaklel — zapomněl se ve dveřích sehnout — narazil hlavou a cylindr promáčkl se na straně, až to zřetelně zapraskalo.

„Jak říkám, aby se k vám lezlo po čtyřech,“ huboval syn narovnáva je pomačkaný klobouk.

„I proč to nosíš,“ broukl otec a podíval se káravě na chechtající se syny a dcery.

„A teď ke stolu — čekáme už na tebe všichni.“

„Jak to — čekáte —?“ nedbale optal se pan Mudra a pohodlně, opatrně stahoval s rukou kožené rukavičky.

„Nu, poledne už přece dávno odzvonili,“ vyhrkl poněkud prudčeji otec — „a pospěš si, máme plné ruce práce.“

„Ach, zapomněl jsem, že žiji teď na vsi — nejsem zvyklý jíst ve dvanáct — vypil jsem teď v kantině sklínku vína —“

„Tak tys byl v hospodě? — A my tu na tebe čekali,“ bolestně řekla mu matka.

„Ano — to je zvyk ještě z Prahy — v poledne jsem pival čtvrtku vína a jedl kousek salámu — a teprve ve dvě hodiny chodil jsem k obědu — ale tady budu obědvat už v jednu pokaždé —“

„I co ti napadá —“ se zřejmou zlostí povídal mu otec — „s námi budeš jíst v poledne — ne-li — budeš si jísti kde chceš — a teď, děti, pomodleme se.“

Ve světnici bylo chvíli ticho — všichni šeptali slova vroucí modlitby . . .

Ferdik díval se na ně posměšně — útrpně — s patra dolů, jakoby se díval na ubohé, hluboko pod ním stojící duševní mrzáky.

„Nu, tož přisedni jen,“ nutila ho vřídlně matka, „čekali sme všichni k vůli tobě —“ a ukázala mu na židli vedle otce.

„Pro jednou —“ blahosklonně svoloval syn, tváře se, jakoby přinášel Bůh ví jakou obět — ale budoucně — jak povídám — budu jísti až po jedné — a — uff — jaké horko tu máte — je to k nesnesení — snad bychom mohli jísti vedle, kde se nevaří.“

„Mohli — ovšem že mohli,“ odpovídal mu otec čím dál, tím podrážděněji — „mohli bychom jísti třeba na dvoře, ale nebudeme — jíme pořád zde — už moji rodiče tu jídali —“

„A pak, maminko, musíte mi dávat dva talíře na sobě,“ pokračoval syn, sedaje ke stolu — „a co much tu máte — hučí to tu kolem, jakoby se zde včely rojily — to musí přestat — to se musí změnit.“

Všichni zarytě mlčeli teď a dívali se na otce, jenž ve tváři znatelně pobledl a ruka — jak se pohybovala mezi talířem a ústy se mu chvěla.

„Chvíli bylo úplně ticho, až náhle pan účetní začal krčít nos — táhl dech do sebe — věřil.“

„Fuj!“ řekl náhle — „jaký to protivný, štiplavý zápach,“ vytáhl šáteček z kapsy a prudce se jím ovíval. Záplava rese-dové vůně šířila se kolem něho . . .

„Co pak asi cítíš zas?“ — bojácně, nesměle ozvala se matka.

„Je to odporný zápach konírny,“ určoval syn přesně vůni, která ho znepokojovala a maličko usedl od otce. Ten položil lžici, obrátil se na židli přímo k synovi a hlasem smačknutým, až nepřirozeným se ho optal:

„A to ti, chlapče, naposled tak smrdím já — krmil jsem a napájel dnes koně sám.“

„Ano, možná, zdá se mi“ — drtil mezi zuby Ferdik, dívaje se plaše na otce. Chápal v té chvíli, že přestřelil. Otec zařal zuby a mlčky obrátil se k talíři. Vzpomněl si, že nebožtík jeho tatínek říkával: „při stole jako v kostele“. Nechtěl rušiti rodně svatou chvíli . . . Ale za to syn stal se ještě drzejším, domnívaje se, že otec před ním ustoupil.

„Jak to jíte!“ káral po celé jídlo své sourozence — „to se jí vidličkou, ne lžicí — neber to do rukou — má tu být sirvitek a párátka do zubů.“

Jedno dítě po druhém pouštělo z ruky lžici, nechutnalo nikomu, bály se jísti pod dozorem přísného pana bratra — až to otec skončil vyzváním „pomodleme se“ a sám hned — odstrčiv nohou hlučně židli, až odletěla kus od stolu, povstal a sepjal ruce.

Ferdik zůstal sedět, utřal si mezi tím knírky, čistil si zuby a nehty, a konečně lovil v kapse cigárko . . .

„Proč se nemodlíš?“ sotva že kříž udělal, udeřil na něho prudce sedlák Mudra.

„To už vyšlo z módy“ — jízlivě odřekl syn a škrtl sir-kou . . .

Žlutý plamének ale jakoby podpálil duševní hněv starého Mudry . . . Vybuchl teď jako sud prachu.

„Ven —“ vykřikl, až okna zadrněla, a svalovitou rukou ukázal ke dveřím. „Ven,“ znovu opakoval a jakoby to slovo bylo stavídem, které teď bylo vyraženo — tak za ním hrnula se slova: „Kluk jsi pyšný a drzý — já ti páchnu chlévem — matka potom — bratři a sestry hlinou — nechápeš, že je to vůně země nás živící a silící — díváš se na můj otrelý šat —“

matce říkáš, že chodí v modračce jako děvečka, vyčítáš nám náš stůl, naše bydlo a pohrdáš naším Bohem — odrodil jsi se — vydědil a nejsi náš — jsi mi cizí a proto — ven“ a znovu jednou rukou ukazoval ke dveřím a druhá jako mohutný dráp vztahovala se k synovi . . .

„Tatku — pro Boha — pamatuj se,“ vrhla se nyní Mudrová na krk svému muži!

„Za nás se stydí — jakoby z naší krve nebyl —“ bouřil otec — „jakoby náš chleba nebyl jedl a tvé mléko nesešál —“

„Lidé ho zkazili, svět ho zjinačil,“ bránila matka své dítě . . . Byli už sami. Ostatní děti hned po obědě rozprchly se — ukryly se jako ptáci před krutou bouří . . .

„Nechci vás urážet —“ ozval se nyní vzdorně syn, „ale zvykl jsem jiným poměrům . . . Jsem vzdělaný člověk — chtěl jsem vám sám navrhnout, že budu jísti v kantině s ostatními svobodnými úředníky — a jako úředník mám v továrně nárok na byt — přestěhuji se . . .“ a pyšně — nevšimnuv si ani starých rodičů — s hlavou vztyčenou odcházel — jenom ve dveřích hluboce sehnul hlavu — ale ne aby se poklonil — nýbrž aby si nasazený cylindr svůj znovu nenarazil — — —

III.

Pan účetní z rodného statku šel přímo do továrny. Proti němu kráčel starý výměnkář Máček. Zdaleka už špulil svou bezzubou hubičku, aby mladému sousedskému synku něco pěkného řekl na přivítanou — aby se ho poptal na Prahu — a promluvil s ním pár přátelských slovíček. Vyndal fajfčíčku z úst — přešel si tenké, bezkrvé rty rukou — a posmekaje čepičku a uvolňuje krok volal upřímně —

„Tak pěkně vítáme, pěkně vítáme k nám.“

Ale mladý Mudra jakoby starého Máčka ani jakživ nebyl viděl. Stříbrným knoflíkem svojí hůlky klepl do tvrdé střechy cylindru — nedbale — na půl úst jenom řekl „dobrý den“ a hrdě kráčel kolem překvapením udiveného dědouška dále.

„I tisíc a nic víc,“ ulevil si Máček svým oblíbeným úslovím — „je tohle fouňa — on si myslí — že já — starý Máček to klouče holobradé budu zdravít — nechá mně stát jako žebráka a jde kolem jako milostpán — i ty klouče, se mnou mluvili už jiní lidé — já mluvil s Havlíčkem, Riegrem, Palackým —“

Lidé jdoucí na pole zastavovali se kolem Máčka.

„Když jel Dolánkami o manévrech císař pán, já jako starosta ho vítal a on se mnou mluvil.“

Rozčilený stařík nebyl k upokojení. Cítil se uraženým, potupeným — a s ním cítil hanbu i starý Mudra a celá jeho rodina.

Jako mladý pán styděl se za rodiče — tak tito počínali se stydět za syna.

„Ten jistě k jemnostpánu nepůjde,“ trpce řekl otec „a já se mu jím tak chlubil,“ dodával zahanbeně — a po nějaký čas vyhýbal se lidem a zvláště faráři ostýchal se přijít na oči.

Ale ten si na něho jednou počkal — a když starý Mudra děláje, jakoby ho neviděl, chtěl jíti dále — zastoupil mu cestu.

„Tak sousede — proč byste se mi vyhýbal — stihlo vás neštěstí — syn se nepoved’.“

„Ba neštěstí,“ pokýval si hlavou starý Mudra a všechna zlost a hořkost náhle proměnila, přetvořila se v něm v bolestnou lítost — „kůň kdyby to byl — člověk ho prodá — ale dítě — jemnostpane — dítě!“ — a pláčem roztrásla se šedivá hlava na vyschlém krku, jako vadnoucí květ na tenké lodyze v podzimmím větru . . .

„A kdo za to může,“ zatesknil i farář — „snad sám jsem tím vinen — pamatujete se, jak jsem vás přemlouval: na studie ho dejte — do škol s ním — a teď mi bouří po osadě. Řiká, Bůh že je překonané stanovisko, náboženství že musí býti nahrazeno vědou — modlitby a mše že jsou pro staré báby, my kněží že jsme zbyteční.“

„Ano — tak mluví — tak,“ smutně potvrzoval otec.

„Otce si neváží, matkou pohrdá, za rodné bratry i sestry se stydí,“ pokračoval kněz.

„A jen pořád se chlubil svým vzděláním — na horoucí skálu už jsem poslal to celé vzdělání,“ zatesknil znovu Mudra.

„Ne, sousede — právě že se tím vzděláním chlubil, nemá vzdělání. Nemá vzdělání celého a pravého. Má jenom nátěr, zdání vzdělaného člověka . . . jako náš oltář v kostele . . . Zdá se, že je mramorový a zatím je dřevěný, ale dovedný natěrač natřel ho barvou mramoru. Tak je váš syn obarven vzděláním na povrchu, ale není vzdělaností proniknut a prostoupen. — Jeho vzdělání je polovičaté a nedokonalé nejdoucí do hloubky, proto je plané a neúrodné. Člověk je jako pole. Hluboko orat se musí, má-li se rodit — hluboko rýt, aby kořeny plevelu se přerývaly a vytrhaly a nejen povrchně políčko zrýpat a zemí plevel zakrýt — sic na jaře vyrazi zas . . . Vašeho syna vzdělání jen povrchně olízalo — zrýpalo, ale nezúrodnilo. Ach, co teď běhá po venkově takových lidí polovzdělaných —“ a kněz svěsil hlavu a odmlčel se.

„Ano — je to tak —“ ozval se ztěžka Mudra — „jak to řekla o něm moje žena — má snad vzdělanou, učenou hlavu, ale má hrubé, nevzdělané, surové, zkažené srdce.“

„Ano — má zkažené srdce,“ opakoval vážně farář, „v něm má kořeny pýcha — vyrůstá a zastiňuje, zatemňuje i bystrou jeho hlavu. Kdo si ho váží? Pro smích je sousedům ve vsi a odstrašující příklad ostatním dětem.“

„Ostatně se postěhuje od nás,“ skoro radostně, ač] důvěrně sděloval otec, „pohádal se s ředitelem — a dostal výpověď.“

„Pýcha — předchází pád,“ ukončoval farář — „modleme se za něho — aby se poznal a polepšil...“

* * *

Tak, milí čtenářové, teď loučíme se nadobro s tou první osobou na našem obrázku — s pýchou.

Tuhle se mne kdosi ptal, proč je právě „pýcha“ na kraji. „Kamaráde,“ řekl jsem mu — „to už za mne pověděl jiný kos než jsem já — moudrý Sirach ve Starém zákoně. Napsal totiž: „Počátek všelikého hříchu je pýcha; kdož by se jí přidržel, naplněn bude zlořečenstvím a podvrátí jej do konce“ (Sirach 10, 15). A pravdu svatou má katechismus, když na otázku: „co pochází z pýchy?“ odpovídá: „Z pýchy pochází: nezřízená samoláska a chlubitost, dychtivost po slávě a žárlivost, pohrdání Bohem a náboženstvím, církví a bližním, různice, hádky a sváry; tvrdošijnost, neposlušnost a kacířství.“ — Proto, čtenářové drazí, střežte se pýchy — neboť „Bůh se pyšným protiví, ale pokorným dává milost“ (I. Petr 5, 5).

LAKOMSTVÍ.

I.

V chalupě u Kolísků dlouho hospodařili sami. Neměli děti. Rok po roce trpělivě to snášel muž a nic si nedělal z úsměšků a jízlivých poznámek svých sousedů.

„Není oč stát —“ odrážel je dotěrné, jakoby mouchy zaháněl — „je na to ještě času dost,“ odpovídal s tváří na pohled lhostejnou — ale přece zle ho to mrzelo. Dlouho znát to nedával, skrýval to v sobě — až konečně ho to všecko omrzelo.

„A co! — nač se plazit po těch hrudách, nač se dít — na koho?“ vyhrklo jednou z něho v hospodě, když už pil asi pátou sklenici a od té chvíle se spouštěl.

„I pravdu máte, Kolísku, popřejte si, po vaší smrti se někdo bude mít dobře za vaše — tak toho užijte sám,“ utvrzovali ho ve zlém zlomyslní lidé, a když napít jako sud motával se k domovu — i děti ho škádli písničkou:

„Vrána letí — nemá děti —
my je máme — neprodáme —“

„Vidiš — vidiš,“ těžkým jazykem vyčítal pak doma ženě — „plná ves je toho dětského smetl — jenom našeho tam není nic.“

A žena plakávala. „Nebude, kdo nás k smrti dochová, kdo nám v nemoci poslouží, kdo mrtvé oči nám zatlačí a bradu podváže,“ hořce stěžovala si sousedkám a závistivě dívala se na batolící se děti.

Tu náhle si na Kolískovic vzpomněl Pán Bůh. Chalupník — jakmile svítila mu naděje na dědice nebo dědičku — vzpamatoval se a přestal pít — jakby ufal. Ztichly posměšné řeči a místo nich spokojeně, radostně kývali sousedé hlavami:

„Nu, tak se toho Kollsek přece dočká, aby moh' chovat.“

„Však už byl nejvyšší čas — byl by propil všecko.“

A Kollisková teprve radostně připravovala se na přijetí děčka. Malovanou kolébku a strakaté peřinky uchystala mu, že se žádná selka za to nemusila stydět.

„Bude-li to hoch, musí se jmenovat po mně — Martin — v našem rodě jsou Martinové dědiční. Už můj dědek se jmenoval Martin,“ těšil se Kollsek.

„A dá-li mi Pán Bůh dceru —?“ opíjala se vesele šťastná žena.

„Tak ať se jmenuje po tobě — Marie“ — rozhodoval muž — ale zavýskal si upřímně, když po několika dnech potom stalo se po jeho. Kolliskům narodil se hošíček.

„Kluk jako buk — jako Turek,“ chlubil se hlasitě na pokání každému — „i zoubky už má, považte jen.“

„Není možná, kdo to kdy slyšel?“ divily se ženy a chodily navštěvovat chalupníci. Bylo to tak. Dva malé, drobné zoubčky jako hrášky proklóvaly se mu bílou hořejší dásní — a bělely se mu v pootevřené hubičce.

„To není dobré znamení,“ řekla kterási babka a vykládala hned ochotným duším, „o takovém dítěti se říká, že bude múra — víte — Pán Bůh nás chraň — upír že z něho bude. Ten den, když se narodil — bylo znamení štíra v kalendáři.“

„A planeta je letos Hladolet.“

„I to jsou všecko babské pověry,“ smáli se muži, — „hlavní je, že Kollsek má kluka — dědice.“

„Má — to má — statného kříklouna jim Pán Bůh nadělil.“

„Však on jich teď přivolá za sebou víc,“ prorokovali zase ve vsi, ale prorokovali špatně.

Martinek zůstal sám — jedináček a rostl jako z vody. Maminka stávala jenom s ním samým před chalupou a natřásala jej na loktech, bručíc mu nějakou veselou písničku.

„Chlubíte se — chlubíte?“ smáli se na ni přívětivě kolem jdoucí tetky — „však můžete — máte než toho a ten je hezký jako Jezule.“

„A jak vám to sluší, zrovna jste rozkvetla znovu po tom dítěti“ — „jak je tak máte na ruce — jste jako rozkvetlá růžička s malým poupátkem,“ a šťastná matka blaženě poslouchala chválu sousedek a zrovna shlížela se v malém Martinovi. Ten rozumně díval se malýma jiskrnýma očkami kolem a po všem, co spatřil, žádostivě natahoval malou, buclatou ručku. Maminka mu tu drobnou jeho levičku dlouho skrývala do peřinky — schovávala ji — do ruky chytala — když někdo k dítěti se blížil — ale přece to utajiti nemohla.

Když jednou stála zas před vrátky s Martinkem v náručí, šla kolem sousedka, mladá Šidlová . . .

„Martinku, dej mi hezkou štípanou,“ zasmála se na dítě, přiskočila až k němu a našpulila na něho masité, červené svoje rty. Klučíkovi v tom zajiskřilo se v očích, mrskl celým svým tělíčkem jako chycená rybička v síti, nožkami zahrabal a oběma ručkama popadl Šidlovou za obě uši, v nichž se klály dvě zlaté trpytivé náušnice.

„Pusť — pusťš hned,“ křičely obě ženy se smíchem, „to se podívejme na klučíka — za uši by tahal“ — ale Martinek pustiti nechtěl a když mu ručky odtrhly — dal se do breku.

„I mlč, mlč — ty malinký,“ chlácholila ho Šidlová — popadla mu levou ručku do své veliké dlaně a mlaskavě mu ji líbala. V tom jako uštknutá odtrhla hlavu a pustila dětskou ruku. „Pro Boha — on má šest prstů“ — vykřikla udešené.

Mrázkovou polil ruměncem studu. „Nu, má“ — řekla konečně pomalu a smutně — „tajila jsem to — pokud jsem mohla — ale utajit se taková věc nedá — jednou se to lidé dovědět musí —“

„A to už se s tím narodil?“

„Ba narodil, snad nemyslíš, že mu teprve teď přirostl, ale co — to je lepší, že jich má víc — než kdyby jich měl méně.“ —

Do večera celá ves věděla — že Kolliskovic Martinek má o prstíček víc. Jedni říkali — že má na obou rukou po šesti prstech, jiní, že má na rukou i na nohou všude ještě jednu tolik prstů — než jiné děti — ale pravda byla, že pouze na levičce těsně vedle malíčku seděl mu ještě jeden prstíček. Matku to sice mrzelo, ale malý Martin nic si z toho nedělal — směl od té chvíle i levičkou směle chápát po všem, co se mu na dosah přiblížilo. I matce, když jedla, od úst sousta bral, tatínkovi dýmku tahal z úst — a jen s křikem a násilím pouštěl — co do svých ruček jednou byl schvátit.

„Hošíčku, dej mi kousek,“ loudili na něm někdy rodičové, jindy hosté, když něco jedl — ale hošík hned se zakabonil — pryč se odvracel, utrhoval se a schovával za záda vše, co měl, jen aby to nikdo neviděl a na něm nechtěl.

„I pane, z toho kluka bude hospodář,“ liboval si tatík.

„Ten bude umět mačkat groš,“ pochvalovala si matka.

„Z toho vyroste houžvička — škrtil — dejte si pozor,“ prorokovali lidé — „nemá nadarmo šest prstů.“

Ale Martinek rostl jako pravý filosof. Nestaral se totiž o to, co lidé o něm mluví, tlouští při tom a dobře se mu vedlo.

II.

Druhá fotografie ukazuje nám malého Martinka už jako školáka — či jak se teď říká — žáka obecné školy.

Milují děti — a ačkoliv jsou to pravé neposedy a dávají každému fotografovi nejvíc práce — má-li jejich obrázek k světu vypadat — přece velmi rád je fotografují.

Tak jsem na svých cestách po tomto kulatém světě dostal se zase jednou do Hlízova. Zdaleka jsem poznal na návsi Kolískovic chalupu. Stála pěkně na sluneční straně a celá bílá koupala se jako labuť v teplém jarním sluněčku.

Před chalupou u samého plotu neveliké zahrádky rojilo se dětmi. Měly tam řadou vyhrabané v zemi důlky a hrály fisole, kuličky, míč — křičely — smály se — přely — plakaly a hned zas jášaly . . .

„Jen je nepoplašit —“ šeptal jsem si v duchu a postavoval si aparát — abych tu dětskou skupinu na tom Božím sluníčku si hrající co možná přirozeně „vyblejsk“.

Míhaly se přede mnou barevné sukénky děvčátek — bosé nožky chlapců vyčuhovaly z ohrnutých kalhot — zablácených, mokrých, jak před chvílí ještě v nich brouzdaly se potokem — hlavičky černé i rusé splývaly navzájem a veselá očka jako hvězdičky zářila čistě a radostně.

Toliko jeden hoch byl mi nápadným. Stál u skupiny hrající fisole. Hoši řadou házeli do důlku — vyhrábnutého v zemi z určité vzdálenosti hrst drobných bobů . . . Byla-li suda v důlku, vyhrál ten, kdo házel — padl-li lichý počet — prohrál. Všichni živě zúčastnili se hry — s křikem provázeli každý hod — čarovali. — „Licha, licha,“ ozývala se jedna strana — „sudu hod — sudu“ — přáli si druzí. — Toliko onen chlapec mlčky, ale s očima horečnatě svítícíma — rozšířenýma díval se na hráče, který stojí na cíli natahoval se k důlku — houpal rukou — mífil — aby dobře trefil. „Něplefte mne,“ bránil se před samým hodem — „lichu hod — lichu“ — „sudu“ — „čury — mury — blecha — veš, ať to všecko prohraješ,“ tím kurážněji křičeli mu hoši do hodů. Jenom dvě oči horečně planuly — ústa se zatřásla a dětská tvářička jediného hochy zas až bolestně napětím se stahovala. V tom hráč trhl rukou a hrstka fasol letěla k důlku a jako mladí orlíci na kořist všickni hoši vrhli se na důlek „čtyři — čtyři tam jsou.“ — „Není pravda, jenom tři — takhle jenom pije, není tam — je na kraji,“ křičel tenký, sopránový hlásek z chumlu dětí —

„Pije — pije z důlku — ještě jednou — přísadte.“

Hoch, který právě házel, sebral do špinavé dlaně všechny azole a nastavoval ji kolem. — Všichni znova přísazovali po jedné. Na konec, chlapec stavě se na cíl, přepočítával pozorně boby.

„Jedna schází — kdo pak nevsadil?“ vykřikl náhle.

„Šestiprst — šestiprst,“ jako když prší — padalo to slovo ze všech úst a prstíky všech ukazovaly na hochy s horečnatýma očima. „Martin nevsadil —“ „Kolísek ještě má dát,“ zapadly v to hlásky ojedinele.

„Ach,“ rozpomenul jsem se — „že je to Kolískovic Martineček — hrají tu před jejich chalupou,“ a nemýlil jsem se.

„Už jsem vsadil,“ bránil se Martin.

„Nevsadil — není pravda,“ křičeli hoši — „vyloučíme tě — nesmíš hrát,“ hrozili mu. Tu teprve vytáhl z kapsy pytlík fazol — vysypal jich několik na dlaň — chvíli v nich se přehrabával — až vyndal jednu a podával ji hráči.

„Tu já nechci — ta je malá a prasklá — schází jí půlka — tu máš,“ a podával mu ji zpět.

„Tu já tam nedal,“ směle zalhal si Martin.

„Dal, já tě viděl,“ vykřikl hráč.

„Nedal“ — „Dal“ — a Martin nepovolil — musilo se hrát s půlkou fazole — hoch hodil a prohrál. Hráči dělili se o výhru. „Sestiprste, ta je tvá — tu ji máš a dej sem moji būnu,“ strkali mu nakráplou půlku — ale Martin už měl vyhrané v pytlíku a ani si křiku nevšiml — „přísadte —“ řekl mrzutě — „a nezdržujte hru.“ Řada házetí byla teď na něm. Všichni kladli mu do dlaně sázku.

„Šidí, šidí,“ jako když je bodne, vykřikli všichni najednou — „přešlapuje cíl,“ — „divej se, tuhle je cíl“ — a jeden z kluků dřívkem osvěžil v zemi naznačenou čáru. Ale Martin jako by jí neviděl — šlápl zase přes ni.

„Nehrajem — nehrajem s tebou,“ vykřikli všichni zlostně.

„Pak nechte tak,“ rychle vyrazil Martin a vstřčil celou sázku do kapsy — a zmizel ve dvířkách své chalupy.

„Zloději, zloději,“ žalovali za ním hoši — „ukrad' nám sázku,“ ale to už Martineček neslyšel. Vysypával doma obsah pytlíku na stůl a pozorně přepočítával fazole. Dělal z nich hromádky — spočetl, kolik kop už má, zase je shrnul a provázek omotal. Zářil spokojeně — má jich zas o deset víc. — V očích mu to po chvíli zas nepokojně zahrálo a vykoulil na náves oknem. Hráči jeho už odešli — jenom zbylo tam několik malých, mladších než on dětí. Jako šípka vyběhl ven.

„Frantíku, pojď se mnou hrát,“ loudil na jednom malinkém hošíku.

„A o kolik?“ — ptal se hoch — „jenom o málo — o dvě“ — a už dal se do hry. Martin vyhrál jednou — dvakrát — po páté — po desáté — až se malý jeho druh dal do breku „tys mne celého obehrál — on mne obehrááá,“ plakal na vsi „už nemá-ám a-ani je-jednu bū-būnu,“ trhal jím lftostivý pláč — „a-a měl jsem jich ko-ko-ko-o-pu.“

„I proč s ním hraješ — s klackem takovým,“ tišila ho starší sestřička — jež přiběhla odněkud — „nech ho a pojď pryč.“

Ale Martin jakoby se o něho nejednalo — odvrátil se a ostrá jeho očka slídivě zatékala po vsi . . .

Spatřil pod lipou jinou skupinu hráčů. Klusem rozběhl se k nim potřásaje si spokojeně kapsou, ve které skryta byla celá jeho výhra.

„Martine, Martine — prosím tě,“ křičel mu už naproti malý Honzík Porazil — „půjč mi sázku.“

„O kolik hrajete?“ břitce optal se Kollsek.

„O čtyři —“

„O — to je moc —“ lekl se a přikrčil nazrzlou hlavičku k ramínkám.

„Půjč mi, půjč,“ škemral Porazil.

„Nemám — nemám,“ odbýval ho Martin.

„A já vím, že máš — dostanu od dědečka krejcar, koupím si odpoledne u žida a oplatím ti.“

„A kolik mi oplatíš?“ chtivě už ptal se Martin.

„Pět — místo čtyřech.“

„To je málo — musíš dát šest.“

„Dám — dám.“

„Porazile, přísad,“ — křičeli hoši, když Martin kladl čtyři barevné boby na nastavenou ručku Porazilovu.

Tak, kolik mi oplatíš?“ ptal se ještě jednou vážně —

„Šest,“ řekl Porazil —

„Slyšeli jste to?“ slavnostně se optal Martin a teprve když všichni přisvědčili, pustil ruku svého druhá z ruky své

„Co pak vy to tady děláte?“ — v tom ozvalo se najednou zanými zády.

Vzpřimil jsem se a ohlédl. Stál přede mnou starý dědoušek Zahorík.

„A co bych dělal, fotografuji.“

„A tak — to je něco jiného,“ mírnil se děd — „já stál tamhle ve svém výměnku u okna — dívám se na vás — jak se tu ohýbáte a vysazujete na nás do oken svoji zadní část — dopálil jsem se a vyšel jsem si na vás — tu almárku tady před vámi jsem neviděl. To je tedy ten aparát — co?“

„Ano — to jest ten aparát — slyšel jste už o něm někdy?“

„Nu — neslyšel — ale dočetl. V „Dědictví“ mají teď také svého fotografa a ten prý také běhá s tím aparátkem po světě.“

Nemůžete si, milí čtenářové, ani pomyslit, jakou měl ten dědoušek radost, když jsem se mu představil.

„Tak vy jste ten fotograf-amatér — tak, tak“ okukoval si mne — „těší mne — a jak pak se tím užíváte — co?“ upřímně se mne ptal — a lítoval mne, když jsem mu řekl, co všechno ještě jiného musím dělat mimo fotografování — abych hlady neumřel —

„A jak pak —“ obracel hovor jiným směrem — „sbíráte to někdy zatrchtěle od podlahy — nebyl jste ještě nikde bit — nenarezali vám někde?“

„Dosud ještě ne — ale čekám to každou chvíli,“ posteskl jsem si upřímně.

„Nu — a co pak tu u nás teď fotografujete — ty baráky snad?“

„I ne — jenom tamhle Kollskovic kluka — Martinka —“

„Aha — Sestiprsta,“ hvízdá si dědouš — „pane, ten za to stojí — já kluka taky pozoruju už dlouho. Ten ty ostatní všechny ožulí a prodá. Šidí při hře, cíl překročuje, půjčuje a prodává bůny jako židák — ten se ve světě neztratí — a Bůh ví, po kom ten kluk je — táta s mámou takoví nejsou.“

„Tož ho vyfotografuju,“ řekl jsem a zmáčkl závěrku —

„To můžete — i do knížky to dejte — ale o mně ani muk!“ prikazoval stařeček, hroze mi prstem. Slibil jsem mu to a jak vidíte — slibu také dostal.

Když jsem se ubíral z Hlízova pryč — namanul se mi na cestě ještě jednou Martin Kollsek.

„Počkej, to já nemám říct na tebe, že jsi se včera pral —? Řeknu to ve škole panu učitelovi, heč!“

Kluk, co šel s ním, zčervenal jako rak a zastavil se.

„Martinku, neříkej nic.“

„A co mi dáš, když to na tebe nepovím.“

„Deset bůn.“

„Hm — to je málo.“

„Přidám ti kuličku —“

„Tož to sem dej,“ — a Martin chtivě natáhl obě ruce.

„Na mou věru —“ řekl jsem si pro sebe — „ten hoch se ve světě neztratí“ a šel jsem dále za chlebem.

III.

Samo sebou se rozumí, že jako spolupracovník „Dědictví“ — jsem také jeho horlivým čtenářem. Přelouskám je pokaždé od hlavy až k patě. Ku konci bývá obyčejně ta nejsmutnější četba: „Seznam zemřelých členů“.

Tak jednou prohlížím si zas ta jména v černém rámečku pod černým křížkem a myslím si: „Všecka sláva, polní tráva, všecka pýcha, marnost lichá — tak jako uvadlé listí stouká nás smrt sem do toho kouta jednoho po druhém“ když v tom padl zrak můj na známé jméno: „Matěj Zahorík, výměnkář v Hlízově.“

„Vida,“ řekl jsem nahlas — „zase jeden můj známý“ — a už jsem neměl pokoje. Ve všech údech mi to trhalo, až jsem si složil zase aparát, vzal do ruky hůl, požehnal se křížem, pokropil svícenou vodou a hajdy z domova pryč, do světa. Šel jsem rovnou do Hlízova pomodlit se na hrob stařečka Zahoríka.

„A vždyť já tu mám ještě jednoho známého,“ napadlo mi po vykonané pobožnosti hned na hřbitově — „co pak asi dělá Martin Kollsek — bude už z něho asi za ta léta usedlý soused“ a hrnu se do vsi. Náves mnoho se nezměnila — jenom jiné děti skotačily na ní — ale statky i chalupy stejně dívaly se svými okénky na kolemjdoucí — jako před dvaceti roky.

Oči mé zabloudily v místa, kde jsem Kolískovic nejprve poznal — hledal jsem tam jejich hezky obílenou chalupu se zahrádkou pod okny a obrázkem svatého Floriána ve výklenku. Ale chaloupka zmizela. Místo ní stál tam starý, sešlý, otrhaný barák, otlučenou omýtkou prokukovaly celé kusy kamenného zdíva — jako nahé tělo spustlého syčáka prokukuje roztrhaným oděvem. Okénka byla zalepena papírem — zahrádka zanedbána a střecha byla děravá.

„Zůstává tu přece Martin Kolisek?“ optal jsem se kolemjdoucí stařenky ukázav bodcem své hole na tu roztrhanou chalupu.

„I zůstává — ten lakomec — kdo by tu jiný zůstával v té pazderně — jest mu líto groše na správu — čeká, až to na něho padne a zabije ho to — víc beztoho nezaslouží — ten necita — rozpalovala se řečná babka — „a vy ho patrně znáte?“

„Nu znám, znám — ale už dávno jsem ho neviděl.“

„Hned jsem si to myslila — protože se ptáte po Kolískovi. Tak už mu tu dávno nikdo neříká. Je to Šestiprst a chalupě se říká „u šesti prstů“ — protože on — Pán Bůh mu hříchy odpusť — krade, šidí, podvádí — už i v kriminále seděl — ale jest pořád stejný . . .“

„Není možná — on — Martinek — jediný syn svých rodičů?“

„Však se na něm dožili radosti. To starý Kolisek pořád měl roupy, vyváděl, ženu týral — když neměl děti — tak mu Pán Bůh dal, co chtěl — metlu — metlu a ne dítě — poslal na ně Pán Bůh za jejich nespokojenost. Ach, Bože, to kdybyste, člověče zlatý, věděl — kroniky se mohou o tom skládat a psát, co ten Šestiprst vlastní mámě a vlastnímu otci všecko dělal,“ babička si oddechla — jen aby do plic načerpala čerstvého vzduchu — a pak už jí zase hubička jela jako po telegrafu:

„Já byla nebožky Kolískové kamarádka — byly jsme rostenky — kolikrát přišla ke mně a oči do krvava si vyplakala. Místo obilí dával jim výměnkem zadinu a v ní plno písku, kamének, hlíny, jen aby to více vážilo. Starý Kolisek, — Bůh mu tam dej radost věčnou — když už to nemohl snést — vzal toho kornout do města, ukázat to panu soudci — a co byste řekl, — vlastní syn — Šestiprst — odpřisáhl, že dal obilí čisté — a on — výměnkář, že si to tam schválně namíchal. — Omastek dal ztuchlý, vajlíčka nejmenší — ovoce všecko červivé — padánky jen — padánky — umožil — usoužil — utrápil vlastní rodiče — ten kručák lakomý — nenasytý . . .“

Hlava mi šla kolem — ale to ještě nebylo všecko. „A jak je pochoval — chuděry staré — jako dva žebráky — rakev hlou, nenatřenou — bez zpěvu a bez zvonění — jenom pan

farář se ustrnul a přišel pro chudáky v pluviálu až do domu — a to jste měl vidět.“

„Kdo vás pozval? Řekl jsem přece, že chci jen tichý pohřeb, výkrop jenom!“ lekl se faráře tenkrát Šestiprst.

„Přicházím, že jsem měl rád vašeho otce,“ mírně řekl mu velebný pán, ale on skákal jako křeček — rukama házel a bránil se: „Nu dobře — dobře — ale platit vám nebudu — nic — nic nedám“ — teprve když mu kněz řekl: „vždyť já nic nechci“ utišil se — panu učiteli nic nedal — zvoníkům nic a s hrobníkem o šesták se pohádal . . .“

Stařena si zase jen chvílečku malou oddechla. „A když matku pochovával, zrovna tak to bylo — necita necitelná — i žebráky vyhnal, když se přišli k rakvi modlit . . . Človíčku milý“ — končila babka — „neznám vás, — ale zdá se mi, že jste nějaký obchodní člověk — že v tom břemičku na zádech nosíte něco na prodej — ale to vám povídám — tomu stavení se vyhněte — tam neobudete — každému to tak říkám — každého varuji — mstím se tak za svoji ubohou kamarádku. — Tak teď jsem vám to vypověděla a povězte to zas dál — ať to ví celý svět — jakého máme v Hlízově lakomce.“

„A tohle jest pěkná historie,“ pomyslíl jsem si v duchu — „teď se teprve musím na milého Martina podívat — a směle zaměřil jsem k zpuštělému — sešlému stavení.“

„Já ti dám, rozhazovat za mými zády.“

„Pro Boha muži — smiluj se — smiluj.“

„Tatínku, tatínku — nebijte nám maminku,“ — pištěly dětské hlásky uvnitř, když jsem stanul u Šestiprstů na zápraží.

„A proč rozhazuješ, plýtváš, ty marnotratnice — ty,“ sopil Šestiprst rozzuřeně. —

„Nerozhazují“ — ozvala se žena.

„Hned mlč,“ okřikl ji muž — „viděl jsem přece, jak jste strkala žebráku krajíc chleba.“

„Když mne prosil, že umírá hladý.“

„Tož ať jen umře — bude bez něho líp na světě — bude miň bídý a žebroty — ale to ty nechápeš a cpeš mu — ode dneška budu zamykatí chleba — o všecko musíš mně říci — mně —“ a náhle vpadl do plačtivého tónu — „ó já nešťastný, ubohý člověk — vlastní žena mne okrádá — ožebračuje — podvádí — nic nemohu mít — na mizinu mne přivede —“

Už jsem to nemohl déle poslouchat. Směle — s hlasitým „Pochválen Pán Ježíš“ vstoupil jsem do vnitř. Hubený, vysoký muž v laciné, záplatované kazajce prudce se obrátil — a jak pozdvihl proti mně obě ruce — viděl jsem zřetelně na jeho levačce šest roztažených, hubených, kloubovitých prstů.

„Ano, to jest Šestiprst,“ neomylně řekl jsem si v duchu a než jsem si mohl něco jiného pomyslet anebo promluvit — už sypala se na mne jako kroupy z jeho úst tvrdá slova:

„Marš, marš ven!“ křičel už zase změněným, příkrým, úsečným tónem — „nic nedám — nic.“

„Já nic nechci“ vydechl jsem překvapeně — „já nežebrám.“ —

„Všecko jedno“ — soptil Martin — „já nic nedám — nic nekoupím — nic neprodám — nic nepůjčím.“

„Vždyť já...“ snažil jsem se vysvětlit — ale Šestiprst nepřipouštěl mě ani k slovu: „Lenošti jste, povaleči, vezme si nějakou almarčku na záda — dá do ní trochu nití, jehel, kalounů, knoflíků — a jde potloukat se světem — vytahovat lidem z kapes těžce vydělané, bolestně nadržované peníze —. Stále křičím, stále káži: zavřete, zamykejte, zastrkujte dvířce, ať k nám nikdo nemůže — ale ti haranti jsou jako hluši, neposlušní, každý k nám vlezte — ale já vás“ — a rozešel se po dětech, které s křikem rozprchly se do všech koutů.

„Vždyť já nic nechci,“ vyrazil jsem konečně vši silou ze sebe — jen abych překřikl rozhněvaného lakomce — „já jsem fotograf-amatér a jdu si vás vyfotografovat.“

„A tak, chlapiku, to by tak ještě scházelo — fotografovat mě a dát obrázek naposled někam do novin — hned se mi klidte — hned.“ Šestiprst dupal nohou a ohlížel se do kouta, kde stála pádná sukovice. Jenom jsem vykřikl: „To už jest pozdě — tam budete tak jako tak“ a práskl jsem nezpůsobně dveřmi, až vetchá okénka zařinčela.

Když už jsem stál na návsi, slyšel jsem, jak Martin zašupuje dvířka a hlasitě si odlehčuje: „Chodí to teď všelijaké luzy po světě — člověk není ani pod svou střechou bezpečen,“ ale ani jsem se už neobrátil a zamířil přímo do hospody, spláchnout a zajíst všechnu tu hořkost a nelibost, která ve mně vřela.

„Vy jste byl, příteli, u Šestiprstů, že ano?“ počal vytahovati ze mne hostinský, když postavil na stůl skleničku piva, chleba a několik ovčích sýrců. —

„Eh byl,“ řekl jsem nevrle a zakrojil nůž hluboko do domácího chleba — „je to lakomý, tvrdý člověk ten Martin.“ —

„Lakomý — lakomý“ opakoval hostinský — „to jest málo — škrob je a co škrob — špína je a jaký špína! Že od vás nic nekoupil?“

„Vždyť já nic neprodávám.“

„Ne? Nu já myslil, že v té torbě tady —“ a hostinský zrakem zavrtal se do kalikové brašny, v níž si hověl můj aparát.

„Tož vám tedy řeknu, proč jsem přišel“ — rozhodl jsem se ukojit zvědavost svého hostitele — „chci vymalovat Šesti-

prsta, proto jsem ho chtěl fotografovat — už jsem mnoho o něm slyšel — ale to jest ještě málo — jak se mi zdá — víte o něm víc.“

„Och je!“ mávl šenkýř rukou — „do rána budu povídat a hotov nebudu —“

„Tak proč jste řekl o něm, že jest špína?“ pomáhám do proudu hostinskému — „jsme tu sami, můžete mluvit od plic — u mne je to jako v hrobě — nic nevyzradím,“ lhal jsem směle.

„I to není žádné tajemství, to jest přece veřejnost — že jest Šestiprst špína — protože jest zloděj — byl přece měsíc v chládku.“

„A jak to?“

„Nu takhle. Už dávno sousedi pozorovali, že Šestiprst má pole nejméně hnojená, prášky nekupuje, neledkuje, řepu má špatnou a přece když ji vyoře a okrájí — vozí ji s pole bez konce. O dvacet i více centů sklízí po míře víc než ostatní. Jednou v noci šel starosta náhodou z města kolem svého pole — a co viděl? Šestiprsta, který do koše hrunul řepu z jeho hromad a nosil ji na svoje. — No — řekněte sám — není tohle špinavost? A kdyby mu toho bylo třeba — zdědil po rodičích, peníze vyženil a ještě takhle špinavě škrtl... ani jst si nepřeje...“

„To snad není ani možná!“ — odporoval jsem jen zdánlivě, abych ještě více rozdráždil pantátu.

„Co není možná? Co jsem šenkýřem, nekoupil si ještě ani hlt piva. Ale zadarmo — na obec takhle když se pije — ó — to jej máte vidět. Když se svítla škola u nás, byl Šestiprst v obecním zástupitelstvu. Byl proti každé výloze — jako vždy. Ale přehlasovali ho a rozhodlo se, abych pro zvané hosty vystrojil oběd na obecní útraty. Mezi prvními přišel Šestiprst — a měl jste ho vidět — jak jedl, pil, do kapes strkal a když bylo po všem — večer až poslední se zvedl za stolem. Jeho tenké, pavoučí nohy prohýbaly se pod ním, jak byl napit a najeden. Vyšel ven, vítr ho ovál — hlava se mu zamotala — nohy ho neunesly — motal se chvíli — motal — až se svalil. Lidé ho našli ráno v takovém stavu nečistém, že se ho nikdo rukou ani dotknouti nechtěl. Jenom ta jeho dobrá žena přišla — a když ho sama zmocí nemožla — přivezla trakař, naložila ho a dovezla si ho domů. Nu — řekněte — není to hladový chrt?“ — a hostinský ošklivostí naplněn odpil si zlostně. — „A tamhle sem jdou pan učitel s panem farárem,“ řekl náhle vesele — „ti jistě budou chtít sál pro nějakého řečníka“ — nebo na nějakou schůzi,“ popadl čepičku a rychle běžel vzácným hostům otevřít dveře. Neopominul jsem se představit. — „Tak — Šestiprsta máte v prádle,“ smál se pan řídící — „to jste si v naší vsi nemohl pro svůj obrázek vybrati nikoho lepšího? — Šestiprst je tvrdý a sám v sobě

nešťastný člověk," pokračoval pak vážně. — „On jest jako nahé trní. Nemá měkkého listí ani vonných květů — nemá soucitu ani lásky k bližnímu. Jen ostré trny má a těmi rozdrívá srdce své i srdce jiných. — Jeho děti jsou nejchudšími dětmi — ačkoli tatínek jejich má v záložně aspoň deset tisíc zlatek a kolik jiter polí při chalupě.“

„Jak to, prosím?“ — ozval jsem se nesměle — nechápaje pana řídícího.

„Tož takhle. — Dívám se na jeho dítky denně v deset hodin ve škole, když jest přestávka — oddech několikaminutový. Každé dítě vytáhne si z kapsičky buď jablíčko — nebo housku — nebo alespoň krajíček chleba. Jenom děti Martina Kollského sedí smutné a lačnými očima chtivě dívají se na ostatní. Do pláče jest mi, když se dívám na jejich umořené pobledlé tvářičky, hladové pohledy a smutné úsměvy. Jejich tatík má ovoce na půdě zamčené, hnije mu, ale on čeká, až na jaře stoupne v ceně, aby je prodal. Vykrmí vepře — ale když v každém baráku zabijejí, a děti do školy nosí si v taškách jitrnice a na chlebičku vrstvu bílého sádla — Šestiprst svého krmníka prodá. On sám doma každou sobotu stlouká smetanu na máslo a sám z kbelíku hrudy žluté pomazánky vytahuje: ‚Tatínku, tatínku! škemrají děti kolem něho — jen kousek — kouslíček jako oříšek nám dejte na chlebiček! — ale on jim k suchému chlebu dá k večeři pouze podmáslí a druhý den — v neděli ráno místo do kostela, žene se s košíkem másla a vajec na ruce sám do města na trh — prodá to tam, peníze uloží do záložny a ani si nevšimne nařikající ženy: ‚z čeho já ubohá mám vařit, čím já mám mastit? — nu, tož, řekněte sám — nejsou to ubohé děti — v pravdě chudé?‘“

Šenkýřka v koutě utírala si slzy, padaly jí po tváři jako hrachy. Tak jí bylo lito těch dětí ubohých při líčení pana učitele. Ani já neubráníl jsem se silnému, skličujícímu dojmu. Mimovolně vyhrkl jsem: „Ze se ten chlap Boha nebojí.“

„Ach nebojí — ba nebojí“ těžce, smutně podotkl farář. „Sám jsem se o tom přesvědčil. Když soused Koudela potřeboval pár stovek, aby znovu si postavil vyhořelý barák — došel jsem ke Kollskovi, prosil ho a domlouval mu. Vykládal jsem mu o dobročinnosti, lásce k bližnímu, zásluze u Boha, odměně na věčnosti — ale on jen mávl rukou — ‚to jsou samé hlouposti! — řekl mi do očí — ‚na to já nedržím — peníze — to jest Pámbů — a tomu sloužím. Vidí to teď Koudela. On chodí do kostela a co mu tam kdo dá? Co tam vydělá? — Kdyby byl pracoval v neděli jako já — mohl teď mít — ale to každý svátek i neděli hezky lenošil a teď leze na mae! — tu jsem poznal,“ pokračoval kněz, „že má Martin v prsou místo srdce kámen, kdyby viděl vedle sebe člověka umírat, a kdyby ho mohl jedním grošem zachránit, že ho ne-

zachrání. Pouze ten mamon shání — shání — do záložny cpe a v knížce záloženské se přehrabuje — nechte nic jiného — nemodlí se — neuvažuje, ďáblu jako Jidáš se zaprodal.“

„Zle to s ním jednou skončí,“ dodal učitel. —

„Ba zle,“ zhloubi srdce vzdychl jsem i já, vstáváje k další pouti. Měl jsem obrázek Martina Šestiprsta hotový.

IV.

Jest pro každého člověka nanejvýš poučno procházeti se místy, které nazývá jeden spisovatel český: „poslední stanice lidstva“. Takovými stanicemi jest na př. kriminál, porodnice, nemocnice a také — blázinec.

Tuhle jsem komusi šlápl na kuří oko. On se rozhněval a poslal mne — do blázince. „Což?“ pomyslíl jsem si, „podívat se tam můžeš,“ vypravil jsem se tam tedy a rozumí se samo sebou — svého věrného druha — fotografický aparát — vzal jsem si pro kmotra příhodu s sebou. Ohlásil jsem se u ředitelství, poprosil jsem o dovolení, představil jsem se duchovnímu správci a v jeho průvodu pak procházel jsem tu bědnou — pro mnohé — ach — mnohé — poslední stanici.

Viděl jsem oddělení bláznů zuřivých, šílených — jako řev dravých zvířat draly se na chodbu skřeky z malých cel — kde leželi spíati svěrači kazajkou a kterým Bůh světlo rozumu zhasil docela. Pak byli blázni tiší, blázni neškodní, blázni s fixní ideou, blázni nepolepšitelní a rekonvalescenti. Mnozí z nich pracovali klidně v zahradě — jiní procházeli se, někteří četli, jiní psali a počítali... O každém z nich dal by se napsat román — celá kniha, kdyby se vylíčiti měla cesta, po které se dostal v tato smutná místa. Ale nejvíce mne dojímal osud těch nešťastníků, kteří jako nebezpeční tráví život svůj v samotě — odloučení od ostatních. „Nemohl bych některého z nich viděti?“ otázal jsem se svého průvodce, když vraceli jsme se kolem dveří, za nimiž ozýval se právě bolestný, srdcevrvoucí pláč a nářek.

„I proč ne — tož třeba hned tohoto zde“ a zastavil se. Postouchal jsem napiatě.

„Opustili mne miláčkové moji. — Uletěli ptáčekové moji z hnízdečka — vybrali mi je,“ něžným, pláčem prosyceným hlasem zaznívalo z cely k nám na chodbu — „ha — vybrali,“ ztvrdl — zhutněl — zhrubl najednou uvnitř hlas — „ukradli mi je —,“ zařval šílenec plnou silou „oloupen o ně — o svoji radost a o své štěstí“ — a hlas v tom zlomil se a zazníval zas nevýslovně bolestně: „A já blázen — tělu svému nepřál jsem pohodlí. Ve mrazu i vedru, ve dne i v noci myslil jsem na ně — shromažďoval je a opatroval, a oni mi je vzali — vzali

-- vzali --," a dunivé rány zaznívaly až na chodbu -- jak šlepený hlavou tloukl do žiněnkou obložené zdi.

"Hlad jsem trpěl," ozvalo se po kratičké přestávce znovu -- "a plesnivou kůrkou jsem ho zaháněl. -- Žízeň jsem měl a vodou z potoka jsem ji hasil. Na másle i soli, na mléce i mouce pro sebe i pro děti jsem šetřil. A on -- ó já to vím -- v novinách to stálo -- jedl ústřice a pil šampaňské za mé peníze -- za mé -- mé -- mé" -- a zas ty rány tak hrozně duněly.

"Abych byl bohat, kradl jsem sousedům na poli, lhal jsem, křivě přísahal, rodiče jsem utrápil, ženu soužil, děti své hladem mořil, žebráky od svého prahu zaháněl -- nikoho nemiloval než je a oni mi je vzali -- vzali -- vzali -- -- --."

Nemohl jsem ten příšerný nářek snést. Musil jsem promluvit. "Co se mu vlastně stalo?" optal jsem se, jen abych prolomil tu stísněnou náladu. "Stará historie," odpověděl mi kněz -- "padla kdesi záložna -- a on v ní přišel o všechny svoje úspory."

"A mohl bych vidět toho nešťastníka?"

"I proč ne" a průvodce odšoupl ve dveřích malé okénko. Nahlédl jsem do vnitř a strnul leknutím. Tam ležel na kost vyhublý -- Martin Kolisek -- Šestiprst a po zemi válela se rozervaná záloženská vkladní knížka.

SMILSTVO.

Tane mi na mysli obraz, který jsem kdysi viděl. Byl to obraz sedmi hlavních hříchů a ctností -- pět mužů a tři ženy. Malíř pýchu, lakomství, závist, nestřídmost a hněv vtělil v osoby mužské -- ale smilstvo a lenost v osoby ženské -- a pak -- opodál stojící -- opuštěnou -- osamocenou ctnost znázornil také jako ženu.

Ano, to jest jisté, žena jest schopna těch největších ctností -- ale i opaku -- těch největších neřestí. Stanislav Przibiszewski (v knize: „Homo sapiens“) dobře napsal: „Žena jest příliš smyslná, je lehčeji a víc přístupna démonu a jest jaksi jeho říší“ -- a měl svatou pravdu. Dábel už v ráji k prvnímu hříchu nesvedl muže Adama -- ani se o to nepokusil -- ale svedl ženu -- Evu. A náš básník Karel Dostál-Lutinov táže se: „Co jest žena?“ a odpovídá si:

„Jest Evou a jest Marií. -- Ji se stromu a rodí Spasitele -- jest při svatbě a stojí pod křížem -- vždy spolu hřešící a spolu trpící -- hřeší víc, trpí víc.“ -- Francouzi mají dobré přísloví: „Hleďte všude ženu“ („cherchez partout la femme“) -- a také všude ji najdete vynikati v ctnostech i hrdinských nad muže, na př.: na bojištích -- v nemocnicích -- teď pomalu už vytlačuje muže ze škol, obchodů a úřadů -- ale najdete ji vynikati i ve hříchu a zvláště v tom, k němuž jsme dospěli. -- Tento hřích jest kletbou ženy -- jest s ní spiat a k ní připoután a jest její hanbou -- skvrnou jejího pohlaví. Zjistě že nepřeháním. Jako fotograf miluji obrázky a všímám si jich. Teď se na př. velice rozmohly pohlednice s různými kresbami a malbami. Některé jsou přímo hanebné -- ale na těch nejhorších, nejnestoudnějších, na těch, které mravnost uráží nejvíce -- bývá malována více nebo méně obnažená žena. Čtenářky „Dědictví“ tedy už mi odpustí, když zde ukáží také obrázek ženy smilné. Vynahradím jim to později -- budu-li živ a zdrav. Ostatně pravda nebývá vždycky galantní, -- „mívá

ostré hrany," jak dí Šmilovský, „ale kdo jest poctivý, toho neřeže". — — —

1.

Na úzkém poličku pod Rejkovem měl chalupník Halada letos zasetý len. Udařil se mu překrásně — jenom tu a tam ukazovala se v něm ohnice a roztahoval se směle bodlák.

„Když jsem plela len — nevěděla jsem," daleko široko melancholickou písničkou zvonil svěží dívčí hlásek.

To nejstarší Haladova dcera seděla tam jako ptáček na záhonu a osmahlou svojí rukou pozorně i s kořeny vytahovala všechny plevel a házela ho do rezné loktuše, kterou byla přepásána.

„Škoda toho milování — že netrvá do skonání," šveholil její hlásek o závod se skrívánkem, jenž vysoko nad její hlavou ve vzduchu jako bod se vznášel a křídélky radostně třepetal.

„Škoda na stokrát" — přidal se najednou mužný hlas.

Haladovic Lena sebou trhla a vzpřímila se.

Byla štlhlá, ztepilá jako sosna — jimiž pošumavský kraj náš tak hustě jest poset — oči měla modré jako květ toho lnu, který plela, a vlasy jemné a světlé jako jeho vlákna.

„Pomáhej Pán Bůh," křikl na ni od meze Psutkovic Tonda. Šel kolem s kosou na rameni k Jamám nasekat zelené jeteliny. Přikradl se tiše jako liška a chvíli už poslouchal tklivou melodii krásné naší národní písně. V jiskrných jeho očích hořelo bujně veselí — stupňovalo se každým slovem — až se už nemohl zdržeti a vpadl do noty celou silou mladického ohně.

„I Pán Bůh by pomáhal — ale lenoší chodí okolo," jadrně odsekla dívka a ladným pohybem oběma rukama upravovala si pod šátkem vykukující prsténce bujného, plavého vlasu.

„Vždyť jsem pomáhal —"

„Zpívat jenom a to ještě falešně," smála se Lenka. Obě ruce založila si za záda — prohnula se pružně jako vrbový proutek — až jí to v kříži zachruplo, — „jsem celá polámaná od toho shýbání," postěžovala si upřímně. Ale Tonda jakoby neslyšel. Rozšířené jeho oči žádostivě pohlcovaly svěží dívčí tělo, jehož vnady v tenkých, kartounových šatečkách zřetelně, plásticky vystupovaly.

„Lenko," snížil náhle Toník hlas — „za měsíc jest v Drahově Trojická pout" — zde uvázl v řeči, jakoby úsilně hledal dalších slov. Teprve po chvíli napiatého ticha rozechvěle pokračoval — „šla bys se mnou na tu pout?" — Chvíli mlčeli oba. Jenom skrívánek nad nimi pokračoval v jásavé písni svojí.

„Šla," konečně vydechla Lena a sklonila uzardělou hlavíčku jako vadnoucí květina svoji korunu.

„Tož dobrá," radostně vykřikl mladý Psutka — „zastavím se, zavolám u vás," a po chvíli už bylo ho viděti u Jam rozkročeného, kterak se rozpráhá s kosou v mozolných rukou a za ním jak rostou řady pokoseného, štavnatého jetele.

„Jetelíčku, jeteli, má panenko, chcete-li —
půjdem spolu před faráře —
on nám štolou ruce sváže,
jeteli, ach jeteli" —

zřetelně slyšela až na Dílce Haladovic Lenka prozpěvujícího Tonda. Ani netušila, když mluvila se sousedovým synkem, že ze zadu dívá se na ni dvě ostrých očí. Teprve když k večeru vrátila se s plnou plachtou vyplněného býli — když je vysypala na mlátku ve stodůlce a přišla do světnice k večeři — nevědomě optala se jí matka:

„Nemluvil s tebou mladý Psutka?"

„Mluvil — a kdo vám to už donesl."

„Nikdo," ostře promluvila matka — „a co ti chtěl?"

„Abych šla s ním do Drahova na Trojickou pout."

„A co ty," dychtivě optala se Haladová.

„Slíbila jsem mu," řekla dcera a jako záplava ohně pokryl ruměněc obě její tváře.

„Tuhle nám dnes znova psala tetička," ozval se otec — „píše, jakou bys dělala ve Vidni paní — a chce, abychom tě tam hned poslali — slíbuj kupit ti šaty — zaplatí ti cestu a dá ti desítku měsíčně — potřebuje do vinárny holku — dostala by dost cizích — ale vzpomněla si na nás — jsme přece z přízně — práce není žádná — než kalíšek vina donést —"

„A píše, i štěstí že bys tam mohla udělat — jací páni k ní chodí na víno — a co zde —? Máme vás ještě pět — chalupu máme komu dát — co by tu na tebe čekalo — i kdyby si tě ten Psutkovic nakrásně vzal? Dření a plahočení až do smrti!"

„E, kde by si ji vzal," mávl otec rukou — „hledá holku s penězi a těch my nemáme — neuvedly se u nás — jako pták — pomiluje — nechá tak — na to, holka, ani nemysli — neznáš starého — do smrti by ti vyčítali, že's k nim přišla nahá — bez věna..."

„Do služby bys musila tak jako tak," domlouvala matka. „Marjanka letos vystoupí ze školy — Francěk po roce — a než se dít u sedláka — je lepší do Vidně — ostatně nebudeš sama — šlo jich tam víc — Hojdovic Reza — Karbanovic — Marušovic a žádná nelitovala —"

O Drahovské pouti, o svátku Nejsvětější Trojice Boží doprovázela matka Haladová svojí nejstarší dceru do města na

nádraží. Odjížděla jí k tetičce do Vídně — kde se měla státí sklepnicí ve vinárně.

Toho dne opil se v Drahově Psutka — večer u muziky házel tam tvrdými zlatníky na tallí — a muzikanti vyhrávali mu několikrát po sobě. Zpíval jim chraptivým hlasem už asi po desáté:

„Má milénka, pěkný obraz,
když mě nechceš — hrom tě rozraz!
Hrom tě rozraz na dvě strany
pro falešné milování.“

„Proč pak házíš dnes tak hromem?“ ptali se hoši —

„Protože dostal košem — holka mu odjela do Vídně,“ řekl kdosi — ale už letěla sklenice k jeho hlavě. Rozplácla se na tisíc kusů na štěstí o zeď místo o hlavu — ale rvačka z toho povstala — a Drahovští vyházeli všechny Rejkovské i s Tondou před hospodu. Tou chvílí ve Vídní odváděla si sestra Rejkovské chalupnice Haladové svoji neteř z nádraží k sobě do zapadlé uličky, kde měla noční kavárničku s vinárnou — — —

II.

Hluboko do srdce jako tvrdý kámen až na dno studánky zapadl mi smutný obrázek. Častokrát jsem ho viděl a pokaždé se mi při něm slzami zalily oči. Když první teplejší jarní větřík olíbá sníh se skalnatých skrání staré Šumavy — tu jako včely v úle ze svého klidu probouzejí se obyvatelé v každé vesničce — hýbají se, bzučí, scházejí a rozcházejí.

Kdesi za mořem — v dálném jihu chystají se ptáci na cestu k nám. — U nás v tu dobu lidé chystají se na cestu od nás — pryč — do světa. — Hubená polička, jimiž jako nahé tělo roztrhaným šatem tu a tam prokukují holé, šedé balvany tvrdých skal — neuživí nás všechny. — Musíme do světa, za chlebem. — Jenom ženy, malé děti — starci a stařeny zůstanou doma hospodařiti. Nasázejí na úzké záhony řady bramborů — kopu hlavatice — hrst lnu — po mezích popásají kravky — po lesích sbírají chrastí, houby, jahody, maliny a vše, co les svým dětem zdarma dá.

Ale síla Šumavy — muži, a její míza — hoši i dívky s nastalým jarem stěhují se od nás — dobytí toho, čeho na Šumavě spoře se rodí — peněz. Do úpadu pracují — krvavé mozoly na rukou jim naskočí a horký pot smočí nesčíslněkrát osmahlá čela — než našetří hrst stříbrných anebo několik lístků papírových peněz.

„A co je nám to platno“ — říká strýček Benda — „kat to všecko vezme, stříbrné se rozkutálejí, papírové vítr rozfouká, poplatíme daně, ošatíme děti, co zbuďte, projíme přes zimu a zas tu stojíme s holýma rukama.“

Ale když blížilo se jaro, byl Benda první, který cítil v údech trháni. „No — vyrazíme už — vyrazíme?“ ptával se — do baráků docházel — do Vídně — do Bavor psal — po práci se sháněl, dopisy poštou dostával.

„Už shání partu,“ říkali po Rejkově — a chodili k Bendům do chalupy se přihlásit.

„Tak letos půjdeme do Vídně“ — rozkřiklo se Rejkovem — „zedníci na stavbu a ostatní do cihelen“ — a po svatém Josefu vyletěl jako ptačí houf zástup lidí z Rejkova k Vídní. Ženy i děti je doprovodily až na kopec a rozloučily se.

„A to ti povídám, šetři, neutrácej!“ napomínaly ženy své muže a matky svoje děti

„Nespust se Pána Boha — choď tam do kostela“ — s pláčem prosila stará babička svého vnuka.

„Bendo, prosím vás“ — zatřásl se hlas chalupníci Haladové — „dojděte tam k sestře a pozdravujte tam tu naši holku, Lenku.“

„I pozdravím, pozdravím,“ sliboval Benda, „a teď už lidičky zůstávejte tu s Pánem Bohem, modlete se za nás — my budeme za vás a ať se ve zdraví zase všichni shledáme.“

„Pán Bůh dej! Pán Bůh dej!“ volaly hlasy.

Šumavské hory dívaly se dolů zamkle. Po jejich tvářích stékaly celé proudy kalných jarních vod . . .

Asi týden těžké peruti své rozkládal Rejkovem hluboký smutek. „Jako po vymření je tu,“ říkali si lidé na potkání — ale když půda vyschla — dali se i tu všichni do těžké práce — sklonili se k živné, chudé hrudě, na zádech mrvu vynášeli, do pluhů a bran se zapřahali — a prací unaveni na lože večer jako mouchy padali. Času nebylo poddati se stesku. Z ruky do ruky podávala si je klopotná, úmorná práce po jaře, v létě — den po dni — týden po týdnu. Už na ramenech dříví nanесли na celou zimu — kůlničky naplnili klestem a půdy baráků voněly suchým senem. Na zádech s poliček přitáhli snopy obilíčka a tu a tam na mlátku ozvaly se tvrdě rány cepů.

Jako čepce usadily se na hlavách hor šedé mlhy. „A — kopce už se oblékají — přijde zima,“ vykřikl kdosi. Lidé jakoby se vzpamatovali. Narovnali se — zamyslili. Viděti na šindelové střeše kostelní hejno vlaštovek. Seděly na hřebenu krovu, jakoby je tam rozsázel. Chystaly se k odletu . . .

Ale to se už brzy vrátí naši — — —

„Ba brzy — za měsíc máme posvícení — a to se vrací vají.“ Celým Rejkovem zavládla nyní radostná, veselá nálada. Jako pestrý motýl do kalicha květu usedla do těch žitím okoralých, starostmi ošlehaných, bídou zatvrdělých srdcí sladká naděje.

Jako na černém krbu když zapraská vešle ohýnek a pozlatí světlem a teplem začazené kameny a cihly — tak netrpělivá, nezkrocená touha zahárala v srdcích všech. Dny jim byly

dlouhé, noci se zdály věčností — děti chodily každý den na-proti a lidé dobývající z polí poslední brambory a z luk poslední otavu — když spatřili poštovního poslíčka — kus cesty — přes všecko — přes pole — luka — křoviny běželi k němu optat se, nenese-li psaní.

„Nesu, nesu,“ křičel jednou listonoš. Stál na silnici — a jako praporečkem třepal nad hlavou korespondenčním lístkem. Se všech stran sbíhali se k němu lidé. „Už je to tu“ — „už psali“ — „už přijedou,“ volali cestou v radostném rozčilení na sebe.

„A kdy? Kdy už?“ nedočkavě z dálky křičeli na listonoše.

„Pozejtří je tu máte.“

„Sláva Bohu — jen aby zdrávi dojeli.“

„Dojedou — dojedou — jak je Pán Bůh nade mnou,“ rozepívala se radostí mladá Krůčková — a nemýlila se.

Sluničko vesele hřálo, a na horách jako na starých hlavách šediny — bělel se letošní první sníh — když Rejkov vyšel na-proti k nádraží svým vracejícím se synům a dcerám.

Šli všichni — i ti, kteří neměli tam syna ani dceru — ani bratra, ani muže — šli ze zdvořilosti — protože ten den v Rejkově byl svátek, na polích se nepracovalo — cepy odpočívaly a kravičky místo na pastvě hověly si v teplých stájích u plných žlabů — a protože celý Rejkov vlastně byl spřízněn — sešvakřen anebo alespoň pokmořen.

Ti, kteří došli až na samé nádraží, stáli tu němě. V napiatém tichu pod hrubým šatem jim rozčilením hlasitě bušilo srdce. Nemluvili — jen hlavy napínali v tu stranu, odkud přijetí měl vlak. Neviděli ho ještě — ale už se hlásil. Tajemně — třikrát trojím úderem — ohlašoval jeho příjezd signálový zvon — pak uvnitř v kanceláři zařinčel několikrát telefon — konečně krátké, supavé výdechy lokomotivy — pronikavý hvizd, až to všemi trhlo — jako natažené struny zadrnčely u první výhybky železné koleje a už se hrnul vlak do stanice.

Z okna třetí třídy vykukovala prošedivělá hlava obnažená — a ruka vesele tam točila kulatou beranicí.

„Benda — Benda!“ vykřikli všichni radostně a jakoby si tím výkřikem ulevili, procítili z napiatého ustrnutí a hrnuli se k zarážejícímu vlaku.

Mužové v rukou černé malé kufříky jako rakvičky dětské a ženy s uzly na zádech radostně seskakovali a padali v nastavené náruče svých drahých. Jenom Benda stál ještě v otevřených dveřích vyprázdněného vagonu a starostlivě křičel na ten objímající se a líbající hlouček: „A nic jste tu nezapomněli? Máte všecko s sebou?“ — ale nikdo ho neposlouchal — „jako opilí jsou tou radostí,“ zabručel si staroch a jeho šedá očka posledně proslídila lavice, věšáky, police — a když v žádném koutě nic nespatriil, i on slezl pomalu a sotva země nohou se

dotkl, už jako když prskne, ozvala se trubka konduktéra a zajel pronikavý hvizd lokomotivy.

„Tak pozdrav vás Pán Bůh vespolek,“ kazatelsky — otcovskou něžností prosycen — zazněl hlučný jeho pozdrav. První vlna radostného shledání se už převalila a druhá teď platila starému vůdci — tlačili se k němu a ruce mu tiskli a potrášali jimi: „Tak jste je zase šťastně zpátky přivedl?“

„Těšili jsme se na vás.“

„To zase teď v zimě budete nám vypravovat,“ i řečí lísal se k němu oddaně a vděčně.

„I budu — to budu,“ bodře sliboval strýc a očka blaženě mu hrála — „v Hernalsu jsme stavěli, ve Favoritech — českou školu tam už ve Vídni mají — na česká kázání jsme tam chodili“ — ale to už vykládal za městem cestou k Rejkovu.

Přibíhaly děti, známí, přátelé — kteří se opozdili — nové výkřiky — nové vítání, a zástup rostl, čím více přicházel k rodné vsi, jako koule valící se měkkým — lepkavým sněhem.

Mezi těmi, kteří vyšli vstříc vracejícím se krajanům — byla i Haladová. Myšlenka na dceru — Lenku — nutila ji a dočkati se nemohla, až o ní uslyší. Chválila si v psaních — ale psala jen zřídka a potom psaní — písmo — tomu se v Rejkově moc nevěřilo. „Papír snese všecko,“ říkal starý Halada — když jeho žena radostí jásala nad štěstím své dcery. Ale nyní blížil se očitý svědek — Benda — ten ji jistě viděl — mluvil s ní — poví, co a jak to je... Proto hrnula se rovnou k němu a v duši jenom se jí kroutila a krčila obava — zda to Benda všecko potvrdí. — „Bože můj,“ myslila si cestou, „aby to tak pravda nebylo a té holce se tam kale nevedlo — on ten starý mluvka — Benda vykřičel by mi to přede všemi na veřejné silnici“ a už, už chtěla se vrátit. Ale v tom spatřila před sebou na kopečku blížiti se zástup. Zvědavost přemohla v ní všecku obavu, že rychleji hned vykročila ku předu. Tou celou cestou nyní k Bendovi modlila se a říkala si — „Bože dej, jen aby chválil, jen aby chválil“ a s tou myšlenkou krotce, nejistě, když už všichni uvítali se s Bendou, přistoupila váhavě k němu i ona.

„A — Haladko, — taky jste tu? taky jste přišla?“ hlasitě vítal ji Benda — „a Lenu jsem viděl — pozdrav váš jsem jí sám vyřídil —“ Haladová ani nedýchala — její oči lpěly zrovna na těch ústech usměvavých, obrostlých jako ostny ježatým strniskem prošedivělých vousů. „Panenko Maria“ — myslila si — „teď to přijde“ —

„Ale ze své dcery — jen co je pravda“ — vážně — zvolna rozhovořil se starý zedník — zastavil se — rozkročil — i dýmku z úst vyňal a v pravici nad hlavu ji zvedl — „z té holky můžete mít nějakou radost!“ a to slovo „nějakou“ vyrazil, protáhl, jakoby je rovněž do výše zvedal, a hned už zas pokračoval: „věřte, tetka, tu holku byste už ani nepoznali — to je vám slečna — učiněná paní — Drahovské frajlinky všecky musí se

před ní schovat." Haladka zhluboka si oddechla. Kámen — těžký kámen — v té chvíli spadl jí s mateřského srdce. Ulevilo se jí — jakoby jí veliké břemeno s hlavy sňali, hned se zakroutila a povytáhla. Radost rozlila se jí žilami, povadlé tváře slabounce jí zčervenaly a očka se rozsvítila jako dva uhlíčky, Mrštňně olízla si jazykem po té dobré novině oba červené rty. přetřela je okoralou rukou — a hlasem hrdě nadneseným, rozmarně rozkuráženým hned také hlučně vpadla Bendovi do řeči: „Ach, naše Lenka, — to já věděla — a tetička Videňská — ta vinárnice jako — říkala taky — že udělá ve světě štěstí — veliké štěstí — Bože“ a tu hlas Haladce rázem změl — dojemně se zabarvil — „bylo to také dítě jako obrázek pěkné — a prosím vás, Bendo, zdráva je, zdráva?“

„Ba že zdráva — krev a mléko — a jako veverka čilá — čiperná — zpívat se učí — okolo hostů se točí líp než okolo kravek a voloušků — místo hrábi — měla byste ji vidět — skleničky — lahvičky — talířky s cukrovím nosí . . .“

„Ó to já věděla, to já věděla — věčná škoda by jí tu bývalo nechat — po mezích trávu shánět — hrudy tlouci — po lesích se plazit — cepem třískat a za nějakého chalupníčka se provdat“ a Haladčiny oči zabodly se jako dvě žahadla do Psutkovic Tondy, jenž před ní vykračoval s Jirovic Josefem — svým nejmilejším přítelem. — Oba se zastavili jako uhranuti tím pohledem a ohromeni tou chlubnou řečí. Toník zapálil se až po uši — v rozpacích přehodil si přítelův těžký kufřík z ruky, do ruky, jako by to byla hračka — a když došla Haladka až k nim, řekl jí tvrdě přímo do očí: „A — nu — tetka — jen pomalu. To všecko by u nás dělat nemusila — naše maminka to také nedělá — za sklo bychom si jí ovšem také nebyli dali a když se jí tak dobře vede, já jí toho od srdce přeju — jen aby to bylo pořádkem tak“ a obrátil se zas už klidný tváří k Rejkovu — jenž se stráně před lesem vstříc usmíval se na své vracející se děti.

III.

„Tak, starý,“ vpadla skoro bez dechu Haladka do své chalupy — „to's měl slyšet starého Bendu — jak přede všemi, veřejně velebil naši Lenku. — Drahovské slečinky ze zámku se musí před ní schovat — tak to povídal, do slova tak — a zpívat se tam učí — už také zpívá — nějaký pán brnká na piano — hosté popijejí vínečko — a aby jim lépe chutnalo — naše Lenka jim zpívá — slyšíš — zpívááá!“

„Což je o to,“ usmál se otec — „zpěvačkou ona byla — notu měla zatrachtělou — každou písničku si hned pamatovala, a pan učitel neměl zpěvačky nad ni.“

„A hlásek, jak říkal pan farář,“ v šťastném zanícení rozpomínala se blažená matka — „jako slaviček. Jako stříbro

zvonilo jí to v krčku — a celý kostel ani nedýchal — když zpívala ona — mé zlaté dítě — jak se mi stýská po ní“ — a z očí vyhrklo jí několik čistých slz mateřské radosti, chytla je do sváteční zástěry a bližíc se k mužovi hlasem ztichlým, toužebným zaprosila:

„Tatíku, napiš jí, aby sem do Rejkova — alespoň na den — na jeden den přijela —“

„No, no, jen se nezblázní radostí — nač pak holku vytrhovat — je tam sotva rok —“

„Chtěla bych jí tak ráda vidět.“

„Nu, tož si za ní vyjeď sama — ať ti pošle na cestu — je zima — nic nezmeškáš.“

„Ó kde pak já na tu cestu,“ hned rozhodně odmítala žena — a hlasem tvrdým, pyšným dodala — „a pak — ať jí vidí také ta holota zde. ten Psutkovic synek — co si na ni myslil — všichni tady ať puknou závistí — až ji uvidí —“

Halada mávl jen rukou. „To si ještě povíme,“ řekl hlasem nevrlym, jen aby ukončil nějak tu rozmluvu — zapálil si dýmečku, zabafal a vyšel na dvorek . . .

Jako ten dým modravý kolem hlavy, tak v hlavě kroužily a poletovaly mu různé myšlenky. „Jen aby to všecko bylo pravda,“ napadalo mu. Ale potom na vlastní uši slyšel, jaká paní se z jeho dcery stala. — jak má hlavu načesanou — — prstýnky na prstech, ruce běloučké — na nožkách blýskavé střevičky . . .

„A tady paty měla rozpukané — okoralé — až krev jí prýskala z nich,“ vzpomínal si otec a sám zatoužil také spatřit teď svoje dítě.

Z Vidně k vánocům od dcery přišel Haladovým veliký koš. Starý ho musil na trakaři z pošty dovézt — jak byl těžký. Láhve vína, žluté pomoranče, slepené dále a filky, pytlík kávy, kolo řezaného tabáku — to všecko v něm bylo a ve psaní dcera nadmíru si libovala, „jak jí mají všichni rádi a jak tetička si jí váží a co hostů k ní teď chodí — i sám pan hrabě jejich — ten, co má v Drahově zámek — několikrát že u nich byl — poznala ho — mluvila s ním a řekla mu, že je z Rejkova. Hned jí pozval k sobě — má ve Vidni palác — a poslal pro ni kočár — koně i lokaje . . .“

„To se podívejme — naše Lenka,“ spínala ruce Haladka — „sám pan hrabě — a kočár poslal a co ještě?“

„Lokaje,“ četl znovu otec.

„Musí, musí sem přijet — piš jí a hned,“ nedočkavě nutila matka — představovala si jí v duchu, jak v tom kočáru se veze jako paní direktorka — pěkně na měkkých polštářích rozložená — usměvavá — na tváři závoj jako pavučinu a hlavu pod kloboučkem plným květů.

„Ba — sám bych jí chtěl vidět,“ přiznával se muž a hned na večer psal dceři. —

„Haladovic — ti teď zvedají nos,“ povídal si po Rejkově — stará, ta se chlubi, co všechno dostali.“

„Vino prý — sladké i kyselé.“

„Bílí i červené.“

„A pomorančů jako bramborů.“

„Její dcera po Vídni jezdí prý s našim hrabětem.“

„I není možná — kdo by tomu věřil!“

„Ě — nu,“ pokrčil rameny starý Benda — „lidičky, v takové Sodomě jako Vídeň jest všechno možné — ta holčina k tomu je.“

„Nu — však ji uvidíme, přijede prý, Haladovic už jí psali.“

Ale zedníci i cihláři už z Rejkova k jaru odešli — letos do Bavor zas někam až do Mnichova — a Haladovic Lenka dosud nepřijížděla.

Psalá upřímně rodičům — v zimě a na jaře že nemůže, to že je panstvo ve Vídni — tetička má nejvíce hostů, a ona — Lenka — nejvíce práce — ale až v létě — až odjedou páni na letní byty — potom třeba na Trojickou pouť drahovskou že se domů podívá, sama že už se těší, a tetička že slíbila potom na týden ji pustit . . .

Haladová s mužem i s dětmi nemohli se letos té svato-trojické pouti ani dočkat. Sázeli jako jindy brambory, seli oves, hrabali stlaní na pasece — ale myšlenky jejich byly stále u vídeňské dcery Leninky.

„Já ji půjdu naproti,“ těšila se matka.

„A kdo bude vařit — co jí dáme jíst, až přijde?“ namítal otec.

„A nás vezměte s sebou — slíbila, že nám každému něco přiveze,“ hlásily se děti.

„Bodejť, celé procesí nás půjde,“ chladila nadšení matka

— „půjdu já — nebo tatík — a dost.“

Ale když k tomu došlo, nešel — nemohl jít ani otec ani matka — nikdo. Lenka své rodiče překvapila.

V pátek před drahovskou poutí zahrčel Rejkovem kočár. Byl to z města — z hotelu fiakr. — Znali ho Rejkovští dobře, protože se v něm vozili městští páni, výletníci, komise, jednou v roce školní inspektor a jednou pan vikář.

Kočár zvolna jel podél řady rejkovských chalup. V něm v koutě hověla si pod krajovým slunečníkem mladá, elegantní dáma. Kočič s kozlíku ohlížel se ob čas na ni.

Náhle dáma zvedla ruku a ukázala prstíkem na Haladovic barák. Kočič šlehl do koní, vůz tryskem se rozejel a zastavil těsně před nízkými okénky, až se ve světnici ztmělo.

„Pro Krista Pána, kdo pak to k nám jede?“ vykřikla Haladka — jež právě sypala na slaměné kolo, ležící uprostřed stolu, hrnec ocezených bramborů na loupáčku.

„I safra — aby to tak byla ta naše holka“ — více pro sebe prohodil otec a rychle hrnul se k oknu.

„Mámo, mámo,“ křičel hned od okna — „už je to ona — už je tu!“ — a tak, jak byl bez čepice — bos — a vysvléčený, utíkal ze dveří a za ním jeho žena. Bosé jejich nohy rychle se mihaly, až tvrdé mozoly pod nimi jasně klepaly o vyšlapanou zásep.

Venku kočič právě se hmoždil s těžkým kufrem, který měl uvázaný za kočárem. Ve dvířkách sluncem oblity stála Lenka — a oči její tékaly po nevelikém dvorku — dotkly se chléva, stodůlky, kůlničky — studny s okovem a celé Lenčino mládí i dětství z minula vyvstalo před ní jako rázem vyčarováno. Slzy skočily jí do očí a pod závojem třásl se jí na řasách tak čisté jako ty dva dýmáky, jež v zlatých náušnicích chvěly se jí na malinkých ouškách.

„Tatínku, maminko,“ vykřikla najednou jako ze sna probuzená, když spatřila ustaralé rodiče zaražené státi před sebou. Kouzlo domova promluvilo k ní. Líbala vráscitě tváře rodičů — tiskla k sobě osmahlé hlavy bratří i sester, kteří plaše k ní se blížili. Její oči se radostí smály, ale v očích celé rodiny ostatní zračilo se překvapení.

„To je naše dítě?“ ptaly se oči rodičů —

„To je naše sestra?“ udiveně volaly zraky dětí.

Vycítili všichni, že cosi cizího stojí mezi nimi a tou slečnou, nádherně ustrojenou — že vyrostla mezi nimi neviditelná stěna — která je od sebe dělí — vzdaluje —

Na stole kouřil se bílou parou kopeček vychladlých bramborů a s plotny šílila se ostrá vůně kyselé polévky.

lemné chrípí pravidelného nosíku v Lenčině tváři až se zachvělo, jak dychtivě ssála do sebe tu povědomou vůni.

„Ach, máte brambory a kyselo — jak se mi po tom často stýskalo a jak se mi toho chce“ — promluvila upřímně — a už nervosními pohyby svlékala rychle rukavice — ohrnula závoj — odšpendlila z bohatých kadeří nádherný, opeřený kloubok — rozběhla se s ním k posteli — zatočila se, až prach zavířil a zatrásl se v slunečním svitu, a jemná fialková vůně proudem rozlila se z jejího těla a ovanula všecky kolem.

„Dítě, dítě — jsi to opravdu ty? Vždyť já tě ani nepoznávám,“ probírala se z překvapení matka — a ruce radostí se jí třáslly, jak je k Lence natahovala.

„A tu truhélku máš zatrachtěte těžkou“ — radostně křičel ode dveří otec a za kožené uši šmejkal do světnice cestovní kufík.

„Bože, Bože, pořád tě vidím, jak jsi od nás odjížděla,“ a pláč radostný přerýval matce řeč, „kartounovou sukénku, na hlavě linecký šátek a v ruce uzel — a teď — teď — jako slečna — jako ze zámku slečna — Benda měl pravdu.“

„Ba — svatou pravdu,“ přitakoval otec a i jeho oči štěstím se smály a prohlížely si s údivem nejstarší dceru.

„Ale, maminko, to nic není,“ zasmála se Lenka — a mazlivě vzala matku okolo krku. Haladka až se začervenala. Nebyla v chalupě na takové lichotky zvyklá, ale přece neosměnila se dceru okřiknout. U nás na vsi mají se lidé upřímně rádi, ale celý život, třeba si to neřeknou — a kdyby nebylo cest do světa — za chlebem do Vídně — do Bavor — snad vůbec ani by se nelíbali. Ale jen ve chvílích loučení — v těžkých chvílích života, když se děti žení a vdávají — když na cesty odcházejí, a neví se, zda se navrátí, když s nebožtíkem se loučí — tu se hledají rty, a polibek má být výrazem toho, pro co prostá duše darmo hledá slov —

„No, no, bránila se matka, když už jí to dlouho trvalo, a pozorně odtahovala se svého žilnatého krku měkké ručky dceřiny, „to se nesluší — jsou tu malé děti.“

Lenka se zasmála. „A maminečko zlatá, to ve Vídni nejsme tak choulostiví...“ pustila matku a klidně dál vyprávěla:

„Tohle nic není, to jsou moje cestovní šaty — ale až otevru kufík a vystrojím se vám — to se budete teprve divat!“

„Není možná, holka, není možná — ještě lepší? Já myslila, tohle že jsi vzala na sebe už to nejhezčí, co máš —“

„I to se budou později o drahovské pouti na tebe ňák divat“ — zavelebil otec — jen aby se také ozval.

„Ale teď do kysela a bramborů — mám na to chuť neukrotitelnou“ — zasmála se Lenka.

Haladka sice pošilhávala po koženém kufru — byla by ráda, aby ho dcera otevřela a už hned teď ukázala ty krásné svoje šaty — dívali se naň zvědavě i ostatní děti i tatík sám, protože tušili tam v jeho útrokách, že bude jistě něco i pro ně — ale přemohli se všichni.

„Tak po kyselu a bramborech se ti stýskalo,“ smál se otec — „já bych zas loupal raději salámy a zaléval vinkem — než polykal bandury a kyselku — ó — letos o vánocích, náramně jsem si pochutnal — tuze výborné to bylo,“ nutil se chalupník do lepší řeči —

„Vezu zas, tatínku — vezu,“ smála se dcera.

„I to máš našeho tátu — bude na stará kolena mlsný jako kocour,“ na oko zlostně hubovala matka a vylévala do mísy kouřící polévku. Kousky rozkrájeného chleba rozplavaly se na povrchu a zatočily se v kruhu kolem okraje mísy jako honěné ryby v rybníce.

IV.

„Jemináčku, teto zlatá, to jste měla vidět,“ vyprávěla týž den po všech číslech Rejkova obecní klepna — stará Hvízdalka — „jako vrchnost přijela — pár koní — panské cho-

mouty na nich, kočár s boudou, kočl měl na kabátě knoflíky jako talíře — drahovská hraběnka jede — myslím si, a ona to, lidičky zlatí, Haladovic Lena. Seděla rozložena na těch měkkých polštářích, jakoby jakživa na ničem jiném nesedala — jako bychom se už nepamatovali, jak se válela za housaty po mezích, jak se plazila po kolenou inem, když ho plela, a jak na zádech nosila puťny trávy, až se jí popruhy řezaly do ramen. Teď na tom ramínku točila si krajkovým paraplátkem — jako kněžna — jako kněžna.“

Ale to nebylo všechno nic, co stará Hvízdalka vesnicí rozhlásila. Právě překvapení čekalo Rejkovské teprve v neděli o drahovské pouti svatotrojické.

Vstal krásný Boží den. Nad Šumavou rozhořelo se slunce a zlatem svým polévalo královský plášť Šumavy: zelené její lesy Obilíčko zavlnilo se na stráních v něžném vánku, luka zapestřila se barvami květů — a jako udivení tou krásou nehybně vznášeli se vysoko v povětří šedí skrívani a zpěvný jásot jejich daleko široko plnil celý kraj...

Se všech stran po silnici, po níhých cestách i úzkými pěšinami táhli se k Drahovu lidé. Všichni spěchali nejdříve do chrámu — ale táhly je na pout i jiné důvody. Bližila se senoseč, a muži o drahovské pouti od nepaměti už kupovali si kopy, počalo se krmit travou a jetelinou — krásy valem přidávaly mléka, a ženy se těšily na drahovskou pout, aby nakoupily krajáčů a hrnců. Hoši a dívky šli se do Drahova po postě po prvé vytančit a děti šly tam promlsat své těžce nastřádané úspory.

Jenom Haladka šla dnes na pout ukázat svoji dceru. Šla se s ní pochlubit, všem na oči ji postavit a dokázat, že se nemýlíla, když řekla: „Naše Lenka — to je holka jako obrázek — ta udělá ve světě štěstí.“ S hlavou hrdě vztyčenou šla teď a natrásala se po boku své dcery, když po mši sv. kráčely spolu řadou krámů. Ale jí, staré Haladce, neplatily ty žádostivé pohledy ani ty zvědavé otázky ani ta dotěrná pozornost všech — všech bez rozdílu. Ty platily pouze Lence.

Ta kráčela hrdá, krásná, s líbezným úsměvem na rtech kolem všech, jako zvyklá těm pohledům i tomu obdivu. Pod závojem, tenkým jako pavučinka, radostně jako jiskry svítily jí vyzývavé oči — hlava nakláněla se na zad pod širokým klobokem — v kříži mírně prohnutá jako pružný proutek — v pasu jako vos a štihlá vznášela se vedle své šťastné matky. — Mladé, svěží její tělo při každém kroku vinilo se v přiléhavých hedvábných šatech — a bujně jeho tvary při každém kroku zřetelně pod nimi vystupovaly. Jednou rukou držela si nad sebou jako baldachýn — rudě červený, jako ohnivý mák rozkvetlý, otevřený slunečník a druhou rukou, vězící v sněhobílém jemném rukavičce, chytila si vzadu několik záhybů svrchní sukně — nadzdvihla ji — protože, jak země se dotýkala, prach

za ní cestou se zvedal... Zvedla tu hedvábnou sukénku ko-
ketně — dovedně — a pod ní jako pěna začerily se krajkové
spodničky, jež šlehaly se při její chůzi pružně s nožky na
nožku — a chvílemi mihla se nad střevočkem i růžová hed-
vábná punčoška až dopolu plného lýtka...

Slunce svítilo na tu krásnou její mladost — hedvábi na
ní barvy měnilo — zlato a drahokamy na ní hořely, a jak šla,
šustily jemně její šaty — tak jako když zmije suchou travou
po vypražené stráni se plazí...

„Mění barvy — jako ještěrka,“ vykřikl kdosi, schválně,
aby to Lenka slyšela — ale ta obrátila tam hlavu — a místo
posměchu — setkala se jen se závistivými pohledy žen a lač-
ným zrakem mužů. Muži cenili na ni zuby a očima ji až po-
lykali.

Starý major na pensi při pohledu na ni s nohy na nohu
přešlapoval a oběma rukama kroutil a vytahoval si šedivé
kníry. Úředník s dráhy ve své blýskavé uniformě a ostatní
páni stavěli se před ní do malebných posic, když se k nim
blížila, a vesničtí hoši upínali se do svých krátkých kazajek a
klobouky s kytkami furiantsky posunovali si na hlavách.

„Pro hřích, pro pohoršení je tu ta divčice dnes,“ křičela
stará Hvízdalka, ale marně. Nikdo ji neposlouchal — jako
ocas táhli se za ní mužští, prohlíželi si ji, nadbíhali jí a po-
zdravovali ji. Dvakrát, třikrát přešla Lenka řadu krámů, než
vybrala a nakoupila „pout“ tatínkovi a ostatním dětem. Mluvila
se známými — ruku podávala svým přítelkyním — které se
špatně tajenou závistí přiblížily se jí, když už se vyhnouti ne-
mohly. Holky zmačkly jí podle zvyku její něžnou ručku a po-
třásly jí — a tu pokaždé zachrastilo a zacinkalo to. Kolem
Lenčiny ruky v zápěstí totiž vinulo se několik kroužků. Byl
tam zlatý hádek — tenký — několikrát do kola stočený a
místo oček na hlavičce svítily mu fialové dva safíry — bylo
tam několik obroučků a na nich navěšeno plno podivných
věcí. — Na oušku nadit klímbal se tam jetelový čtyrlístek,
visel tam malinký kominíček, malé zrcadélko, drobounek
srdíčko...

„A také měla na té ruce uvázané malinké zlaté prasátko
— takové malounké jako šváb bylo — nic větší — ale hezké,
jako živé.“

„A hodinky tam měla v náramku.“

„A prstenů co měla, viděla jsem, když sundala rukavici
a platila kramáři — plné prsty jich měla —“

„Vypravovala, jak jezdí v kočáře po Vidni.“

„A s našim hrabětem se zná.“

„Proto on ji o pouti sám pan direktor tak uctivě zdravil,“
dovtipovali se lidé.

„Inu — zdravil,“ řekl kdosi — „ale to jste neviděli, jak
zlostně si odplivl, když ho přešla — stál jsem za ním a slyšel,

jak řekl své paní: „to je ona — ta má ve Vidni excellencpána
v hrsti.“

Tak si lidé povídali cestou z drahovské pouti.

Ale ať povídali, co chtěli, dvě šťastných lidí se to netklo,
a to byla Haladka se svojí dcerou. Ty dvě vracely se vítězo-
slavně. Když šly kolem hospody drahovské — stál před ní
mladý Psutka.

„Ani si ho nevšímni,“ šeptla rychle matka a Lenka oka-
mžitě zahleděla se na opačnou stranu.

I toho pokořily — ukázaly mu, že o něho a jeho statek
nestojí — ona, Lenka — že je jinou paní, než by mohla být
na Psutkovic dvoře — smály se blaženě a ani neslyšely, jak hoši
zpívají v pause:

„Letěla husička,
letěla s vysoka —
nemohla dol-tět
padla do potoka —“

Druhý den pak Lenka odjela. Přijel zase pro ni kočár
z města a tentokrát i stará Haladka ve sváteční kanafasce
usedla k dceři a doprovázela ji zpět na nádraží.

„Tak tetičku hezky pozdravuj“ — cestou říkala své dceři
— „že jí vzkazujeme ‚Zaplať Pán Bůh‘ za všechno, co pro tebe
dělá —“ tu se Lenka slabě začervenala a obrátila hlavu z ko-
čáru ven — dívala se do polí a lesů — v nichž jako slzy
třpytily se ranní rosa — „za to, že tě šatí, že si tě hledí —
i peníze dává — že se za ni budeme do smrti modlit —“

„Ale, maminko,“ nemohla to už snést Lenka — „to ne
— to nemusíte — to ona mi tetička zdarma přece nedává —
sloužím u ní, zpívám, posluhuju, a tomu vy ani nerozumíte —“

„Ó dítě — služba a služba — to je rozdíl! Co se nadře
některá holka u cizích lidí — vím, co vyprávějí; uhlí musí
nosit do kolikátého patra, práť na kolik lidí, mýt a drhnout,
až souchotiny si uženou — ale svůj člověk přece jen má cit
— krev není voda — kde by ses takhle měla u jiného —“

Lenka vrtěla sebou v kočáře, jakoby byla na jehlách, a
nemohla se dočkat konce jízdy. Bylo jí nepříjemné to matčino
kázání — a už si přála, aby seděla ve vagoně a ujela tím
důtklivým řečem i zkoumavým pohledům své matky.

Konečně stanuly na nádraží. Přihrnul se vlak — rozlou-
čily se, a jako když dozpívá se krásná píseň — tak bylo
v duši staré Haladce, když na nádraží ostala sama a sama.
Dcera zmizela jí s očí — zmizel i šáteček, který ještě vlál
chvilu ze spuštěného okna vagonu II. třídy — celý vlak jako
ohromný had za nádražím vtáhl se do hlubokého zářezu a
zmizel v něm — jenom kouř chvíli vznášel se ještě směrem,
kterým ujížděl — ale i ten se rozptýlil a stará matka zas pěšky
vracela se smutně k domovu.

Tam doma na hřebu visely kartounové šaty, linecký šátek, kanafasová zástěra — několik sukni — to všecko, co dali po prvé Lence na cestu do Vídně. Přivezla jim to nyní zpět a nechala to tu.

Haladka padla na to — zabořila do těch šatů svoji hlavu — ucítila z nich ostrou fialkovou vůni — jakou dcera celá a všecko, co na ní bylo, vonělo — a sama nevědouc proč, dala se do usedavého pláče.

Tak náhle smutno jí bylo u srdce a žádné radosti necítila z té celé nádhery a krásy, kterou její dítě po tři dny tu zářilo a svítilo.

„A co vyvádíš, matko?“ ubroukl se na ni muž.

„Žena sedla si na květovanou truhlu, ruce v klíně sepjala a teskně povídala: „Tak mi cosi říká, že jsme tu Lenku do Vídně poslat neměli —“

Chalupník Halada vytřeštil na ženu oči a beze slova chvíli dívali se muž a žena na sebe.

V.

Jako ptáci letí nad hlavou člověku dny, měsíce i léta. Neletí v tom modrém podnebesí jen sami ptáci zpěvaví. Krákorají tam černé vrány a krouží tam i ostříži a káně. A nejsou všechny dny života našeho prosycené radostí i veselím — chvíle trudu, bolu a zármutku snášejí se ustavičně nad lidským životem a snesly se a usedly i na šindelovou střechu Haladovic chalupy v Rejkově. Ztratila se jim ve světě dcera.

Léta uplynula od její návštěvy. Jednou, dvakrát ještě psala — ale po roce umkla úplně.

Lidé ptali se Haladové: „Nu, co pak vám píše Lenka?“

A stará matka lhalá, styděla se pravdu přiznat a říkala: „A co by psala? Chváíl si, náramně si chváíl.“

„A posílá přece, posílá?“

„I také posílá — ale nechceme nic — psali jsme jí — aby pamatovala na sebe — na zadní kola — že chvála Pánu Bohu — máme, co potřebujeme.“

Srdce se jí při tom bolestí svíjelo — ale matka přece odhodlaně lhala — až nadešla chvíle, kdy už více ani lháti nemohla.

Z Vídně vrátili se jednou na podzim Rejkovští — a donesli novinu, Lenka že už ve Vídni ani není, Haladovic tetička že už tam vinárnu nemá — že je tam nyní krám a v tom domě že jim řekli, jak policajti tetu i Lenku odvedli — a víc že už se tam do toho domu nevrátily . . .

Té rány Haladová nepřežila. Pochovali ji a za ní brzy odešel i její muž — oba s bolestnou touhou dovědět se, kde je a co se stalo s jejich nejstarší a nejkrásnější dcerou.

Život valil se dál. Mladí v Rejkově nastupovali na místo starých, a staří vyplňovali hroby svých předků . . . U Haladů — u Bendů — u Hvízdalů — u Psutků už byli noví hospodáři a v lidských hlavách víc a více vybledala vzpomínka na krásnou Lenku — až najednou, jako když kámen do vody hodí — zavlínila se hladina vesnického, klidného života v Rejkově.

Zavinilo to malé úřední psaní, ve kterém správa vídeňského nálezince oznamuje obecnímu úřadu, aby do čtrnácti dnů odvezl si šestiletého Artura Haladu — nemanželského syna Heleny Haladové, příslušné do Rejkova v Čechách.

„A to bylo nějaké slávy, to bylo nějaké pýchy — ve zlatě a hedvábí to tu chodilo po vsi,“ křičel starosta a tloukl púlarčem o stůl — „a takhle to skončí.“

„Jen kdyby byl konec,“ ušklíbl se první radní.

„Jak to myslíte?“ vypálil zlostně starosta.

„E, takhle to myslím — že po roce může přijít fakan druhý — pak třetí a čtvrtý . . .“

Po těch slovech hluboké ticho rozložilo se světnici —

Radní se nemýlili. Artura vzal si bratr Lenčin, chalupník Halada, ale když po něm v příštích letech přišla skutečně Amálka, Tereza a Bedřišek, ty vzítí nedovolila mu více jeho žena. Rostli tedy ve vsi jako obecné děti — postrkované a posmívané všemi, a sotva že dorostli do čtrnácti let — sami rozutíkali se do světa po službě a práci. Odešli lidem s oči — sešli jim z mysli, a vzpomínka na Lenku Haladovou upadla znovu v nepaměť. Jako když voda zase nad ní se zavře a ustojí — zmizela a nikdo o ní už nemluvil.

Jednou — v pátek před trojickou pouťí v Drahově klusal k Rejkovu fasuněk. V předu na otepi slámy, vedle kočího, seděl městský strážník a vzadu, v hadrech oděná, ležela bídná, ubohá, stará ženština.

Křičela, až jí bylo do pole daleko ze silnice slyšeti — a skuhravý její křik přehlušoval drnění vozíku.

Bylo poledne, když vozík zastavil před Psutkovic statkem. Tonda byl toho roku starostou obce, jak ukazovala černá, na vratech připevněná a drátěnou sítkou opatřená tabulka.

„Vezeme vám hosta,“ řekl strážník a podával starostovi svazček listin — „posílají jí z Vídně postrkem.“

„Helena Haladová!“ — vykřikl Tonda a opřel se o dveře. Jako rána do hlavy působil na něho pohled na zpustlou — v hadry oděnou ženu.

„Je opilá,“ řekl strážník, „Bůh ví, jak se mohla cestou opít, šla přece po šňůře.“

„I snad jí opili schválně, aby spala a měli s ní pokoj,“ podotkl kočí, vytahoval rozpěrák a rozděloval vzadu fasuněk. Hrubou rukou pak popadl ji za rameno — popotáhl jí a sesadil z vozu.

„Tak, tu ji máte,“ usmál se strážník — „moc vás to, jak vidím, netěší — ale potvrďte mi příjem.“

Chvějící se rukou podepisoval Antonín Psutka své jméno na předloženou listinu. Beze slova vrátil strážníku papír a oknem zadíval se na tu ženu, jež ležela venku v prachu před jeho dvorem. Tvář i ruce její pokryty byly hnisajcími vředy, oko vyhaslé — nečisté —

„A ještě na něco bychom byli zapomněli,“ zasmál se kočí, a z vozu, obráceného již k odjezdu, vyhodil dvě hole —

„Ona je chromá,“ podotkl směrem k oknu ještě strážník, a už zarachotila kola a vůz se vzdaloval . . .

„Jen chťt a mohla tady býti selkou,“ šleho starostovi hlavou, když jeho čeledín vlekl žebračku do chléva a tam ji hodil na rozvalenou otep slámy.

O svatotrojické pouti v Drahově před vchodem chrámovým sedělo letos o jednu žebračku více. Seděla na zemi, dvě hůlky podle ní, obnažené, zkomolené nohy s uhnílymi prsty ukazovala kolemjdoucím a vředy poseté ruce spínala po almužně.

Starší lidé se u ní zastavovali houfně a matky k ní přiváděly svoje děti.

„A já ji pamatuji,“ vykládala stařena jedna, jak přijela do Rejkova jako kněžna v kočáře — vyprávěla, jak jezdí po Vidni s hrabaty — šustěla hedvábím a cinkala zlatem. Jakoby to dnes bylo, pamatuji se, jak tenkrát před lety o drahovské pouti tudy chodila jako pávice — holka krev a mléko — taková šumná — pěnivá a vábná — že když se na ni člověk zadíval, krev mužům klokotem se v žilách vařila, tak byla hezká a svůdná. Kudy šla, zátopu fialkové vůně po sobě zanechala — a tady ji teď vidíte — vši ji žerou, pro zápach ve chlévě musí lhat — a jako se na ni třásli — tak se jí teď všichni štítí.“

Mocně dojat — namířil jsem na tu žebračku svůj aparát — abych čtenářům „Dědictví“ ukázal na tom obrázku, kam vede hřích — jež katechismus jmenuje — smilstvem a lidé — svinstvem.

ZÁVIST.

Bližil se svátek sv. Mikuláše. Prosincové větry zafičely od severu, spálily poslední kvítek, servaly se stromů kde jaký zelený list. Pod mrazivým dechem jejich na kost utvrdla rozměklá země a posypala se jako cukrem bělostným jíním a popraškem sněhovým.

Vracel jsem se právě ze své toulky světem k domácímu, vytopenému krbu. Zima mi zalézala za nehty a chatrnou, prošlapanou obuví dobývala se dotěrně do unavených nohou.

„Je to chůze po tom světě!“ povzdychl jsem si s Čelakovským a rychle zamnul promodralé ruce, až mi to v kloubech všech prstů zapraskalo. — Ledový větřík zatřepal mým vyrudlým havelokem — profoukl ho jako pavučinku a přejel mi záda, jakoby je studenou vodou polil. — Jako unaveného koně když bičem přetáhne — tak přidal jse n ihned svižně do kroku.

„Haf — haf — haf!“ ozvalo se v tom u cesty. — To malý, chundelatý psík oslovil mě svoji psí řečí. — Člověk v životě potkává mnoho psů, a proto hůl musí mítí neustále po ruce. Sevřel jsem tedy pevněji svoji sukovicí a napráhl ji. Ale hned jsem ji nechal klesnouti.

„Ah — to jsi ty, Oříšku!“ řekl jsem skoro vesele, „a kde pak máš pána?“

Psisko radostně zavrtělo ocáskem a obrátilo se k mezi. Tam mezi dvěma holými, o vše obranými lány polí vážně, pomalu kráčela přítloustlá, malá postava. Na bílém pozadí zřetelně se odrážel černý šat a jasně vystupovaly obrysy mého přítele, kounětického faráře. Rychle zatočil jsem ve vzduchu kloboukem a radostně se rozkřikl: „Pozdrav Pán Bůh, jemnost-pane!“

Kounětický farář zvolna pozdvihl svoji hlavu. Byla už také sněhem šedin poprášena jako ta země vůkol a jakoby se probouzel ze sna — cize zadíval se na mne.

„A co pak jste ztratili — že tak hlavu věšíte a oči v zemi zabodáváte?“ pokračoval jsem a rázem přeskočil příkop, až v aparátku skleněné destičky zachrastily.

„I pěkně vítám,“ probíral se z myšlenek pan farář — „to je náhoda — to je náhoda — kde bych se byl nadál, že vás tu potkám — teď v zimě — fotografové přece jako syslové zalézají do děr.“

„Také tam spěchám — už abych byl za kamny —“ přiznával jsem se upřímně — „ale zdržel jsem se — hledal jsem obrázek — a ne a ne ho najít!“

„A který?“ optal se kněz a upřel na mne svá sivá očka.

„I závist bych rád fotografoval — potkávám se s ní sice všude — ale sedět mi nechce — sotva si nařídím na ni stroj — jako dravec zatřepá křídly a frrr — uletí mi před nosem — kloudný obrázek její nemohu vyvolat —“

„Tož, příteli,“ řekl vážně farář — „závist — závist“ — a ta dvě slova řekl zvolna — jakoby jimi o sebe cinkal — „vídíte — závist, to je to — co mi ztrpčuje právě v těchto dnech život. Víte co? Pojdte se mnou na faru — ručím vám za to, že si odnesete s sebou její obrázek —“

Chvilí jsem se rozmýšlel. Ale čiperný severák pohladil mne po zádech znova ledovou svojí metlou — tak že hned jsem se uklonil a pozvání vděčně přijal.

I.

V Kouněticích v letech čtyřicátých bývával farářem Mikuláš Zvonek. Starší osadníci dosud se na něho pamatují. Byl to zdravý, přítulostlý pán, velice střídmy a šetrný, až mu to lidé za zlé měli a říkali o něm, že je lakomec. Zvonek je nechal mluvit — nezlobil se — nerozčiloval — ale způsob svého života nezměnil. Ale když na věži veliký zvon farářů Zvonkovi odzvonil poslední hodinku a když našla se v jeho psacím stolku jeho závěš — zpívali lidé jinou. Odehrálo se tenkrát v Kouněticích jedno z častých divadel — lidé chválili a velebili člověka — ale až po smrti. Farář Zvonek totiž ve své poslední vůli značné obnosy odkázal účelům vlasteneckým i lidumilným, nezapomněl ani na chudé svoji osady, ani na kounětický kostelíček — tak že po celé vlasti jméno šlechtěného kněze s úctou se vyslovovalo.

Jedním z předních jeho činů, kterým ukázal i svoji lásku ke škole, bylo nadání, které učinil na ošacení chudé mládeže kounětické školy. Skoro dva tisíce zlatých věnoval na uskutečnění své krásné myšlenky a nařídil, — aby vždy o svátku svatého Mikuláše šatstvem poděleny byly dívky chudých rodů — tak aby v blízké se zimě snáze navštěvovatí mohly školu i kostel.

„To byl šlechtěný skutek,“ zvolal jsem radostně, když mi to po večeri pan farář vyprávěl.

„Arciže — velice šlechtěný,“ přisvědčil ochotně můj hostitel — „pouze jednu chybu ta nadace má — ale tu nebožtík předvídati nemohl. Nařídil totiž, aby šatstvo mezi chudou mládež rozděloval každoročně kounětický farář. Ó tenkrát — před šedesáti lety — bylo to hračkou. V Kouněticích byla jednotřídní škola — celá osada nečítala ani dva tisíce obyvatelů — nadace vynášela ročně skoro devadesát zlatých — látky i práce — všechno bývalo lacinější — a mezi dětmi bývalo jich nejvýše dvacet v pravém slova smyslu chudých a těm nadace úplně postačovala — dostalo se na všechny a rozdělení nadace nečinilo obtíž — ale dnes je tomu jinak!“ a farář z hluboka si vzdychl a odmíchl se.

„A proč to?“ optal jsem se jen proto, abych ho znovu dostal do proudu.

„Proč?“ se zachmuřenou tváří opakoval kněz — „protože poměry na osadě se změnily. Za tu řadu let, co Zvonek hnije na našem hřbitově, Kouněnice a s nimi celá osada dostala tvárnost zcela jinou. Tamhle na potoku, kde údolíčkem celým ozýval se tehdy klapot Karáskovic mlýna — roztahuje se ohromný akciový cukrovar — a ze dvou komínů chrlí na nás ve dne v noci chuchvalce černého dýmu, pod ním sedí do hlíny zpola zahrabány dvě kruhové cihelny a nad ním výše nadnáší se parostrojní pivovar. Místo svobodné čeledi máte v panských i selských dvorech rodiny deputátníků — protože každý, kdo škole odroste, ať hoch nebo děvče, řekne: ‚eh — kdo by se dřel u sedláka — půjdem do fabriky, tam na nás neprší,‘ —“

„Svatá pravda,“ přikývl jsem horlivě, „tak to říkají teď všude.“

„Nu tož vidíte,“ — pokračoval farář — „a co zbývá sedláckům jiného, než volati pracovníky odjinud. Tak vyrostla tu řada domků — počet obyvatelů se zdvojnásobil a počet chudiny trojnásobil, oděv a obuv všechno se zdražilo — ale co se nemnožilo, to bylo Zvonkovo nadání na ošacení mládeže. Naopak, čistý výnos jeho ještě se zmenšil. Klesla míra úroková, nadání zatíženo jest různými daněmi a přírážkami — tak že dnes úroky nevynášejí už devadesát zlatých, ale sotva pět desítek — Padesátku, pravím — a teď uvažte, že nad Kouněticemi postavena jest nová sedmitřídní škola — do školy té že chodí přes čtyři sta dětí a mezi nimi že je jich sotva dvacet — které by podpory nepotřebovaly, a ty ostatní všechny — šmahem všechny chtěly by a také měly by býti z nadace pro ošacení chudé školní mládeže poděleny. To jsem vám musil vyložit,“ končil farář svoje dnešní vyprávění, „abyste rozuměl tomu, co se nyní dále bude dít — a teď dobrou noc“

— dobře se vyspěte a ať se vám něco hezkého pod naši střechou zdá! — —

II.

Ještě byla venku všude černá tma. Blížilo se k šesté hodině ranní, když na faře kounětické nesměle zacinkal u domovních dveří zvonek.

„Pochválen Pán Ježíš Kristus — už vstal jemnostpán?“ sladce-mazlavě zněl chodbou ženský hlas.

„I vstal už“ — ozval se sám farář a vyšel na chodbu — „co pak jste si přála, Otýpková — tak časně — pojdte dál — semhle do kanceláře —“ a s lampou v ruce vkročil před ní do nevytopeného ještě pokoje.

„Ráčeji odpustit, jemnostpanoušku, že tak časně vyrušuju — jdu do továrny na šichtu — celý den nemám času — tak jdu jich teď prosit — aby letos na nás nezapomněli a tomu našemu chlápci dali botičky — nemá chudinka malá čeho na nohy obout.“

„Tak se mi zdá, matko, že dostal loni,“ odpovídá farář a tahá z archivu loňský seznam podělených.

„Ach, Božínku, jemnostpanoušku, — to byl, prosím ponížně, ten starší — Vašík jako — ráčeji se upamatovat — letos jdu prosit za mladšího — za Francka — chodí pilně do kostela a učí se.“

„Nu, bude-li to možno — milerád.“

„I aby jim to Pánbíček nastotísíckrát nahradil,“ volala Otýpková a hnala se knězi po ruce.

Ve dveřích potkala se Otýpková s Košťálkou. Podívaly se na sebe a v šeru chodby příšerně zablesklo se oběma v očích.

„Ponížně ručičku libám,“ spustila žena hned ve dveřích — „viděla jsem Otýpkovou, jak odtud lezla — předešla mne — šla jistě škemrat o botky — a nepotřebuje jich, jemnostpane, věřejí mi, že nepotřebuje. Oni Otýpkovic snídají denně kávu, i čaj si večer uvaří. Ale my kolikrát co do úst dát nemáme. Ráčeji vzít na nás ohled. Děláme už na desátý rok na p. nském, a letos bylo to sucho, řepa se neuvedla, málo se platilo od míry, pokaždé jsme dostali, tak doufáme, že i letos neráčeji zapomenout — Pán Bůh jim za to dá všechno dobré — štěstí, zdraví — požehnání — spěchám na mlat — jen jsem si odskočila —“

Farář napsal si i její jméno a chvíli byl pokoj.

V nedalekém cukrovaru zahoukaly parní pišťaly do chladného, sychravého rána. Dělníci u strojů se vystřídali. Z noční šichty unavení, nevyspalí vraceli se k domovu. Několik zaměřilo jich k faře.

„Pán Bůh rač dát šťastné dobré jitro,“ zdřivili hned u vchodu — „slyšeli jsme, že v neděli se oznamovalo, že jako každoročně budou o svatém Mikuláši podělovány dítky šatstvem a obuví. Jsme členové katolického bratrstva „Svornost“ — tak, jemnostpane, prosíme pro křesťanskou lásku,“ končil řečník — „aby na nás bratry líbili vzít ohled a na naše děti nezapomenout —“

„Udělám, co budu jen moci,“ sliboval farář a psal nová jména na úzký, po délce přeložený arch bílého papíru. Těžké kroky zaduněly na chodbě a vzdalovaly se. Farář myslil si, že už je sám — když v tom někdo popadl ho za ruku a mlaškavě ji polbil. Vykřikl až leknutím. Před ním stála chudě oděná, mladá ještě žena. Byla v bačkorách a tichým krokem jako lasice vplížila se za muží do kanceláře. Stála tu uzardělá před farářem a plna rozpaků rozehvěle vyprávěla: „Už jsem tu jednou byla, včera večer, když jsem šla na noční šichtu, ale neráčili být doma — tak jdu obtěžovat dnes znova. Mám bídu — jemnostpane — muž mi už tři měsíce stúně — jsme jenom na mé ruce živi — zima je na krku, nevím, kde vezmu groš na palivo, děti mám otrhané — jdu pěkně prosit — aby se smíjovali a alespoň dvě děti mi oblékli a obuli —“

„Vy jste Částková?“

„Ne — prosím — já jsem Šroubková — jsem ze statku Chládkovic — měli jsme tu kopulaci — ó, měla jsem tenkrát tatínka i jemnostpána poslechnout . . .“ a mladá žena dala se do pláče.

Hlavou kněze šlehla vzpomínka na malý románek, který odehrál se před časem mezi touhle ženou a mladým zámečnickem z továrny.

„A stúně dlouho váš muž?“ zeptal se jen proto, aby odvedl Šroubkovou od bolestných vzpomínek na minulost —

„Ba dlouho — celé léto postonával, vlík se, vlík — až teď mi ulehl docela — nevydělá nic — i podporu z nemocenské pokladny mu odepřeli — trvá jim to už tuze dlouho — a co já ubohá si mám počít — je to přece můj muž —“

„Nu ovšem — jen buďte trpělivá — Pán Bůh pomůže — a ty děti obliknem — buďte bez starosti,“ sliboval určitě farář a dvě jména v řadě jiných podtrhával si modrou tužkou.

„Tak zaplať Pán Bůh — jemnostpane,“ loučila se Šroubková — budeme se modlit, aby jim dal Pán Bůh zdraví a dlouhé panování.“

„Panování!“ usmál se farář na mne, když odešla — „fotografie, slyšel jste to — „panování“ mi přeje — snad neví — chudák — co mám pánů a kdo všechno nadé mnou panuje — ale dobře to myslí,“ dodal už zase mírně.

„A to tak ráčíte úřadovat stále?“ optal jsem se zvědavě. „Jak to myslíte?“ otázal se farář.

„No — myslím, že v šest hodin ráno není snad vaše úřední hodina — v úřadech, ve školách, v továrnách — ve všech kancelářích úřaduje se přece od osmi do desíti, do dvánácti — do dvou — do čtyř nebo do šesti.“

„Ovšem — ti všichni si to mohou dovolit — ale, pane, ačkoli jste fotograf a touláte se světem — neznáte přece ještě na vesnici poměry. Já musím úřadovat — kdy mají lidé čas. A to je buď ráno před šestou — nebo v polední přestávce anebo až zase večer po šesté.“

„Ale to nejste povinen —“

„Jsem a nejsem,“ vážně řekl farář — „láska k osadě mi to poroučí — činím tak rád — dobrovolně — ačkoli zákon k tomu mne nenutí.“

„Lidé to zajisté oceňují — váží si vás,“ — podotkl jsem upřímně.

Farář přivřel oči a ve svitu lampy měřil si mne, jakoby si mně bral na mušku.

„A proč myslíte — dle čeho tak soudíte?“ optal se mne přímo.

„Dle jejich uctivého chování, podle způsobu řeči někdy až nemístně poniženého.“

„Jak to?“

„Inu tak — říkají vám ‚jemnostpane, milostpane‘, onikají vám, ruce libají, blahopřejí.“

„Ach tak!“ řekl kněz a vstal, „tož, milý pane fotografe, teď se nějak zaměstnejte, mám školu, a v poledne se sejdeme —“

Na věži ozval se zvon. Zvonili po prvé do kostela na mši svatou. Poslechl jsem toho vyzvání a šel se pomodlit —

III.

„Tak vidíte,“ řekl mi farář při obědě, „už jsme to dnes s panem řídícím rozdělili. Půl druhého sta chudých měl jsem napsáno a ani polovice jich nebude podělena — a to jsem ještě ke Zvonkové nadaci ze své kapsy přidal dvě desítky a poslal kostelníka sbírkou po továrních a panských úřednících. Stovku jsme sehnali — ale kde to stačí! Pospíšili jsme si, jen aby se už noví žadatelé nehlásili. Viděl jste to dnes ráno — a tak to trvá už měsíc — dávno před tím, než to ohlásím, chodí lidé a prosí. A koho odmítnete? Komu odepřete? Kdo z nich toho nezaslouhuje? Kdo z nich není chudý? Proto se vždycky třesu, když se tahle doba blíží — a proto neměl farář Zvonek určovati kněze, aby jeho nadání rozdělil. Ó, co bych za to dal, kdybych to nemusil dělit!“ a kounětický farář zase smutně svěsil hlavu na prsa.

„Nu — už je konec — už je rozhodnuto — děj se vůle Boží — co jsem mohl — jsem udělal — řídící je svědek — odpoledne přijde do školy švec i krejčí — budou brát dětem míru — proto musím znova do školy — vyjděte si na procházku někam — je tam dost příjemno.“

Nechápal jsem ani dost málo střísněnou náladu faráře — ba přímo jsem ho podezřívával z přehnané úzkostlivosti za to, že tak obezřetně, tak vážně si vede, když se jedná o dva — tři zlaté — a sebrav aparát, vyšel jsem si ven do kraje, na který se mile usmívalo mdlé, podzimní slunko.

Byly tři hodiny odpoledně.

Před kounětickou školou zarojilo se dětmi. Černo jich tam bylo jako včel na česnu za parného dne. Nechtělo se jim dnes od školy, dlouho před ní postávaly — obcházely — v skupiny se srážely, až konečně přespolní pustily se po vyšlapaných pěšinách a vyjezděných cestách ke vzdáleným domům. Milují děti a rád poslouchám nevinné jejich řeči. Za měřil jsem k veliké skupině hochů i děvčat — živě rokující — rozčileně pokřikující. Ani mne nezpозorovaly — jak byly vzrušeny.

„Fillpek dostal, Šolta, Hanousek, Bednář — všichni dostali — jenom já nic — tatík mi doma naseká, řekne, že se neučím, proto že mi nedali,“ bolestně stěžoval si veliký už žák.

„Ty jsi úlevák — vyděláš si už — nepotřebuješ — z páté třídy žádný nedostal — ale já nedostala a chodila jsem přece libat ruku jemnostpánu,“ stěžovala si menší žačka.

„Eh, ať jsem nedostal — maminka povídala, když mi nedají botky, že nesmím do kostela —“ křičel jiný.

„A já to řeknu tatínkovi, že jsem nedostal nic — on řekl, když nedostanu, že si na faráře dojde — že mu něco poví.“

Za mnou ozvaly se rychlé kroky. Obrátil jsem se, to několik dětí dobíhalo nás a cestou vesele vyskakovalo, až v kožených brašnách hlasitě chrastilo dřevěné pouzdro a břidlicová tabulka s čítankou.

„Dostaly jsme, dostaneme,“ jásaly už z daleka.

„Já dostanu střevíce — pěkné — šňurovací — pan mistr to řekl — už mi vzal míru.“

„A já botky s pery.“

„Já kabát“ — „a já Jupku,“ chlubily se o překot. Z očí zrovna sršela jim veselá, chlubná radost.

Jejich soudruzi přijali je však s tvářmi zamračenou. Jenom zvědavost je nutila k otázkám.

„A kdy vám to dají?“

„Na svatého Mikuláše.“

„Boty dostaneš — shrnovací?“

„Shrnovačky ne — chtěl jsem — ale švec řekl, na ty že není peněz — jenom perka že může udělat —“

„Hm, to je toho — perka! — já bych chtěl sokolky — perka bych jim ani nevzal.“

„Jen kdyby ti dali.“

„Však mi měli dát — vy máte barák a kozu a my nemáme nic.“

„Ale vy máte tatínka a nám umřel.“

Kluk se zarazil — tohle byl důvod, který ho usadil — chvíli mlčel — patrně uvažoval, co je lepší, mít tatínka nebo barák — ale hned mu jiní přišli na pomoc.

„Tuhle Vašek také nedostal a také mají jenom maminku —“

„Ale dostane jejich Anda — kazajku dostane.“

„Nu — Anda — ale on — Vašek nedostal — a my ho máme radši — ty jdi od nás — nemáme s tebou — jdi — jdi,“ a už se tvořily dvě strany — sráželi se k sobě, kdož cítili se zkrácení — a proti nim stáli ti, na které usmálo se štěstí . . .

„A co, kluci, zmažme je“ a vzduchem zafičela zmrzlá hruda — druhá — třetí —

„Na ně — na ně — nařežme jim,“ pískala a křičela dětská hrdla — a všichni, kdož nebyli „u míry“, hnali před sebou několik šťastnějších dětí. Tu a tam bolestně vyjeklo některé hrudou zasažené děcko — některý z pronásledovaných svalil se s pláčem k zemi, pronásledovatelé vítězně jásali a křikem dodávali si odvahy.

„Jen ho, jen ho,“ volaly hlásky, a dětské pěstičky bušily do hošíka válejícího se na zemi.

„Počkejte, uličníci!“ vzkřikl jsem plným hrdlem a zamával holí ve vzduchu.

Ztichli rázem a překvapeně zadívaly se oči všech ustrašeně na mne — a pak přítel — nepřítel — svorně utíkali všichni před přesilou k rodným chatám . . .

„Co to poštválo ta děcka malá proti sobě? Co to syčelo z jejich hlásků a příšerně zářilo z dobrých jindy oček?“ ptal jsem se na zpáteční cestě sama sebe. Zamyslel jsem se — rozbíral a rozjímal důvod toho nepřátelství a přišel k názoru, že příčinou toho byla — závist . . .

IV.

S tímto obrázkem ve svém duševním aparátě vrátil jsem se domů. Vyprávěl jsem faráři právě zažitý dojem.

„Nu, neřekl jsem vám, že si odnesete z Kounětic obrázek závistí — ale počkejte jen, to není to poslední — možná, že zažijete více. Přijďte kolem šesté večer do kanceláře.“

S radostí slíbil jsem a odešel do svého pokoje, abych na papír vykopíroval, co jsem právě byl viděl a slyšel. Psal jsem až pero vrzalo na papíře, a snad bych byl docela zapomněl, že se blíží šestá — kdyby těsně pod oknem nebylo se ozvalo:

„Kam pak se tak ženete jako s keserem, Otýpková?“

„Na faráře!“ zaštěkl zlostný hlas.

„Co pak vám udělal?“

„Co mi udělal? Nic mi neudělal. Nedal těm našim klukům ani jednomu kousek kalhot — ani střevíc — nic — tak mu to jdu povědět —“

Letěl jsem dolů. Ještě jsem zaslechl pod oknem posměšný hlas: „Tak, tetka, provázej Pámbu, a jen hezky zostra to vezměte —“

„Budte bez starosti — vyřídím mu to —“

Než jsem seběhl se schodů, zařinčel už zvonek jednou a hned zas po druhé — div že nepraskl, jak jím prudce bylo trhuto. Otevřel jsem sám ochotně domovní dveře.

„Je doma farář?“ ze tmy vyřítla se na mne prudce otázkou Otýpková.

„Je doma, je, sedí v kanceláři,“ povídám překvapeně a kráčím za tou ženskou, nemoha ani svým uším věřit. Viděl jsem ji přece ještě dnes ráno skromnou, zdvořilou, až přehnaně uctivou . . .

„Tak se vám jdu poděkovat, pane faráři,“ spustila hned na prahu — „vida,“ pomyslel jsem si — „i ‚onikat‘ přestala.“

„Ano — jdu se poděkovat za to, že jste mým dětem žádnému nic nedal.“

„Nemohlo to být letos, matko, dostaly loňského roku, je vás mnoho —“ mírně vykládal farář.

„No — mohlo — nemohlo — ale Šroubkové obláci fakany hned dva — to mohlo být — nu ovšem, Šroubková je mladá — a já už stará scvrklá baba.“

Kněz zbledl. „Proč mi to povídáte?“

„Inu proč — povídám, co povídají lidé — to si každý na prstech vypočítá — proč najednou tolik lásky k jejím dětem —“

„Nectná osobo,“ hlasem násilně tlumeným a chvějícím se řekl farář. „protože jí stůně muž, protože je zbaven vši podpory — proto a jen proto vzat byl zřetel na její děti — rozumíte, a tím jsme domluvili.“

„Nu půjdu sama, než mi ukážete dveře — ale řekla jsem aspoň, co jsem měla na srdci; každý, kdo hubu má, říká, že se nám stala křivda — křivda — křivda, abyste věděl,“ a práskla dveřmi.

Díval jsem se s očima široce rozevřenými.

„Ó, to není ještě všecko — to je jen začátek — tož jen poslouchejte — už jde pokračování,“ bolestně povídal kněz.

Na návsi rozlehl se pronikavý pláč a zastavil se před farou. „Co pak se vám stalo, Trubačko, že tak pláčete — umřel vám někdo? Jdete o funus?“ znělo hustou večerní tmou.

„Ó, kdybych raději už pod zemí byla, já nešťastná, ubohá, sirá, opuštěná vdova, jsem všude odstrčená, mám tuhle tři sirotky na krku a jenom tyhle dvě pracovitě, mozolovité ruce, a všem dětem z celé vsi brali dnes ve škole míru, dostanou všecky šaty a boty, jenom moje ne.“

„Jójo, matko,“ znělo hlučně a zřetelně, „to já vždycky říkám, kdo sám nemá děti, ten že zase nemá pro děti citu —“

„Tak pojďte s námi — jdeme také na faru — naše děti také nemají nic dostat — ale na to se podíváme,“ a už duněly kroky na chodbě.

„Tak nám přišly děti ze školy s pláčem, že jako o svatém Mikuláši nic nedostanou?“ hřmotným, přísným hlasem optal se mluvčí deputace hned ve dveřích a široce se rozkročil. Bylo ho cítit alkoholem — patrně se stavěl cestou v krámku a překlopil do sebe několik skleniček na kuráž.

„Dali jsme, komu jsme mohli.“

„A komu jsme chtěli,“ skočil faráři do řeči dělník, „ate to tak nejde, já znám zákony, my jsme dělníci, my to dáme do novin, my vám ukážeme, my se kněží nebojíme!“

„I dobře — dejte si to, kam chcete, žalujte — ale pokoj mi dejte — přece jsem si ty peníze nenechal, dostaly to děti vašich soudruhů —“

„A já, abyste věděl,“ vykřikl kdosi ze zadu, „já vystupuji z toho vašeho spolku a dám se k anarchistům — a tuhle si to máte,“ a hodil faráři pod nohy nějaký odznak na uválené pentliče a přelámanou členskou knížku.

„A já vystoupím z církve, vám na truc vystoupím.“

„A to jste otec duchovní, to jste kněz, to kážete o lásce k bližnímu? — Fuj!“ A s tím hlasitým „fuj“ odešli . . .

„Ale Bože,“ spínám udivením ruce, „co to jen do těch lidí vjelo, to jsou zcela jiní lidé než ti, co tu byli ráno — jak to jen může být — ráno uctívá, a teď hrubí, ráno skromní, a teď drzí — ráno pokorní, a teď vyzývavě nadutí a urážliví —“

„Vidíte, fotografe, to dovede v lidské duši způsobiti jed — jehož jméno je závist. Závidějí svým bližním maličkost v ceně dvou — tří zlatek — a hle — jak to jimi lomcuje . . . Podezřívají mne — i osoby obdarované, spílají jim i mně — nadávat budou jim i mně — a to všecko ze závisti . . .“

Kněz svěsil hlavu.

„Jemnostpane,“ řekl jsem zvolna, „už mám obrázků závisti dost a dost — půjdu domů —“

„Kam byste šel — je tam tmoucí tma — nu a snad ještě do rána něco vás čeká. Těm dělníkům mnoho nevěřím.“

Zkušený farář se nemýlil. V noci kdosi v přízemí vytloukl holi všechna okna ve faře.

Loučil jsem se ráno smutně s kounětickou farou, a mezi tím, co chystám do tisku tyto řádky, dostaly se mi do ruky noviny vycházející v okresním městě, kam Kouněticko patří soudem. Jmenují se „Občanská Svoboda“. Čtu znova tu ložárku s bolestí, a mezi četbou vtírá se mi otázka: „Kdo to psal?“ A vnitřní hlas mi odpovídá: „Závist!“

* * *

Draží čtenářové „Dědictví!“ Co už všecko způsobila závist! Ze závisti ďábel svedl první lidi k hříchu a připravil je o ráj! Ze závisti Kain zavraždil Abela. Jako v Kouněticích, právě tak i synové Jakubovi záviděli vlastnímu bratru Josefovi kus šatu a prodali ho ze závisti do otroctví kupcům madiánským. Naučte se z paměti slovům katechismu: „Závist je zármutek z přednosti nebo statku bližního, protože nechceme, by nás předčil, anebo se nám vyrovnal.“ Protijedem proti otravné závistí je láska k bližnímu. Užívejte toho léku často . . . často . . . ustavičně . . .

NESTŘÍDMOST.

Napsal jsem jméno pátého hlavního hříchu a zamyslel jsem se. Před duševním zrakem mým jako ve snu táhnou mlhavé obrázky nestřídmosti. „Který z nich mám vybrat a vylíčit?“ táži se v rozpacích sebe sama, „nestřídmost v jídle — nebo pití? Či raději nestřídmost v řeči anebo v zábavě?“ To je totiž, drazí čtenářové, omyl, když se lidé domnívají, že jenom ten hřeší nestřídmostí, kdo se opije pod obraz Boží. To je pouze jeden způsob toho hříchu — ale jinak setkáváme se s ním i v jiných podobách. Ba všechny hlavní hříchy zapáchají vlastně nestřídmostí. Tak co je pýcha? Nestřídmost v touze po cti, lakomství zase nestřídmost touha po majetku, smilstvo je nestřídmostí v tělesných rozkošech, závist je nestřídmost v opilství. Zde nejvíce do očí bije — nejjasněji vystupuje — a proto i já vytahuji ze svých zásob jednu uprášenou desku — očistil jsem ji a vložil do kopírovacího rámu své duše — a zlaté sluníčko Boží vyvolalo na papír následující obrázek.

I

Už je to dávno. Bylo to hned na počátku mé fotografické činnosti, kdy zahrčel jednou pod mými okny kočár a těsně u dveří se zastavil.

„Kočár — kočár ke mně!“ křičují se v duchu. „Kdo to asi bude?“ Ale než jsem se vzpamatoval, rozletěly se dveře. V nich stanul mladý, usměvavý pán v salonním obleku — bílé rukavice — bílá kravata — na černé čamaře zelený proutek myrty s bílou pentličkou.

„Dovolím se představit — já jsem, prosím, majitel zprostředkovací kanceláře — já nejsem uzenář — ale dělám přece párky — rozumí se lidské — starosvatim totiž — podařilo se

mi oženiti mladého pana Kotla — se slečnou Mrázovou —“ to všechno jedním dechem sypal ze sebe jako z měchu pan starosvat — teď teprve si oddechl — vtáhl do sebe vzduch a než jsem se dostal k slovu, už rozřinčel se znovu: „Dnes — právě před chvílí měli svatbu — navrhoval jsem Prahu — ale ne — ani slyšet nechtěli — raději venku — na vsi se dali oddat — a proč? Protože v Praze prý je nikdo nezná — v Praze by se nestřídmost — cestu by jim provazem nezatáhli —“

„Ale jak já . . . co já . . .?“ vtlačil jsem se násilím do řeči divného hosta, když mu opět došel dech.

„Ach ano — pan Kotel s panem Mrázem dávají se poroučet a zvou na svatbu — proto jsem přijel — raďte jen.“

„Pan Kotel? Na svatbu zve a mne?“ Jako rybičky překvapěním mrskaly se mi otázky v hlavě. „Jak já k té cti přicházím —?“

„Ó, to je jednoduché — prosím — bez urážky — zde u vás to je přece Balíkov — co tu pro vzdělance — nic tu není — ani kavárna, ani divadlo, nic — zhoľa nic — ba ani fotograf — navrhl jsem, aby se novomanželé dali fotografovat — je to móda, prosím — a paní Kotlová na módu si potrpi —“

Teď jsem chápal, proč si bohatý sedlák — pan Mráz ze sousední vesnice — na mne vzpomněl.

„Mám je tedy fotografovat?“ ptal jsem se přímo.

„Ovšem — ano — prosili bychom — víme, že ráčíte býti amatérem — ochotníkem — tedy na ochotu vašnostinu spoléháme —“

„Zvete tedy vlastně můj aparát.“

„Nu — stačil by nám ovšem — ale prosím vás — Balíkov, Balíkov, — kdo by tam s tím dovedl zacházet —“

„Vy jste přece z Prahy.“

„Ehm — ehm — ovšem — já bych to dovedl — já jsem z Prahy a znám všechny tahy — ale jen pro jistotu raďte s námi . . ., hodinka jízdy — koně jsou jako vítr.“

„Převléknu se.“

„Není třeba, prosím, není třeba — je tam pel mel — až to uvidíte — hotový národopis — staré babičky tam mají ještě fěrtuchy a čepce — tatici tam sedí vysvělení — hahaha.“

Měl jsem dopal na toho „zprostředkovatele svateb“. Ženich s nevěstou sotva budou od sebe mlít cesty a žení se pomocí dohazovače až z Prahy — kus pokrokové ostudy!

Sebral jsem svoji momentku — a šel jsem více ze zvědavosti než z lásky ke starosvatu.

Už z daleka ve vsi bylo viděti, ve kterém statku sedí sva-tebčané. Děti jako smetí obléhalo vrata — všelo se na plot zahrádky a zvědavě otevřenými okny nakukovalo do vnitř, kde za stoly z plných mis chvatně nabírali si hosté.

„Už jsou v tom!“ zlostně mi šeptl můj průvodce. „Nemohli se dočkat.“

„Tak už ho vedu,“ hlásil pak ve dveřích, a oči všech zabodly se do mne. Prohlíželi si mne zvědavě i vesele — s dobráckým úsměvem blahosklonným — jako se usmíváme asi na tichého blázna anebo na nějakou přihlouplou, ale nevinnou zábavu.

„Tož, pane ženichu a panno nevěsto, kdyby bylo libo . . .“ sladce mluvil starosvat, „mohli byste se dát hned fotografovat.“

„Láry — fáry —“ vložil se do toho starý pan Mráz, „teď se jí — a dost! — Kdo pak by teď vstával — vychladne to — zdržte nás všechny, a jak je to jednou v chodu, neradno to přetřehovat,“ a spokojeně se díval na kouřící se mísy, jež se vynášely v nepřetržité řadě z kuchyně ke stolu.

„Napřed se na to posilněte — najezte se a napijte — jako doma,“ nutil mne kdosi ze zadu.

„A tu almárku si pověste někam zatím.“

Posadili mne ke stolu — chvíli si mne prohlíželi — ale brzy jsem jim zevšedněl, a věnovali větší pozornost talíři a sklenici.

Jedlo se a pilo se — jak jíst a pít před tím nikdy jsem neviděl.

„Jen jezte, hodně jezte,“ nutila hospodyně, „zabili jsme dvě telata, tři skopce — patnáct hus, a co kachen a kuřat.“

„Čtyři dny v peci nevyhaslo — koláče — pletence — chleba — čtyři dny jsme pekly,“ chlubila se kterási panímáma z příbuzenstva.

„A pijte — jako do důchodu pijte — pijte o sto šest — vdávám dceru do kraje, ať na to celá ves pamatuje!“ volal jídlem i pitím zardělý sedlák Mráz.

„To není nábi, mnoho piva,“ píchl pantátu starosvat, „víno takhle.“

„Jak? Víno chcete? — Hej — zavolejte Vincka — Vincku! Vincku!“ křičel na podruha, který naléval až dosud do sklenic z velikých džbánů pěnivé pivo, „hned do sklepa — a naraz vínko — tři bečky jako kravky na stání leží tam na břichách — pichni je — pichni . . .“

„A ženským rosoličku sladkou — sem s ní — na stůl i s košem!“

Dvě služby přivlíkly veliký koš, z něhož jako ptáčekové z hnízda strkaly ven různobarevné hlavičky a dlouhé krky lahvičky různých tvarů, oлеpené pestrými papírky a nápisy.

„Tady je sladká, tady hořká — tady je líkér žaludeční, zdravotní, alaš, punč, co kdo chce!“ křičel ženich — pan Kotel — chytal lahvice za tenké, dlouhé krčky a stavěl je jako panenky na stůl.

Slunce blížilo se k západu.

„Mám-li fotografovat — je nejvyšší čas — za hodinu bude sluníčko za lesy,“ řekl jsem starosvatovi, jenž tu byl jaksi

vrchním správcem svatby — nevyčerpatelným zdrojem anekdot, vtipů a písní.

„Ano — ano — fotografovat — nezapomínejme, že tu máme fotografa — pro nic za nic jsme ho přece nepřivezli,“ křičel „ohnivě“ pan „zprostředkovatel“, a ku podivu — jeho slova našla nyní ohlasu.

„I to je nápad — to je filuta — ten Pražáček — ano — ano, teď ať se dají fotografovat,“ a hosté vstávali.

Byli nesmírně rádi, že mohou vstát. Byli unaveni seděním a zmožení jídlem a pitím. Toužili po změně — pohybu.

„Pojďme se podívat — budou fotografovat —“ strhl se pokřik.

Vybral jsem si v sadě — v koutě za stodolou — příhodné místo — postavil jsem si aparát na dřevěné nohy a čekal jsem. Přivedli ženicha s nevěstou. Cestou tlačili oba krvi naběhlé ruce do těsných bílých rukavic — ale marně.

„Alespoň jednu kdybych měl nadít,“ zlostně toužil ženich a zatáhl vši silou. Slabě to zapraskalo — a mladý pan Kotel na jedné ruce vyjeveným zrakem pozoroval čtyři prsty nabitě v rukavici a v druhé prohlížel si utržený palec s kusem kůže —

„Hadry mizerné,“ zaklel a odplivl, „nic to nevydrží — ani zatáhnout pořádně člověk za to nesmí!“

„Nic se nestalo — neračte se rozčilovat — naopak — račte se příjemně tvářit — stojte před fotografem — prosím, hlavu obraťte k nevěstě,“ pomáhal mi ochotně dělat skupinu starosvat, „a hlavně stát a nemrkat,“ doložil ještě.

Ale to bylo a zůstalo pouhým zbožným přáním. Mladý pán — povážlivě se klátil na nohou a dýchal jako měch — až i ramena se zvedala a klesala.

„To nepůjde,“ řekl jsem rozhodně, „on pan ženich se podobá mému aparátu — musí mít rozhodně dřevěné nohy —“

Letěli pro židle a posadili na ně mladý párek.

„Tak prosím,“ řekl jsem konečně, „jedna — dvě — tři,“ počítám zvolna a zavírám čočku. „Jsme hotovi,“ dokládám s oddechem.

„Už —?“ divili se okolostojící, „to to bylo zkrátka.“ — „Fotografujte nás také!“ — „A kdy uvidíme obrázek?“ dotírali na mne — ale v tom ozvaly se různé zvuky.

„Džin — Džin — Džin —“ zaduněl buben a zachřestily činely.

„Už jsou tady — už jsou tady!“ křičel kde kdo a hrnul se ze zadu na dvůr — moje sláva rázem zbledla.

Na návsi před statkem burácela hudba. Ano, burácela — to je to jediné slovo pravé. Hrst hudebníků — mnoho jich nebylo — sotva tucet — stála v kroužku a vyhrávala svatebčanům. Nejdříve padl mi do oka člověk s čepicí, policajtkou naraženou až v samém týle — v kříži byl prohnut jako obruč — černý pás zařezával se mu do ramene a zad a na vystrčeném břichu

ležel mu ohromný buben. Ó, byl to zajisté výborný nástroj — protože snesl všechny ty pádné rány — jež přímo do středu zasazovala mu silná ruka tvrdou palicí jako mlátem. Buben pod těmi údery duněl jako kanon — po celé vsi okna drnčela a psi štěkali. Naproti bubnu rozkročen stál jiný hudebník. Při prvním pohledu vzpomněl jsem si na Laokoonu — který byl hady obtočen a usmrčen. Jako had okolo hlavy přes rameno vinula se mu plechová trouba — silná — ohromná — pod pažím vylézala ven — zakroučila se několikrát — protáhla — zúžila, až malinkou hlavičkou přissála se ke rtům hudebníka.

„Jako Laokoon,“ řekl jsem si nahlas, vzpomínaje si na na toho starého krále hady propleteného.

„I co vás napadá — tak se to nejmenuje,“ usmál se Pražák a podíval se na mne s patra. „Helikon — helikon se tomu říká — to tvrdí muziku — jen poslouchejte!“ křičel mi do ucha.

Jako bučení tura ozývaly se krátké, hečavé, ale nevýslovně mohutné zvuky, jak muž úsečně, krátce, ale vši silou do toho plechového otvoru dýchal. Byl všecek zarudlý, a rosný pot perli se mu námahou na osmahlém čele. To ostatní bylo všecko vedlejší — podřízeno — ale ti dva — bubeník s helikonistou slavili triumfy.

Pokud hráli, nebylo ani pomyšlení na delší hovor — ale sotva že hudebníci dali nástroje od úst, rozševelila se pochvalná kritika. „To je muzika, co?“ pyšně ptal se pan Kotel.

Kdesi na vsi ozvalo se v přestávce pochvalné:

„Muziky — muziky, vy pěkně hrajete —“

„Tak pojďte, pánové, dovnitř — posilnit se — a pak nás dovedete na sál —“ zval starosvat, a hudebníci hrnuli se ochotně na dvůr, kde bylo pro ně prostřeno na zvláštním stole.

Zahráli ještě sedě j den „koušek“ — při němž celý statek v základech se chvěl . . . Mezitím na stole objevily se sklenice s pivem. Lačně sáhli každý po své — jenom „helikonista“ daleko ji od sebe odstrčil a vykřikl na Vincka: „Hej, Vinco — do čeho's mi to nalil? Do skla! Co pak jsem sklínkař —? Do plechu foukám, a proto jenom z plechu piju —“

„Výborně,“ zarehtalo se okolí. „to je nápad — to je filuta.“ Ale hudebník jakoby se ho to netýkalo — seděl klidně — až se přihnal upocený Vincek s ohromným dvoulitrem, přes jehož okraje přepadala jako sníh bílá pěna. — „Tak sem podej tu štamprli,“ řekl se souverenním klidem muzikant — vzal nádobu za plechové ucho — nasadil ji k ústům — hlavu víc — víc klonil do zadu — krk se mu ohýbal a napínal — zřetelně po něm v rychlých tempech nahoru — dolů jezdil ostře označený ohryzek hrdla — skákal pod kůží jako ventil pracující pumpy — až konečně sjel dolů — ruka odtrhla nádobu od rtů a udeřila ji o stůl, až prázdná zazněla jasně . . .

„A teď da kapo od repetice!“ zahoukl. „Vincku — tu máš — našlap to znovu,“ a podával mu dvoulitr.

„Pane, to je hrdlo — vysmolené —“

„To je tahoun —“ chválili a velebili se závisti diváci.

„To z nás po něm nikdo nedovede.“

„A já to dovedu —“

„Nedovedeš —“

„Dovedu — vsaďme se.“

„Oč? — O sud piva.“ — Vsadili se, a nyní začla nová produkce — hnusný závod o pítí, závod v tom, kdo dovede bez oddechu do sebe zvrátit dva litry piva. — Nestřídmost slavila tu svoje divoké orgie. Od Kotlů přistěhovala se do hospody — a tam trvala až do rána.

„Nepudeme domů až ráno — až ráno — až bude ustláno — až bude bílý den“ —

slibovali si hosté a dostáli čestně danému slovu.

Daleko široko vyprávěli si u nás o Mrázovic veselce. Požívali lidé, jak ženicha zpitého musili do kočáru donést — posadili ho k rozjařené nevěstě — která svého mladého muže celou cestu musila držet, aby jí z vozu nevypadl. Ba vyprávěli ještě hnusnější podrobnosti o tom, jak jízdu v ubohém ženichovi zvedl se celý bohatý oběd — jak kočl u potoka drhnouti musil vnitřek i vnějšek vozu — ale pomlčme o tom.

Doma druhého dne vyvolal jsem desku — na které zjeví se mému užaslému zraku — vedle nevěsty — ženichové tři — pan Kotel totiž „nedržel“ dobře — zakýval se patrně, a jeho obrázek byl úplně „rozmazán“ — — —

II.

Takovou svatbou začali mladí manželé společný život. „Jak bude dále?“ — myslil jsem si kolikrát — ale nevěsta odejela se ženichem do vzdálených Rousovic — a zapadli konečně v mé hlavě. Po několika letech na svých potulkách navštívil jsem příjemnou vesničku. Z daleka už usmívala se na kopečku do šířého kraje. Na prvním domku přečetl jsem si, „že se žebrání a všeliké fechtování pod trestem a pokoutou zapovídá“, a hned pod tím, že ta pěkná vesnička jmenuje se Rousovice.

„Rousovice,“ opakuji ještě jednou a úsilně si vzpomínám, „ach ano — sem se vdala od nás Mrázovic dcerka před lety.“ A pomalu v hlavě mé ožila celá šumná veselka její.

„Nebydlí tu někde pan Kotel?“ ptám se prvního člověka. „Jak pak by tu nebydlil — tamhle zůstává na druhém konci — ale chcete-li s ním mluvit — nemusíte se do toho kopečku namáhat,“ vykládal mi ochotně nějaký dobrý soused,

„zaskoňte si tuhle do hospody, U krvavého hnátu, a nebude-li tam, tož jděte naproti do druhé — tam se říká, U rudého nosu — tam ho jistě najdete — beztoho je vám asi dlužen,“ vyzvídal horlivě a prohlížel si mne důkladně.

„Není mi dlužen, naopak, já jsem mu dlužen — slíbil jsem mu nějaké obrázky a nedal jsem mu nic.“

„No jestli mu nesete obrázky dvaatřiceti loupežníků — to se mu zavděčíte — to jsou ty jediné obrázky, co se v nich přebírá,“ křičel za mnou posměšně rousovický občan.

„Prší, prší jen se leje — a my domů nepudeme — nepudem — nepudem, — až se na mol opijem.“

Zaslechl jsem sborový zpěv na náves. Zazníval z hostince, který měl napsaný na svém štítu rouhavý nápis: „U české koruny“, ale který vtíp lidový zdravě překřtil na hospodu „U rudého nosu“ — protože ti, kdož tam nejčastěji vcházeli, měli nosy ohnivé jako korbunkl.

Tam za panským stolem seděl pan Kotel. Nebyl k poznání. Trudovitá, otlá jeho tvář byla všechna promodralá — dvě ospalé oči, mdlé, bez ohně blikaly ve vodnatých důlcích, a opuchlé klapky ltně spouštěly se a zvedaly. V levém koutku úst svíral rozkousaný, ožmolený, vyhaslý doutník, a pravým koutkem vytékala mu jako malému dítěti nečistá, zažloutlá slina — táhla se mu přes bradu a třísnila mu košili i vestu. Byl opilý. Nestřídmostí zlomená, shroucená jeho postava choulila se v koutě a neohrabanými — nejapnými pohyby pouze ob čas ruka chápala se sklenice, a těžký jazyk blábolil: „Tak na zdraví — na zdraví, bratři, připijme si.“

„Tohle už vám, pantáto, není ke zdraví,“ řekl jsem ode dveří.

„Co — co? — Kdo to povídal? Kdo to řek’?“ Nový život vjel do pana Kotla. Ospalá krev se rozproudila — zlomená postava se narovнала — ruka zafala se v pěst a v oku zašlehl hněv.

„Mně že to neslouží? Mně?“ znovu se optal — ba i jazyk lépe se mu ohýbal. „Na zdraví, kamarádi!“ a sklenice cinkly o sebe, — „a hospodo — všem nalejt ještě jednou!“

„Sláva, ať žije pan Kotel!“ provolali u druhého stolu. Seděl tam s Kotelem řezník z města — koupil od něho jalovici, a nyní pili „litkup“ — a pak dohazovač, jenž řezníky vodil po statcích a oznamoval, kde „je co tlustého“ — ten pil jako houba. — Ti tři tvořili jádro společnosti — pořádali pitku, a k nim přidali se, kdo šli právě okolo a měli čas a žízeň. Bylo veselo.

„Na zdraví — na zdraví!“ křičeli pijáci.

„A není to zdravé,“ už se zlostil jsem se ozval, nemoha to poslouchat.

„Co — co — že to není zdravé?“ sypali se jako sršňové.

„He, co jsme zač?“ ozval se hostinský a stoupl si hrozivě přede mne.

„Nechte ho — nechte ho!“ bránili mne ostatní pijani. „Poučíme ho — vyložíme mu to.“

„Člověk, to je jako bylina,“ začal křičeti dohazovač, „má taky kořen, a kořínek jeho života, aby neuvadl, musí se zalívat.“

„Ano, ano — zalívat,“ kývali horlivě druzí a zvedali sklenice k ústům.

„Na to stvořil Pán Bůh vodu.“

„Brrr — voda,“ hrůzou otfásl se i opilý pan Kotel.

„Voda — ta je pro žáby — a ne pro lidi. Která jsou nejloupější zvířata? Ryby! A proč? Protože žijí ve vodě — a vy ji snad pijete — proto jste jako ty ryby —“

„Tak zdravý.“

„E ne — tak hloupý. Kdybyste byl chytrý,“ uškřkl se řezník, „přisedl byste si a zadarmo se napil —“

„Pít — to se může — ani hřích to není — pít to neruší — velebníčkové čtou nám s kazateiny, co se zapovídá jíst — kdy masité pokrmy, kdy moučné — ale o pítí tam není ani zmínky.“

„Do nebe, přímo do nebe přijdou pijáci — tuhle tu byl jeden učený pán — a ten to vyložil — kdo moc pije — moc spí, kdo spí, nehřeší, kdo nehřeší — přijde do nebe — a proto kdo moc pije — přijde do nebe.“

„A bude blahoslavený — jako ten sládek — a zazpívejme si!“ A výčepem se ozvala píseň:

„Blahoslavený sládek, který první pivo vařil —“

„Do — do — do nebe přijde, kdo pije,“ těžkým jazykem rozkládal pan Kotel, „to — to si musím pamatovat — a říci to doma ženě.“

„Rovnou do nebe,“ pustě smál se jiný, „protože žíznivé napájet je milosrdný skutek — a vy je napájíte přece.“

„Napájím — ba právě — napájím — jenom že ne putynkou jako doma koně napájejí — ale jenom skleničkou,“ a cosi jako závist hnulo se v duši Kotlově, — „kdyby tak bylo možná z putynky . . .“ skrývalo se zvířecí přání — nevyřčené sice — ale přece jen tušené — ukryté v onom srovnání člověka s koněm . . .

„Ba pítí — pítí jenom drží živobytí, tak, šenkýři, ještě jednu — pan Kotel dnes platí.“

„Jak se člověk narodí — to nejprvnější, co dělá, je, že pije.“

„Mléko ovšem,“ vykřikl jsem.

„Brrr — mléko — ani cítit,“ zase tak s ošklivostí otfásl se Kotel, „říz nemá, říz,“ a znalecky zvedl prst do výše.

„Pít je učil dnes už v peřince — povězte, co jim strkají do úst a do ruček — skleničku — flaštičku —“

„Ale s mlékem.“

„I to je jedno — oni si to potom vymění — sklenice se přidrží a do ní si dají nalejt podle své chuti.“

„A co chcete — vždyť tohle to je lepší než mléko — a ruka zas zvedla do výše sklenici piva, — „to je — to je — jak pak to jen ten řečník nazval? Aha — už to mám — to je tekutý chléb náš vezdejší.“

„Jen že ho pekař nepečte —“

„Pekař — pekař,“ namáhavě ujímal se slova opilý Kotel, „já — já kdybych byl král — udělal bych to jako ten Farao — pekaře bych dal pověsit — ale číšníka bych udělal předsedou svého ministerstva.“

„Tuze moudré by to nebylo —“ vyklouzlo mu z úst neopatrně — a jakoby ta slova uškla pana Kotla — oběma rukama udeřil do stolu.

„A co — že by moudré nebylo? A to se opovažujete říci mně? — Do očí? — Dám vám jednu —“ a už se chápal sklenice.

„Pane — vzdalte se a nekazte mi společnost,“ přistoupil ke mně hostinský a přísným hlasem napomínal mne k pořádku.

„Dovolte — já se přec chovám slušně,“ hájím se. — „Chcete-li někoho vyhodit — zkuste to tamhle s tím,“ a ukázal jsem na zpitého Kotla.

„Jak že? — Co že?“ — „Pana Kotla vyhodit?“ — „A to se opovažuje takový cizák — takový příběhlík? — Ven s ním!“ křičeli hosté, a než bys — vážený čtenáři — byl napočítal pět — už jsem byl před hospodou, oknem za mnou přilhl klobouk a dveřmi aparát — tak že jsem byl zase celý — a k nemalému svému úžasu i zdráv . . .

„Nu, vyhodili tě,“ řekl jsem si s resignací, „půjdeš tedy dál — ale kam“ — a rozhlížím se kolem a tu vidím, že nejsem sám, že můj „výlet“ měl očitého svědka.

Stála tu pod okny hospody mladá, slušně oděná žena — naplnala se, na špičky se stavěla a hleděla do vnitř. Patrně chtěla tam, odkud já zrovna přišel.

„Proč pak vás vylili?“ optala se mne přímo a nevrle.

„Nechtěl jsem s nimi zadarmo pít —“

„Netropte si blázný — kdo pak by se nechtěl zdarma napít?“

„Už jsem takový blázen!“

„A kdo to tam napájí všechno — Kotel, vidíte —“

„Kotel ne — ale pan Kotel —“

„Pan Kotel — pan —“ špičatě mluvila žena, „dokud u něho cítí groš — tu mu toho pána jako med okolo huby mažou — ale až budeme bez krejcaru — ulitne pán a zbude jen hloupý Kotel.“

„Až budeme bez krejcaru,“ opakoval jsem si v duchu, a tušení prolétlo mi hlavou. „Co pak je pan Kotel snad váš muž?“ optal jsem se nahlas.

„Ó, co bych za to dala, kdyby nebyl!“ hlasem, ve kterém se bolest s lítostí skrývaly, vykřikla žena.

„Ale pak jsme, paní Kotlová, krajané — pozdrav vás Pán Bůh — co pak mne už neznáte? — Ovšem, prchla už léta — oba nás život důkladně ošlehal — já jsem přece ten fotograf, co o vaší svatbě vás s vaším pánem ‚bral‘ — ovšem nepovedlo se to tenkrát,“ živě jsem se rozhovořil.

„Ba nepovedlo,“ trpce, bez radosti přisvědčila žena, „vám jenom obrázek — ale mně se nepovedl muž — život mi otrávil — mládí moje zkazil,“ a slzy hrnuly se jí do očí.

„Ale proč jste si ho brala?“

„I to tak z pýchy — pořád mi horáci byli špatní, a jen do kraje — do kraje mne to táhlo — četla jsem v novinách nabídnutí k sňatku, dopsala jsem do té zprostředkovací kanceláře, a to ostatní víte — toho ulízaného Pražáčka jste přece o svatbě u nás viděl — to je trest na mne.“

„A že jste se nepřeptali?“

„I přeptávali jsme se — schválně se tatínek vypravil až sem do Rousovic — ale kdo hubu měl — každý jen ho chválil — protože každému byl dlužen — a sliboval: „Až si tu ‚horandu‘ přivezu — zaplatím.“ Na pořádného člověka otec netrefil — tak to zaonačili — že všude jen samou chválu o něm slyšet bylo —“

„Nu, víte — paní Kotlová — říká se — dobrá žena že si dovede muže okolo malíčku obalit —“

„Možná — možná —“ vzdychla si z hluboka nešťastná žena — „ale já toho nedovedla — s počátku ještě — těšila jsem ho — a rád se mnou trávil dny — večery i noci. Poplatili jsme si mým věnem dluhy a začali jsme jakž takž hospodařit. Poznala jsem brzy, že rád pije. Styděl se mne nejdříve — a pod různými záminkami se po těch ‚opičích kapkách‘ sháněl. Tu ho bolel ‚žaloudek‘ a musil si ho napravovat, tu zas ‚užíval‘ proti bolení hlavy, hned ho celé tělo bolelo a mazal se ‚Francovkou‘ nebo jiným ‚kajstem‘ nějakým — ale mlčela jsem, zuby nehty držela jsem ho doma a posílala mu pro pivo, pro rum a pro všelijaké jiné ‚žaludeční kapky‘. Až přišlo první dítě, stonala jsem po něm — zdraví jsem zase našla, ale muže jsem v té době ztratila. Chytil se znova hospody a starých kumpánů. Vidíte ho tam, jalovici prodal a teď se nehne, dokud má něco v kapse — až ho oberou o poslední haléř — pustí ho teprve ze svých spárů — jdu si pro něho — jdu zachránit to, co ještě má — musím vyplatit dělníkům, jsme dlužní úrok, daně, úrodu na polích máme zabavenou — děti jsou otrávané a muž hýří — ó nejsem já nešťastná žena?“

Sepjala ruce a zoufale je zalomila nad hlavou — a z hospody jako na posměch té divoké bolesti ozývala se ochraptělými hrdly zpívaná sprostá písnička —

„Zima je a fouká vítr - dejme sobě ještě ltr,
zejtra ráno svoje synky - pošleme si pro herynky — —“

„Tak ho slyšíte — tak ho slyšíte,“ jako raněná lvice vykřikla hluboce ve svém bolu uražená žena a skočila do vniř.

Hnus hnál mne od hospody dále. Ale neušel jsem daleko — jen kousek cesty — a slyšel jsem, jak se rozletěly dveře. Rychle jsem se ohlédl a viděl — jak na náves prudce vyběhla žena.

„Nevyhazuj peníze — a nemusíš potom vyhazovat ženu —“ křičela v pláči před hostincem. Lidé se sbíhali — několik drobných dětí chytalo rozčilenou paní Kotlovou za ruce, za zástěru i za sukni — kde jen se chytout mohly — „maminko, maminko, pojďte domů,“ prosily plačky.

„Pojďte, děti, pojďte — mně už je to ode dneška všechno jedno — ať nám prodají střechu nad hlavou — budeme žebráky,“ řekla to s takovým hrozným ledovým hlasem — jakým mluvívá jenom zoufalství . . .

III.

Živobytí je zlé a aby je člověk uhájil, musí chopiti se všeho. To už jsem milým čtenářům vyprávěl, jak jsem byl po jaře na řepách — okopávali jsme je — pleli — protahovali — pak byly žně — nu a potom jsem se vydal do chmelných krajů „na chmel“, jak říkají u nás.

Velké, malé, mladé i staré, mužské i ženské, zahnali nás v panském dvoře jednou do ohromné stodoly — sedli jsme si na zem a z dlouhých chmelových „šlahounů“ trhali jsme vonné šištíčky kam kdo mohl, do košů, do klobouku, do čepic a natrhané hlavičky pak nosili jsme odměřovat do kůlny vedle veliké sušárny.

Pracovalo se do úpadu — ruce bolely — prsty lidé necítili od samého škrubání, nohy přiseděné brněly a dřevěly — hlava sílnou vůní opojena třesla bolestí — ale nikdo toho nedbal — od časného jitra až do pozdních večerů a za jasných nocí i při svitu měsíce šustily chmelové vály a ozývalo se praskání tenkých stopek. — Když zašel měsíc, převalili se unavení česači prostě na kupu zelených listů a jako omámení usínali rychle, hlubokým spánkem.

V koutě velikého mlatu seděla četná rodina — seskupená kolem společného velikého koše.

„A co vy jste zač — vy jste tu letos po prvé,“ optal se jich šafář, když zapisoval jména.

„I optejte se muže — jezdí s fúrami do chmelnice,“ trpce odpovíděla žena — sehnula hlavu a tím pilněji česala.

Zraky celého okolí utkvěly na ní. „Proč to nechce říci?“ myslil si každý.

„Odkud pak vy jste, matko?“ dobrácky optala se j sousedka s jedné strany — nemohouc v sobě přemoci zvědavost.

„Od nás“ — odsekla krátce žena a odmíčila se.

„To bude nějaká hraběnka zchudlá — že se stydí za jméno,“ poznamenal kdosi v předu — „a jak se aspoň jmenujete?“

„Nemusíte vědět — byl byste brzy starý“ —

„A jak vám máme tedy říkat?“

„Proč se ptáte, já se vás také neptám“ —

„I to je jistě žena toho kořaly — Kotla — pil jsem s ním ráno šampri u žida.“

Jako uštknut těmi slovy zvedl jsem překvapením hlavu. Oči mé zabloudily do šerého kouta stodoly, ruce mi sklesly a div, že jsem nevykřikl. Poznal jsem vskutku paní Kotlovou. Seděla tu vyhublá, utrápená, usouzená, dětmi obklopená — jako zřícenina travou, celá chmelovými vály obložená . . .

Bylo mi hořko v duši z tohoto neočekávaného setkání.

„Ovšem Kotlová — a abyste to věděli celé — bývalá statkářka z Rousovic — můj muž to beztoho vyzvonil,“ směle nyní vykřikla Kotlová — a odmíčila se. Nebylo přičiny, proč se nyní tajit. V polední přestávce vstal jsem a přistoupil jsem bez obalu do kouta, kde Kotlová s bochníku odkrojovala tenké krajíčky svým dětem. —

„My jsme přece známi,“ řekl jsem jí potichu —

Podívala se na mne zlostným pohledem, jako se díváme na toho, kdo nás z klidu vyrušuje — a hned zmizel mračný výraz a tvář přeletěl bolestný úsměv — „kde se zas potkáváme,“ promluvila skoro radostně. —

„Nescházejí se hory — ale lidé.“

„Ovšem — ovšem,“ zakývala hlavou — a hned přátelsky mne zvala — „přineste si sem vedle nás svůj koš — je tu sice šero — ale budeme si povídat.“

Měl jsem světlé, výhodné místo v předu stodoly, které si sousedka Kotlová se mnou ochotně vyměnila.

„Tak vidíte, kam to s námi došlo,“ beze všeho úvodu — sama od sebe začala mi skoro šeptem vyprávěti Kotlová — „loni prodali nám poslední šindel na střeše — nic — nic ze všeho mi nezbylo — než těchhle sedm dětí a ochlasta muž — Ó huba, to je malá dirka, ale velká sbírka! Nevěřil byste, co za těch čtrnáct let, co jsme svoji, můj muž prolil hrdlem — jeden lán pole po druhém chřtánem se mu protáh — kus dobytka v ústech se mu ztratil, jako by to byla višň, korce

obil, fůry sena a slámy do jeho krku se vešly — co nezmoh' sám, zmohli soudruzi, nestačila jsem na všecko, nebylo dohledu, dozoru, hynul chlív — na polích rostl plevel — dlužili jsme si — úroky neplatili — zase dlužili, klín klímem vytloukali — až nás vyhnali —“

Tu si chvíli nešťastná žena odpočala. Mlčel jsem také, cítil jsem, že by každé lidské slovo bylo zde jako hluché — prázdné a nemístné. Přitáhla si nový vál — rozdělila ho mezi děti a zase počala:

„Ano — vyhnali nás — na návsi jsem se octla a všecka moje výbava, kterou naši za mnou na čtyřech vozech přivezli — vešla se tuhle do té staré nůše. Zvedla jsem si ji na záda a optala jsem se co teď? K našim domů? Napadlo mi — ale hned jsem tu myšlenku potlačila. Znáš vesnici naši a vím, jakou radost by měli ti, jimiž jsem dříve pohrdala a jakou bolest bych způsobila celému přátelstvu. Rodičů už na štěstí nemám — můj bratr a sestra mají plno dětí — tak co dělat? V Rousovicích nechtila jsem zůstat za nic — moje hrdost a chcete-li pýcha — vzepřely se tomu. Ó, věřte mi — tma byla přede mnou a nevěděla jsem, kterak učiniti prvý krok. Jen stále v uších mi hučelo — co ti zbývá? Utop sebe — i děti — i bolest i nouzi a všecko — černo bylo v mé duši — stále volalo to v ní — když muž utopil v pivě a kořalce statek — ať utopí i tebe — i děti... a táhlo mne to za ves k rybníku.“

„Už jsme zase hotovy, maminko,“ ozvaly se děti —

Kotlová znovu přetřhla svoje vypravování a zase drobné vyhublé ručky podělovala novou prací.

„Šla jsem s tím jasným vědomím, že se jdu utopit — Pode vsí — ve škarpe u silnice ve stínu stromu stál vozík a pod ním za kolo uvázan ležel pes. Jak jsme šli kolem, prudce se na nás rozštěkal — za vozíkem vystoupla žena a prohlížela si nás — ‚a tu jdou také naši‘ — oslovila mne konečně, ‚a kam vy máte namířeno?‘ — srdečně se optala. Nepřemýšlela jsem nic — a klidně jsem jí povídala: tamhle k rybníku — jdeme se s dětmi utopit — tatík nám propil statek — a dnes nás z něho vyhnali. ‚I to byste tomu dala, usmála se žena — přeskočila strouhu a už stála u nás, ‚můj muž propil dva — a tamhle ve vozíku zase leží zchlastán pod obraz — a já si nezoufám‘ — těšila mne — vykládala, jak mi děti dorostou a žít se pomohou, až mne přemluvila — že jsem k nim přisedla. K večeru připotácel se za mnou Kotel a týž večer jsme v nové společnosti odejeli na vždy z Rousovic a nyní se třískáme světem. Můj v panském dvoře volačí — když ho vyženou v jednom — táhnem do jiného — je teď nouze o voláky — co vydělá — v sobotu propije — a já s dětmi živíme se na vlastní pěst — v zimě mláúime, v létě jsme v ře-

pách, na žních, na chmel jdeme a přece žijeme — bídně někdy, na sůl často nemáme, jíme často polévku z vody, nemastnou a nesolenou — často moje slzy kanou do mísy — a dětem solí hubený oukrop — ale — žijeme přece.“

„A co Kotel?“ potichu nesměle jsem se ozval.

„Jak jsem řekla — pije a když nemá, bije mne, abych ze svého výdětku dala — ach,“ mávla rukou — „vždyť to uslyšíte — počkejte jen do soboty — po výplatě.“

V sobotu po šesté hodině chodili jsme si řadou do kanceláře pro výplatu a z kanceláře rovnou trousili se lidé do krámů, hospod, kořalen. Šli jsme si poplatit dloužky, nakoupit zásob na nový týden — anebo i občerstvit se a posílnit k nové námaze.

Byl krásný večer pozdního léta. S nebes výšin hleděly na zem zlaté hvězdy — jako bdělé třeptné oči svatých andělů Božích — a za to pozemí zvolna klížily se spánkem oči unavených lidí. Usínal svět — zmlkli ptáci — utíchl všechen ruch — jenom z nízkého, špinavého krámku přes cestu padal žlutý pruh petrolejové lampy a do vzduchu bouřila divá změť drsných hlasů:

„Kořalička, teta moje, - často se mnou postrkuje — kořalička, teta má, - často se mnou strkává“

pustá píseň ozývala se nočním tichem.

„A ještě půlčik — ještě jeden,“ těžkým jazykem volal opilec. Bylo ho slyšeti až do kůlny — kde jsme leželi na slámě.

„To je Kotel,“ prohodil kdosi —

„Mám sedm — sedm dětí — tak ještě sedmý půlčik — na zdraví každého jeden.“

„Máte peníze?“ — ostrý hlas ženský vřezal se do toho těžkého blábolení.

„Mám — a co jsem jich měl — jakživa jste to neviděla. — Kamarádi — aby tu bylo — co jsem propil — hromada — velká jako bouda — by jich byla.“

„Máte už dost, Kotle, jděte domů — zítra je zase den,“ napomínal střizlivý nějaký hlas.

„Dost — nemám dost — já nemám nikdy dost —“

„Vždyť už se vám nohy pletou — opice vás přemáhá.“

„A nepřemůže — nesmí — já — já — Kotel — pan Kotel — tu mrchu musím přemoci — tak, žide, nalej ještě jednu — a tu jsou peníze —“

„Jděte se vyspat — Kotle — už vám nenaleju —“

„A to bych se podíval,“ a rána jako z hmoždíře ozvala se — Kotel udeřil do stolu, až skleničky vyskočily jako živé. —

„Vyhoďte ho,“ ozval se znovu ostrý hlásek.

„Ven s ním! Ven s ním!“

„Mne vyhodit? Já dřív vyhazoval sám — já v Rousovicích ‚u rudého nosu‘ jednou nechal vyhodit...“ — ale to už

Kotel hulákal venku — na svěžím nočním vzduchu — vále se v prachu a krvácejí z hluboké rány na čele.

Tak jsem ho tam po chvíli našel. Sténal a bručel — proklínaje celý svět. Zvedl jsem ho a postavil na nohy, ale jako bez vlády svalil se znovu.

„Tak — šest jsem jich přemoh' dnes — šest —“ hučel „ale sedmý přemoh' mne a praštil mnou o zem.“

„A koho — jakých šest —?“ ptal jsem se —

„Nu — šest půičíků té rasoviny — já s ní bojuju — přemáháme se spolu — ničím ji — ale nemohu zničit — nemohu přemoci — už statek — krásný statek mi to stálo —“ vzpomínal si teskně — „a marně — všecko marně — měl jsem dům — lože — peřiny — a teď — na zemi lhlám a nebem se přikrývám.“

Byla to tvrdá, těžkým jazykem pronášená slova — jakýsi druh samomluvy — nemluvil ke mně — k nikomu — jen sám k sobě — jak často slýcháme mluvit opilce. Obrátil se v prachu na druhou stranu a pokračoval:

„Já — já chodíval do schůzí — já jako pan Kotel — jsem byl vzdělaný člověk — četl jsem — četl — že člověk pochází od opice — a já — já tomu věřím — užíval jsem ty opičí kapky — až do mne vjela opice — ošklivá — haněbná. — Viděl jsem, jak lidé chodí s opicí — vodí ji — nosí ji — ukazují ji a vydělávají si tím zvířátkem na chleba — vybírají na ni — ale já se svojí opicí chodit nemohu — praštil mnou — porazí mne — jako dnes — jako teď.“

Děti, blázni a opilci mluvívali prý pravdu. Taková hrůzná pravda mluvená těžkopádným jazykem zaznívala zde tichou nocí před kořalkou.

„A má žena,“ opět začal Kotel znovu jako červ se převáliv v prachu a špině na zemi — „ta nemá pravdu — když říká — kdybych se řízl, že ze mne poteče kořalka — a hle — neteče — krev teče mi z čela — krev — je teplá — lépi se — cítím to,“ a těžkou rukou sáhl si na raněné čelo — „ale zase má pravdu má žena — pravdu má, když říká, že v hrobě nezhniju — hahaha — nezhniju. Zvířátka, aby nehnula, nakládají do špiritusu — a já se tím mažu ustavičně — hahaha — pořád — celý život — já nezhniju — nezhniju,“ opakoval si v náhlém záchvatu děsného humoru. Bylo mu úzko — hrozně.

„Kotle — Kotle,“ volal jsem ho a lomcoval jsem jím — marně se snaže postavili ho na nohy — jako zlomený znovu a znovu padal mi z rukou dolů — k zemi . . .

„I nechte ho — snad byste se s ním nedřel,“ okřikl mne kořalečnick z dveří — „ten se prospí a nic mu nebude.“

„Je raněn — krvácí.“

„Však se z toho vylíže — ten je jako kuna — má tuhý život.“

„A co jsem té breberky vypil — rybník by jí byl — koupat bych se v ní mohl — pes by ten rybník nepřelával, jak by byl velký,“ hučel dále opilec — nevšímaje si nás.

„Rybník — takový velký, jako je v Rousovicích panský — a ne taková louže — jako je tu na návsi — tu já přeju — po kolena mi nesáhne — takové tři já vypil té neřesti — a nemám dost — nemám. — Rybník plný rumu — tu na návsi aby byl — leh' bych si na hráz — a pil — lehnu si na hráz — na hráz —“

Tišeji — tišeji mluvil Kotel — jako by usínal . . .

„Co dělat? Myslí jsem si — sám ho nezmohu — a ženu zbudit?“ rozvažoval jsem chvíli. Byl bych musil jít do stodoly — kde společně spaly ženy a děti — „zbouříš je všechny a vynadají ti,“ kmitlo mi hlavou — a tak jsem nechal Kotla — jen jsem ho odvalil blíž, až k samé zdi židovského krámků — a odešel jsem i já o půlnoci na své tvrdé lože.

Usnul jsem brzy, ale časně ráno probudil mne zoufalý křik . . .

„Utopil se — utopil,“ křičel kdosi běhaje po dvoře —

„Kdo? Kdo?“ zvedali česáči rozespálé hlavy . . .

„Volák Kotel — Kotel — v rybníčku na návsi —“

Lidé vyskakovali ze svých lůžek a běželi houfem k rybníku.

Tam na hrázi leželo půl těla — hlava a ruce byly potopeny celé v kalné, nečisté vodě . . .

„Měl nejpíš žízeň a šel se napít.“

„Nemluvte — Kotel o sobě říkal, že jak živ nepil vody — že ani neví, jak chutná.“

„Nu, snad myslil, že je to rum — má to takovou barvu,“ pustě smál se kdosi —

Doběhl jsem konečně a prodral se zástupem. „Mlčte,“ vykřikl jsem, „a pomozte raději.“

Něčí ruce chopily se nohou a tak vytáhli jsme mrtvé tělo na hráz úplně. — Bylo už ztuhlé — studené.

„Byl nepřitelem vody — a voda byla nepřítelkyní jeho — pomstila se mu.“

„Nu — ano — jaký život — taková smrt,“ filosofovali lidé —

„Kotlová už sem jde,“ ozval se výkřik —

A vskutku — Kotlová se svými sedmi dětmi blížila se k mrtvému muži — a dala se do srdcervoucího pláče nad vychladlou mrtvolou.

„Ale ženská, neblázněte,“ těšily ji drsně ostatní ženy — „dějte na modlení za to, že si ho Pán Bůh vzal — vzpomeňte si, kolikrát vás zmlátil, poslední groš vám z ruky vydřel a hrdlem prolil — kořalka jeden!“ To byla řeč nad mrtvým!

Kotlová neslyšela — „muži, muži — kam jsi to přivedl,“ šeptaly její bledé, bezkrvé rty.

Přijel strážník s trakařem — naložil mrtvé tělo a odvezl je do márnice — a nedělní jitra rozesmálo se nad krajem, jakoby se nebylo nic stalo.

Ba, týž den v hořejší hospodě hned po obědě začala muzika — a lidé také jakoby se nic nebylo stalo — hrnuli se k ní —

„Všecko se v kole točí,“ řvala lidská hrdla zas do temné noci — „šafář i panské kočí, - jenom ti staří - z mazáků paří - až jim z hlav lezou voči“ —

Nestřídmost ve svých spárech — sotva že umořila jednu — držela už zas jiné oběti — — — — —

HNĚV.

Tak jsem si nedávno vyletěl na několik dnů do světa. Nejel jsem sám — provázela mne celou cestu věrná moje družka — hůl a můj dobrý přítel: fotografický aparát. Oběma se líbilo cestování nesmírně — protože jsem je oba nosil — aparát na zádech a hůl v ruce — za oba jsem všude platil — na dráze — v garderobách, posluhům — až se mně v kapse tak ulehčilo — že pomýšletí jsem musil na návrat. — A doma už čekala hromádka dopisů. Jeden byl od redaktora „Dědictví“ — druhý od faktora tiskárny — několik korespondenčních lístků od různých čtenářů — a ze všech přímo sršel — hněv. Jsem prý lenoch, pohodlný a nedbalý, neposílám žádný obrázek —! Chytil jsem se za hlavu — a abych si to nerozlil nadobro a nepohněval zvláště vás, milé čtenářky — rychle posílám obrázek — hněvu.

1.

Zlaté sluníčko dívalo se už ospalé na ten Boží svět, — když jsem jednoho dne vcházel do české vesnice — ne roze-stavené — ale přímo rozházené po obou březích kalného potoka — jenž — klikatě jako had, vinul se mezi statky a chalupami. — Nastával podzim — slunce jakoby vyhořelé — bez žáru — mdlé a unavené kladlo se do bělavých mraků — jako by utkaných z babího léta. — Kam oko dohlédlo k černým lesům — všude šedala se zoraná pole a luka a jako ohromná jezera zelenaly se veliké lány cukrové řepy.

Unaven kráčet jsem volným krokem a minul už několik baráček — když náhle zjevila se mi před očima dlouhá budova — přízemní — otlučená — okna tu a tam mastným papírem „zasklená“ — a před ní plno husí a dětí.

„Panské byty,“ usmál jsem se na ten dům jako na starého známého — a maně podíval jsem se na zámeček, jenž ze žlutnouchého parku hrdě zvedal svoji prejsy pokrytou —

jakoby nakadeřenou hlavinku — a zase zadíval jsem se na to zpustlé obydlí panských oráčů, čeledínů a nádenků.

„To jsou naše kasárna,“ vypíal se proti mně černoooký klouček — a hrdě ukázal prutem na dlouhý dům — a když jsem se na něho usmál, kurážně pokračoval: „My tu zůstáváme — tuhle koňáci, potom voláci — a tamhle nádenlíci, a poklasný tu zůstává s námi — ale ten má dvě světlice, a tatínek říká, že je tu s námi jenom proto, aby nás hlídal.“

„A vy tu zůstáváte také?“

„Taky,“ kývl sebevědomě hošík hlavou. „Tamhle ta, co škube husu — to je moje maminka — už škube pátou, a já je hlídám, aby jí neutekly — jo už musím jít,“ řekl náhle vážně a seběhl až na samý konec kasáren.

Tam před zavřeným chlívkem na nízké stoličce seděla mladá žena. Mezi koleny svírala pevně dlouhý husí krk, levou rukou držela dvě žluté husí nohy a pravicí prudce trhala kypré peří na obličích prsíčkách mladé husy. Zřetelně bylo slyšet, jak chruplo peří po každém šknutí, i jak husa bolestně vždy zakvíkla.

„No, už je zralé? Už je zralé?“ otevřeným oknem promluvil na ženu chraptivý hlas, a v okně zjevila se scvrklá, vrásčitá tvář stařeny.

„I není,“ nevrle odpověděla žena a oči nespouštěla se své práce, „jde to místy ještě s krví — ale co mám dělat — strníska jsou rozorána — na meze se nesmí — kluk to špatně hlídá — každou chvíli jsou ve škodě — tuhle panský hlídač dopadl je v řepě — jednu zchromil a všechny mi zahnal do dvora. Neptejte se, co jsem se potom naprosila, než mi je pustili — chtěli šesták pokuty z jedné.“

„A kolik jich máte —?“

„Dvanáct.“

„Nu — to byste si byla poplatila —“

„Ba právě —!“ vzdychla žena. „Jednou prominou — ale po druhé bych musila klopat — strhnou si to při výplatě — tak jsem řekla: „Nač je mi to — husičkáři už chodí — prodám to.“ — Nevíte, co dávají za jednu?“ A nyní teprve pozvedla hlavu a upřela svoje oči na stařenu do okna.

„I vím, Průška prodala po třech korunách — ale měla husy ubožačky — jako káňata vyhublé — za to Borová dostala zlatý osmdesát, ale to byly husy jako buchy — jen se kolébaly —“

„Aspoň sedmdesát kdyby mi dali.“

„A to dají — to dají,“ horlivě slibovala stařena, „vždyť si jich přece hledíte — já pořád říkám naši mladé: „Dívej se tuhle na sousedku — jak si všeho hledí — husy chová — slípky — kozu — na všecko si přinese — nashání — a ty nic —“ — Ne — věřte mi, Součková — ten můj syn netrefil na ženu. Nešťastně se oženil — dostal špatnou hospodyní —

nic neumí — bojí se zvednout klásek — hrst jetele vzít — nic nepřinese — jenom ten výdělek, a z toho se těžko žije — kdy vy už jste tady z práce — to jste se jistě poklasnému vytratila?“ A šedé oči stařeny zabodily se pichlavě do tváře Součkové.

„Utekla jsem mu,“ řekla tato klidně, „chtěla jsem ty husy podšknout — den je už teď krátký jako píď — pustí nás ze stodoly v šest — a než se člověk obrátí, už je večer na krku. Jen aby to na mne nepověděly —“ dodala starostlivě a zmáčkla rukou načechrané peří — jež jako bílá pěna načechřená kypělo přes okraje proutěného koše.

„Vidíte — takového něco by naše mladá za nic nesvedla. Je to šneška — takové budižkničemu — jenom se modlit, do kostela chodit, strojit, uklízet, drhnout —“

Součková v té chvíli byla hotova opět s jednou husou. Pustila ji — ta se rozběhla — roztáhla obě peruti — zamávala jimi několikrát prudce, jakoby se chtěla protáhnout — natáhla seč byla dlouhý krk — zakejhala pronikavě a s radostným štěbetáním přidala se k ostatním oškubaným sestrám.

„Ta má radost,“ řekla Součková — jen aby obrátila řeč jiným směrem, „že to má odbyto,“ a šla k chlívků, kde čekaly ještě asi tři husičky, a jedním hmatem vytáhla za křídlo jednu z nich. — Jak se obrátila, viděla za chlívkem krčit se mladou Koukalovou. Součková se lekla. — „Bože, ona poslouchá a slyšela to, co o ní ta stará povídá,“ pomyslíla si a rychle znovu skrčila se na své stoličce a mlčky, vši silou — až to praskalo — škubala sténající husu.

„Jojo — osobo milá,“ pokračovala v okně stařena, „teď se ta naše mladá zase už strojí v neděli někam na pout — ponese prý sochu svaté Anny — —“

Součková celá se chvějíc mrkala významně na stařenu — pokašlávala — nohama šoupala jakoby na trní seděla — kroutila se na sedadle — ale stará Koukalová nic — vedla si dále svoji a hlasem vždy zlostnějším křiklavě rozkládala: „To ona je taková — všecko vytlouct musí, na každém posvícení být — i muže s sebou svádí —“

„I vždyť to není takové,“ ozvala se teď Součková — ale odpor stařenu ještě více podráždil: „Jen se jí ještě zastávejte! Já vím — vy jste všechny při ní — a proti mně — ale abyste věděla — coura je — už od včerejška na tu pout pere, škrobí, žehlí — jak se jen zastaví — jinak leží prádlo třeba měsíc špinavé — jen to, co v neděli chceme natáhnout, v sobotu na večer zapere a v noci usuší — kus jídla kloudného uvařit nedovede — ó, co já zkusím — kroniky bych mohla povídat o tom — ale raději trpím a mlčím — a tak se mi zdá — že už je šest — že se to už hrne z práce — musím jít zatopit — abych nedostala huby,“ a chtěla odstoupit od okna. Ale v té chvíli z úkrytu svého vystoupila mladá žena. Modré její oči

slzami zalité spočinuly na matce tak přísne, tak plné výčitky a bolesti, že stařena nemá — překvapená — jako spoutaná tím zrakem své nevěsty stanula u okna. Chvilí bylo dusné ticho. Jenom rupoť škubaného peří a bolestné vzdechy trápené husy zaznívaly kolem. Trapné, napiaté ticho před bouří — vzduch prosycený elektřinou hněvu plnil ten kratičkový prostor mezi starou a mladou Koukalovou.

„Tak vy, maminko, za mými zády takhle o mně mluvíte?“ protrhla konečně těžkou náladu mladá, a v očích dosud zakalených slzami zlověstně se zablýsklo. Hlas její zněl studeně jako ocel, přísne a vyzývavě — jako první zahřímání blížící se bouře.

„Nu, kdo poslouchá, sám o sobě slejchá,“ jedovatě odsekla stařena a tvrdě, nepřirozeně, nuceně se zasmála.

Jako pod ostrým švihem zachvěla se po celém těle mladá Koukalka — tvář její nejdřív zbledla, že byla bledá jako křída a pak rázem zčervenala. Koukalová cítila, jakoby jí někdo jedu stříkl do žil — tak jí to rozpalovalo lice, a srdce jako splašené se rozbušilo. Zatmělo se jí v očích i v uších, a sama neslyšela, jak drsně zněl její jindy tak lahodný hlas — když se rozkřikla:

„Cože — coura že jsem? — Tak — coura!“ — opakovala si to slovo a jím jakoby se ještě více štvala a k hněvu popouzela, „coura za to, že na vás dřu, peru, sháním, vařím? Vši by vás žraly, kdyby tuhle mých rukou nebylo — a žebrat byste musila — kdybychom vás neživil, a za to jsem coura — co —?“

„No — a není to pravda?“ ozvala se stařena znovu . . . „necouráš a nevláčíš se ustavičně — neděli jako neděli . . .?“

„A to mi nepřejete? Tu pout mi vyčítáte — za to, že sháním a plazím se od rána do noci, až nemohu dechu popadnout — a vás nechám s dítětem válet se v chládku —“

„I vždyť já tu u tebe nemusím být — já tu nemusím být,“ dala se nyní do křiku stará, „ať si tvého fakana opatruje kdo chce —“

„Ne — to nemusíte — jděte si s Pánem Bohem — budete mít pokoj vy i já — opatřím si dítě sama — nemusím alespoň „na panské“ chodit —“

Tu vycítila stará Koukalová, že jde do tuhého. Ale jako zkušená šermířka rychle obrátila:

„Tak lidi dobří — kde jste kdo — tu se podívejte na nevěstu — jak štěká na starou matku. Teď mě vyháníš — ty zmije jedna — ty — teď mne posiláš — když jsem vám všecko dala —“

„A co jste nám dala? Mluvíte!“ vyrazila náhle mladá — skočila k oknu, pěstě zafala a nohou si dupla.

V té chvíli před kasárnami ozvaly se hlučné kroky. Zástup dělníků a dělnic vracel se z práce „na panském“.

„I stařa,“ řekl ten přední, „Koukalky si už zase vyznávají lásku.“

Veselý smích byl mu odpovědí, a unavený těžký krok se zbystril — krky zvědavě se natáhly a nohy pružněji se ohýbaly.

Skoro poslední s kosou na rameně kráčel osmahlý, neveliký muž dobráckého vzezření. Byl to Koukal. Měl hlad a žízeň. Necítil ruce — jak je měl sečí z kloubů vyházené — jako vymknuté — jenom kolem pasu cítil bolestné napětí všech svalů — mokrá košile lepila se mu na zpoceně tělo — a měl jedině přání zhltnouti něco, čím by zahnal hlad, a pak natáhnout rozfřesené údy v měkké posteli a mít pokoj — pokoj — —

Po klidu — po odpočinku volala a toužila prostá jeho duše — a tu z daleka už slyšel rozvášněné hlasy své matky a své ženy, zaslechl i posměšnou poznámku dělníka. Tvář rázem zachmuřila se mu — čelo pokrylo mračno vrásek, a zafatými zuby pronikla mu kletba. Ale v tom přes hlavu své sokyně spatřila stařena vracející se dělníky. Vycítila změněnou situaci a se vzácnou zkušeností rychle vpravila se do ní. Okamžitě její hlas jakoby se roztrávil, zlomil, poklesl, pláčem se zabarvil a dříve vyrovnaný a tvrdý nyní se bolestí třásl a chvěl:

„Já stará, ubohá, nešťastná matka,“ znělo to oknem na náves, „co já na stará kolena zkouším — čeho jsem se musila dočkat,“ — v tom spatřila už i svého syna — hned jako u varhan vytáhla zas jiný rejstřík a spustila: „Proto jsem si vychovala své hodné dítě, — aby mi jednou jeho žena vyčítala kousek chleba a kouteček, — kde jako psík přespím —“

Ale to už i mladá zpozorovala houf kupících se posluchačů — i obratný tah staré matky — i příchod svého muže.

„Cože?“ rozkřikla se hlasem daleko slyšitelným. „Kdo vám co vyčítá? Kdo vás vyhání? Neřekla jste, že půjdete sama? Tuhle Součková je svědek — mluvte, Součková!“ a celá se chvějící zlostí obrátila se k ženě, která škubala schoulená svoji husu. „Co? Neřekla mi coura? Nepomlouvala, že po poutích litám?“

„Ticho!“ přímo zařval siláckým hlasem muž — a udeřil kosou o zem, až zařinčela.

„Pravda je to!“ ozvala se žena.

„Ticho pravím — nebo —“ a mladý Koukal zvedl zafatou pěst jako kládívo k ráně napřážené.

„Udeř — jen udeř — synáčku — víc si nezaslouží — neváží si tvé matky!“ volala oknem rozvášněná stařena.

„A vy také mlčte! Tohle na člověka čeká místo večere! Celá ves vás poslouchá, hanbářky dvě — i okno si otevřete — nic se nestydíte —“

„A co bych se styděla, když se nestydí ona — tak stará už!“ křikla žena.

„Já — já jsem jeho matka — rozumíš!“ volala stařena.

„A já jsem jeho žena — rozumíte,“ opakovala mladá.

„Tak štěkejte jen — štěkejte —“ tichým, zlověstným hlasem řekl mladý Koukal a otočil se na patě. Zlost svítila mu z očí, když je upřel na okna nedaleké hospody. Zaměřil přímo k ní. Utikal z domova — od svých — cítil odpor nepřekonatelný k oběma těm jemu jindy tak drahým ženám. Ani vidět je nechtěl — ani slyšet — zošklivily se mu — a spěchal utopit v sobě tu ošklivost — hořkost, která z duše až k hrdlu mu stoupala — — —

II.

„Koukal dnes vyvádí — poslouchajte“ — zastavovali se lidé před hospodou a upozorňovali se navzájem —

„Tak co — jakou má člověk na světě radost?“ bylo slyšet jeho rozněvaný hlas — „sekáme otavy na lukách. Jako biřic stojí nad člověkem poklasný — přitlačte — přitlačte kosou hulačká na člověka — v kříži praská — kolem pasu bolí — ruce člověk necítí — ale kosou už k večeru ztupenou ohánět se musí, až by duši pustit mohl. Není smilování — jako oholená brada musí být za vámi louka — jinak sypou se nádávky — hrozby — i ze mzdy utrhnou — Tak je to venku — konečně padne šestá — člověk spěchá k domovu a celou cestu se těší už, jak si odpočine — jak se natáhne — povečeří — dýmku nacpe — a tu máš — jako feny rvou se mu doma ženské —“ bouřil prudkým, vášnivým vzteklým hlasem Koukal a udeřil plechovým litrem o tvrdý stůl až kalné pivo na zem vyšpláchno.

„Ba pravdu máš — pravdu —“ svědčil mu jiný host —

„Ale já být na tvém místě — pomohl bych si —“ tenkým vysokým hláskem ozval se za stolem droboučký človiček a očka jen jen mu hrála.

„Pomohl bys si! A jak?“

„Rezal bych, bil, tloukl — ženské musí býti bity —“

„Také jsem už myslel — ale, kterou mám tlouct — jsem jako zrno mezi kameny — jedna je moje žena — druhá je moje matka —“

„I obě — obě.“

„To nejde —“ ozval se nový hlas — „matku bit? Kdo to slyšel? To nejde — ženu — to ještě —“

„Ale žena není vinna — všichni říkají — matka že po-koje nedá —“ trpce mluvil Koukal — ale máchl rukou — jakoby chtěl všechny ty chmury daleko od sebe zahnat — a zavolal: „tak ještě mi tam, šenkýři, naberte jeden —“

„Po tom kalném pivě očí se mu nějak kalily a jazyk v ústech bobtnal — rostl a těžko se převracel. Jenom nový nával hněvu — jenž jako vracející se vína znovu do hlavy mu

stoupal a o spánky se rozrážel — pokaždé ho vzpružil — rozčilil — že oči zlosti zadržely a ohebně pronášel tvrdá, hrubá slova i surové kleby.

„Opít, opít se dnes musím a musím,“ tloukl Koukal do stolu, když stál před ním nový litr čerstvého moku. Prudce sáhl po něm a dychtivě pil. Pil dlouhými doušky, jakoby chtěl zapliti, spláchnouti všecku hořkost života, všechno utopiti v tom množství pěnivé tekutiny, uhasiti tu zlost, která se mu v duši rozhořela a z domova ho vyhnala sem, do hospody...

Ale neutopil, nehasil. Víc a více kvasilo a vřelo mu to v nitru, víc a více se rozčiloval, křičel, znova a znova o svém trápení vykládal.

„A jaké trápení?“ smáli se mu druzi. „Tak bych jednu vyhnal, buď matku aneb ženu, a bude po štěkání...“

„Já bych vyhnal tu starou,“ radil kdosi z hostů. „Co s ní? K ničemu není, a ženu máš mladou, hezkou, tu bych si nechal,“ a pustě se zasmál.

„A potom žena jde do práce, vydělá, živiti se pomůže...“

„Ale matka je matka, vychovala, živila, šatila... Když se zbaviti některé, tak ženy dříve než matky...“

Koukal s hlavou opřenou o mozolnou dlaň, tupě poslouchal. Mezi zuby drtil zadeček laciného, promáčeného doutníku, kousal do něho, až červená vodička jako krev barvila mu pysky a v koutech úst mu usýchala a kornatěla. Dopil, zas a rozkřikl se: „Ještě jednu!...“

„Nu, Koukale, máte už dosti, jděte se vyspat,“ mnil do-brácky hostinský. „Až zítra zase.“

„A co zítra až, hned!“ bouřil Koukal a tloukl plecháčem o stůl.

„Pravdu máš, jen si dej ještě nalejt,“ radili druzi.

„Víte, vypil jste jich už pět,“ postavil se teď hostinský před Koukala, „ale nezaplalil ani jeden. Mám-li vám nalejt, zaplaťte,“ a díval se na Koukala, jak tento těžkými pohyby hrabal se v kapsách. Zvolna jednu po druhé převracel, tuhými prsty promakal, vytáhl a před sebe položil všecko, co našel: balíček sirek, nůž, kus provázku, kůrku chleba, několik hřebíčků, brousek na kosu, ale stále nemohl nahmatat ani ha-léře...

„Tak vidíte — nemáte! Jen si to pěkně zase seberte a jděte s tím domů — bez peněz — do hospody nelez,“ doložil hostinský pohněvaným tónem —

Jakoby ho bodl, vyskočil Koukal — „co — bez peněz?“ zahulákal — „zítra je sobota — bude výplata — zaplatím — nalejte!“

„Na dluhy neprodávám,“ břitce odrazil ho šenkýř —

„Nechtěj na dluh — máš doma peníze — žena jistě má — ženy mívají vždycky někde schováno v uzlu — v hrnku.“

„A ta tvoje zvlášť — chce jít na pout —“

„Nu tak — přineste si peníze“ — nutil hostinský, jen aby se zbavil nepřijemného — opilého hosta —

„A přinesu — přinesu,“ bručel Koukal a strkal do kapes bezcenné svoje věci — „samý neřád,“ hučel při tom pro sebe — „piva za to nedají — ale přinesu penízky — přinesu —“

„Ještě nůž jste zapomněl,“ upozorňoval kdosi — a přisunul až k samé jeho ruce veliký — do černých stínek zapadající „praskák“ s jediným mohutným — lesklým želízkem. Strčil ho lhostejně do kapsy a vyšel ven.

Byl tichý, tmavý podzimní večer. Těžká mlha zhušťovala tmu a zahalovala všechny zlaté — hvězdné oči na nebeských výšinách . . . Jenom v lidských příbytích tu a tam zapoceným oknem prosvítalo žlutavé světlo malé petrolejky.

I ve světnici u Koukalů mrkala taková lampička na stole a na úzkém jejím hořáku syčel a slabě vrněl malý — schválně stažený plamének.

Mladá žena seděla na nízké stoličce u kolébky a zvolna rukou kolébala své jediné spící dítě. U kamen — zády opřená o teplé hliněné kachle seděla stará Koukalová. Nedfímala dnes — jako dřívávala jindy pokaždé v tuhle dobu. Stařecké, vyhasínající její oči upíraly se na vydrhnutou podlahu a ob čas zabloudily ke kolébce. Tam seděla mladá — taky tak nemá — smutná, s očima upřenými na dveře. „Co jsme svoji — to ještě neudělal, až dnes po prvé —“

„A to já jsem vinna,“ napadlo jí zas po chvíli — „mlčet jsem ještě mohla, snést něco a bylo by dobře. Matka je matka — je stará, divná — až já budu tak stará . . .“ nedomyslíla — oči její odtrhly se ode dveří a zaletěly ke kamnům — potkaly se cestou s očima stařeny.

„Tak si myslím,“ začala tato trāsavým hlasem — „že jsem ti přece jenom ublížila —“ a rozhlédla se čistou světnicí — „ale když ono člověku z huby vyskočí někdy takové slovo —“

„Jen kdyby tu byl muž — ono by, maminko, všecko zas bylo dobře — já také mohla mlčet.“

„Ano, ano — jen kdyby tu byl!“ a zase ticho —

„Co pak, abys tam, dceruško, do hospody pro něho šla . . .“ ozvala se po chvíli stařena nejistým hlasem.

„Když myslíte, maminko —“ řekla Koukalová, a těžce — jakoby břemeno zvedala — pomalu vstávala.

„A vezmi si s sebou vlnák — abys nenastydla.“

„A vy mi zatím pokolbujte.“

„Pokolbám — pokolbám,“ slíbovala stařena a zvolna odlepovala se od hřejících kamen.

„Pst — někdo jde,“ ztišeným — přidušeným hlasem náhle řekla mladá Koukalová. Obě ženy jakoby zirnuly, nehuly se ani se svých míst — jenom hlavy povytáhly a ucho natáčely směrem ke dveřím . . . Kroky blížily se víc a více. „Aby to byl on,“ myslily sobě a srdce jim nedočkavostí bušila. Mladá

nemohla to vydržet, aby neřekla: „Ach, to není on — to není jeho chůze.“

„I může to být,“ mínila stará — „snad je opilý.“

„Já mu povím — bez peněz do hospody nelez!“ — blábolil venku hlas — „polezu a s penězi tam polezu,“ těžké ruce tápaly po zdi — hledající dveře — „Otevřít, hned otevřít,“ zahulákal venku Koukal. —

„Je to on,“ radostně vykřikla žena a skočila ke dveřím a rázem otevřela je dokořán.

Na stole proudem vzduchu zakmitala lampička a mdlým světlem polila opilého Koukala. Stál ve tmě, ale oči náhle mu zahořely jakoby plaménky dva v nich zašlehly. To stará zlost v něm vzkypěla při pohledu na ženu a matku. Zaskřípal zuby a zafal pěstě.

„Aha, tu jste obě, feny jste, feny!“ křičel plným hrdlem až daleko se to ozývalo.

„Muži, pro Boha, pamatuj se,“ zaprosila žena.

„A nekřič, blázne opilý,“ přísným hlasem opět ozvala se matka.

„Tak, nekřič, a vy dvě smíte křičet, co? Budu křičet, bít, mlátit, peníze sem, opít se musím, musím!“

Jako požár vstal v něm neukrotitelný hněv, rostl, sílil, rozmáhal se a zachvacoval Koukala celého. Sršel mu z očí, skřípal mu v zubech, prsty mu zakrucoval v pěstě a v nohách mu škubał, že jimi dupal o dřevěnou podlahu, až okna v rámech a dveře ve stěžích se chvěly . . .

„Nalít mi nechtějí, jsem tam dlužen, tak si jdu pro peníze, rozumíte, jenom proto jdu, a zas odejdu, hned, jenom sem peníze, ty, co máš na pout, sem s nimi a hned!“

Na kolébce v té chvíli procitlo a slabě zaplakalo dítě. Ale jeho hlásek ztrácel se v řevu jeho otce.

„Nekřič, nekřič přece,“ mírným, naléhavým hlasem ozvala se znova stařena. „Vzbudíš dítě, vzbouříš celou ves.“

„A vy jste nevzbouřily? Tady nestála celá ves, co? Ať tu stojíš zas, ať poslouchají, co je Koukal, že není baba.“

Žena shýbla se k nízké truhle, otevřela ji a z přítruhlí vyndala bílý zlatník. Matně zaleskl se jí mezi prsty, a zmizel v tvrdé, mozolů plné dlani její.

„Co to máš? Zlatník? Sem s ním! Ale to je málo, ještě jeden,“ poroučel muž a přiskočil k ženě. Jakoby ho všecka malátnost opustila, vrátila se v jeho údy pružnost a síla. Jenom hlava jeho jako mlhou kalila se parami požitého alkoholu.

„Půjdu tam sama, a zaplatím, svleč se a lehn,“ prosila mladá Koukalová. „Tak jsi se udřel dnes tou sečí, odpočiň si.“ A chtěla ruku ovinouti kolem jeho štíhlého, silného těla, jako jindy chtěla zkrotiti v něm silou své něžné lásky všecku hrubost, přemoci všecku nespokojenost, smířiti ho, porazit v něm tu

vzpouru zvířecí, uchlácholiti jeho hněvnou vášeň. Stokrát v minulém životě podařilo se jí rozehnati mraky s jeho čela, když stěžoval si na trudný život, lopotnou práci, nízkou mzdu, udržela vždycky na uzdě jeho vznětlivou povahu, až dnes po prvé selhal tento zázračný prostředek každé ženy vůči muži. Rozpoutaný hněv zaslepil ho, neviděl ženu, ani dítě, ani matku, a jediným trhnutím ruky odhodil daleko od sebe tu, po které jindy natahoval ruce obě . . .

„Táhni ode mne,“ vykřikl tvrdě, a v tom, jakoby se byl vzpamatoval, skočil za ní, ale ne aby jí v pádu zachytil, jenom ruky její se zmocnil, té ruky, ve které svírala peníz. Celá ustrašená dala mu ho bez váhání.

„Tak, a teď jdu, a až ho utratím, vrátím se pro nový,“ hlasem výhruzným promluvil Koukal a hnal se ke dveřím, ale tam setkal se se svojí matkou. Chovala na ruce plačící dítě . . .

„Zpátky! křikla na svého syna velitelsky a zlostně dupla si nohou. „Snad ani matky neposlechněš?“

Ale srdce jejího syna v té chvíli bylo pusté. Bílý květ lásky k matce otráven hněvem, zlomený a povadlý, zhynul v té chvíli a nevydával svoji opojnou vůni . . . Koukal jako splašený a rozdrážděný býk, přerval všecka pouta a sporážel všecky hradby, odhodil všecky ohledy a jediným směrem hlnala ho zvířecí touha: „Opít se, vybouřit . . .“

Venku znova kupil se zástup zvědavců. Hladově jako sousta polykali lidé všecka hrubá slova a opakovali si je.

„Slyšeli jste, „babo,“ řekl matce,“ upozorňovali se navzájem. „Hleďte, jak ji odstrčil!“

„A dívejte se na mladou, stojí jako socha, celá se třese, a rukama tiskne si zástěru k očím.“

„Nu, chuděra, té se taky povedlo. Kdo by to byl řekl, že z se něho vyklube takový ochlasta,“ litovaly Koukalovou ženy.

„A proč se opil, co? Kdo ho k tomu přivedl? Kdo je toho vinen? Kdyby se spolu pořáde neškorpily, mohlo býti dobře,“ hájili muži Koukala.

V tom Koukal vyřítit se na náves.

„A to jsi žena? Necháš muže odejít? Jiná i do hospody by si pro něho došla, a ty, stojíš tu jako kus dřeva, ani sebou nehneš, běž za ním,“ pronikavě na mladou volala matka.

Jakoby se teď teprve rozpomenula na nějakou přísnou povinnost, trhla sebou Koukalová. „Ano, je to pravda,“ řekla si v duchu. „Musím za ním!“ A hlavou projelo jí, jak dělnické ženy v sobotu večer chodí si do hospody pro své muže, jak je tahají, zpíle domů si vedou.

„Co si o mně pomyslí?“ napadlo jí. „Řeknou, že nedbám o muže, že ho nemám ráda, že ho nechám,“ a s těmi myšlenkami jako pod šlehy bíce vyběhla do tmy za svým mužem.

„Vašku, prosím tě, vrať se domů,“ zakvílela a celým tělem zavěsila se jako pijavice na rameno svého muže.

„Pusť, nebo . . .“ brutálně setřásl ji muž.

„Nepustím!“

„Jdi ode mne!“

„Nepůjdu!“

„Tak ty nepůjdeš?“ a hněv jím celým zalomcoval — „tak tu máš — tu máš.“ —

„On ji bije — pro Krista Pána,“ zatrnulo množství na návsí. — Bolestný, úzkostlivý pláč tlučené ženy pronikal tmou — překřikovaný jen surovými nadávkami rozzuřeného muže. —

„Dobře to řekli — bita musí být žena — bita — aby dělala dobrotu,“ a třáskal dál do ženy — hlava nehlava . . .

„Co pak ji necháte ubít?“ ozval se čísi hlas —

„Co tě nepálí, nehas —“ krotil ho jiný —

„Já bych se — s halamou — nerval,“ minila jiná žena — „nechala bych ho — ať si jde, kam chce — a pryč bych šla od něho.“

„Pst — ticho — ať lépe slyšíme — co jí to řek,“ a s novou dychtivostí páslí lidé po hrubých nadávkách —

„Muži — nechod,“ znova ozývá se úpěnlivá prosba. — Hlasy se posunuly blíže k hospodě —

„Tak ty ještě nemáš dost — co?“ zvolal Koukal — a stanul v osvětleném vchodu — na samém prahu hospody. — Žena jako lasice věší se naň, pláče, zoufá si, volá — „nechod, — prosím tě — nechod“ — zcela jak to od jiných žen už od svého mládí byla slyšala — když jejich muži „vyváděli“ . . . Musí ho zmoci — co by si o ní pomyslili — pomluvili by jí — napadalo v té chvíli Koukalové a oči její zabloudivy do tmy. Neviděla — víc tušila tam všecky známé ženy — staré i mladé — jak s nimi denně chodila na panské — Tu a tam praskla sirka — tedy i muži tu jsou a viděla v záři té sirky, jak si zapalují kratičké dýmky a spokojeně přihlížejí vzrušující scéně.

„I tak ho nechte“ — „nechte ho už,“ počaly se ozývatí hustěji a hustěji hlasy — patrně už byly nabaženy divadlem — hlas lidu už vydával Koukalové svědectví, že učinila své povinnosti zadost — když v tom hlasem až příšerným — chraptivým — nepřírozeně drsným ozval se Koukal —

„Já — však se tě zbavím — a bude pokoj — pokoj.“ — Rudá kola dělala se Koukalovi v očích, když zvedal ruku k ráně — neviděl nic — jenom cítil, že v jedné ruce tiskne bílé — měkké hrdlo své ženy — a ve druhé svůj rozevřený „praskák“. —

I lidé ztichli a zavětrili jako psi cítící stopu nové kořisti. — „Jak pak asi se jí zbaví?“ ptali se v duchu a upiátě hleděli do ozářených dveří — co se asi stane.

Mihla se ruka — zableskl se nůž. —

„Ježíši Kriste,“ vykřikla už na zemi ležící Koukalová a z její přetáté krční tepny rudá krev vysokým stříkem proudila k bezhvězdnému nebi . . .

Vykřik hrůzy vyrazil z hrdel všech —

„On ji zabil“ — — „probod' ji“ — — „jděte pro četníky“ — — „pošlete rychle pro kněze“ — — „do krku ji bodl“ — — „doktora, doktora ze zámku přiveďte,“ zmatené volání rozléhalo se návsí.

Několik žen klečelo před hospodou v blátě u dokonávající Koukalové — a nad ní s očima vyřeštěnými s vytaseným, zkrvaveným nožem v ruce stál — vrah Koukal — —

Ještě téže noci odváděli ho četníci v poutech k okresnímu soudu. —

* * *

Drazi přátelé! Staré přísloví praví: „zlost nezná cnost“ a katechismus povídá: z hněvu pochází nevole a zmatenost myslí, nadávání a utržení, nenávisť a nepřátelství, zabítí a vražda. Z hněvu Kain zabil Abela, Saul kopím mrštil po Davidovi. Z hněvu v nesčetných válkách, bitvách a řežích — proudem prolévá se lidská krev. Nečtete v novinách nikdy rubriku „soudní síň“, ale neposlechnete-li a čtete-li ji — tam máte nejvíce „mžikových obrázků“ — nejvíce dokladů o tom — co působí „nezřízené rozčilení myslí, spojené se žádostí pomstít se, t. j. hněv“. Proti hněvu jeden jediný lék a jmenuje se — láska. Kape se na cukr „tichosti“ a užívá se čím častěji tím lépe!

LENOST.

Už jsem dávno mohl býti hotov se všemi obrázky sedmi hlavních hříchů — kdybych častokrát nebyl hřešil právě tím posledním, — totiž leností. Lenoch je všude a ve všem pozadu. Proto je to zcela rozumné, že i v řadě hříchů na místě nejposlednějším stojí — lenost. Zvláštní je však, že už i název toho posledního hřichu je rodu ženského — neboť se říká — „ta“ lenost! I malíři lenost znázorňují nejraději línou, nedbalou, nepořádnou ženou. Také já pomalu, líně, probírám se dokumenty lidských hříchů — a hledám — hledám lenost . . . Obrázků plno — nevím, který vybrat — zda Tondu, kterému ve vsi říkají „Lenochod“ — nebo Martina nazvaného „Přetřídlo“ — „a už to mám“ radostně jsem vykřikl a div jsem nadšením nezilbal špinavý obrázek „Barky Mastné“. —

„Tak vidíš, holka“ — bručel jsem si spokojeně jako medvěd, když kápne na plný plást medu — „jak se mi teď hodíš“ — a už jsem si nasazoval nové, špičaté péro . . .

I.

Člověk nemusí býti ani fotografem a všimne si jistě nápadné zvláštnosti rozlehlé vsi — Putova. Na kopci sám a sám stojí bílý kostelíček — a baňatou věží svojí dívá se v širý kraj. Pod kostelíkem — dole při řece hoví si dědina. Vypadá to, jako by ohromná ruka byla nahoře u kostela rozvázala obrovský pytel a z něho vysypala dvory a dvorce, chalupy a baráky . . . Koulely se po kopečku dolů — ty největší zastavily se hned pod strání, ale ty nejmenší — baráčky — kutálely se nejdále až na samý konec Putova. Prošel jsem kolikrát podivnou tu vesničku jihočeskou a pokaždé zrak můj spočinul na pustnouci, k zemi přikrčené chalupě — „u Mastných“. Stála tu opravdu jako pravá sestra té chaloupky, co o ní píseň zpívá: „Roztrhaná chalupa — slunce do ní svítí.“ Jako pa-

nenky před pouť a před posvícením ličily se a bily se domky s leva i s prava — ale „u Mastných“ zůstávalo vše při starém. Otlučenou omítkou prokukovalo zdvo kamenné i cihlové, špinavá, zapocená okna v zimě v létě ucpána byla závěsem bělavých pilin a mechu — a rozbité tabule skla nahrazeny byly mastným papírem — kusem hadru a v jednom okně do dřevěného čtverce byla místo skla vepřána špinavá peřinka z dětské kolébky... Snad podle těch papírů promaštěných říkalo se v chalupě „u Mastných“...

Když na podzim sedláci i chalupníci vylézali na střechy a slaměnými věchty pošivali si a spravovali děravá a vyhnílá místa — seděl Vojta Mastný už dávno na lavičce u kamen — v hubě držel odporně páchnoucí nečistou dýmku — a hrál si záda na litinovém kamnovci. A když v sobotu před nedělí anebo před svátkem drhly a myly všechny ženy — a v horečném chvatu nosily k řece konve — dřezy — dížky — vály a jiné dřevěné nádoby domáci — když pak v pondělí od Božího rána mydlily — praly — ždímaly a celé nůše prádla nosily k řece na bělidlo — smála se Mastná Barka a říkala: „To je spěchu — hned v pondělí práť — dost času až v sobotu“; před nedělí vždy u pumpy namočila několik kousků roztrhaného, zažloutlého prádla — „a co pak kdybych umřela do neděle,“ myslívála a neprala dřív, dokud nemusila.

Bylo to na podzim — ráno po osm hodině — kdy vrzly u Mastných vrátka a ven do sychravé mlhy vešly jediné dvě Mastných děti. Špinavé — otrhané, spěchaly liduprázdnou návsi a mířily ke škole. Za dveřmi se skrčily a poslouchaly. Ze třídy bylo slyšet klidný hlas učitele — vykládajícího „dělení zlomku“.

„Už mají školu“ — šeptla bázlivě malá Andula a opravila si šátek, jenž jí padal s rozdrchané hlavy na ramena —

„Dostaneme — jdeme zas pozdě“ — s flegmatickým klidem pronesl Pepík a zmáčkl hrdinně mosaznou kliku.

Smích zaburácel ve školních lavicích a vítal oba opozděné žáčky. Pan učitel se zachmuřenou tváří přísně se optal:

„Proč zas už tak pozdě?“ —

„Prosím, pane učitel“ — rozjížděl se Pepík a v duši rychle přemýšlel, kterou výmluvu by měl udati dnes — včera řekl „že zaspali“ — předevčírem „že maminka neměla vařeně snídaní“ — před tím „že jim hodiny zůstaly stát“ — „e třeba — tohle“ napadlo mu a už se zkroušeným výrazem v obličejí hlásil: „ona se mi tady doma ztratila čepice tuhle“ a ukazoval učiteli svoji zapeřenou beraničku — „nemohli jsme ji dlouho najít.“ —

„Nedbalci“ — trpce řekl učitel — „pomodlete se a pak na svá místa.“ V lavicích nad usměvavými hlavičkama vyšvihla se teď ručka a zamihly se prstíky.

„Co pak chceš, Kořítku?“ optal se učitel.

„Prosím, Housarová povídala, že už vedle Anduly Mastných nebude sedět — maminka jí to zakázala — protože dostala vši“

„Ticho — a hned si sedni —“ okřikoval učitel — „to nebude asi pravda.“

„Je to pravda — je —“ horlivě svědčily děti. — „Andula má vši, my jsme je viděly — lezly jí po šátku.“

„Andulo“ — obrátil se pan učitel k dívence — jež tu stála uzardělá — s hlavičkou sklopenou a přešlapovala jako na uhlí — „pojď sem“ a zavedl ji k oknu — chvíli pozorně prohlížel jí víasky nad čelem i za ušima, a pak se zamyslel. Chvilu váhal. Co dělat? Má to dítě posadit mezi ostatní — nebo je má posadit zvlášť do poslední lavice — a zarmoutit je? Pohodil hlavou a řekl jí vlídně: „Andulko — jdi dnes domů — a řekni mamince, že po škole k vám přijdu.“ — Holčička rychle jako na drátku se obrátila — šáteček honem si uvázala na uzel pod bradou a upalovala ze školy. Bratříček seděl už v lavici a díval se na ni závistivě. Po chvíli ztišily se děti a pan učitel dál vykládal — příklady dával, zkoušel a opravoval — až uplynula hodina a na „rozvrhu“, jenž se bělel v černém rámečku na zdi stálo „čtení“. „Tak si vyndáme nyní čítanky“ — lahodným hlasem rozkazoval učitel, „a najdeme si padesátý článek.“

„Jé — jé“ — „Ho — hó“ — „šváb — šváb“ náhle vypískly hlasy, celá lavice byla na nohou — přední i zadní vstávaly — natahovaly krky. — „Kde? Kde je?“ ptaly se zvědavě hlasy — „ticho — na svá místa — hned si sedněte,“ hřmělo za stolečkem. To učitel kvapně zjednával porušenou kázeň v dětských řadách. „Tak co máte, co se stalo?“ seskočil se stupínku a blížil se k pobouřené lavici.

„Pane učitel — pane učitel — Mastný má v tašce švába.“

„Vypadl mu z čítanky.“

„Ba ne, měl ho v péráku — já ho viděl — když tam Mastný dával tužku.“

Pepík Mastný seděl jako opařený. Nevěděl, na čem je — je to pravda — nebo ne — má švába ve své tašce nebo nemá — „ale možné je to,“ připouštěl ve své dětské duši a vzpomínal, jak si doma tatínek pokaždé kabát vytřese než ho obleče, botu obrátí a vyklepá, než ji obuje a jak často vypadne z ní ošklivé, červeně lesklé, vousaté zvíře — jak pak tatínek kleje a vadí se s maminkou a jak tato ho konejší vždycky: „nu — nu — nevidáno pro jednoho švába — to je křiku.“ —

„Mastný,“ ozval se učitel a nenechal Pepíka domyslet, „máte doma šváby?“ Pepík kývl hlavou — až si ji mohl v krčku přelomit.

„A kde?“

„Všude,“ přiznávalo se dítě — „pod kamny — za obrázky — ve stolku — ve zdích — v podlaze.“ —

„Tak vystup ven a jdi také domů.“ Žáček popadl slaměnou tašku a čiperně vyskočil.

„A pozdravuj tatínka — po škole že k vám přijdu,“ vzkazoval znova učitel. Ale Pepík už ani neslyšel — upaloval, jakoby mu hlava hořela — až mu v tašce hlasitě klepal pérák o tvrdou břidlovou tabulku . . .

II.

Po jedenácté hodině — sotva že děti rozběhly se po návsi každé ke svému domovu — vyšel ze školy pan učitel a zamířil k chalupě Mastných.

„Už sem leze — jdi ven jakoby náhodou — a to ti povídám, ať ho sem nepouštíš,“ ozvala se najednou od okna Barka. Číhala ustavičně a očima po návsi slídila, až se konečně učitele dočkala. Vojta mlčky vtiskl si ohmatanou placku do čela a mrzutě vyšel před barák. Pozdravil uctivě, plaše, skoro bojácně. Myslí si, že ho začne učitel plácnout, vadit se s ním, vyhrožovat mu — jako mu pokaždé vyhrožuje v obci starosta a ve městě pan berní — kdykoli jde něco uplatit na dluhující daně — proto přikrčil hlavu a oči jako vinník sklopil k zemi.

„Sousedě, přicházím k vůli vašim dětem,“ začal zvolna učitel — a díval se, jak Vojta pokyvoval vlasatou hlavou, jakoby říkal: „vím už — vím, že jedno mé dítě má vši a druhé že přineslo švába“ — ale mlčel — nic neříkal ani učiteli do tváře nepohlédl —

„Jest mi jich líto — jsou to dobré, nadané děti, ale zanedbané — nejsou k ničemu vedené — nemáte snad času — vím, jak je to v hospodářství — jako v kole je otec — matka — od rána do noci, zapřažen je selský člověk v práci jako v pluhu kůň — ale ona holčička — Andulka je devět let stará — a kdybyste ji ukázali co a jak — sama už by se česala — myla, i braťička by obsloužila — tak bych prosil . . .“

„A hle — on nenadává — nehrozí — nevadí se — nemluví o švábu ani o vši — nezmiňuje se o tom,“ pomyslí si Vojta a kradl nazvedl vlčko jednoho oka a zdola nahoru podíval se na učitele. Viděl laskavý obličej, vlídné oko a milý úsměv na rtech hosta — tak že i chalupník neodolal a jako květ zvedá se k slunci, pozdvihla se i jeho hlava a on tvářil v tvář stál proti učiteli.

„Ale co vám to povídám“ — jakoby se omlouval — promluvil zase učitel — „to se týká víc vaší ženy — matky těch dětí — prosím vás, dovedte mě k ní.“ —

Tu se Vojta lekl. Celý se zachvěl a překvapen ve strachu zakoktal: „A to ne — to nemůže být — to nejde“ —

„A proč ne?“

„Tak! — Protože ona nechce —“

„I vždyť ji nesním,“ řekl klidně učitel a vešel do chalupy. Už v síni ovanul jej morový zápach špíny a nečistoty. Pod nohama prchaly ven hladové slepice a husy — jež nenakrmené až za dveře přicházely upomínat nedbalou hospodyni, a hnusné stopy té zvířecí návštěvy zůstávaly všude na vyšlapaných cihlách. V neladu válely se tu dřeváky — hrnce — konve na vodu — opálky — a košíčky. — V pološeru, které tu vládlo, oslepen — víc hmatem než zrakem našel konečně učitel dveře a otevřel je. Za ním stál Vojta a pořád cítil, že by měl vzít za ruku toho pána a odvést ho pryč — pryč — ale jako omráčen stál a s ústy otevřenými díval se, jak kurážně vcházel k nim do světnice. „Nu — já při tom být nemusím,“ mávl teď chalupník rukou a odešel do chléva — „ať si to teď vyřídí s ním žena.“

Ta seděla skrčená u plotny a vzdychajíc a sténajíc pracně rozdělávala oheň. Už ani nevzpomněla na učitele — byla jista, že zahrnala od sebe celé to nebezpečí, když nastrčila Vojtu, a zatím — hle — tu stojí ve dveřích — mrká očima — větrí nosem — kaboní čelo — hlavu točí a rozhlíží se — a už ji i spatřil — není vyhnutí — schovat se nemůže — musí promluvit — musí alespoň přivítat — a už se sbírala se země.

Stála před učitelem v jedné roztrhané spodničce — ve špinavé — kdysi bílé košíli a s hlavou rozčuchanou — nezávanou. Na tlustém těle třásla se při každém pohybu jejím vrstvá tuku a masa, ale přižloutlá, nezdravá pleť obličej svědčila o nevalném zdraví.

„Uctivě vítáme,“ promluvila konečně sama, když host stál jako němý . . . Díval se na vybitá, papírem a hadry ucpaná okna — na rozházené, dosud neustlané postele — na nepokrytý špinavý stůl, na němž stály ještě hrnky od snídaně — prohlížel si neumyté hrnce a mísy složené na zemi u dřezu — všiml si povalujících se šatů mužských, ženských i dětských po lavici, po zemi, po posteli — zahleděl se na strop plný pavučin a mušich mrtvol, sklopil oči k zemi a s těžší pod silnou vrstvou špíny vytušil dřevou, vyhnílou prkennou podlahu.

„To je brloh, doupě, a ne lidský příbytek,“ napadlo učitele. „A proč si, matko, neprovětráte?“ oslovil chalupnici konečně, jak mohl nejmírněji, ač se v něm všecko vařilo odporem k té líné, neupravené, nečisté ženě, a zamířil k oknu.

„A my máme rádi teplo — o dříví je zle,“ už hlasem docela lhostejným odpovídala Barka a dívala se chvíli, jak učitel marně lomcoval oknem. Zkoušel závorky a závlačky na oknech — trvalo to chvíli, než se v zarezavělých lůžkách pohnuly — ale okno se pořád ještě neotevíralo.

„I to se marně dřou —“ konečně řekla Mastná, a do-
kořán otevřela se jí ústa, tak že ani načatou větu dořici ne-
mohla. Chvilu zívala — čelisti roztáhly se jí od sebe — brada
jezdila jí na levo, na pravo — oči se přivíraly, a z hrdla va-
lilo se jí lahodné „ááh“. — Teprve když se protáhla, vysvětlila
učiteli, proč se okno neotevívá: „Ono je z venku přibité —
protože už nedrželo na skobičkách“

„Ale, milá paní, to je nezdravé, v takovémhle vzduchu
být — máte zde vlhko — hle, jak vám teče se stěn — a snad
i houbu máte v podlaže.“

„Může být — dost možné,“ připouštěla Barka a podrbala
se všemi prsty ve vlasech.

„Jedná se přece o děti vaše.“

„I ty už zvykly!“ máchla rukou matka.

„A to si nemyslete — nesou zárodky choroby snad v sobě,
a propukne to najednou — čistý vzduch je Boží duch — voda
je zdarma — provětrejte a vyčistěte si příbytek — a omlád-
nete všichni — bude tu u vás jako v ráji — sluničko okny
usměje se na vás — růže rozkvetou vám i vašim dětem na
tvářích — dejte si světnici vyblit — ven k řece vyneste ná-
bytek a vydrhněte ho — čistota — půl zdraví.“

„Jo — kdo pak má čas na to? — To všechno je leda pro
pány,“ odpírala krátce Barka a zase podrbala se rukou, tento-
kráte na masitém, mohutném kyčli.

„Matko, matko!“ vážně, skoro přísně zahrozil teď učitel
„jedná se o veliký poklad — o vaše děti! Necháváte je du-
ševně i tělesně krnět — hmyzem žrát — vaši dceři zapalují se
a nečistotou slepují oči, váš synek trpí občas hnisavým vý-
ronem uší — obě přestály už neštovice, spalů — každá dětská
nemoc u vás nejdříve se zahnízdí a odtud pak po celé vsi se
rozšíří — přicházím schválně z lásky k dětem poprosit vás,
abyste svoje děti myla, čistila, na ně prala a žehlila.“

„A kde pak bych času nabrala,“ bránila se teď Barka,
„mám tuhle celou chalupu na starosti — to není maličkost —
a na všechno jsem sama.“

„Hleďte na jiné — Kořínková má sedm dětí.“

„Také bych je měla — kdyby mi jich pět nebyl Pán Bůh
vzal.“

„A dejte pozor — můžete ztratit i poslední dvě —“

„I Pánu Bohu poručeno —“ hlasem zcela lhostejným od-
pověděla chalupnice a přitlačila se k rohu kamen a drbala si
oň široká svoje záda.

Hnusem naplněn odvrátil se učitel a zamířil ke dveřím.

„To snad je to jediné, co tou ženskou přece trochu pohne,“
řekl si cestou a myslil při tom na cizopasný hmyz, který jistě
na líném těle Mastné Barky v hejnech sídlil . . .

III.

Nad Putovem snesla se na bílých křídlech neobyčejně
krutá zima. Pod sněhem krčily se statky i chalupy, tulily se
k sobě, aby se zahřály. U Mastných ponurá nálada zmocni-
la se všech.

„Ale pro Boha, vždyť přece nezmrznem,“ nařikala Barka.

„A kde vzít dříví, mluví?“ ptal se Vojta. „Hradbu už jsem
rozsekal a spálil, plaňky ze zadu jsem rozřezal.“

„A už tam není v zadu nic?“

„Nic, než stromy.“

„Nu, tak pokácej stromy,“ zlostně vykřikla žena.

„Stromy?“ pomalu opakoval si chalupník a zamlčel se.

Vzpomněl si na svého děda, jak on je vysazoval, jako ve
snu se Vojta pamatoval, jak mu děd při tom řekl: „Já ani tvůj
otec nebudeme je česat, ale ty jednou a tvoje děti pochutnáte
si na sladkém ovoci, samé pěkné druhy jsem koupil.“ A děd
jmenoval jabloně míšeňské i panenské, hrušky čáslavky, má-
slovky, jakubky . . .

„Nu, neseď, lenochu,“ rozkřikla se Barka prudce. „Při čem
pak uvaříme a se ohřejeme?“

A po celé vsi brzy vyprávěli si, jak chalupník Mastný
jeden štěp po druhém kácí, řeže a spaluje. „Kde co, už spálil,
kde jaká plaňka byla, každý kolk, každou lať, i trámy z krovů
ve stodole a na chalupě vyřezal,“ dokládal jeho soused večer
v hospůdce.

„Lenoch, když všichni jezdili jsme na paseky, hnul doma.“

„Loni v zimě, pamatujete se,“ vyprávěl starosta, „jel jsem
mu se svým potahe n do lesa pro dříví. Bylo mi líto těch jeho
dětí. Vojta jel se mnou. Naložili jsme, a zajel jsem s fúrou
k němu na dvůr. Vypřáhnou koně a povídám: „Vojto, do ve-
čera ať dříví sházíš, přijedu si pro vůz.“ — Všichni se smáli
kolem celého stolu, jen učitel poslouchal, neslyšel to ještě. —
Sedlák zmáčkl palcem tabák a obrátil se přímo k učiteli:
„A co byste myslil, pane učiteli? Když jsem k večeru přihnul
kobyly k Mastným pro vůz, stál ještě na dvoře, jak jsem ho
přivez.“

„Vojto, tu chvůj pojd složit,“ volám znova.

„É, času je dost,“ povídá Vojta.

„Není,“ zlobím se, „potřebuju vůz.“

„Nu, tak si to složte, na dvoře je místa!“ vyštěkla na mne
Barka. — „A co mi zbývalo? Když jsem nechtěl nechat vůz,
mám pěkný, železný, venku na sněhu, mrazu a dešti, musil
jsem pěkně Vojtovi sám dříví složit.“ A starosta, když do-
pověděl, zlostně se napil.

„Proto, kdyby zmrzli, nikam nikdo mu nepojede.“

„A sami potah nemají?“ optal se učitel.

„Mívali, pěkný pár krav, bystré jako srny, vykrmené, čisté, jako lasice hladké míval nebožtík, ale dnes? Dnes stojí tam na stání a třese se zimou jediná ubohá, vyschlá kravka. Pěštl bych ji zabil . . .“

„Ba ani o tu nedbají. Jsou lní vyhrabat a vykydat pod ní, jenom podestýlají pořád. A máte to vidět, výš a výš roste pod kravou mrva, výš a výš roste kráva, ronama už stropu se dotýká, žlab ani jesle vidět není, to všecko už zmizelo.“

„To ani není možná! Jak jen to snese ten Vojta, já znával jeho rodiče, znávali jsme ho za svobodna.“

„Žena ho zkazila, ta byla jeho neštěstí.“

„Nic dělat, dobře se mít, to chtěla ustavičně. Projedla a promlsala mu každý groš, který vydělal. Kus kloudného jídla a včas mu neuvařila, jezdíval na pole bez snídaně, oběd mu nosili až po druhé hodině. Žena doma o nic nedbala, ani dobytek nepoklidila. Nic, nic, tak se spustil taky.“

„A do dneska ho šidí, sama zmlsá všecko lepší a Vojtu dobráka i děti odbývá kávou a chlebem, třeba třikrát denně.“

„Já mít takovou ženu,“ křičel prudký Kořínek, „třikrát denně, k snídani, k obědu i k večeři bych ji tiskal.“

„Tu bys nepředělal, v krvi to má.“

„Všichni lidé oběma rukama pracují, a toliko jednou jedí, ale Mastná, ta ne, ta jí dvěma rukama a nepracuje žádnou.“

„Alespoň kdyby na sebe a na děti vyprala a zašila, ale coura je to špinavá, nedbalá. Dětem lezou z punčoch paty, z kalhot kolena a lokte z rukávů. S ní samé visí hádry, ani do kostela, ani na náves ke kupci nevyjde.“

„Tetka, co pak vám udělala práce, že se jí tak štítíte?“ vyprávěl jiný soused, „optal jsem se jí jednou, ale ona se jen ušklíbla a řekla mi: „I holečku, vždyť já se práce nebojím, já se jí neštítím, já si vedle ní lehnu, a ona neuteče.“

„I to ona se tím netají. Často, když je v dobré náladě, je jí slyšet naříkat:

„Ach, má zlatá lenost,
nemůžu tě přemoct,
abych pokoj měla,
poddám se ti zcela.“

Celý hostinec se smál, jenom učitel vážně kýval hlavou: „Jak to skončí, jak to skončí?“ smutně ptal se.

„A jak by to skončilo,“ mávl rukou starosta, „než po latinsku.“

„Jak to, po latinsku?“ optal se učitel a zvědavostí vytáhl obočí vysoko na čelo.

„I to mají páni taková dvě latinská slovíčka na nás a těmi nám a našim chalupám kroutí krky. Jedno je: exekuce a druhé se jmenuje: licitace. To první už má Vojta na krku, nyní se mu ta smyčka jenom zatahne, přijde licitace. Ve vsi budeme

mít o chalupu méně a o žebráka více,“ resolutně, tvrdě rozkládal starosta.

„A už si zuby cení, jen se třese na tu chaloupku kupec.“

„A kdo? Kdo?“

„Im, kdo?“ na skřípec natahoval zvědavost hostů sám hostinský. „To se ví, že takový lenoch ne jako je Mastný, ale všichni ho znáte, je to kupeček Steiner.“

„I vida, žida,“ udeřil kdosi do stolu, „jak si u nás pomohl, obrostl, opeřil se. Přece všichni víme, jak přišel s raněčkem, kupoval u nás králíci a zaječící kůžičky, a teď na chalupu už se vzpíná, na chalupu . . .“

„Nu, nu, což je o to, penízky žid má, on i Vojtovi půjčoval, má u něho pěkný groš.“

„A na směnky, co?“

„Inu, žid!“ ulevovali si sousedé s odporem a opovržlivě.

„Ne tak!“ náhle, skoro přísně ozval se učitel. „U nás dovede se pilnému, pracovitému, šetrnému, střídajícímu židu jen nadávat, a nanejvýš mu závidět. Já nehájím židů,“ mluvil učitel v nastalém tichu. „Jsou mezi nimi lichváři, nepoctivci, snad víc než v jiné třídě společenské, ale proč by tam nemohli být lidé řádní? Proč máte nadávat židu za to, že našetřil jmění a koupil si chalupu, proč nemáte se od něho učit?“ A tváře hořelý nadšením a svatým zápalem řídicím, když pokračoval:

„Proč nemáme být sami tak podnikaví, sami tak šetrní, příčinní jako žid? V Číně jsou židé nemožní, a proč? Protože Číňan nedá se jimi ani vyssát ani podvést ani oklamat. Proč máme mezi sebou takové Vojty, lné, nadbalé, kteří sami nastrčí židu kůži, aby jim ji seděl? Nedat se, v tom leží všechen vtíp!“

Hluboké ticho zavládlo kolem.

„Inu — pravda je to“ — „svatá pravda“ — „jsme hloupi na židy“ — svědčili kolem stolu.

„A nadávat jim — to nepomůže.“

„Ale vyrovnat se jim — být tak příčinní, starostliví, pečliví o rodinu, a nebude vás strašit latina — nebudete se bát ani ‚exekuce‘ — ani ‚licitace‘,“ dokládal učitel. Ale rozumnou řečí svojí už Vojtu ani jeho chalupu nezachránil. Osud Mastných byl zpečetěn. Do jara stěhovaly se v Putové dvě rodiny. Rodina Mastných — ožebračená přinesla si v náručí svoje věci do obecního domku — do pastoušky, a rodina Steinerova z podruží převezla si nábytek i zboží do Mastných chalupy . . .

IV.

Zde vlastně můj obrázek končí. Ale stůj zde ještě kratičká doslov.

K mým dveřím přicházejí často trosky lidské prosit o almužnu. Stará babička kašlavá, za ní třaslavý šedivý dědoušek,

jednoruký flašinetář s vojenským medálem na chrabrých prsou, chudý, poctivý řemeslník hledající si práci, i odporný kořala se zpustlou zarudlou tváří vystřídají se u vchodu do mé dílny fotografické, a všichni natáhnou ke mně prosebnou ruku...

Tuhle ke mně došel smutný — na výsost smutný párek mladých lidí. Ona měla na krku tabulku s nápisem „Jsem slepá“, a její průvodce měl v ruce zvoneček na znamení, že je hluchoněmý.

Zachvěl jsem se hrůzou nad tím spojením lidské bíd.

„Jak jste se sešli tak?“ optal jsem se soucitně.

„To je můj bratr,“ odpověděla slepá dívka.

„Bratr? Odkud jste?“

„Z daleka! My jsme až z Putova!“

„Z Putova!“ vykřikl jsem a v hrozné předtuše zvolal:

„Pro Boha — nejste děti Mastných?“

„Jsme — jsme — to je Pepík, a já jsem Andula,“ radostně svědčila slepá.

„Pojďte dál, jsme krajané,“ zval jsem obě nešťastné děti do vnitř — a tam jsem se dověděl, kterak tatínek, když jim prodal chalupu, zmizel, a podnes nevědí, kam, a maminka brzy umřela — a to už ona — Andulka byla slepá a Pepík hluchý — dostali katar — oční a ušní — pan doktor nařídil oči koupat a uši prostríkávat — ale nikdo nebyl, kdo by se o děti staral — kdo by jim to byl dělal — matka byla línou na to...

Zalomil jsem rukama a zažaloval k nebi: „Hle, kam vede lenost!“ — —

DOSLOV.

Dopsal jsem „sedmero „hlavních hříchů“. — Bylo už pozdě v noci, kdy jsem udělal puntík a svěsil hlavu na prsa. Před zrakem mým křepčili a jásali moji dobří známí. Nafukoval a padýmá se pyšný pan Zeman s učeným panem Mudrou, šilený Šestiprst lakomě přepočítával v koutě svůj mamon — Haladovic Lenka pružná jako ještěrka kolébala se v plných bocích — opilý Kotel potácel se se strany na stranu — rozhněvaný Koukal proklínal a hrozil, a líná, nepříjemně páchnoucí Barka Mastných podrbávala se brzy ve vlasech, brzy na kyčli...

„Tak s Pánem Bohem — těšilo mě“ — řekl jsem jim na rozloučenou a otevřel dokořán dveře svoji dílny.

„I podívejme se — teď nás vyháň.“

„Dřív jsme mu byli dobří.“

„Kam máme jít — teď v zimě.“

„To tak dělají všichni zaměstnavatelé — na zimu vyženou člověka do mrazu“ — reptala cháska.

„Pánové a dámy,“ zdvořile jsem se omlouval — „promiňte laskavě — ale já za nic nemohu. Čtenáři se vás nabažili — musíte ustoupit — učinit místo — pozvu sem zas jiné hosty — těšilo mě tedy“ — rukou ukázal jsem na dveře a zrakem hledal jsem svoji sukovitou hůl.

„Nu — nu — nemusí být hned zle —“ krotil mě dobrácky chytrý Šestiprst — „půjďme po dobrém — rozejdeme se v míru — a kdybyste nás snad někdy potřeboval, jsme vždy k službám ochotní —“

„Má úcta.“

„Porouchíme se.“

„Na zdááár —“ křičeli svorně ve dveřích. Barka Mastná chytla se Šestiprsta — pan Mudra přitočil se k Lence Haladovic — opilého Kotla s jedné strany podpíral pan Zeman a s druhé zlostný, mračící se Souček — a vypotáceli se do lidu-

prázdné ulice . . . Dival jsem se za nimi do tiché noci. Věděl jsem, že už se s nimi nesetkám nikdy více. „Ach — ano — ano.“ povzdychl jsem si — „na oko se to všecko lesklo — všichni byli plni pýchy, plni peněz — plni chlouby — napřed samé ‚huj‘, ale na konec ‚fuj‘.“

Mizeli zvolna — obrysy jejich těl splývaly v jedinou beztvárnou hmotu — jakéhosi netvora — jenž měl sedm hlav a čtrnáct rukou a nohou. V tom napadla mi slova ze Zjevení sv. Jana (kap. 13.): „I viděl jsem šelmu vystupující z moře a mající sedm hlav a deset rohů a na rozích jejich deset korun a na hlavách jejich jména rouhání. A šelma, kterou jsem viděl, byla podobná levhartovi, a nohy její jako nohy medvědí, a ústa její jako ústa lvova. I dal jí drak sílu svou a moc velikou . . . A klanějí se šelmě říkouce: Kdo jest podobný šelmě? A kdo bude moci bojovati s ní? . . . A dáno jí vésti boj se svatými a přemáhati je“ . . . Zdálo se mi, že v té chvíli chápu onu vizi apokalyptickou. Že znám onu šelmu — její jméno že je hřích, že znám onoho draka, který jí dal sílu — jeho jméno že je ďábel, a že znám na sedmi hlavách napsaná jména — že je to: pýcha, lakomství, smilstvo, závist, nestřídmost, hněv a lenost . . . Ohavná nestvůra ta jako upír na netopýřích perutích vznáší se nad veškerým lidstvem — sráží nás, vzletáme-li k nebi, k zemi dolů, do prachu nás mačká a dusí. Celá řada lidí dnes kloní se „šelmě“ sedmihlavé — otročí jí a volají zbaběle: „kdo je podobný šelmě — a kdo bude moci bojovati s ní?“ Ale jsou i ti, kteří odvažují se toho boje — jako sv. Jiří potýkal se s drakem — tak povstávají hrdincové, aby utkali se bojem se šelmou — hřichem. A kdo jsou to? Jsme to my — křesťané — kterým se říkalo v prvních dobách křesťanství „svatí“ . . . „Dáno šelmě vésti boj se svatými a přemáhati je.“ opakoval jsem si slova Janova a vytřeštěným zrakem hleděl do černé noci. Kroky vzdalovaly se víc a více — pusté hlasy slaběji se ozývaly, a jen s namáháním v temné noci rozeznával jsem ještě tmavší obludu . . . U rohu nejbližší ulice stanula. Sedm párů očí zaplálo zelenavým svitem. „Ohlédly se,“ šeptl jsem si stoje v osvětleném okně. Spatřily mě patrně, neboť viděl jsem, kterak špinavé ruce se pohybuji a slyšel jsem volání: „Buď zdrav! Měj se dobře!“

„Kam jdete?“ vykřikl jsem ze všech sil.

„Do světa — celý svět je náš.“

„A ke komu?“ ptal jsem se znovu.

„Ke všem a k nikomu — pozdravuj od nás čtenáře „Dědictví“ — k nim také přijdeme“ a už pohasly oči, zmikly hlasy, utichly kroky — zjevení zmizelo.

Probudil jsem se nad svojí dopsanou prací.

„Pěkné nadělení,“ pomyslíl jsem si — „maji se to moji zlatí čtenářové nač těšit.“ Leč jaká pomoc! Jsem povinen ohlásit vám slíbenou návštěvu, abyste se včas mohli na ni při-

praviti. Bojem se s ní utkati musíte. Podlehnete, nebudete-li mít po ruce pádnou zbraň. A tu bych vám rád na konec doporučil sedm ostrých mečů — kterými hravě utnete sedm hlav té obludě — na hlavu, na které je nápis: pýcha, vytáhněte meč pokory, na lakomství štědrost, závist přemáhejte příznavostí, smilstvo čistotou — nestřídmost povallte do prachu střídmostí, hněv tichostí a konečně lenost vypudíte z těla horlivostí.

A nyní slyším v duchu hubovat čtenáře: „Ten fotograf amatér je přece jen ubohý spisovatel. Neví ani, že takové mravné poučování do povídky vůbec nepatří. Chci-li si poslechnout už kázání nějaké a lepší ještě než to jeho, mohu jít do kostela . . .“

„Svatá pravda,“ biji se kajícně v prsa za ten hřích proti umění. Ale chodí všickni čtenáři opravdu do kostela? . . .

Proto musím říci s Pilátem: „Co jsem psal, psal jsem.“

OBSAH:

	Strana
Úvodní	3
Z jiného světa.	
Podivný sen	11
Z říše snů	17
Láterníci	27
Smrt	34
Uhodla	45
Sedmero hlavních hříchů.	
Pýcha	65
Ještě jednou pýcha	73
A do třetice pýcha	77
Lakomství	95
Smilstvo	109
Závist	127
Nestřídmost	138
Hněv	155
Lenost	167
Doslov	177

Zprávy o Dědictví Svatojanském.

I. Přehled členů v roce 1913.

Zakladatelů jest	8
Spoluzakladatelů	66
Členů první třídy	30
Členů druhé třídy	135
Členů třetí třídy	31.862

Úhrnem zapsáno členů žijících i zemřelých . . . 32.101.)*

Mezi těmi jest členů *stálých*:

rodů	6035
škol, obcí, bratrstev, knihoven, konventův a spolků	1399
členů duchovního stavu	3750

Členů stavu kněžského snažně žádáme, aby, jak veškerí členové očekávají, mezi oktávem sv. Jana Nep. obět mše sv. za živé i mrtvé členy našeho Dědictví každoročně obětovali. Ostatní členové neknežští s tímž nábožným úmyslem buďtež v označeném čase přítomni mši sv. U hrobu sv. Jana Nepomuckého v Praze slouží ředitel Dědictví v den 15. května v 8 hodin slavně zpívané rekviem za všechny v Pánu zesnulé členy, kteroužto pobožnost založil a nadal zvěčňelý kanovník strážce Václav Pešina rytíř z Čechorodu, kdysi ředitel Dědictví Svatojanského. U téhož oltáře slouží ředitel dne 17. května v 8 hodin zpívané rekviem za Antonína Haníkýře, zakladatele Dědictví.

II. Poučení o přístupu nových členův a odebrání knih.

O vzniku Dědictví připomínáme novým členům toto: Antonín Haníkýř, narozený v Praze dne 21. března 1753, býv. jezuita, pak kaplan v Sedlci u Votic, v Klokotech, Jindř. Hradci a exposita v Čiměři, posléze ve výslužbě v Plané a v Táboře, umínil si roku 1829, že na památku první stoleté slavnosti prohlášení Jana Nepomuckého za svatého založí ústav, jímž by dobré, vzdělávatelné knihy v jazyku českém v levné ceně byly vydávány. O zřízení podniku toho požádal roku 1831 knížecí arcibiskupskou konsistoř v Praze. Položiv jakožto základ 1000 zlatých ve stříbře, vyžádal sobě, aby podnik nesl jméno: „Dědictví sv. Jana Nepomuckého“ a veškeré obecenstvo aby bylo ku přistoupení vyzváno.

*) Spoluzakladatel se vkladem 200 K (jednou pro vždy) obdržel ročně 4 výtisky podílu; člen I třídy se vkladem 80 K 3 výtisky; člen II. třídy se vkladem 40 K 2 výtisky; člen III. třídy se vkladem 20 K 1 výtisk. Kdo nejméně 10 K věnuje, uznán za dobrodince Dědictví. Doplněním vkladu možno postoupiti do třídy vyšší

Zbožný zakladatel zemřel v Táboře dne 15. března 1833 v 80. roce věku svého a byl na tamějším hřbitově pochován, kdež mu nákladem „Dědictví“ pomník byl postaven. Po dosaženém potvrzení započalo „Dědictví“ r. 1835 svou činnost a ze zrnka hořčičného vzrostlo v mohutný strom. I bylo od slavné paměti papeže Pia IX. dne 13. ledna L. P. 1855 apoštolským pozhnáním a pro oktáv Svatojanský plnomocnými odpustky obdařeno. Odpustků těch, jež i duším v očistci přivlastněny býti mohou, získají členové, vykonají-li v některý den oktávu toho sv. zpověď, přijmou-li Svátost oltární a navštíví-li některý kostel neb veřejnou kapli dle libosti, tam pak se na úmysl sv. Otce zbožně pomodlí.

Ze stanov klademe sem následující poučení:

1. Kdo k Dědictví Svatojanskému v Praze přistoupiti hodlá, nechť poštovní poukážkou aneb ve vyplaceném psaní (franko) aneb jinak příležitostně s nápísem: **Ředitelství Svatojanského Dědictví v Praze, IV. (Hradčany)**, své jméno a příjmení, pak svou osadu farní a diecesi, ke kteréž přináležel, udá a zároveň i peníze zašle. Jde-li o členství *rodu*, budiž udáno *jméno jak manžela tak manželky*. Vklad za člena třetí třídy obnáší *jednou pro vždy 20 K*; za rod, školu, obec, spolek, knihovnu a pod. platí se *jednou pro vždy 40 K*.

2. Každý nově přistoupilý člen ať si *lístek* na odebrání knih dobře uschová a následujícího roku, jakož i potom v budoucích letech před vyzdvihnutím nového podílu od svého správce duchovního podepsati dá. Na tento lístek může si pak, žije-li člen v Čechách, knihu v **knihkupectví B. Stýbla v Praze** na Václavském náměstí č. 30 n. vyzdvihnouti (lístky mají barvu *zelenou*), jen že musí připojit 6 h, kterýžto peníz přísluší za práci a obálku. Pro členy v Olomouckém arcibiskupství platí totéž, jen že knihy své vybírají v **knihkupectví R. Prombergra v Olomouci** (lístky jsou barvy *červené*); členové pak Brněnského biskupství nechť se o knihy své hlásí v c. k. dvorním **knihkupectví Karla Winikera v Brně** (lístky jsou barvy *žluté*). Ostatním členům v jiných diecesích, *pokud nemají lístku na určité knihkupectví z nějakého*, zaslají se knihy buď přímo z Prahy od ředitelstva (mají-li lístky barvy *bílé*), u něhož však dlužno o ně každý rok se přihlásiti, nebo si je vyberou u toho *knihkupectví*, jež mají na lístku udáno. Kdo by žádal, aby mu knihkupec knihu *poštou zaslal*, připoj mimo oněch 6 h, knihkupci náležejících, ještě 12 h na poštovní adresu průvodní.*) Výlohy poštovní hradí si arcí sám. *Členové „Dědictví“ z Ameriky* nechť složí si u **knihkupectví B. Stýbla v Praze** jistou část peněz jako zálohu na další zaslání ročních podílův.

3. Přestěhuje-li se některý člen z Čech na Moravu, aneb odebere-li se z Brněnského biskupství do Olomouckého anebo

*) Žadatelé knih uspoří si výloh, ohlásí-li ve svém dopise správně adresu a poslední poštu, komu a kam knihkupectví podíly zaslati má.

naopak, *ať to vyplaceným listem oznámí ředitelství*, připojí svůj lístek posavadní, načež mu ředitelství *nový lístek* na odebrání knih pošle, aby mu pak v příslušném *knihkupectví* vydány byly.

4. Poněvadž členský či podílňý lístek může se ztratiti aneb i odcizen býti, každý si číslo jeho pro takový případ na jiném místě, na př. v modlitební knížce, zaznamenej; pakli skutečná ztráta se udála, požádej ředitelství o nový lístek s udáním čísla lístku neb aspoň čísla diplomu, a s připojením 50 h poplatku to za vydání lístu nového, a 10 h na poštovní výlohy, *tedy úhrnem 60 h* (třeba v rakouských známkách poštovních). Připomínáme však, že kdyby se potom pohřešovaný lístek zase našel, týž žádné platnosti již nemá. Podobně kdo by z jiné příčiny potřeboval lístek nový, ku př. je-li posavadní lístek jeho již vyplněn, ať pošle ředitelství starý lístek ve vyplaceném psaní a přiloží *60 hal.* (třeba v rakouských známkách poštovních), načež mu bude zaslán lístek nový. *Peníze ty posílají se předem.*

5. Když člen *umřel*, žádáme snažně pozůstalých přátel, aby, když si na jeho lístek knihu *posledního roku* (třeba i po smrti člena) vybrali, úmrtí člena toho na lístek ten poznamenali a ředitelství nebo též příslušnému knihkupectví zaslali, aneb poprosili svého pastýře duchovního, aby lístek ten *ředitelství Dědictví* zaslal. Jména zemřelých členů Dědictví uveřejňují se v podílu každého roku, arcí jen těch, o nichž byla ředitelství podána úmrtní zpráva.

6. Knihy za *rod* se berou, pokud se jméno rodu toho neztratí. Synů-li není, odebírají knihy dcery zakladatele rodu, dokud žijí; dítky pak jejich, *jiné* jméno již nesoucí, nemají práva tohoto; rod vymřel.

7. Spojí-li se manžel s manželkou svou v jeden toliko vklad (20 K), vydávají se knihy *jenom do úmrtí jednoho z nich*. Tolikéž spojí-li se v jeden vklad bratr s bratrem nebo sestra se sestrou, neb bratr se sestrou a podobně, vydávají se knihy jen do úmrtí toho, jenž *první* jest napsán na přijímací listině (diplomu).

8. Při členech pohlaví ženského, kteří provdáním *jiného jména* nabyli, budiž, kdykoli za nový lístek žádají, udáno jméno jejich rodové (po otci), neboť jinak nebývá možno jméno v matrice naléztí a lístek vydati.

Připomínáme, že se údové Dědictví hlásiti mají každoročně o své podíly v tom knihkupectví, které jim na členském lístku označeno jest, a nikoliv u ředitelství. *Vklady* nových členů, *žádosti* o nové členské lístky, *prošby* o *darování* knih, *nabídky* o *koupi* knih a *peníze* za ně — to vše přijímá Ředitelství Svatojanského Dědictví v Praze-IV. (Hradčany).

Rukopisy přijímá Dr. Ant. Podlaha, metropol. kanovník u sv. Víta v Praze-IV., redaktor Dědictví Svatojanského.

III. Od 1. ledna do 31. prosince 1913 přistoupili
k „Dědictví“ tyto členové. P. T.:*)

Čís. dipl.

31930. Kratochvíl František z Kocelovic, diec. Bud.
Judl Jan z Král. Vinohrad, arcid. Praž.
Mršítková Emilie, ošetrovatelka nemocných v Praze-Il.,
arcid. Praž.
Moučka František, kooperátor v Radostíně, diec. Brn.
Rod Dostála Františka, rolník v Břesti, arcid. Olom.
31935. Stoniš Josef z Komárovských Chaloupek, arcid. Olom.
Susarová Theresie z Kout, arcid. Olom.
Trušinová Anna z Odršova v Prus. Slezsku, arcid. Olom.
Hálková Vlasta, žákyně v Klatovech, diec. Bud.
Šilhavá Aloisie, žákyně v Klatovech, diec. Bud.
31940. Větrovská Marie, dcera domkáře z Mínic, arcid. Praž.
Kubišta Václav, domkář v Lešanech, arcid. Praž.
Sedláková Marie, dcera chalupníka z Božetína, arcid. Praž.
Farní knihovna v Březině, diec. Litom.
Studená Mariana z Vrahovic, arcid. Olom.
31945. Štancí Josef, rolnický syn v Dlouhé Brtnici, diec. Brn.
Novák Antonín, rolnický syn v Dlouhé Brtnici, diec. Brn.
Křesfiansko-sociální vzdělávací spolek ve Vyzovicích,
arcid. Olom.
Pleskot Jan, statkář ve Váp. Podole, diec. Kr. Hr.
Jilek Eduard, papírník v Zábřehu, arcid. Olom.
31950. Mikšovský Josef, starosta v Nučicích, arcid. Praž.
Beneš František, rolnický syn ve Vesce Žichově, diec. Bud.
Nejdl Jiří, strojnický pomocník v Domažlicích, diec. Bud.
Převrtilová Marie v Březnici, diec. Bud.
Petříkovy Rosalie, Anna a Mariana z Něm. Kravař
v Prus. Slezsku, arcid. Olom.
31955. Raška Innocenc, bohoslovec v Olomouci, arcid. Olom.
Naxerová Anna, žákyně v Klatovech, diec. Bud.
Školské sestry v ústavu hluchoněmých v Čes. Budějov-
vicích, diec. Bud.
Kindlová Ludmila v Praze III., arcid. Praž.
Valášek Josef, bohoslovec v Praze, arcid. Praž.
31960. Výtisk František, bohoslovec v Praze, arcid. Praž.
Valtrová Marie v Buckvě u Falknova n. O., arcid. Praž.
Laube Zdeněk, studující reálky na Kladně, arcid. Praž.
Zátková Josefa v Trhoníně, diec. Bud.
Benešová Marie ve Smrkovci, diec. Bud.
31965. Kratochvíl František, studující na Král. Vinohradech,
arcid. Praž.
Katolický Josef, syn rolník v Ořechově, diec. Brn.

*) Zde uvedení jsou jen ti členové, kteří zaplatili celý vklad.

31967. Korynta Bohumil, majitel prádelny na Kr. Vinohradech,
arcid. Praž.
Kočí Josef v Lysé n. L., diec. Litom.
Zachystal Karel, syn knihkupce v Klatovech, diec. Bud.
31970. Žákovská knihovna živnostenské pokračovací školy
v Krásné Hoře u Sedlčan, arcid. Praž.
Svato-Josefská jednota katolických jinochů a mužů pro
Klatovy a okolí, diec. Bud.
Němec František z Radostína, diec. Brn.
Roškota Antonín, rolnický syn z Mnichovic, arcid. Praž.
31975. Dašková Anna v Praze VII., arcid. Praž.
Král Ladislav v Praze IV., arcid. Praž.
Rod Málka Josefa, řezníka v Písku, diec. Bud.
Bourkovy Emilie a Jiřina z Přeštic, diec. Bud.
Tesař Antonín, syn hrab. lesního v Záboří n. L., diec.
Kr. Hr.
31980. Hosnedl Bohdan, žák obec. školy z Velhartic, diec. Bud.
Škvorecký Karel, bohoslovec v Praze, arcid. Praž.
Vdp. Schindler František, c. k. emer. profesor v Praze IV.,
arcid. Praž.
Rod Kovářka Antonína z Černice, diec. Bud.
Rod Batia Františka a Anny ve Smrdově, diec. Kr. Hr.
31985. Pichnerová Emilie v Bludenzi, Vorarlberk.
Červinka Antonín, ministrant v Jablonci n. J., diec. Kr. Hr.
Adámek Ladislav, ministrant v Jablonci n. J., diec. Kr. Hr.
Mašina František, c. k. evid. geometr v Semilech, diec.
Litom.
Uher Prokop, katecheta v Plzni, arcid. Praž.
31990. P. Scholz Rafael, O. S. B. v Břevnově, arcid. Praž.
Mudroch Adolf, studující reálky v Praze II., arcid. Praž.
Gruss Alois, žák měšťanské školy v Praze IV., arcid. Praž.
Karásek Josef v Praze III., arcid. Praž.
Tůma Ludvík, kaplan v Poděbradech, diec. Kr. Hr.
31995. Manych Miloslav, syn účetního v Poděbradech, diec.
Kr. Hr.
Pavinger Jindřich, syn kníž. zahradníka z Poděbrad,
diec. Kr. Hr.
Bačkorovi Josef a Marie v Křeseticích, diec. Kr. Hr.
Svátek Josef, ministrant v Pyšelicích, arcid. Praž.
Elznic Bohumil, absolvent hosp. školy v Kalubicích,
arcid. Praž.
32000. Janoušková Anežka ve Sloupnici, diec. Kr. Hr.
Rod. Melichara Antonína, rolník v Hodyni, arcid. Praž.
Veselý Antonín, ministrant ve Vel. Popovicích, arcid.
Praž.
Procházka Václav v Radovesicích, diec. Litom.
Láb Václav, podúředník c. k. st. drah v Rokycanech,
arcid. Praž.

32005. Klaus František z Bezděkova, arcid. Praž.
 Torner Václav, žák obec. školy v Pelhřimově, diec. Bud.
 Rod Řezníčka Františka, rolník v Rakšicích, diec. Brn.
 Fulín Josef v Příbýšicích u Václavic, arcid. Praž.
 Čermák František a Marie v Chrástanech, arcid. Praž.
32010. Vrabcová Marie, dcera restaurateura v Praze III., arcid. Praž.
 Brandejs Josef, ministrant ve Voděradech, diec. Kr. Hr.
 S. M. r. Jilek Caspar, Antigo, Vis., Amerika.
 Příbylová Marie, choť šafáře ve Bzí, diec. Bud.
 Kašpárek Josef v Záhorovicích, arcid. Olom.
32015. Sebák Alois, rolník v Bilnici nad Vlárrou, arcid. Olom.
 Svobodová Miluška ze Svémyslic, arcid. Praž.
 Šustek Jan z Petřvaldu v Rak. Slezsku, diec. Vrat.
 Červová Marie v Čes. Dubě, diec. Litom.
 Paulus Jan Nep. Jaroslav v Neděličkách, diec. Kr. Hr.
32020. Mojžíš Antonín, ministrant v Hostíně, arcid. Praž.
 Diblík Václav z Třeštiny u Mohelnice, arcid. Olom.
 Rozsypal František, studující v Záhřebu, arcid. Olom.
 Mařánek Otakar, ministrant v Hořelici, arcid. Praž.
 Klášter sv. Hedviky na Křivoklátě, arcid. Praž.
32025. Chládková Anna v Roudnici, arcid. Praž.
 Volfová Zdeňka v Roudnici, arcid. Praž.
 Kudela Cyrill, rolnický syn v Těšově, arcid. Olom.
 Hromadník Stanislav, ministrant v Černovicích, diec. Bud.
 Macek Václav, ministrant v Černovicích, diec. Bud.
32030. Soukup Jan, vydavatel kat. týdeníku, La Grosse, Amerika.
 Janošik Vilém v Drahlově, arcid. Olom.
 Klekar František, dělník v Orlici, diec. Kr. Hr.
 Slavík Václav, ministrant ve Vápně u Přepych, diec. Kr. Hr.
 Karníková Markéta z Plzně V., arcid. Praž.
32035. Rod Pavlíka Josefa z Palačova u St. Jiřína, arcid. Olom.
 Místní katolická organizace v Rožmitále, arcid. Praž.
 Hervet Josef, účetní v Praze II., arcid. Praž.
 Feller Ludvík, novokněz v Praze IV., arcid. Praž.
 Barták Bedřich, ministrant v Mnichovicích, arcid. Praž.
32040. Rod Knechtla Václava a Magdaleny z Buršic, diec. Bud.
 Pavlík František, syn mlynáře v Pocinovicích, diec. Bud.
 Svoboda Josef, ministrant v Pocinovicích, diec. Bud.
 Felix Antonín, žák obecné školy v Č. Budějovicích, diec. Bud.
 Elišáková Marie z Jilemnice, diec. Kr. Hr.
32045. Oškerová Marie, služebná ve Lhotsku, arcid. Olom.
 Ministranti v Sedlci na dráze Fr. Josefa, arcid. Praž.
 Mráz Tomáš v Ravení, diec. Bud.
 Pilec Václav, žák měšť. školy v Bělé u Bezděže, diec. Litom.
 Domkář František, krejčí v Praze II., arcid. Praž.

32050. Jirásek František, syn rolníka z Radče, arcid. Praž.
 Novák Josef, kaplan na Kladně, arcid. Praž.
 Sdružení venkovské omladiny pro Louku a okolí, diec. Brn.
 Bulíček Karel v Čáslavicích, diec. Brn.
 Frais František, žák měšť. školy ve Velké u Hranic, arcid. Olom.
32055. Šmíd Václav, žák obec. školy v Tachlovicích, arcid. Praž.
 Hartl Bohumil, syn rolníka v Dolní Dobrouči, diec. Kr. Hr.
 Luňák Josef ml. z Branné, diec. Kr. Hr.
 Veselková Viktorie, vdova v Příboře, arcid. Olom.
 Ort Karel, kaplan v Janovicích n. Úhl., diec. Bud.
32060. Komárková Anna z Koutu v Prus. Slezsku, arcid. Olom.
 Lahovský František, rolnický syn z Břežan, arcid. Praž.
 Henzl František, vrátný v k. a. semináři v Olomouci, arcid. Olom.
 Vysloužitová Anna v Držovicích, arcid. Olom.
 Siadký Josef, truhlář v Biatné, diec. Bud.
32065. Novák Karel, syn profesora v Litomyšli, diec. Kr. Hr.
 Glaser František, tesař v Sedle, diec. Bud.
 Machač František, kaplan v Bílém Újezdě, diec. Kr. Hr.
 Mytýzková Marie z Brna, diec. Brn.
 Brand Antonín, bohoslovec v Praze, arcid. Praž.
32070. Sommer František, ministrant ve Velmi, diec. Kr. Hr.
 Vozáb Josef, ministrant ve Velmi, diec. Kr. Hr.
 Dytrych Václav, ministrant ve Velmi, diec. Kr. Hr.
 Kolomazník Antonín, ministrant ve Velmi, diec. Kr. Hr.
 Cabrnch Václav, ministrant ve Velmi, diec. Kr. Hr.
32075. Mrvík Josef, ministrant ve Velmi, diec. Kr. Hr.
 Jásek František, bohoslovec v Praze, arcid. Praž.
 Skoupý Stanislav, syn strojníka v Tachlovicích, arcid. Praž.
 Kaftan Josef, rolnický syn v Horní Lomnici, arcid. Praž.
 Dr. Soukup Josef, vicerektor k. a. semináře v Praze, arcid. Praž.
32080. Macek František, ministrant v Bohuslavicích, diec. Kr. Hr.
 Kosař Jan Křt., ministrant v Bohuslavicích, diec. Kr. Hr.
 Chládek Antonín, syn učitele ve Slaném, arcid. Praž.
 Janečková Marie v Halenkovicích, arcid. Olom.
 Dp. Hrdý Jan, farář v Josefodolu, diec. Litom.
32085. Hrubý Antonín, dělník v Letkách, arcid. Praž.
 Strouhal František, syn učitele ve Rvácově, diec. Kr. Hr.
 Ruda Josef z Dolních Chvatlin, arcid. Praž.
 Vondráček Antonín, rolník ve Kbilku, arcid. Praž.
 Farní knihovna v Čáslavicích pro Řimov, diec. Brn.

32090. Durasova Anna na Král. Vinohradech, arcid. Praž.
Sytař Jan, bohoslovec v Litoměřicích, diec. Litom.
Mykeška Pavel v Sudoměřicích, arcid. Olom.
Benda František, studující ve Vršovicích, arcid. Praž.
Skarková Marie v Malenovicích, arcid. Olom.
32095. Kandová Marie v Červeném Hrádku, diec. Kr. Hr.
Vacovský František, kostelník u sv. Víta v Praze, arcid. Praž.
Kliment František v Novém Yorku, Sev. Amerika.
Rod Klimy Valentína z Piště v Pruském Slezsku, arcid. Olom.
Svoboda Josef, žák z Plástovic, diec. Bud.
32100. Stránský Ladislav, syn úředníka ve Vel. Čakovicích, arcid. Praž.
32101. Pospíšil Antonín, kaplan v Nové Kdýni, diec. Bud.

IV Seznam členů Svatojanského Dědictví v Praze.

kteří roku 1913 neb dříve již zemřeli a jejich úmrtí do konce ledna r. 1914 hlášeno bylo.*)

V Čechách.

1. V arcidiecesi Pražské.

Hanzlíková Marie z Německé Břizy.
Vldp. Kmoch Karel, kanovník a ředitel ústavu hluchoněmých v Praze.
Krhová Josefa z Vranova.
Langmeier Václav v Liticích.
Dp. Škrdle Tomáš, redaktor „Vlasti“ v Praze.
Vyhnánková Ludmila z Malovic.
Rod Zbírala Matěje z Vranova.

2. V diecesi Král.-Hradecké.

Andrlová Kateřina z Morašic.
Bergrová Anna ve Sloupnici.
Blažková Magdalena z Nových Sidel.
Dvořáček Josef Donát v Hostinném.
Hudeček Václav, rolník ve Sloupnici.
Jansová Anna z Tržku.
Jeníková Žofie z Oujezdce.
Kviz Jan z Velimi.
Němcová Františka z Bydžova.
Petrová Josefa z Dobřan.

*) Snažně se žádá, aby úmrtí členů včas bylo oznámeno. Nejlépe jest zaslati členský listek s poznámkou o úmrtí přímo ředitelství Dědictví v Praze-IV.

Severová Kateřina ve Sloupnici.
Starý Vincenc z Roztok.
Vldp. Šimek Josef, děkan a bisk. vikář v Polné.
Valášková Anna z Nelahozevse.

3. V diecesi Budějovické.

Rod Holky Matěje v Hučicích.
Kosobudová Albina ze Stálce.
Král Tomáš v Soustově.
Madlová Marie z Prasku.
Pavlík Jan v Přívozci.
Pazderníková Kateřina z Hučic.
Dp. Pitzker Eduard v Domažlicích.
Rod Převrátila Vojtěcha z Volenic.
Vldp. Ritter Ferdinand, kons. rada a farář v Hosně.
Dp. Vodrážka Antonín, farář v Ratajích.
Webrová Kateřina z Nové Kdýně.

4. V diecesi Litoměřické.

Dp. Basel Antonín, farář v Bosni.
Techlovská Terezie ve Vel. Borku.
Fr. Trnka Urban v Turnově.

Na Moravě.

1. V arcidiecesi Olomoucké.

Rod Běllinových Fabiána a Mariány z Měrovic.
Nakládal Jan z Olšan.
Opletal Jakub, nadučitel v. v. z Nivnice.
Svozilová Terezie v Charvátcích.

2. V diecesi Brněnské.

Rod Bochýnkových Antonína a Františky z Mouchnic.
Rod Čermáka Ondřeje z Mouchnic.
Grapl Eduard z Drnovic.
Kumrová Eva z Drnovic.
Šťastný Matěj z Drnovic.
Štreit František z Drnovic.
Švarc František z Ježkovic.

V jiných diecesích.

Cířrová Marie v Kubachu, Uhry.

Všech tedy v Pánu zesnulých členů, pokud od vydání lonského podílu ředitelství oznámeni byli, jest 48, kteřížto zbožným modlitbám živoucích se doporučují.

Modleme se: Bože, všech věrných Stvořiteli a Vykupiteli, uděl duším služebníkům a služebnic svých odpuštění všech

hříchův, aby prominutí, kterého sobě vždycky žádaly, pokornými prosbami dosáhly. Skrze Krista Pána našeho. Amen.

Odpočinutí věčné, dejž jim, ó Pane, a světlo věčné ať jim svítí! Ať odpočívají v pokoji! Amen.

V. Dědictví darováno:

Od Jana Zaplatila v Žebětíně	1 K
od Josefa Jarouška v Brně	10 K
od Jana Karla Pyra ve Vraclavi k uctění památky jeho bratra † Josefa, c. k. setníka	20 K.

VI. Návěsti.

Roku 1913 přistoupili k „Dědictví“ 172 noví členové, kteří zaplatili již vklad celý, mimo to pak první polovici vkladu splatili jich ještě velmi pěkný počet. V příčině té zejména někteří důstojní pánové konali i loni opravdu dílo apoštolské, doporučující „Dědictví“ a pečující o to, by mu nových členů získali hlavně mezi bohoslovci, katolickými spolky, v rodinách a u mladého dorostu. Budiž jim za to všem vzdáno upřímné „Zaplat Bůh!“ Kéž neustávají v této záslužné činnosti své na prospěch dobré věci.

Veled. pán arcikněz Václav Smetana, k. a. vikář a farář v Sedlci na dráze F. J., postaral se o to, aby každoročně mohla být za člena „Dědictví“ zapsána jedna osoba z farností Lukevecké u Pacova. Vděčná modlitba obdarovaných bude šlechetnému dobrodíteli nejkrásnější odměnou.

Diplom „Dědictví Svatojanského“ jest výborným dárkem do vinku, k sv. birmování, ke dni oddavek, k sv. Mikuláši, k Ježíšku, ku jmeninám, v odměnu žákům a žákyním, ministrantům a pod. Též katolické organizace, sdružení, spolky, knihovny atd. měly by se státi členy „Dědictví“.

Čím dříve kdo k „Dědictví“ za člena přistoupí, tím jest to pro něho výhodnější. Jest pak to tím snazší, že možno vklad splatiti též ve dvou ročních lhůtách po 10 K, po případě u rodů, spolků, knihoven a pod. po 20 K,^{*)} při čemž jakmile se zašle první polovici vkladu, obdrží dotyčná osoba (spolek, knihovna a pod.) podíl toho roku, v němž se první splátka stala, a zároveň některé starší knihy; diplom však a členský lístek na vybírání knih obdrží po složení druhé (poslední) splátky.

Menších splátek než po 10 K u osob jednotlivých, nebo

^{*)} Celý členský vklad pro osobu obnáší jednou pro vždy 20 K; pro rod, spolek, knihovnu, školu, obec a pod. 40 K.

po 20 K u knihoven, spolků, rodův a pod., nelze přijímati. Kdo by tedy jen po menších ještě částkách mohl vklad splácti, ať si sám peníze strádá, a pak splátku ve výši 10 K (po případě 20 K u rodův atd.) pošle.

Každý nově přistoupilý člen dostane mimo podíl toho roku, kdy se přihlásil, ještě též darem dle ustanovení ředitele některé starší knihy „Dědictvím“ vydané, vyjímajíc „Církev vítěznou“, Vavákovy „Paměti“, „Posvátná místa království českého“ od Dr. Podlahy a Sýkorův překlad Nového zákona.

O další podíly musí se člen každoročně sám hlásiti, a to přímo u toho knihkupectví, které má na členském lístku označeno, a nikoliv u ředitelství, kteréž členům podílů jejich nezasílá!

Letošní podíl (na rok 1914) má tři knihy. *Jak veliký to úrok z 20 K vkladu!*

Podíl na rok 1915 vyjde v únoru 1915.

Od r. 1907 dává „Dědictví“ členům podílem více nevyaných knih různého obsahu. *Nutno tudíž, aby členstva stále přibývalo.*

Kdo ve dvou letech knih podílných na členský lístek si nevybere, o tom se předpokládá, že se práva svého k nim vzdává a ku jmění „Dědictví Svatojanského“ je věnuje. Příslušné knihkupectví mohlo by je tudíž vydati členu takovému jen se svolením ředitelství „Dědictví“.

Vklady členské i peníze za knihy u „Dědictví“ objednané možno zapraviti složitím listem poštovní spořitelny na šekové konto čis. 73.292.

„Dědictví Svatojanské“ počalo vydávati v novém překladu a poznámkovém výkladu Písmo sv. Starého zákona. Formát této „Bible české“ je týž jako posavadní, ale úprava jest mnohem vkusnější; vydává se na zvláštním, dřeva prostém, lehkém, trvanlivém a nažloutlém papíře. Práce svěřena slovitnému učenci a znalci Písem, c. k. universitnímu professoru Dr. Janu Hejčlovi v Olomouci. K překladu Starého zákona bude připojen ve velkém formátě i překlad Nového zákona z pera slovitného biblisty, c. k. universitního profesora Dr. Jana L. Sýkory v Praze. Tato „Bible“ není podílem členským, jsouc jen novým vydáním podílu staršího. *Náklad jest veliký, a proto jest třeba, by hojně bylo nových členův, aby počet odběratelů „Bible“ byl neobyčejně veliký, má-li obrovská a svědomitá práce tato, která má nahraditi celý komentář, býti záhy a za malou cenu tu uskutečněna.*

Sešit první jest rozeslán. Cena sešitu obnáší 1 K, pro členy „Dědictví“ 80 h, ač má každý sešit 6 archů. Možná též poslati předplatné na 5 seš. 5 K, na 10 seš. 10 K. Členové „Dědictví“ předplácejí na 5 seš. 4 K, na 10 seš. 8 K. Ročně vyjde 4 až 6 sešitů. Předplatné na „Bibli českou“ posílá se pod adresemou „Administrace Bible české v Praze-IV.-35.“

VII. Knihy Svatojanského Dědictví.

(Viz seznam jich na obálce!)

Knihy „Dědictvím“ vydané lze objednat přímo u ředitelství Dědictví sv. Jana Nep. v Praze IV. (Hradčany); možno však je obdržeti též po případě i skrze jiné knihkupectví. Ředitelství však přijímá objednávky a vydává knihy objednané jen za hotové a vyřizuje je vždy hromadně až v několika dnech; obratem pošty, jak se někdy žádá, nemůže knih zaslati. Také přihlášky členské vyřizují se vždy hromadně za několik dní. Ředitelství samo opatří balení a dopravu zásilek na poštu nebo na dráhu; *poštovné zaplatí objednatel sám.*

Při objednávce knih u ředitelství budiž příslušný obnos vždy předem zapraven. Cena knih, u veliké většiny jich co nejvíce snižená, udána v seznamu na obálce.

Spis „Církev vítězná“ dostanou členové za poloviční cenu (8 K za všechny 4 díly).

Nově přistupující členové „Dědictví“, kteří by si přáli míti posud vyšlé svazky Podlahových „Posvátných míst král. českého“ a „Paměti Vavákových“, obdrží je přímo u ředitelství za ceny zvláště snižené, pokud arci zásoba stačí.

Knihy v seznamu neuvedené nejsou již na skladě.

Dr. Josef Tumpach,

papežský prelát a kanovník u sv. Víta
na hradě Pražském,
ředitel Dědictví Svatojanského.

Dr. Antonín Podlaha,

kanovník u sv. Víta na hradě Pražském,
redaktor Dědictví Svatojanského.

Čtrnácte ctihodných mučedníků Pražských a řádu sv. Františka.

Napsal P. Klemens Minářik 2 K — h.

Povídky. Napsal Jan Nep. Ráž — K 60 h.

5 měst a městeček. Napsal Alois Dostál 2 K — h.

Pravdou k životu. Katolické vodítko. Upravil Frant. Synek.

Část I. 1 K — h.

Část II. 1 K — h.

Selské psychy. Obraz ze života lidu. Napsala Vlasta Pittnerová.

Od Krkonos. Krátké povídky z pohorského kraje. Napsal J. Ježek.

Sv. Hostyn ve svém původu a svých osudech. Vypravuje F. B. Vídenský.

3 K — h.

Hodinky Marianské. Z latiny přeložil a poznámkami opatřil Jan Hejčí.

— K 80 h.

Tomáše Kempeuského Čtyro knih o následování Krista. S obrazy od Führicha. Přeložil a modlitby připojil Dr. Jan Nep. Sedlák (neváz.)

2 K 40 h.

(s frank. zásilkou 2 K 70 h; v celopletené vazbě s červenou ořízkou se zásilkou 3 K 30 h; se zlatou ořízkou 3 K 90 h; v celokožené vazbě se zásilkou a červenou ořízkou 3 K 90 h; se zlatou ořízkou 4 K 70 h.)

Výtisky na velinovém papíře prodávají se jen v celokožené chagrainové vazbě se zlatou ořízkou a se zásilkou za 5 K 50 h.

Dědictví sv. Jana Nep. v Praze, založené roku 1835, jest

ústav k vydávání dobrých knih českých pro lid. Rokem 1907 po-

čínajíc vychází nákladem tohoto Dědictví každého roku knih několik.

Členem Dědictví se stává, kdo složí jednou pro vždy 20 K.

Rod, škola, obec, spolek nebo knihovna stávají se údy, složí-li

jednou pro vždy 40 K. Vklad možno též splatiti ve dvou ročních

lhůtách po 10 K (u rodů, spolkův atd. po 20 K).

Přihlášky nových členů přijímá Ředitelství Svatojanského

Dědictví v Praze-IV., Hradčany. Nově přistouplý člen dostane mimo

podíl toho roku, kdy se přihlásil, ještě darem některé starší knihy,

dle ustanovení ředitele „Dědictví“.

Za nepatrný obnos 20 K, u rodův atd. 40 K, jednou pro vždy

složený, dostávají údové každého roku několik knih zdarma.

Jak veliká to výhoda, již by každý ke svému vlastnímu pro-

spěchu měl užiti!

Přistupujte hojně k našemu „Dědictví“ a jiné k tomu po-

vzbuzujte!

Ředitelem „Dědictví Svatojanského“ jest prelát Dr. Josef

Tumpach, metrop. kanovník u sv. Víta na hradě Pražském (Praha

IV.-63).

Rukopisy pro „Dědictví“ přijímá Dr. Ant. Podlaha, metrop.

kanovník u sv. Víta v Praze-IV.-35, redaktor „Dědictví Svato-

janského.“

Upozornění.

1. Nově přistupující členové „Dědictví“ obdrží přímo u ředitelství posud vyšlé svazky Podlahových „Posvátných míst král. českého“ a „Paměti Vavákových“ za zvlášť snižené ceny, pokud zásoba stačí.

2. Předplatné na „Bibli českou“ posílá se pod addressou „Administrace Bible České v Praze-IV. 35.“